

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ÇORUM- İSKİLİP VE YÖRESİ AĞIZLARI

146534

Tezi Hazırlayan
Ayşe ABAZ
146534

Tezi Yöneten
Yrd. Doç. Dr. Suzan TOKATLI

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Mart-2004
KAYSERİ

Bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

07 /05 /2004

JÜRİ:

Üye :Yrd.Doç.Dr. Suzan TOKATLI (Danışman)

Üye :Prof.Dr. Tuncer GÜLENSOY

Üye :Prof.Dr. Bilal YÜCEL (Cumh.Üniv.)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 04.06.2004 tarih ve 10.....
sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof.Dr. Mustafa KESKİN

ÖN SÖZ

Bugüne kadar doğum yerim olan Çorum – İskilip ilçesinin ağızları üzerine çalışma yapılmamış olması nedeniyle Yüksek Lisans tezimi sayın hocam Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN’ ın teşvikiyle Çorum – İskilip ve Yöresi Ağızları üzerine aldım.

Dünya, hızla gelişen teknolojinin de etkisiyle küreselleşme sürecine girmiştir. Hızına yetişilemeyen teknolojik gelişmelerin yanında, şehirleşmenin de gün geçtikçe artmasıyla belki bir süre sonra pek çok ağız, asli özelliklerini kaybedecek ve yok olup gidecektir.

Bu çalışmamızın gayesi, sınırlı sayıda kişi tarafından yürütülen bu faaliyete Çorum’un İskilip ilçesinde ve köylerinde konuşulan ağızları, bu ağızların fonetik ve morfolojik özelliklerini de inceleyerek katkıda bulunmak ve unutulmakta olan dil malzemesini derli toplu bir biçimde ilim aleminin bilgisine sunmak olmuştur.

Araştırmaya başladığımda gerek Çorum’la ilgili gerekse yaşadığım yer olan İskilip’le ilgili ağız çalışmasının bulunmaması beni fazlasıyla üzdü ve yöremle ilgili ağız çalışmasına dört elle sarılmam hususunda büyük bir etken oldu.

Bu çalışmamız, İskilip ve köylerinden derlediğimiz metinlerle sınırlıdır. Çalışmamızın metinlerini derlerken okuma- yazması olmayan ve belirli bir yaşın üstündeki kişilerden derlemeye özen gösterdik. Her yörede olduğu gibi bizim yöremizde de kadınlar, yörenin ağız özelliklerini en iyi yansıtan kişilerdir. Bu durumu göz önünde bulundurarak genellikle kadınlarla çalıştık. Konuşmacıların 15’ i kadın, 3’ü erkektir.

Derlediğimiz metinlerin düğün, nişan, türkü, efsane, masal gibi folklor malzemesi olmasına dikkat ettik. Fakat konuşmacıların hatıra, günlük işler gibi konularda konuşurken doğal olup ağız özelliklerini daha iyi yansıttıkları farkedilip bu konulara ağırlık verilmiştir. Bazı metinleri sohbet ortamında almayı tercih ettik.

“Çorum – İskilip ve Yöresi Ağızları” adını verdiğimiz bu çalışma, “Giriş”, “İnceleme” (Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Sonuç), “Metinler” ve “Sözlük” olmak üzere dört bölümden meydana gelmektedir.

Araştırmamızın “Giriş” bölümünde İskilip ilçesinin tarihi, etnik yapısı, fiziki özellikleri üzerinde durulmuştur.

“İnceleme” bölümü Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi ve Sonuç olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. Elimizdeki metinler fonetik ve morfolojik bakımdan derinlemesine incelenerek farklı özellikler ortaya konulmuştur. Yöreye özgü söyleyiş sebebiyle anlaşılmayacak durumda olan kelimelerin karşılıkları verilmiştir. Ayrıca gerekli gördüğümüzde de yabancı dildeki karşılığı yazılmıştır. “Sonuç” kısmında, vardığımız sonuç özetlenmiştir.

“Metinler” bölümünde ise 18 kişiye ait 18 bölümlük metin kısmı yer almaktadır.

“Sözlük” bölümünde ise “Metinler” bölümünde yer alan mahalli kelimeler bulunmaktadır.

Bu ağız çalışmasını hazırlarken Prof. Dr. Tuncer Gulensoy’un “Türkçe El Kitabı” adlı eserindeki “Ağız Araştırmaları Traskripsiyon Sistemi” ni kullandım. Ayrıca bugüne kadar yapılmış olan ağız çalışmalarında gördüğüm, özellikle, aynı ünlü için kullanılan farklı işaret ve harfleri göstermeye çalıştım.

Beni yöremle ilgili ağız çalışması yapmama teşvik eden ve yüreklendiren değerli hocam sayın Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN’ a teşekkür ederim.

Tezimi aldığım günden itibaren bana yardımcı olan ve rehberlik eden danışmanım, saygıdeğer Hocam Yrd. Doç. Dr. Suzan TOKATLI’ ya ve çalışmalarım sırasında gösterdiği yardımlardan dolayı değerli ilim adamı, kıymetli hocam Sayın Ümit TOKATLI’ ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe ABAZ

Kayseri- 2004

ÇORUM-İSKİLİP VE YÖRESİ AĞIZLARI

ÖZET

Bu çalışmada İskilip ve yöresine ait ses ve şekil özellikleri ve yazı dilinden farklı yönleri ortaya konuldu. Çalışmamız inceleme, metinler ve sözlük olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.

İnceleme kısmında fonetik ve morfolojik özellikleri inceledik. İlk önce, yazı dilinde kullanılmayan ancak İskilip ağzında kullanılan ünlüler tespit edildi. Uzun ve kısa ünlüler, ünlü değişmesi örneklerle ortaya konuldu. Daha sonra ünsüz harfler ve özellikleri verildi. Ünsüz değişmeleri ve düşmesi örnekleriyle beraber açıklandı. Hece yutumu ve hece düşmesi bölgemizin en belirgin özelliklerindendir.

Şekil bilgisi bölümünde de çekim ve yapım ekleri bölgemizdeki farklı şekilleriyle ortaya konuldu. Karanlı Türkçesinde kullanılan fiilden fiil yapım eki “-kut->-hut-“un bölgemiz ağızlarında kullanıldığı tespit edildi.

İyelik ekleri, zamirler, sıfatlar, zarflar, fiiller, haber ve tasarlama kipleri, edatlar bazı ses ve şekil değişikliklerinin dışında yazı dilinde olduğu gibi kullanılmaktadır.

Metinler, genellikle okuma- yazması olmayan ve belirli bir yaştan üstündeki kişilerden derlendi. Konuşmacıların büyük bir çoğunluğu kadındır. Çalışmamızda sekiz metin yer almaktadır. Düğün, masal, yemek tarifi, günlük işler, askerlik hatırası, gelin gelme hatırası, v.b. metinlerin konusu oluşturur.

Sözlük bölümünde ise metinlerde geçen ve anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamları verilerek bir sözlük hazırlandı.

Çalışmamızda, yöremize ait ses ve şekil özelliklerini ortaya koyarak Türk Diline katkıda bulunmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: İskilip Ağızı, Ses Bilgisi , Şekil Bilgisi, Sözlük.

THE ACCENTS OF İSKİLİP AND ITS NEIGHBOURHOOD, ÇORUM

ABSTRACT

In this study the features of sound and morphology of İskilip and its neighbourhood and their differences from the written language are discussed. The study consists of three major chapters as analysis, texts and glossary.

In the analysis chapter phonetic and morphological features are dealt with. First, the vowels that is not used in the written language but used in the accent of İskilip are identified. Long and short vowels, changes in vowels are studied with examples. Then, consonants and their features are presented. Changes in consonants and drops of consonants are explained with their examples. Syllable harmony and drop of syllable are of the prominent features of the region.

In the morphology chapter derivational suffixes and inflectional suffixes are studied in their different forms used in the region. It is found out that derivational suffix “-kut’->-hut-“, which forms verbs from verbs and which is used in Karahan Turkish, is used in the accent of this region.

Possessive suffixes, pronouns, adjectives, adverbs, verbs, informative subjunctive moods and particles are used in spoken language as in written language with some changes in sound and morphology.

The texts are generally composed from the people who are illiterate and advanced in years. Most of the speakers are women. In the study are eighteen texts. Some of the subjects of these texts are wedding, tale recipe, daily household chores, military service memories, memories of coming of brides, etc. In the glossary chapter the meanings of the unknown vocabulary that is used in the texts are stated, so a glossary section is arranged.

Through the means of study, we tried to contribute to the Turkish, language by working up the features of sound and morphology in our region.

Key Words: The accent of İskilip, Phonetics, Morphology, Glossary.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİ	
YAZI (transcription) İŞARETLERİ	XIII
KISALTMALAR	XVI
GİRİŞ	2
İskilip'in Tarihçesi	2
İskilip'in Fiziki Yapısı	5
İNCELEME	
SES BİLGİSİ	
ÜNLÜLER (Vowels)	9
İskilip ve Yöresi Ağzlarında Ünlü Türleri	9
â ünlüsü	9
á ünlüsü	10
ä ünlüsü	10
é ünlüsü	10
ê ünlüsü	11
í ünlüsü	11
ï ünlüsü	11
ó ünlüsü	11
ú ünlüsü	12
ö ünlüsü	12
UZUN ÜNLÜLER (Long Vowels)	12
Uzun Ünlüler ve Oluşma Sebepleri	12
Hece Kaynaşması Olayı İle	12
1. -k- (>-ğ-), -g-, -ğ- Ünsüzlerinin Erimesi İle.....	13
2. -y- Ünsüzünün Erimesi İle	13
3. -h- Ünsüzlerinin Erimesi İle	13
4. -r- Ünsüzünün Erimesi İle	13
Ünsüz Düşmesi İle:	13

1. -ğ- Düşmesi İle:	13
2. -y- Düşmesi İle:	13
3. -h- Düşmesi İle:	14
4. -k- Düşmesi İle:	14
5. -n- Düşmesi İle:	14
6. -f- Düşmesi İle:	14
Yabancı Kelimelerdeki Uzun Ünlüler	14
Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Uzun Ünlüler	14
Ünleme Edatlarındaki Vurguya Dayalı Uzun Ünlüler	14
Çift Ünlülerin Kaynaşması İle	15
Asli Uzun Ünlüler	15
KISA ÜNLÜLER (Short Vowels)	15
GENİZ ÜNLÜLERİ (Nasalised Vowels)	16
İKİZ ÜNLÜLER (Diphthong)	16
1. Yükselen İkiz Ünlüler	16
2. Eşit İkiz Ünlüler	16
3. Alçalan İkiz Ünlüler	17
ÜNLÜ UYUMU (Vowel Harmony)	17
YABANCI KELİMELEERDE DİL BENZEŞMESİ	19
1. İlerleyici Ünlü Benzeşmesi İle	19
2. Gerileyici Ünlü Benzeşmesi İle	19
ÜNLÜ UYUMUNUN BOZULMASI	19
UYUM DEĞİŞMESİ (Vowel gradations)	20
ÜNLÜ DEĞİŞMESİ	20
Kalın Ünlülerin İncelmesi	20
İnce Ünlülerin Kalınlaşması	21
Geniş Ünlülerin Daralması	22
Dar Ünlülerin Genişlemesi	22
Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	23
Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	23
ÜNSÜZLER (Consonants)	24
İskilip ve Yöresi Ağzlarında Ünsüz Türleri	27
b ünsüzü	27

VII

d ünsüzü	27
k-g ünsüzleri	27
g/ğ ünsüzleri	27
r ünsüzü	28
ķ ünsüzü	28
ñ ünsüzü	28
ÖNSE ÜNSÜZLERİ (Initinal Consonants)	28
Önseste r, l Ünsüzü	29
z ünsüzü	29
n ünsüzü	29
c ünsüzü	29
ş ünsüzü	30
f ünsüzü	30
p ünsüzü	30
m ünsüzü	30
ÖNSE ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ	31
k- > g-	31
g- > ğ-, k- > ķ	31
ķ- > ğ-	32
t- > d-, d- > t-	32
b- > p-	33
b- > v-	33
h- > n-	33
n- > l-	33
t- > ç-	33
v- > f-	34
v- > m-	34
f- > p-	34
ÜNSÜZ TÜREMESİ (Prothesis)	34
İÇSES ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ	34
İÇSESTE TONLULAŞMA	34
-f- > -v-	35
-f- > -l-	35

VIII

İÇSESTE TONSUZLAŞMA (ÖTÜMSÜZLEŞME)	35
-v- > -f-	35
-z- > -s-	36
-c- > -ç-	36
İÇSESTE SIZICILAŞMA	36
-k- > -h-	36
-ğ-, -g- ~ -v-	36
-ç- > -ş-	36
AKICI ÜNSÜZLER ARASINDAKİ DEĞİŞMELER	36
-k- > -ğ- > -ñ-	37
-n- > -m-	37
-m- > -n-	37
-ğ- > -h-	37
-m- > -b-	37
-v- > -m-	37
-n- > -ñ-	37
-r- > -y-	38
İÇSESTE ÜNSÜZ BENZEŞMESİ (Assimilation)	37
1. İlerleyici Benzeşme	38
2. Gerileyici Benzeşme	38
BENZEŞMEZLİK (Dissimilation)	39
SONSES ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ	40
SONSESTE TONSUZLAŞMA	40
-v > -f	40
SONSESTE TONLULAŞMA	40
-ç > -c	40
-p > -b	40
-t > -d	40
-k > -ğ	41
-k > -g	41
-s > -z	41
-f > -v	41
-t > -T	41

-p > -P	41
-k > -K	41
SONSESTE SIZICILAŞMA	41
-ç > -ş	42
-r > -k	42
-r > -l	42
-m > -l	42
-h > -y	42
-h > -ğ	42
ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ	42
İKİZ ÜNSÜZÜN TEKLEŞMESİ	42
HECE KAYNAŞMASI (Contraction)	42
HECE YUTUMU (Haplologie)	43
ÜNSÜZLERDE YER DEĞİŞTİRME (Metathesis)	44
1. Yakın Yer Değiştirme	44
2. Uzak Yer Değiştirme	44
ÜNLÜ DÜŞMESİ (Elision)	45
ÜNLÜ TÜREMESİ	45
ÖNTÜREME (Prefix)	46
İÇ TÜREME (Infix)	46
SON TÜREME (Suffix)	46
ÜNSÜZ DÜŞMESİ	47
f düşmesi	47
ğ düşmesi	47
h düşmesi	47
l düşmesi	48
r düşmesi	48
s düşmesi	48
v düşmesi	48
z düşmesi	48
k/k düşmesi	48
n düşmesi	48
t düşmesi	48

y düşmesi.....	49
ÜNSÜZ TÜREMESİ (Anaptyctic Consonant)	49
VURGU (Accent).....	50

ŞEKİL BİLGİSİ

1. İSİMLER	53
TÜRETME (YAPIM) EKLERİ	53
1.1. İsim Yapım Ekleri	53
1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	53
1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri	56
İSİM ÇEKİM EKLERİ	58
1.2. Hâl Ekleri	58
1.2.1 İlgi Hâli.....	58
1.2.2. Yükleme Hâli.....	59
1.2.3. Yönelme Hâli.....	60
1.2.4. Bulunma Hâli.....	61
1.2.5. Ayrılma Hâli	61
1.2.6. Eşitlik Hâli	62
1.2.7. Vasıta Hâli	63
1.2.8. Yön Gösterme Ekleri	63
1.3. İsimlerde Çokluk	63
1.4. İyelik Ekleri	64
1.5. İlgi (Aitlik) Eki	65
1.6. Soru Eki	65
2. ZAMİRLER	66
2.1. Şahıs Zamirleri	66
2.2. Dönüşlülük Zamiri	66
2.3. İşaret Zamirleri	67
2.4. Soru Zamirleri	67
2.5. Belirsizlik Zamirleri	68
3. SIFATLAR	68
3.1. Vasıflandırma Sıfatları	68
3.2. Belirtme Sıfatları.....	68
3.2.1. İşaret Sıfatları	68

3.2.2. Sayı Sıfatları	68
3.2.3. Soru Sıfatları	69
3.2.4. Belirsizlik Sıfatları	69
4. ZARFLAR	69
4.1. Yer-Yön Zarfları	69
4.2. Zaman Zarfları	69
4.3. Niteleme ve Durum Zarfları	70
4.4. Azlık-Çokluk Zarfları.....	70
4.5. Soru Zarfları	70
5. FİİLLER	70
5.1. Fiil Yapım Ekleri	70
5.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri	70
5.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri.....	71
Şahıs Ekleri.....	73
1. Birinci Tip Şahıs Ekleri	73
2. İkinci Tip Şahıs Ekleri	73
1. BASİT ÇEKİMLER	74
5.2. Şekil ve Zaman Ekleri	74
5.2.1. Bildirme Kipleri	74
5.2.1.1. Geniş Zaman Ekleri	74
5.2.1.2. Şimdiki Zaman Eki.....	75
5.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman Eki	76
5.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki.....	77
5.2.1.5. Gelecek Zaman Ekleri	78
5.2.2. Tasarlama Kipleri	78
5.2.2.1. Emir-İstek Kipi	78
5.2.2.2. Şart Kipi	80
5.2.2.3. Gereklilik Kipi	80
5.3. EK- FİİL (Cevher Fiili)	80
1. Geniş veya Şimdiki Zaman	80
2. Bilinen Geçmiş Zaman	81
3. Duyulan Geçmiş Zaman.....	81
4. Şart Çekimi	81

II. BİRLEŞİK ÇEKİMLER	81
2.1. Hikâye	81
2.2. Rivayet	81
2.3. Şart	81
Birleşik Fiiller	81
Fiillerde Olumsuzluk	82
5.4. SIFAT-FİİLLER (Ortaçlar, Participle)	82
5.5. ZARF FİİLLER (Ulaçlar, Gerund)	83
5.5.1. Asıl Zarf-Fiiller	84
5.5.2. Birleşik Zarf-Fiiller	85
6. EDATLAR	87
6.1. Ünlem Edatları.....	87
6.1.1. Ünlemler	87
6.1.2. Seslenme Edatları.....	87
6.1.3. Sorma Edatları	87
6.1.4. Gösterme Edatları	88
6.1.5. Cevap Edatları	88
6.2. Bağlama Edatları.....	88
6.2.1. Sıralama Edatları.....	88
6.2.2. Denkleştirme Edatları.....	88
6.2.3. Karşılaştırma Edatları.....	88
6.2.4. Cümle Başı Edatları	88
6.2.5. Sona Gelen Edatları.....	89
6.2.6. Son Çekim Edatları	89
7. SONUÇ	90
HARİTA.....	93
METİNLER.....	95
SÖZLÜK	172
BİBLİYOGRAFYA	195
ÖZGEÇMİŞ	

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (transcription) İŞARETLERİ

ă	: a-ı arası ünlü
ǎ	: a-e arası ünlü
ǻ	: a-o arası ünlü
â	: yabancı kelimelerdeki ince a
b	
p	: patlamasını kaybetmiş olduğu için b'ye yakın duyulan p
c	
ç	: c-j arası ünsüz
ç	
d	
T	: patlamasını kaybetmiş olduğu için d'ye yakın duyulan t
e	
é	: e-i arası ünlü
ê	: e-ö arası ünlü
f	
g	
ğ	: arka damak g'si
ġ	: orta damak g'si
ḡ	:
K	: k-g arası ünsüz
Ḳ	: k-ğ arası ünsüz
h	:
ḥ	: hırıltı h
/	:
ı	:

i	
ı	: i-ü arası ünlü
j	
k	
ķ	: arka damak k'sı
ƙ	: orta damak k'sı
l	
l'	: ince l ünsüzü
m	
n	
ñ	: geniz ön ve artdamak n'sı
o	
ó	: o-ö arası ünlü
õ	: o-u arası ünlü
ö	
p	
r	
s	
ş	
t	
u	
ú	: u-ü arası ünlü
ü	
v	
y	
z	

- (-) : ünlüler üzerinde uzunluk işareti
- (v) : ünlüler üzerinde kısalık işareti
- (◡) : 1. İki ünlü altında ikiz ünlü işareti
2. iki kelime arasında bağlantı (liaison) işareti
- (°) : ünsüzler altında gevşeme işareti : r, l gibi
- (') : kendinden sonra gelen hecenin vurgu işareti
- (~) : ünlüler üzerinde genzellişme işareti

KISALTMALAR

AAT	: Anadolu Ağzlarından Toplamalar, bk. A. Caferoğlu
a.g.e.	: Adı geçen eser
Ar.	: Arapça
ATAUÜ	: Ana Türkçede Asli Uzun Ünlüler, bk. T. Tekin
BAAVU	: Batı Anadolu Ağzlarında Asli Vokal Uzunlukları, bk. Z. Korkmaz
Bk.	: Bakınız
BYA	: Bartın ve Yöresi Ağzları, bk. Z. Korkmaz
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DLTD	: Divânu Lugati't – Türk Dizini TDK yayını
DS	: Derleme Sözlüğü (I-XI) TDK yayını
DTCFD	: Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
EATAÜU	: Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü Uzunlukları, bk. Z. Korkmaz
ET	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
GBAA	: Güney – Batı Anadolu Ağzları, bk. Z. Korkmaz
GDİAT	: Güney – Doğu İlleri Ağzlarından Toplamalar, bk. A. Caferoğlu
Haz.	: Hazırlayan
İng.	: İngilizce
İt.	: İtalyanca
KİA	: Kars İli Ağzları, bk. A. B. Ercilasun

XVII

KYA	: Kütahya ve Yöresi Ağızları, bk. T. Gulensoy
Mac.	: Macarca
NYA	: Nevşehir ve Yöresi Ağızları, bk. Z. Korkmaz
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
sad.	: Sadeleştiren
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, TDK yayını
TDK	: Türk Dil Kurumu
TS	: Tarama Sözlüğü (I-VIII), TDK yayını
TTK	: Türk Tarih Kurumu
v.b.	: Ve Benzerleri
yay.	: Yayınları
Yun.	: Yunanca

I. BÖLÜM

GİRİŞ

İSKİLİP'İN TARİHÇESİ

Çorum'un kazası olan İskilip, tarihsel süreç içinde Paphlagonia (Paflagonya) bölgesinin önemli bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkıyor. Paflagonya adına ilk kez, İ.Ö. 900-700'lerde yaşadığı varsayılan Homeros'da rastlıyoruz. Bu ad, 'Paphlagones' denen halkın bölgeye gelmesiyle duyulmaya başlıyor. Paphlagones'lerin geliş zamanı olarak, Herodot ve Skymonos'un da belirttiği gibi, İ.Ö. 600'lerden öncesi gösteriliyor. Bölgenin sınırlarını kuzeyde Karadeniz, güneyde Aydos, Elden gibi dağ sıraları, doğuda Kızılırmak, batıda da Bartın çayı çiziyor. Paflagonya'nın kapsadığı alanda, Karadeniz'e dökülen akarsular boyunca pek çok eski yerleşme buluyoruz.¹

Bölge yerleşmelerinden biri de eskinin Klaudiopolis'i daha eskinin Andrapa'sı, Bloacium'u günümüzünse, İskilip'idir. İskilip adının Yunan sağlık tanrısı Asklepios'dan kaynaklandığı söylendiği gibi, Aziz İskius'un burada (Andrapa) doğmuş olmasıyla da bağ kurulmaya çalışılır.² Bizans çağına gelindiğinde Neoklaudiopolis oluyor Klaudiopolis. Ramsay, Kral yolunun geçtiği yerleşmeleri saptarken verdiği Paflagonya haritasında, Neoklaudiopolis'i Andrapa adıyla birlikte işlemiştir.³

Justinian döneminde, Helenopontos eyaletine Halys'in (Kızılırmak'ın) batısında bulunan üç şehrin girdiğini görüyoruz. Bunlar; Sinop, Leontopolis ve bazı kez Neoclaudopolis denilen Andrapa'dır. Sonuncusunun İskilip olduğu bilinir.⁴

İskilip'in tarih içindeki yeri çok daha eskilere iner. Hitit öncesi dönemden başlayan bir çizgide, Frikleri, Med'leri, Persleri, İskender'in egemenliğini, Selefkosları, Galatları, Roma ve Bizans'ı buluyoruz. Galatlar zamanında başkentiler arasında İskilip de vardır. O zamanki adı Blocium'dur. Türk egemenliğine ise Danişmentlilerle girer.⁵

Selçuklu sultanı Alparslan'ın 1071'deki Malazgirt Zaferinden sonra Türkler Anadolu'ya adım adım yerleşmişlerdir. O tarihteki (1073-1075) Çorum, Tokat ve Osmancık Emir Danişment Ahmet Gazi tarafından fethedilmiş ve Türk hakimiyetine girmiştir. Türk

¹ Fügen İlter, **Bir Anadolu Kenti İskilip**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1992, s.1.

² W.M.Ramsay **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**(çev.M.Pektaş), İstanbul, 1961, s.355.

³ İlter, a.g.e., s.1.

⁴ İlter, a.g.e., s.2.

⁵ İlter, a.g.e., s.2.

boyları zaman içerisinde bu bölgeye yerleşmişlerdir. Danişmentlilerin lisanı Türkçe idi.⁶

O zaman, şimdiki Çorum iline hakim olan Emuri Kemur Şerafettin Osman Bey ve Gazi Mahmut Beyler Osmancık kalesinde otururdu ve Çorum İskilip Katarlı diye iki meşhur Türkmen aşiret beyleri idaresinde idi. Cace (Cebrel) Bey Osmancık kalesine bağlı olup umumi olarak Erzurum, Sivas, Ankara, Kastamonu ve mülhakatları (bu illere bağlı yerleşim merkezleri) ile birlikte Irak Emiri Kebir-i Hasan Şah'a bağlı idiler. Bölgelerinde muhtar (özerk) olup, "bu Türkmen beyleri Tatar ve Moğol Beylerinin burmunu kırmışlardır." diye geçmektedir.⁷

Bazı eserlerde İskilip'in Tatar Beyleri idaresinde Osmanlı devrine kadar kaldığı yazılmaktadır. Ancak bu iddialar birbirini tutmamaktadır. Onüçüncü asrın ilk yarısında Anadolu'daki Selçuklu Devleti zayıflamaya yüz tutmuştu. Selçuklu hükümdarı İkinci Keyhüsrev Sivas'ın doğusundaki Köse Dağı'nda Moğol Komutanı Bayçu ile savaştı. Bu savaşta Bayçu 2.Keyhüsrev'i ağır bir yenilgiye uğrattı (1243). Selçuklular her yıl ağır vergiler vermeye mecbur kaldılar. Moğollar istediklerini tahta çıkarıyorlar, her türlü baskıyı yapıyorlardı. İşte bu Moğol istilası sırasında bir kısım Tatar aşireti yurtlarından göç edip İskilip'e yerleşmişlerdir.⁸

Tatar kelimesi ile ilgili olarak Amasya Tarihi'nde şu izahata yer verilmiştir:

"İskit" namıyla pek meşhur olan Turan kabileleri Hazerilerden (Sakit) evlatları ve Altaylardan (Çağatay) evlatları yetişir, her ikisi de civar kavimlere tecavüzleriyle saldırgan manasına gelen (TATAR) namını almışlardır. Avarlar, Oğuzlar, Toğarlar bunlara iltihak eder ve cümlesine Tatar denilmiştir.⁹ Demek ki İskilip, her devirde Türk kavimlerinin yaşamış olduğu bir beldedir.

Selçukluların Anadolu'daki hükümlerlerinin son bulması ile Anadolu, Osmanlıların eline ve idaresine geçmiştir. Ankara, Yozgat, Kastamonu, Çankırı yöreleri gibi Çorum ve İskilip bölgelerinin de Anadolu'ya ilk gelen Türkmenlerce yurt ve otlak olarak kullanıldığı çeşitli kaynaklarda (Tâcü't-Tevârih) görülmektedir. Bu bölgelerin yerli halkının bir kısmı ilk Türk akınları önünde yerlerini bırakarak batıya çekilmeleri sonucu

⁶ Hoca Sâdeddin Efendi , Tâcü't-Tevârih(sad. İsmet Parmaksızoglu), Kültür Bakanlığı Yay. Ankara, 1979, C.2. s.304.

⁷ Çorumlu Dergisi, 1944, Nisan, Sayı 1426, s.47.

⁸ Metin Kalyoncu, Tarihten Günümüze İskilip, Baskı Mavi Ofset, İskilip, 1996. s.2.

⁹ Hüseyin Hüsameddin, Amasya Tarihi. C.II, İstanbul, 1912, s.47.

bu kentler ve çevreleri yoğun biçimde Türkleşmiştir. Yöredeki yer adlarının değişmesi ve Oğuz boylarının isimlerini alması da bu değişime işaret etmektedir. Örnek: Kayı, Oğuzlar, Karlık, Karaşar, Beydili vb. İskilip'te Selçuklu döneminden kalma eserlere rastlanmama sebebi, bu çağda ana ticaret yolları üzerinde olmaması ve bu yörede Türklerin yerleşik şehirleşmeye geçememiş olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Kadı Burhaneddin Beyliğinin Anadolu'da tehlike haline gelmesi Osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazıd'ı son derece rahatsız etmiş, 1390 sonbaharında Anadolu hareketine girişmesine neden olmuştur. Yıldırım, 1391'de Kastamonu'yu almış, Candaroğullarının bölgedeki hakimiyetine son vermiştir. Daha sonra Osmancık'a gelmiş, Osmancık ve Amasya Osmanlı himayesini kabul etmiştir. Kadı Burhaneddin'le Kırkdilim mevkiinde yapılan savaşta Şehzade Ertuğrul şehit düşmüş, Osmanlı ordusu yenilmiştir. Savaş sonu Kadı Burhaneddin İskilip, Ankara, Kalecik ve Sivrihisar çevrelerini yağma ettirmiştir. Osmanlıların bu yenilgisi üzerine bazı kentler el değiştirerek tekrar Kadı Burhaneddin yönetimine girdikleri bir dönemden sonra ikinci bir Osmanlı kuvveti Kastamonu, Osmancık, İskilip, Çorum ve Amasya çevrelerini tamamen alarak Osmanlıya bağlamışlardır. İlçemiz 1395 yılından itibaren Cumhuriyet dönemine kadar Osmanlı yönetiminde kalmıştır.¹⁰

17. yüzyıl ortalarında İskilip'e uğramış olan Evliya Çelebi, İskilip'i şöyle anlatır:

İskilip Kalesi: Selçuklulardan Sultan Alâüddin'in fethidir. Sonra 817 (1414) senesinde Türk şerirlerinin elinden, Çelebi Sultan Mehmed Han Hazretleri zabtetmiştir. Çünkü bu havalı eşkiyası bilinen Timur vak'asında hep isyan edip Timur tarafına katılmıştır ve sonra nice memleketleri ve kaleleri zabteylemişlerse de sonra Çelebi Sultan Mehmed Han hepsini zabtetmiştir.

Sonra Süleyman Han yazması üzere Sivas eyaletinde ve Çorum toprağında İstanbul'daki şeyhülislamlara ulaşır. Yüzelli akçalık şerif kazadır. Sipahi Kethüdayeri, yeniçeri serdari, şehir su-başı, şehir kethüdası vardır.

İskilip Kalesi Şekilleri: Göğe ulaşmış bir yüksek dağın tepesinde burç dışları traşlı taş ile binâ edilmiş altıyüzlü bir kaledir. Varoşu bir dereli, bağlı bahçeli yerde vaki olmuş olup, mamur evlerle süslü fakat evleri o kadar geniş değildir. Ulemâsı gayet çok olmakla her camiinde medrese müderrisleri ve talebeden musannifleri vardır. Burası

¹⁰ Kalyoncu, a.g.c., s.2-3.

zevk ve hava madeni olmayıp ilim ve hilm madenidir. Olgun, necib çocukları, üçyüz kadar hafızı ve kırk adet ebced okuyan çocuk mektebi vardır. Çarşısı bedestanı yoktur. Çarşılar da diğer şehir çarşıları gibi süslü ve muntazam değildir. Türk şehri ise de halkı, umumiyetle halktan çekinir. Hattâ Murtaza Paşa efendimizi kondurmamak istedilerse de, paşa reâyasına rağmen üç gün kalarak parasız yeyip içti, konu, göçtü.¹¹

İskilip ilçesinin tarih akışı içinde kültürünü incelediğimizde Etiler, Galatlar, Paflagonyalılar, Roma ve Bizanslıların bu bölgede yaşadığı tarihi eser kalıntılarından anlaşılmaktadır. Türklerin bu bölgeye hakim olmaları üzerine eski ve yeni kültürler gerek tarihi yapılarda, gerekse halkın örf, an'ane ve yaşantılarında kaynaşmış ve günümüze kadar gelmiştir.¹²

İlçemiz Kastamonu iline bağlı iken Hicri 1310 (1890) tarihinde Amasya Sancağına bağlanmış, bunu takiben kısa bir süre Yozgat ve Ankara Sancağına bağlı kaldıktan sonra Osmancık , Sungurlu ilçeleri ile Çorum Sancağına bağlanmıştır. Cumhuriyet devrinde ise Çorum iline bağlı bir ilçe olarak bugüne kadar gelmiştir.¹³

İSKİLİP'İN FİZİKİ YAPISI

İskilip ilçesi Çorum'un kuzey-batı kesiminde 2469 km²'lik bir sahayı kaplamaktadır. Topraklarına doğuda Çorum'un Osmancık ve merkez, güneyde Sungurlu, batıda Bayat, kuzey-batıda Kastamonu'nun Tosya, kuzeyde Çorum'un bazı ilçeleri ile çevrilidir. İlçeye bağlı 86 köy vardır. Nüfusu 20400 (2000 sayımına göre) dır.

Dağları; İlçe sınırları içerisinde yer alan akarsuların yer yer parçaladığı ve aşındırarak yontuk düz durumuna getirdiği çok yüksek olmayan dağ sınırlarının ve bu sıralar arasında sıkışmış çöküntü alanlarının yer aldığı topoğrafya, kuzeyden güneye yükseltinin kademe kademe azaldığı bir görünüm arz etmektedir. İlçe sınırları içerisinde yer alan dağlar şunlardır: Teke Dağı 1700 metre, Sakarözü Dağı 1650 metre, Deveci Dağı 1600 metre, Göl Dağı 1300 metre, Susuz Dağ 1265 metredir.

Bazı önemli tepeler de şunlardır: Çağıl, Yivlik, Erenler, Kale, Kilimkaya, Koç kayası, Gökçebel, Kayacuk, Kesikbaş vb.

¹¹ Evliya Çelebi, *Seyâhatnâme*(Z.Danişman), Beşinci Kitap, İstanbul. 1970. s.128.

¹² Kalyoncu, a.g.e., s.4.

¹³ Kalyoncu, a.g.e., s.3

Ovaları: İlçenin en önemli ovası Kızılırmak Ovası'dır. 600 km² olan bu ovanın ırmağın batı yakasındaki çok az bir kısmı ilçe sınırları içerisinde. Yüksekliği 500-550 m olan bu ovada her türlü tarım yapma olanağı vardır. Son yıllarda Karlık ve Çukurköy sulama tesislerinin faaliyete geçmesiyle verim artmıştır.¹⁴

Akarsuları: Kızılırmak ilçenin en büyük akarsuyudur. İskilip'in güney sınırını çizer. 1-2 km genişliğindeki vadisi 100-120 m gömülmüştür. Salur-Dutlu dere yarma vadisine Obruk barajı (enerji amaçlı) yapılmaktadır. Kızılırmak'tan tarım alanlarının sulanmasında yararlanılmaktadır. Çomu Çayı, Sorgun köyü gerisindeki dağlardan kaynağını alan 60 km uzunluğunda bir akarsudur; Kızılırmak'a dökülür. Meydan Çayı, Sakarözü Dağı'ndan kaynağını alır. 86 kilometrelik bir su toplama havzasına sahiptir. İlçemizde Akçay ile birleşip Kızılırmak'a dökülür.

İklim ve Bitki Örtüsü

İklimi: İlçemiz yer şekilleri bakımından olduğu gibi iklim özellikleri yönünden de İç Anadolu'nun karasal iklimi ile Karadeniz'in ılıman denizel iklimi arasında bir geçiş özelliğine sahiptir. Yağışların biraz fazla olmasıyla Karadeniz iklimine yaklaşmakta, yıllık sıcaklık farklarının fazlalığı ile de İç Anadolu'nun karasal iklimine yaklaşmaktadır.

İlçeye yağmur sonbahar ortalarından ilkbahar sonuna kadar yağar. İlçenin kuzeyi dağlık ve yüksek olduğundan orografik (yamaç) yağışlar daha fazladır. Ocak ayı karın en fazla toprakta kaldığı aydır. Karla örtülü gün sayısı 38.6'dır. Yıllık sıcaklık ortalaması 10.9 derecedir. En sıcak aylar haziran ve temmuzdur. En soğuk ay ise ocak ayıdır.¹⁵

Bitki Örtüsü: Bir geçiş alanında olan İskilip'in kuzeyinde Karadeniz ikliminin etkisiyle 800-1000 m'de meşeliklere, 1000-1200 m. Arasında karma ormana ve 1200 m'den sonra ise iğne yapraklı ormanlara rastlanır. Meşelik ve karma orman katı arasında fındık, kızılçık, ahlat, alıç v.b. iğne yapraklı ormanlarda da sarıçam, karaçam, kızılçam ve köknar hakimdir. İlçenin güneyinde ise karasal iklimin etkisinden dolayı bozkır bitkileri yaygındır. Akarsu boylarında ise kavak ve söğüt ağaçları bulunur.

Ekonomi: Dağlık ve engebeli bir araziye sahip olan ilçe, ana yollara uzak kaldığından tarihi süreç içerisinde kapalı ekonomik yapısını kırıp günün koşullarına uyum sağlayamamıştır. Ekonominin temelini halen tarım ve hayvancılık ile küçük el

¹⁴ Kalyoncu, a.g.e., s.11

¹⁵ Kalyoncu, a.g.e., s.12.

sanatlarına dayalı işletmeler oluşturmaktadır. İskilip'teki ekonomik faaliyetleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Tarım: Bir geçiş iklimine sahip olan İskilip'te buğday, arpa, darı, fiy, şekerpancarı, nohut, mercimek, ayçiçeği gibi tahıllar yetiştirilir. Tahıl üretiminin yanında meyve üretimi de ayrı bir öneme sahiptir. Yöreye has elma, armut, erik çeşitleri mevcuttur.
2. Hayvancılık: Büyükbaş (sığır, manda), küçükbaş (koyun, keçi) hayvancılık yanında kümes hayvancılığı ile arıcılık ilçemizde son yıllarda rağbet görmeye başlamıştır.¹⁶
3. Madencilik: Neozoik dönemde meydana gelen jeolojik oluşumlar esnasında ilçe sınırları içerisinde ekonomik değeri pek fazla olmayan çeşitli yer altı zenginlikleri olmuştur. Örneğin linyit, asbest, alçıtaşı, kireçtaşı, kurşun, tuz v.b. Günümüzde bunlardan bazıları işletilmektedir. Çomu, Yenice, Hacıhalil, Handeresi ve Deliktaş'ta linyit kömürü; Yerliköy ve Çukurköy'de yemeklik tuz çıkarılmaktadır.¹⁷
4. Sanayi: İskilip'te sanayi son 10-15 sene içerisinde gelişmeye başlamıştır. Başlıca sanayi kuruluşları şunlardır: İskun Yem Fabrikası, Erenler Un Fabrikası, Kavsan Ayakkabı Fabrikası, Halk Eğitim Merkezi, Küçük Sanayi Sitesi.

El Sanatları:

İskilip el sanatları yönünden bir hayli zengindir. Hemen her evde el sanatları ile ilgili bir tezgah bulunmakta veya uğraş yapılmaktadır. Örneğin, urgancılık. Çufallık denen tezgahlarda kenefü bezi ve çember dokuma, hasır dokuma, kamıştan sedir yastığı, yün eğirerek ipe dönüştürme gibi. Ayrıca köy ve şehirdeki küçük imalathanelerde ağaç eşyalar yapılır. Örneğin ev eşyalarından kepçe, kaşık, su fiçisi, bardak ve segen (çamdan oyularak yapılan su kabı). Tarım araç-gereçlerinden saban, tapan, anadut, dırmık ve yaba. Toprak eşyalardan çanak, çömlek, küp ve çekmen imalatçılığı yapıyordu. Bunlardan bir çoğu çağın şartlarına ayak uyduramayarak kaybolmaya başlanmıştır. Günümüzde; ağaç işleri meslek dalında doğramacılık ve mobilyacılık, ağaç tornasında üretilen kulp, bilye, pul, köpeç, oklava, şekerlik, beşik, tokmaklı, kağrı, gındırcak (yürüteç), pıt pıt tahtası (el yaslacı), düveç ve bisleğeç gibi, Sobacılık, bakırcılık, demircilik ve terzilikle uğraşan esnaf ve zanaatkarlarımız çoktur.¹⁸

¹⁶ Kalyoncu, a.g.e.. s.19.

¹⁷ Kalyoncu, a.g.e.. s.12.

¹⁸ Kalyoncu, a.g.e.. s.20.

II. BÖLÜM

İNCELEME SES BİLGİSİ

ÜNLÜLER

(Vowels)

1. İskilip ve yöresi ağızlarında, yazı dilimizde bulunan ve genel Türkçe ile ortak olan a, e, ı, i, o, ö, u, ü ünlülerinden başka şu ünlüler bulunmaktadır:

â, á, a^o, é, ê, í, î, ó, ú, ô

Bu ünlüleri tek tek inceleyip, boğumlanma özelliklerini temel ünlülerin özellikleri ile karşılaştırarak açıklayalım.

2. â: a-ı arası ünlü¹⁹. Türkçe ı ünlüsü, ağız kanalının pek az daralması ile yumuşak damağın arkasında oluşan bir sestir. Bu ünlünün çıkışı sırasında dudaklar yarı kapalı ya da kapalı duruma yakındır. ı ünlüsünün söylenişinde dil sırtı kabarık, dil ucu alt dişlere temas halinde değildir. Bu yüzden yüksek bir sestir.

a ünlüsünün oluşmasında ise, ses yarığı soluk alma durumundadır. Sesin söylenişinde organlar dinlenme durumuna çok yakındır. Dilin orta yerinin kabarması ile a foneminin teşkili için gerekli tınlama temin edilmiş olur. Bu durumda dil ağız içinde yayılmış haldedir. Bunun için a açık ve alçak bir sestir.

â ünlüsünün oluşumuna gelince:

Bazı ünsüzler yanlarındaki ünlülere etki ederek onları daraltır ya da genişletirler. Bölgemizde görülen a ünlüsü de yanındaki ünlüler üzerinde daraltma etkisi gösteren ünsüzlerle, kendinden önceki ya da sonraki hecelerin dar ünlülerinin etkisi ile oluşmuştur. Yarı-açık düz orta ünlüdür. a ile ı arasındaki boğumlanma alanının çene açısından a'ya daha yakın bir yerinde boğumlanan kapalı a'dır.²⁰

bāçâyúz (1/68) “bahçe”, ayaĶġábı́mıza (1/171), arĥádaşım (18/1), baĥı́dâmaduĶ (13/43), ...v.b.

¹⁹ Bu ses için T.Gülensoy â (KYA. s.19)

Z.Korkmaz á (NYA., s.29) ve â (GBAA. s.9)

A.B.Ercilasun a (KİA. s.51) işaretini kullanmıştır.

Caferoğlu'nun derlemelerinde ise bu tür ünlüyü belirten bir işaret verilmemiştir.

²⁰ Gülensoy, a.g.e., s.19.

3. **á** : a-e arası ünlü²¹ Türkçe ve yabancı kelimelerdeki ince a'yı belirtmek için kullandığımız bu a türü, gereğince kalınlaşmamış ve a < e değişimi ile oluşmuş bir ünlüdür. Sert damak ve yumuşak damağın ortasında oluşan a ünlüsüne göre daha önde meydana gelir. Berrak bir sestir.

Bölgemiz ağızlarında pek fazla örneği görülmeeyen bu ünlü türü; bazı ünsüzlerin hece kaynaşması olayı ile eriyip kaybolmaları durumunda, kendi etkilerini geride kalan ünlülere bindirmeleriyle ortaya çıkmıştır. İnce (Palatale) bir a'dır²² :

náydicōķ (6/11) “ne yapacağız”, yiyeċām (6/13) < yiyeceğim, öldürecām (6/15), ċerā eTdük (6/33) < çörek ettik, talliyāTdük (6/34) “tarlaya gittik”, işāTdük (6/39) “işe gittik”, nā iTdīñ (6/78) “ne yaptın”, odunādāyoduk (16/2) “oduna gidiyorduk”, öläċe (7/17) “öte geçe”, neriyādāċek (10/114). v.b.

Bölgemiz ağızlarında Arapça ve Farsça gibi yabancı kelimelerde genellikle k ve ince l ünsüzleri yanında görülür. Bu yabancı kelimelerdeki a'ların berraklık dereceleri Türkçe kelimelerdekinden daha fazladır.

meselā (8/5) < Ar. meselā, ilāzım (8/23) Ar. lāzım, evelā (10/47) < Ar. evvela, filān (3/129), hālā (3/127) rüzgālleri (3/70), felānca (11/192) v.b.

4. **ā** : a-o arası ünlü²³: Geri yuvarlakça ve genişçe bir ünlüdür. Gerek dudak ve dil oynaması, gerek tınlama bakımından a'ya daha yakındır. Bölgemizde genellikle dudak ünsüzü b'nin yuvarlaklaştırıcı etkisiyle kendisini gösterir.²⁴

rābbim (2/116) < Ar. rabb, rābbimden (2/183)

5. **é** : e-i arası ünlü²⁵ Türkçede temel ünlülerin dışında dokuzuncu bir ünlü vardır ki buna kapalı e denir. Kapalı e ünlüsü, yumuşak damağın ön ve arkasına göre ortada oluşur. Bu ünlünün çıkışı sırasında dilin sırtı a'ya göre bir parça daha kabarık, i'ye göre daha alçaktır. Çene açısı da yarı açıktır. i'ye en yakın dar bir ünlüdür.

²¹ Bu ses için: T.Gülensoy ā (bk. KYA., s.19)/A.Caferoğlu a (ters e) (GDİAT., s.14)/ Z.Korkmaz ā (siyah punto a) (NYA., s.31) işaretini kullanmıştır.

²² Gülensoy, a.g.e., s.20.

²³ Bu sesi belirtmek için : T.Gülensoy ā (KYA., s.20) Z.Korkmaz ā (GBAA., s.9)

Z.Korkmaz'ın NYA adlı eserinde a sesi yoktur.

²⁴ Gülensoy, a.g.e., s.20.

²⁵ Bu ses için T.Gülensoy é (KYA., s.21),

Z.Korkmaz e (NYA., s.34) Z.Korkmaz e (italik punto e/ GBAA., s.5) işaretlerini kullanmışlardır.

Bu ünlü dé-, ét-, yé-, vér-, ér-, yér-, yél örneklerinde görüldüğü üzere eski ve orta Türkçe devri metinlerinde görülmekte idi. Bugün yazı dilimizde yer alan şekilleri bu eski kapalı e'lerin bir devamı olduğu sanılmaktadır.²⁶ Bölgemiz ağızlarındaki örnekleri şöyledir:

geTdim (2/14), yér (2/13), yél (2/43), bi dédeden (6/25), dēze (6/18) < teyze, gēdiy (8/86), gēyerdi (2/58), ...v.b.

6. ^{◌̇}e: e-ö arası ünlü ²⁷. Bölgemiz ağızlarında dudak ünsüzlerinin tesiriyle birkaç kelimedede görülen yuvarlaklaşmış bir e ünlüsüdür:

dēlidi (7/48), dēl (16/26) “değil”, bēyle (6/18) < böyle, dēludü (7/97), dēludün (11/91), nēlcağ (9/110)

7. ^{◌̇}i: i-i arası ünlü.²⁸ ^{◌̇}i ünlüsü, yumuşak damak sesi olup önde söylenir. Söylenişinde ağız i'ye göre daha açıktır. Onun için yarı kapalı bir sestir.²⁹ Hece kaynaşması sırasında kaybolan y'nin etkisiyle incelererek veya bazı birleşik fiillerde yabancı kelimelerdeki k ünsüzü ile birleşen i'ler boğumlanma noktalarının k'nın etkisi altında geriye kaydırarak ince bir ^{◌̇}i'ya dönerler.³⁰ Bölgemiz ağızlarındaki örnekleri şunlardır:

hayır (3/21), fihāre (16/29) / Ar. fuḳarā, nasīb (10/117), nişanlıydı (4/44), bamiya (10/32) < Ar. bāmiye, ...v.b.

8. ^{◌̇}i: i-ü arası ünlü³¹. Yuvarlaklaşma eğilimi gösteren ve boğumlanma özelliği bakımından ü sesine yaklaşan bir i türüdür.³² Bölgemiz ağızlarında birkaç kelimedede görmekteyiz:

misāfūr (3/180), dēlidi (7/48), gelivü (10/39) ḡalesidür (4/67), gelürike (9/42).

9. ^{◌̇}ö: o-ö arası ünlü.³³ ^{◌̇}ö ünlüsünün boğumlanma noktasının artdamak sınırına kayması ile oluşan ve o ile ö arasındaki kalınlaşmış bir ö ya da incelmış bir o sesidir³⁴. ^{◌̇}k, ^{◌̇}g, ^{◌̇}g ve ^{◌̇}n ünsüzlerinin kalınlaştırma etkileriyle oluşur:

²⁶ Gülensoy, a.g.e., s.21.

²⁷ Bu ses için: Z.Korkmaz ^{◌̇}e (NYA., s.30)/ A.B.Ercilasun ^{◌̇}e (KİA., s.52) işaretini kullanmıştır

²⁸ Bu ses için: T.Gülensoy ^{◌̇}i (KYA., s.21), Z.Korkmaz ^{◌̇}i (NYA., s.32; GBAA. s.7).

²⁹ Gülensoy, a.g.e., s.21.

³⁰ Korkmaz, a.g.e., s.32.

³¹ Bu ses için: Z.Korkmaz ^{◌̇}i (NYA., s.20)/ A.B.Ercilasun ^{◌̇}i (KİA., s.53).

³² Korkmaz, a.g.e., s.30.

götürdüler (3/74), g^ozel (7/48), ok^uz (4/10), gör^umceden (4/29), g^ozümün (5/121), g^ordüm (2/14), g^osderme (2/13), g^o (2/78) “gökyüzü”, g^omg^ok (5/9) “mosmor”, k^otü (6/21), k^oşede (9/6), k^ommüşle (13/58), k^omür (6/73), g^ozelise (1/158), k^oylü (11/68), g^oynek (7/13), ...v.b.

10. **ü:** u-ü arası ünlü.³⁵ Sert damağın önünde oluşan ü sesi ile yumuşak damağın arkasında oluşan u sesi arasındaki orta damak bölgesinde, dil sırtının orta damağının ön kısmına yükselmesi ile elde edilir. Kapalı bir ünlüdür.³⁶ k, g, g ve ñ ünsüzlerinin kalınlaştırma etkileriyle oluşur:

k^ulünen (2/33), g^un (10/41), k^utük (9/68), ik^une (16/18) < iki güne, g^unümüz (18/9), g^uz (9/106), g^udüyodum (17/47) “otlatıyordum”, g^upre (10/59), e^suk (1/1), g^uzün (5/20), k^upem (9/71), g^uyē (17/54) < güveyi, g^uzelcene (8/32), g^umbürdedüle (1/146), zeng^un (7/148), nank^un (7/164), ...v.b.

Bölgemiz ağızlarında yukarıda belirttiğimiz ünlülerden başka, birkaç örnekte de o-u arası ünlüye rastladık:

y^oharı (2/67), y^oharı (4/2), övey 7/139).

UZUN ÜNLÜLER

(Long vowels)

Boğumlanma süreleri normal olan ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha uzun olan ünlülere uzun ünlü denir.

Uzun ünlülerin bölgemiz ağızlarındaki oluşma sebepleri şunlardır:

Hece Kaynaşması Olayı İle:

Bu tip uzunluklar, bazı ünsüzlerin iki ünlü arasında yumuşayıp kaynaşarak, uzun bir ünlü haline dönüşmesi yoluyla oluşmuştur. İskilip ve yöresi ağızları, iki ya da daha fazla heceyi kaynaştırıp uzatarak bir tek hece haline getirmeyi ustaca başarmıştır. Bunun örnekleri pek boldur.

³³ Bu ses için: Z.Korkmaz o (NYA., s.33)/

A.B.Ercilasun ö (KİA., s.53) A.Caferoğlu k ünsüzü yanındaki bu ses için bir işaret kullanmamıştır. (kotü AAT., s.181)

³⁴ Korkmaz, a.g.c.. s.33.

³⁵ Bu ses için: Z.Korkmaz u (NYA., s.34; GBAA.. s.7),

T.Gülensoy u (KYA. s.22).

³⁶ Gülensoy, a.g.c.. s.22.

Bölgemiz ağızlarında, “İçseste ünlüler arasında bulunan k/k (>g), g, ğ, h, r, y ünsüzleri eriyip kaybolmuşlar ve kendi heceleri içinde bulunan ünlüler ile kaynaşarak onları uzun ünlüye dönüştürmüşlerdir”.³⁷

1) -k- (>-g-), -g-, -ğ- Ünsüzlerinin Erimesi İle:

bóre (1/8), bicī (1/46), dūn (1/86), oldō vaḥıt (1/64), yidō (2/137) < yediği, toprā (4/6), sēcāñ (4/26) “sağacaksın”, o fāt (4/75) < o vakit, ikişi (5/68), dinnān (5/137) < tırnağın, eccū (6/24), náydicōk (6/52) “ne yapacağız”, didū (7/156), geTdōm (10/118) “getirdiğim”, ilēninen (11/121) < leğen ile, çarıy (12/27) “çağırıyor”, dūm dūm (13/36) < düğüm düğüm, bōce (13/62) < bu gece, şindikibi (7/194), kemünden (8/32),..... v.b.

2) -y- Ünsüzünün Erimesi İle:

gúyē (17/54), niydīm (17/41), nebīm (15/16), ...v.b.

3) -h- Ünsüzünün Erimesi İle:

nikāmız (13/31), allāma (11/173), ırāt (11/116) < Ar. rāḥat, (10/98), zāP (9/61) < Ar. şāhib, ...v.b.

4) -r- Ünsüzünün Erimesi İle: Bunun örnekleri de çoktur:

birbillēne (2/3), sırıklānan (9/104), üslēni başlānı (10/89), işlēni (11/153), yapıcaqlānı (11/181), kilimlēni (12/3), teknelēnen (13/12), gōzlēne (13/18), yıllāndaydı (13/30), ...v.b.

Ünsüz Düşmesi İle

1. -ğ- Düşmesi İle:

ōlan (1/54), sā (1/111) “sağ”, ğānısınñ (2/27), ōreniyo (3/77), āladula (7/34), bālıyoñ (8/16),... v.b.

2. -y- Düşmesi İle:

hēbeynen (17/37), hābeleri (13/17), bişi (4/40), ...v.b.

³⁷ Gülensoy, a.g.e., s.23.

3. -h- Düşmesi İle:

māman (14/35) “mahman”, pōçuya (14/13) “bohçaya”, tāta (14/17) “tahta”, itiyacını (10/30)... v.b.

4. -k- Düşmesi İle:

ēsūk (1/1), yūsek (2/9), gō (2/78) “gökyüzü”, yōken (3/49), āşamaca (10/7), bi tēnin (10/130),...v.b.

5. -n- Düşmesi İle:

īsana (11/59), īşallah (14/3) < Ar. in-şā’ Allah, sōra (8/16),... v.b.

6. -f- Düşmesi İle:

ōkelendürüy (10/98).

Yabancı Kelimelerdeki Uzun Ünlüler: Arapça ve Farsça olan pek çok kelime uzunluklarını korumuşlar, bazen uzun ünlü yer değiştirmiştir:

dāmaT (1/16) < Far.dāmād, ilā (1/7) < Ar. ilāhī, siflā (1/112) < Ar. istiftāh, nādiridi (1/135) < Ar. nādir, duvā (1/124) < Ar. du’ā, mübārē (2/28) < Ar. mubārek, hattā (2/37) < Ar. hattā, tāne (2/106) < Far. dāne, pādīşāhim (2/142) < Far. pādşāh, iptilā (2/165) < Ar. ibtilā, nidā (2/183) < Ar. nidā, lāzim (3/13) < Ar. lāzim, evlādın (3/27) < Ar. evlād, sādece (3/61) < Far. sāde, misāfir (3/180) < Ar. musāfir, ziyāret (3/179) < Ar. ziyāret, mināsibi (3/163) < Ar. munāsib, acabā (7/72) < Ar.acebā, bedāfa (7/95) < Far. bād-ı hevā, barāber (8/13) < Far. berāber, bilāder (11/ 48) < Far. birāder, ...v.b.

Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Uzun Ünlüler:

’gīzlar (2/17), bīzē (2/17), ’kōşē (2/18) < Far. gūşe, anā (9/124), de’dēm (2/45), ’dēy (2/46), ner’dē (2/50), dedā (6/26), ...v.b.

Ünleme Edatlarındaki Vurguya Dayalı Uzun Ünlüler: Ünleme edatlarındaki vurgu ve uzunluk anlama kuvvet vermek içindir. Ünlemlerin uzun vokalli olanları genellikle yabancı asıllıdır. Fakat Türkçe ünlemlerin uzun vokalli söylenenleri vardır.³⁸

gī (4/11), ’ā (4/62), ē (5/51), yā (5/46), hā (5/45), hē (10/156), ...v.b.

³⁸ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım. İstanbul. 1993, s.349.

Çift Ünlülerin Kaynaşması İle:

sâtini (3/68).

Asli Uzun Ünlüler:

İskilip ve yöresi ağızlarında asli uzun ünlü bulunmamaktadır.³⁹ Ayrıca bugüne kadar yapılan araştırmalarla asli uzun ünlü konusu açıklığa kavuşturulmuştur. Talat Tekin tarafından yayınlanan “*Ana Türkçede Asli Uzun Ünlüler*” adlı eser, bu konuda geniş bilgi vermektedir.

KISA ÜNLÜLER

(Short vowels)

Kısa ünlüler daha az bir süre içinde boğumlanan ünlülerdir. Dar ünlülerde görülen bu kısalık ünlü düşmesinin ara merhalesidir. Vurgusuz olan açık orta hecede, çok az olarak da geniş ünlülerde bir kısalma olabilir.⁴⁰

Normal uzunluktaki ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa bir sürede boğumlanmalarından oluşan kısa ünlüler, Türkçede yalın ya da eklerle uzatılmış veya çok heceli kelimelerde görülür.⁴¹

Bölgemiz ağızlarındaki kısa ünlü çeşitlerini şu şekilde gösterebiliriz:

ç̈üz (1/184), var̈ıdı (1/83), em̈eÿıdı (1/85), var̈ımı̈ş (1/187), ır̈āt (11/111), c̈āminin (4/69), ır̈ıg (3/143), evel̈ı (3/124), d̈ünyānın (17/8), ır̈ahmetlik (5/99), zabahlaÿın (5/87), b̈āzı (5/140), alin̈ıcäk (5/128), kes̈dler̈ıdı (5/123), lir̈ıya (11/139), bar̈ābar (11/134), çek̈ıÿı (11/133), b̈āl̈ıkesire (12/17), ır̈ezil (17/19), c̈ı̈erim (15/13), ğ̈atışdır̈ıyom (1/108), meẗıre (2/124), ç̈ārular̈ımı̈ş (2/138), im̈ẗıham (2/118), peÿğamber̈ı j̈ken̈ı (2/121), b̈ı̈ünde (10/25), vem̈ı̈ş̈ıdı (10/34), n̈ōri (4/74), ır̈eç̈ber (11/37), öl̈ücek (9/65), ...v.b.

³⁹ Geniş bilgi için bk. Lajos Ligeti; “*Türkçede Uzun Vokaller*”, *Turkiyat Mecmuası*, İstanbul, 1942, c.VII-VIII, s.82-94, Talat Tekin; *Ana Türkçede Asli Uzun Ünlüler* ATAÜÜ, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975, O. Neğim Tuna; “*Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller*”, *TDAY*(Belleten-1960), Ankara, 1988, s.213-282, Zeynep Korkmaz; “*Eski Anadolu Türkçesinde Asli Ünlü (Vocal) Uzunlukları*”, EATAÜÜ, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Ankara, 1995, c.1, s.443-458. Zeynep Korkmaz; “*Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları*”, BAAVU. TDAY (Belleten-1953), Ankara, 1995, s.197-203.

⁴⁰ Ercilasun, a.g.e., s.59-60.

⁴¹ Gülensoy, a.g.e., s.27.

GENİZ ÜNLÜLERİ

(Nasalised vowels)

Ünlülerin boğumlanmaları sırasında geniz yolunun açık olması, bunların boğumlanma niteliklerine genzellik özelliği de kattığından, bu özelliği taşıyan ünlülere geniz ünlüleri denir.⁴²

Bölgemizde geniz ünlüleri çok azdır ve sadece a ünlüsünde görülmektedir:

bā < bana : bā gūlyola (4/42)

sā < sana: sā şindi ekmēñe yā çalıyım (2/98).

İKİZ ÜNLÜLER

(Diphthong)

Aynı nefes baskısı altında telaffuz edilen iki ayrı ünlünün birbiriyle sıkı sıkıya birleşmesine ikiz ünlü (diphthong) adı verilir. İkiz ünlünün ortaya çıkabilmesi için, her iki ünlünün de aynı hece içinde bulunması gerekir.⁴³

Yalın ya da eklerle genişletilmiş kelimelerin iç seslerinde ve ünlüler arasında bulunan y, v, ğ, h ünsüzleri eriyip kaybolduklarında, bunların iki tarafında bulunan ve aynı hecelere ait iken aradaki ünsüzün kaybolması ile yanyana gelmiş olan ünlüler, tek bir nefes baskısı altında birleşerek ikiz ünlüleri oluştururlar.⁴⁴

Bölgemiz ağızlarında tespit edebildiğimiz ikiz ünlü türleri şunlardır:

Yükselen İkiz Ünlüler (Rising diphthong)= Yarım ünlü +ünlü:

ie, aa, ij, ūa, eü, ia

çierim (15/13), ceüz (1/184) buaz (3/144), çocūa (4/26), eşie (7/40), bi donnūa (7/104), yasduā (9/27), şifollūa (11/176), tavanniā (16/9), çijT (5/79), nāal (5/83), ...v.b.

Eşit İkiz Ünlüler (Neutral diphthong)=ünlü+ünlü: aa, ee, u, ij, og, öö, uy, üü, uu

düünlerde (1/79), zaanı (1/98), dişijn (1/187), naalīsa (2/4), çocuūşken (2/33), zabaa (2/38), boyūklūünde (2/46), aarmış (9/127), evlūün (2/86), seerTdi (2/123), viil (2/167), deel mi (2/188), ğuyruundān (3/91), çaarTduruyum (3/190), niitdiñiz (4/23), sooḳ (5/4),

⁴² Korkmaz. a.g.e., s.42.

⁴³ Gülensoy. a.g.e., s.29.

⁴⁴ Korkmaz. a.g.e., s.42.

iPlij (5/70), çit (5/73) ışın (6/80), çuvalım (7/105), guşmleri (13/7), buy (13/63), ...v.b.

Alçalan İkiz Ünlüler (Falling diphthong)= ünlü + yarım ünlü: aı, aă, eı, aŭ, ou, öü, ou, au

çairmıyan (1/149), dŭş (2/2), seirdin (2/7), gadıncaız (2/98), seirdiyse (2/124), çoŭ (2/135), baırmiş (2/137) taŭk (5/48), gŭşlerim (5/137), soŭduyon (8/14), aır (8/24), oul (10/104), dŭşdük (11/16), eımız (2/67), ...v.b.

Yabancı kelimelerde:

âilesi (3/141), saat (3/66).

ÜNLÜ UYUMU

(Vowel harmony)

Ünlü uyumu, bir kelimedeki ünlülerin kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımlarından birbirlerine uyması olayıdır.

Türkçede köklerde olsun, kök ve eklerde olsun, bir kelimenin bütün vokalleri çeşitli bakımlardan birbirine benzerler. Öyle ki bir kelimenin ilk hecesindeki vokalin vasıfları nasılsa ondan sonraki hecelerin vokallerinin vasıfları da öyle olur.⁴⁵

Bölgemiz ağızlarında ünlü uyumu ileri durumdadır. Türkçe yazı dilinde dudak ve diş dudak ünsüzlerinin yanında yuvarlak olarak bulunan ünlülerin, bölgemiz ağızlarında dil benzeşmesine uyarak düzleştiği görülmektedir.

beddivâlar (2/56), armıda (2/80), bılaşuk (4/9), mısdafa (2/80), ...v.b.

r'nin yanında görülen düzleşme olayı da vardır:

yeriyerek (4/1), yımırta (4/27), çiralım (5/114), giriken (7/43), ...v.b.

Bunların dışında y'nin daraltıcı tesiri vardır:

varıyım (2/79) < var-ayım, arıya (2/78) < ara-ya, oruya (2/87 < ora-ya, ...v.b.

1) i- yardımcı cevher fiil ile kurulan ve yazı dilimizde ünlü uyumu dışında kalan *iken* zarf fiili ile bunun ekleşmiş şekli *-ken*, bölgemiz ağızlarında *iken* bazan da genişletilmiş şekle *-kene* şekilleriyle ünlü uyumuna uyar:

⁴⁵ Ergin. a.g.c.. s.70.

getürükene (1/144) < getirirken, deyişkene (2/8) < derken, deyiken (2/11) < der iken, geliken (11/154), edikene (1/17), kesişkene (2/63), yirken (3/7), ...v.b.

2) i- fiilinin öğrenilen, görülen geçmiş zaman kipleri ve şart kipi ile yapılan *imiş, idi, ise gibi* teşkilleri de kalın ünlülü kelimelerden sonra dil benzeşmesinin etkisi ile kalınlaşarak ünlü uyumuna uyduğu görülür:

ısırularımış (1/33) < ısırılar imiş, oldu (1/68) < olur idi, âlardı (1/90), ğollarıdı (1/95) < koyarlar idi, olamıyolarımıŝ (1/127), duruyomuş (2/80), ğaldurmuşumuş (2/83), bakđıdıdı (9/49), varısa (3/67), otumasan (7/171), ...v.b.

3) Yabancı kaynaklı olup, yazı dilimizde daima ince şekliyle gördüğümüz *ki* bağlacı ile aitlik eki *-ki*, dil benzeşmesine uymuŝtur. *-kin* genişletilmiş şekli de görülür:

illâ ki (3/60), diy ki (3/169), dediler ki (3/152), şindiki (4/39), benimki (7/100), dimiş, kin (5/84), ...v.b.

Bir örnekte *-ki* /-hı olmuş, bazen de düşmüştür:

o yandağı (7/82), altındâ (2/168), anğaradâlar (5/1), ğâzannıdâ (1/176), oluğludâ (9/92), dâdâanı (9/108), ocağdâ (13/5)

4) *ile* son çekim edatının +n vasıta hali eki ile birleşerek oluşmuş bulunan -ına, -inan, -ını, inen, -nen, -nan gibi ekleşmiş şekillerini görüyoruz:

yaprānan (1/6) < yaprak ile + n

ayāñinan (1/111) < ayağın ile + n

hayvanlānan (4/11) < hayvanlar ile + n

ōkeynen (4/18) < öfke ile + n

ğayınnasıynan (4/46) < kaynanası ile + n

yevmiye siynen (5/69) < yevmiyesi ile + n

çidinen (5/78) < çığıt ile + n

5) Yazı dilimizde daima ince şekliyle yapılan *+leyin*, zaman zarfı ekinin bölgemiz ağızlarında *+layın* şekli de görülür. Zaman zarfı eki olarak *+nan* şeklinin kullanıldığını da görüyoruz:

zabahlayın (1/59), zabalayın (6/82), zabālayın (4/79), zabānan (7/18), sabāleyin (3/128), ...v.b.

YABANCI KELİMELERDE DİL BENZEŞMESİ

Dilimize yabancı dillerden girmiş bulunan bazı kelimelerin de bölgemiz ağızlarında Türkçe uyuma uyduğunu görüyoruz. Bu uyum bazen gerileyici, bazen de ilerleyici benzeşme yoluyla olur.

1) İlerleyici Ünlü Benzeşmesi İle:

serem (6/51) < Fr. sérum, ayşabıla (6/67) < Ayşe abla, taḲḡasını (2/81) < Ar. ṭāḡiye, dünyanın (10/49) < dünya, zābı (4/50) < Ar. ṣāhib, ...v.b.

2) Gerileyici Ünlü Benzeşmesi İle:

mehrebey (10/134) “merhaba”, dene (7/192) < Far.dāne, esgerden (7/180) < asgerden, hēbe (2/167) < Ar. ʾaybe, heteş (5/7) < Far. āteş, ebdes (7/41) < abdest, ...v.b.

ÜNLÜ UYUMUNUN BOZULMASI

Ünlü uyumu bozulmasının başlıca sebebi, bazı ünsüzlerin yanlarındaki ünlüleri kalınlaştırma etkisidir. Buna göre, boğumlanma noktaları ön damakta bulunan k, g, ğ, ŋ, ve h ünsüzleri, bölgemizde, yanlarındaki ince ünlüleri kalınlaştırarak bulundukları kelimelerde ünlü uyumunun bozulmasına sebep olmaktadır.⁴⁶

1) Önseste buylunan yuvarlak ve ince ö, ü, ünlüleri ilk hecede k-, g- ünsüzlerinin etkisiyle bir derece kalınlaşmışlardır:

górúlüy (1/1), gótürüyola (1/19), allı güllü (1/44), góz (1/85), gúrpúden (1/166), kúlünen (2/33), gúnüm (2/67), ġadıkóy (2/101), ókúz (4/10), görümcem (4/44), gótdük (4/76) “götürdük”, üç kúp (5/80), gúzün (5/92), kúnde (6/6) < günde, góynek (7/13) “gömlek”, kókünden (7/79), kólgede (7/140), ...v.b.

2) İç seste bulunan ü ünlüsü ile hece kuran k-, g- ünsüzleri ü ünlüsünü kalınlaştırmışlardır:

gúzelce (8/10), kúlçeleşmiş (9/10), gúnnúk (9/13), kókünden (9/68), kúpelerinizi (9/73), gúndüz (10/20), gúlüyok (12/26), gúúmleri (13/4), kemúk (13/48), ...v.b.

⁴⁶ Ahmet Günsen, **Kırşehir ve Yöresi Ağızları**, TDK Yay., Ankara, 2000 s.35

y, ş, c, ç, s, l, m, n, t gibi inceltme etkisi olan ünsüzlerin etkisiyle uyuma giren söyleyişler de görülmektedir:

y'nin inceltme etkisiyle:

ğomiyi (6/15).

s'nin inceltme etkisiyle:

mapisde (18/6).

UYUM DEĞİŞMESİ

Bazı ünsüzler, iki veya daha çok heceli bir kelimenin ünlülerini tamamıyla kalınlaştırarak veya incelterek, kelimenin uyumunu bozabilmektedir. Bölgemizde fazla görülmemektedir:

1) $i - i > i - i$ olması misir (5/66) < mısır.

Bazen farklı uyumda bulunan iki kelimenin birleşmesi ile de uyum değişmesi meydana gelir:

birezi (10/40) < biraz, dünyanın (10/49) < dünya, ...vb.

ÜNLÜ DEĞİŞMESİ

(Vowel gradations)

Ünlü değişmelerinin sebebi ünsüzlerin ünlülere etkisidir. Bazı ünsüzler kendi özelliklerini ünlülere aktararak onların değişmelerini sağlarlar. Bu durumda o ünlünün aldığı etki şekline göre ünlü değişmeleri de türlü bölümlere ayrılır.⁴⁷

Bölgemiz ağızlarında görülen ünlü değişmeleri şöyledir:

Kalın Ünlülerin İncelmesi:

Bölgemizde seyrek görülen⁴⁸ ve yukarıda da belirtildiği üzere, uyum bozulmasına da yol açan ünlü incelmeleri c,ç,l,m,n,s,ş,t,y,z gibi dudak, diş, diş eti, diş eti-ön damak

⁴⁷ Gülensoy, a.g.e., s.35-36

⁴⁸ Bu olay Nevşehir ve yöresi ağızlarında da seyrek görülürken (bk. NYA, s.56-58). Kütahya ve Yöresi Ağızları (bk. KYA.s.36) ile Kars ili ağızlarında (KİA. s.83-85) çok görülür.

bölgelerinde boğumlanan ünsüzlerden birinin ya da birkaçının etkisine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.⁴⁹

1) a > e, á:

heteş (5/7) < ateş, dünyanın (10/49) < dünya, eneterini (5/75) < anahtar, ebdes (7/41) < abdest, ezaldı (7/147) < azaldı, ğoleyidi (7/113) < kolayıdı, bulaşuk mákinesi (15/2), ...v.b.

2) ı > i :

hatır (4/ 14) < hatır, birañivi (4/56) “bırakıver”, misiri (7/116) < mısır , çirpi (9/126) < çırpi.

3) u > ü :

hüdūda (18/1).

İnce Ünlülerin Kalınlaşması:

Boğumlanma noktaları ön damakta bulunan k, g, ğ, ñ, h ünsüzlerinin ince ünlüleri kalınlaştırması olayından başka bazı kelimelerdeki ince ünlüler de kalınlaşır.

1) e > a :

habarım (4/41) < haber, havla (7/66) < helva, barāber (8/13) < beraber, bāça (10/3) “bahçe”, camīliye (10/35) < Cemile, tikanı (2/148) “diken”, ...v.b.

2) i > ı, í:

hızmatkallıā (4/74) < hizmetkarlığa, ısmaylı (5/114) < İsmail, hızmatına (7/19) < hizmetine, fañır (10/82) < fakir, nasīb ederse (10/117), ...v.b.

3) ö > o, ó :

póldü (5/26), kótü (6/78), órtünüdük (7/96), kóşede (9/6), ókü (11/15), góre-miyom (11/74), kóylü (11/68), bólüklere (12/19), gózlēne (13/18) < gözlerine, kómmüşle (13/58) “gömmüşler” v.b.

4) ü > u, ú :

⁴⁹ Günşen, a.g.e.. s.40

u^ç (4/8), g^ül^üyola (4/42), y^ükledi (4/72), t^ükenmez (5/47), i^p b^üken (6/25), g^üzelcene (8/32), g^ücc^üdü (9/15), k^ütük gibi (9/68), k^ündelinen (9/117) “gündelik”, y^ün (10/81), ...v.b.

Geniş Ünlülerin Daralması:

Yanlarındaki ünlülere inceltme etkisi yapan c, ç, l, m, n, s, ş, t, y, z ünsüzleri aynı zamanda daraltma etkisi taşımaktadır.

1) a > ı, a, i :

torbıyar (3/28), yanmıya (3/60), yaylıya (4/79), çalışmıya (5/65), çiralım (5/114) “çağırılım”, arabıya (7/90), ayaKğabımıza (1/171).

2) e > i, é:

gidikene (1/43), yir (1/70), y^ér (2/13), yatıvimiş (2/82) “yatıvermiş”, çıhıvimiş (2/83), laf éderdi (2/93), vericēm (3/44), ipiyce (3/176), bişī (4/40), didūn (5/128) < dediğin, dīzc (6/29), giri (6/33), iltiydi (6/39), til (6/79), ir (6/83), yimek (7/23), idivi (7/102), ...v.b.

3) o > u :

banyuda (1/19), salun (1/69), bi şufıralık (1/115), kale buğazından (2/8), gıycām (2/39) “koyacağım”, duvan (2/104), guvalıyodum (2/110), dutuyu (3/50) “duruyor”, foturaf (5/44) < fotoğraf, motullara (7/128) < motorlara, betun (11/87), ...v.b.

4) ö > ó :

pólücekle (5/23), górmüy (5/110), kótu (6/21), gótsün (6/50), kókú (6/54), kókten (6/69), kómür (6/73), órtünüdük (7/96), kóşede (9/6), kómmüşle (13/58), ...v.b.

Dar Ünlülerin Genişlemesi:

1) i > e, é:

gelekene (1/107), geTdim (2/14), zehinliymiş (2/75), en nehāyet (3/4), şeerde (7/97), gene (11/116), ...v.b.

2) ü > ö, ó, o:

bóyüklerin (1/117), böyürken (3/34), gótdō (1/154) “götürdüğü”, gózelise (1/158), yörüdüyör (3/142), döveninen (7/5), górdō (7/56), hörmet (7/76), ...v.b.

3) u > o

ğodō (1/33) < “koyduğu”, şo (1/36), baş yoharı (1/121), şordan (1/178), oldō^úçün (2/12) “olduğu için”, buldōmuz (3/19), koydō (3/40) “koyduğu”, oyanıyor (3/145), bōn (17/46) < bu gün, ...v.b.

Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması:

1) i, ı > ü, i, u, ü:

gendüleri (1/10), eTdurüy (1/22), altun (1/14), bāřüş (1/33) < bahşış, ısırularımış (1/33), cesāretsüz (1/35), mevlüd (1/71), bař açuķ (1/85), gelidü (1/93), yasdu (1/144) < yatsı, yāsuz (1/174) < yağsız, yusun (2/24) “yıkasın”, herüfū (2/85), ğalesidür (4/67), havuz, ābi (9/24) < hāfız, yazuķ (6/61), ...v.b.

2) a > u, o, ā:

oruya (1/97), almoķ (1/178) “almayız”, rabbim (2/116), hocuya (4/69), şoruya (5/88), boca (7/94) < baca, ...v.b.

3) e > ē, ü:

ceüz ezmesi (1/189), ipek böcū (2/186) “ipek böceđi”, delūdū (7/97)

4) i > o:

geTdokları (1/129) “getirdikleri”, yidō (2/137) “yediği”, bildō (3/192), işdōmuza (4/49) “içtiğimize”, çekdōm (9/78) “çektiğim”, ...v.b.

5) ı > o:

aldoklarını (1/158) “aldıklarını”, yihadōn (2/41) “yıkadığını”, yaTdō^odanın (3/101), bilmedōm (6/63) “bilmediğim”, ...v.b.

6) e > o:

yisok (4/23) “yesek”, içsok (4/24) < “içsek”, süremok (9/113) “süremeyiz”.

Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi:

1) u > ı, a:

bı yıl (7/131), armıda (2/80), mıs'dafa (2/84) < Mustafa, doḡansa (2/96) "dokunsa", bılaşuḡ (4/9), yımirtay (4/28), soḡacām (6/3), oturıyá (6/58), ıbuḡ (14/9), mazlım (17/19) < Ar. mazlum, ...v.b.

2) ü > e:

yeriyerek (4/1) "yürüyerek".

3) ö >  , e :

b yle (6/29) < b yle, ez (10/8) " z"-, nebet (13/25) < n bet.

4) u > i :

mapısde (18/6) < mahpus, fasille (7/26) < fasulye .

5)   > i :

eḡ mināsibi (3/163) < m nāsip, mis f r (3/180) < mis f r, is n (5/81) < H seyin.

6) o > i :

şıfolluḡ (11/186) < şof r, toḡdır (7/112) < doktor.

 NS ZLER

(Consonants)

 ns zler, ses yolunun genel olarak daralma bazen de kapanıp aılma durumlarında ıkan seslerdir. T rkiye T rkesinde 21  ns z vardır: b, c, , d, f, g, , h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z.

Anadolu ağızlarında T rkiye T rkesindeki 21  ns zle birlikte birka  ns z daha bulunmaktadır. Bu  ns zlerden bazıları şunlardır:

b: b ~ m arası ses (bk. T rk İlmi Transkripsiyon Kılavuzu, s.11)

 : kalın g

h: Arap alfabesindeki (ha) harfi

ḡ: Arap alfabesindeki hırıltılı h harfi

k: T rk alfabelerindeki kalın k harfi

 : T rk alfabelerindeki sağır k harfi; dil tetkiklerinde aynı ses değerini g sterir işaret.

w : Dil tetkiklerinde çift dudak v'si.

ʷ : Arap alfabesindeki (ayın) harfi; ayın'a benzer gırtlak sesi.

Teşekkül noktası bakımından Türkçedeki ünsüzler çeşitli gruplara ayrılırlar. Bu grupların teşekkül noktaları gırtlaktan dudaklara kadar boğaz ve ağız yolunun çeşitli noktalarında bulunur. Bu noktalarda başta dil olmak üzere hareket eden uzuvlar birbirine yaklaşır veya temas ederler. Önden arkaya doğru ünsüzler teşekkül noktalarına göre şöyle sıralanır:⁵⁰

Dudak ünsüzleri: b, p, m. Bunlar iki dudağın teması ile dudaklarda teşekkül eden ünsüzlerdir.

Diş-dudak ünsüzleri: f, v. Bunlar alt dudağın üst ön dişlere teması ile teşekkül eden ünsüzlerdir.

Diş ünsüzleri: d, t, n, s, z. Bunlar dilin ucunun veya ön tarafının üst ön dişlerin arkasına veya yuvalarına teması veya yaklaşmasıyla teşekkül eden ünsüzlerdir.

Damak-diş ünsüzleri: c, ç, j, ş. Bunlar dilin ucunun ve ön tarafının diş yuvası veya sert damağa teması veya yaklaşmasıyla teşekkül eden ünsüzlerdir.

Ön damak ünsüzleri: g, k, l, r, y. Bunlar dilin ucunun veya orta tarafının sert ön damağa teması veya yaklaşmasıyla teşekkül eden ünsüzlerdir.

Arka damak ünsüzleri: ğ, ğ, h, k, ŋ. Bunlar dilin arka tarafının yumuşak damağa teması veya yaklaşmasıyla teşekkül eden ünsüzlerdir.

Gırtlak ünsüzleri: ħ. Bu ünsüzler gırtlaktan önce hançerinin sonunda teşekkül eder.

Türkiye Türkçesindeki 21 ünsüz ve Anadolu ağızlarında görülen boğumlanma noktaları ve ses karakterleri bakımından gösterdikleri özellikler sırasıyla şöyledir⁵¹:

b: Çift-dudak, patlayıcı, tonlu.

c: Sert damak, ön, patlayıcı, tonlu.

ç: Sert damak, ön, patlayıcı, tonsuz.

d: Diş-diş eti (diş yuvası), patlayıcı, tonlu.

f: Diş-dudak, sızıcı, tonsuz.

⁵⁰ Ergin, a.g.c., s.70.

⁵¹ Gülsensoy, a.g.c., s.48.

g: Sert damak, arka, patlayıcı, tonlu.

ğ: Yumuşak damak, arka, patlayıcı, tonlu.

h: Nefes borusu ağzı, sızıcı, tonsuz.

h̃: Gırtlak, sızıcı, tonlu.

ḥ: Küçük dil, sızıcı, tonlu.

j: Sert damak, ön, sızıcı, tonlu.

k: Sert damak, arka, patlayıcı, tonsuz.

ķ: Yumuşak damak, arka, patlayıcı, tonsuz.

l: Diş-diş eti, yan boğumlanmalı, tonlu.

m: Çift dudak, genzel, tonlu.

n: Diş-diş eti genzel, tonlu

ñ: Yumuşak damak, ön, genzel, tonlu.

p: Çift dudak, patlayıcı, tonsuz.

r: Diş-diş eti, titreyici, tonlu.

s: Diş, sızıcı, tonsuz.

ş: Sert damak, ön, sızıcı, tonsuz.

t: Diş-diş eti, patlayıcı, tonsuz.

v: Diş- dudak, sızıcı, tonlu.

y: Sert damak, ön, yarım ünlü, tonlu.

z: Diş, sızıcı, tonlu.

ʔ (ayın) : Gırtlak, patlayıcı, tonsuz.

Muharrem Ergin, “tonlu-tonsuz” sınıflandırmasını, “sedalı-sedasız” olarak tasnif etmiştir. Bu tasnifinde sadece yazı dilimizdeki ünsüzleri değerlendirmiştir. Ayrıca sedasız konsanantların sedalılar arasında birer karşılığı olduğunu belirterek bu durumun onların teşekkül noktalarının aynı yerde olmasından kaynaklandığını söylemektedir.⁵²

⁵² Bu konuda daha geniş bilgi için bk. M.Ergin. **Türk Dil Bilgisi**. s.46

Sedasız karşılığı olan sedalı ünsüzler şöyledir:

b-p, c-ç, d-t, ğ-k, ğ-h, j-ş, v-f, z-s.

Sedasız karşılığı olmayan sedalı ünsüzler ise şunlardır:

l (ince ve kalın l), m, n, ñ, r, y.

Bu ünsüzlerden bazılarının bölgemiz ağızlarında gösterdiği özellikleri şöyle belirtebiliriz:

1) b ünsüzü: Patlayıcı, tonlu, çift dudak ünsüzüdür. Bazı durumlarda tonsuzlaşmaya doğru eğilim gösterdiği ve P şeklinde telaffuz edildiği de olur:

ediP (3/19), sürdürüP (3/1), acāyiP (3/185), bi çöP (5/2), toPrā (6/7), ğalḥıP da (9/9) zāP (9/61) < sāhip, ...v.b.

2) d ünsüzü: Patlayıcı, tonlu, diş-diş eti ünsüzü olan bu ses bazen tonsuzlaşarak d-t arası (T) bir ünsüz meydana getirir. T patlamasını kaybettiğinden d'ye yakın duyulan t'dir. Bölgemiz ağızlarında yaygın olarak görülen bir ünsüzdür:

sifTā (1/112) < siftah, giTdük (1/163), hasTa (2/177), pāTişah (3/25), evlaT (3/43), şiyiTdiñ de (5/93), geTdük (6/11), işTe (6/18), işāTdük de (6/39) “işe gittik de”, yiTmiy (6/73), biTdi (6/75), tahTa (7/7), ...v.b.

3) Kelime, hece başlarında, orta ve sonlarında bulunan ve ö>o, ü>u ünlüleri ile hece kuran k, g ünsüzleri, kendi boğumlanma noktalarını geriye çekerek k̲ ve g̲ ünsüzlerine dönerler:

ğördü (9/28), ğün (9/30), göre (1/67), gösderme (2/13), kómüş (2/63), gō (2/78) < gök , kōtü (2/172), kúlhan (3/128), gúyōya (7/42) “güveyiye”, gōzel (7/48), künde (7/100), ... v.b.

4) g/ğ ünsüzleri: Sert damak ünsüzlerinden olan patlayıcı-tonlu g ile yumuşak damak ünsüzlerinden patlayıcı-tonlu ğ, bazı durumlarda sert damak, patlayıcı-tonsuz k ve yumuşak damak-tonsuz k̲'ya doğru bir eğilim gösterirlerse de tam bir tonsuzlaşmaya uğramamışlardır. Bu durumda kulağa g-k ve ğ-k̲ arası bir ses gelir ki bunu biz K/Ķ olarak gösterdik.⁵³ Bölgemiz ağızlarında bu ses değişikliğinin ünsüz uyumunu bozacak şekilde örnekleri görülür:

⁵³ Gülensoy, a.g.e., s.49.

mıKdarın (9/101), seyrek oldu (9/120), beK (10/52), aKlına (11/18), bölükde (12/29), ğaKdım (9/32) <kalktım, meyrık ğarı (17/91), taKğa (13/35), Kadin (3/110), ...v.b.

5) r'nin titrek olması onu diğer konsanantlar kadar sağlam olmaktan alıkoymakta ve r sesi kelimelerde bazen yıpranıp düşme temayülü göstermektedir.⁵⁴

r ünsüzünün düşmesi Anadolu ağızlarında görülen bir özelliktir.⁵⁵ Bölgemiz ağızlarında r ünsüzünün düşmesine sık rastlanır:

ayrıldıla (9/82), getümüye (9/85), sönadan (9/80), diyola (10/116), bi iş (11/98), gitmişle (2/2), ğavuşuvidi (2/78) “kavuşuverdi”, ...v.b.

6) **k ünsüzü:** Yumuşak damak-tonsuz bir ünsüz olan k bölgemizde, kelime ortasında sızıcı tonlu, gırtlak ünsüzü h'ya dönüşmektedir:

yıhıyoduk (13/10), ohunuken (13/2), yahalandıydım (18/12), mahas (18/13), bahalım (17/74), çıhıyor (3/195), yoharı (4/2) “yukarı”, yahınıdı (4/18), Korhuyola (5/43), taħa (1/30), toħa (5/128), çıhıy (2/115), uyhu (10/19), ħahı (11/3), arħasından (12/38), ...v.b.

7) Yumuşak damak, genzel, tonlu ünsüzü olan ñ, bölgemiz ağızlarında yaşayan bir ünsüzdür. Kelime köklerinde olduğu gibi ilgi hali, ikinci şahıs iyelik eki ve fiillerin çekimli şekillerindeki ikinci şahıs eklerinde ET'deki gibi devam etmektedir.⁵⁶

ayāñınan (1/111), ekmēñ başına (7/22), vimeđiñ (10/92), nankiñiz (10/113), doñuzudu (10/8), ğaradeñize (2/143), puñarlarda (4/12), bebēñe (4/16), añladıyo (3/81), ...v.b.

Bazen n'den dönüşen ñ sesine rastlanır:

ĝoñşulara (4/12) < ET. ĝoñşı.

ÖNSES ÜNSÜZLERİ

(Initial consonants)

İskilip ve yöresi ağızlarında j, ğ, h ve ñ ünsüzleri dışındaki bütün ünsüzler önseste kullanılabilir. j- ünsüzü yalnız bir örnekte c-j arası ünsüz olan c şeklinde karşımıza çıkıyor:

ciP (1/92).

⁵⁴ Ergin, a.g.e.. s.47.

⁵⁵ bk. Ünsüz düşmesi.

⁵⁶ Gülensoy, a.g.e.. s.49

f, l, m, n, p, r, ş, z ünsüzleri ile başlayan kelimeler genellikle yabancı kaynaklı kelimelerdir.⁵⁷

r ve l ünsüzleri önlerine ünlü alarak öntüremeye sebep olmaktadır. Buna rağmen r ve l'li kelimelerin öntüreme almamış şekilleri de görülmektedir:

1) r -ile

rahaTladı (3/158), rāzı (13/58), raduyolarda (11/196), ramazanı (12/20), rızıqlānı (17/25), ...v.b.

2) l- ile

lāzım (8/24), loḥul (10/10) “lokum”, liraya (11/140), lüle lüle (1/77), lamba (1/99), ...v.b.

1) z- ünsüzü:

zanniTmiyom (11/173), zāten (11/156), zırhlı tümen (11/175), zeytin (12/14), zanātınan (11/36), ...v.b.

Örnekleri çok değilse de bazı Türkçe ve yabancı kelimelerde z- < s- değişimi görülür:

zābı (4/36) < Ar.şāhib, zāna (5/83) < sahan Ar. şaḥn, zabahlayın (15/10), zopay (7/182) < sopayı, zebzeciler (10/34), zoba (10/45) < Mac. szoba.

2) n- ünsüzü:

nişanda (1/5), namaz (2/57), nişasdayı (5/116), nöbete (12/30), nikāmız (13/31), bi nida (2/183), nizah (15/12), nasiP (4/73) ,.... gibi.

ne soru zamiri ve bundan türeme kelimelerde görülür:

ne (11/19), nebīim (11/16), niydicēn (17/80), niydiyim (17/77), naḥal (17/74) “nasıl”, niye (11/15), neden (3/187), nereye (3/17), ...v.b.

3) c ünsüzü: Bolgemiz ağızlarında bazen ç-‘ nin yerine nadiren de j-, s-‘den değişerek görülen c- Türkçe ve yabancı kelimelerde de görülmektedir:

çiP (1/92), cebim (11/12), bi çeket (11/12) < Fr. jaquette, canım (11/23), cin (11/57), cevüz (1/190), cumā (1/18), cesāretsüz (1/35), cirit (11/143), cieri (2/183), ...v.b.

⁵⁷ Gülensoy. a.g.e.. s.50

c- < ç- :

cehize (1/51) < çeyiz, cebişi (18/3) < çebiç, cılbaKlık (17/84) “çıplaklık”, cember (17/36) < çember Far. çenber.

4) ş-ünsüzü: Türkçe kelimelerde, yansımalar dışında, önses ünsüzü olarak asli olmayan bir sestir.⁵⁸

şifor (11/177) < şoför, şekeri (1/124), şirevet (2/49), şükür (7/147), kór şeytan (2/162), şikāyet (2/166), şifā oldu (2/186), şeer (7/97), ...v.b.

Yansımalar da bulunur:

şahır-şahır (5/107), şıKğıdı şıKğıdı (5/2), şangur şungur (7/122), ...v.b.

şey, şiy, şöyle, şo, şu gibi yaygın kelimelerde görülmektedir.

5) f- ünsüzü: Bu ünsüz harf de genellikle yabancı kelimelerde bulunmaktadır:

fursat (11/4) < fırsat, felānca (11/189), fī (13/24) < Yun. fiğ, fihāre (16/29), fapırgada (11/131), fasille (15/17), fitireyi (10/72) < Ar. fitra, foturafını (5/42), ...v.b.

6) p-ünsüzü:

perşembe (1/18), pādişāhim (2/157), peygamberimiz (2/163), pulluk (4/59), pençire (11/68) < Far. pencere, para (10/28) < Far. pāre, peyindir (12/15) “peynir”, pirice (8/5) < piriñ, ...v.b.

p- ünsüzü Türkçe kelimelerin önseslerinde ancak b->p- değişimi ile yer almaktadır:

pōçuya (14/13) “bohçaya”, pölükene (10/66) “bölerken”, puruşdum (17/62) < “buruştum”, ...v.b.

7) m-ünsüzü:

muhaKgak (11/39), mēmeT dayı (11/170), merdimene (4/2), mum (1/36), masura (7/103), mādēm (11/43), muTlāmız (13/21) “mutfak”, merhametli (2/128), mīrascısı (10/61), mazut (10/59) < mazot gibi kelimelerde görülür.

Türkçede bazı ünsüzler her ne kadar kelime başı ünsüzü olarak asli değiller ise de dilin genel olarak bunlara karşı yoğun bir tepkisi yoktur. Daha sonraki bir ses evresini temsilen de olsa lehçe lehçe ya da yer yer Türkçe kelimelerde kelimelere geçmiş

⁵⁸ Günşen. a.g.e., s.57

durumdadırlar. Bundan dolayı yukarıdaki bölgemize özgü durumlar, doğrudan doğruya Türkçenin bütünü için yürürlükte olan genel eğilimin bu bölgenin ağız özellikleri ile bağdaşan görüntüleri niteliğindedir.⁵⁹

ÖNSES ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ

Bölgemiz ağızlarında Türkçe kelimelerin önses ünsüzlerindeki değişimler şu şekilde görülmektedir:

1) k- > g-

Bilindiği gibi, k- ünsüzü, Eski Türkçe döneminden bu yana tarihi bir gelişme içinde Doğu ve Kuzey Türkçelerinde varlığını korurken, Batı Türkçesinin tarihi gelişimine uygun olarak, ince sıradan kelimelerde tonlulaşarak yerini g- 'ye bırakmıştır. Dolayısıyla bu durum, bugün Batı Türkçesinin içinde yaşadığımız Türkiye Türkçesi devri için de bir kural halindedir.⁶⁰

gelmezdi (1/29) < ET. kel-, gendü (1/85) < kendi ET. kentü, kendü, geTdü (2/127) < getirdi ET. keltür-, gezerdi (2/164) < ET. kez-, bi gün (3/ 46) < ET. kün.

Bölgemiz ağızlarında çok az da olsa bazı ET. kelimelerin aynen yaşadığı görülür.

k'öldede (7/140) < ET. kölige, k'ömdüKden (17/5) < ET. köm-, k'ünde (17/14) < ET. kün, k'ündelinen (9/115) "gündelik" ET. kün.

2) g- > g-, k- > k:

k- ünsüzü TT'nde tonlulaşarak g-'ye dönüşmektedir (bkz. k->g- değişimi). Bu k->g- değişimi sırasında ince, yuvarlak ünlülerle (ö, ü) başlayan önses g-'leri boğumlanma noktalarını yumuşak damağa çekerler. Böylece kurallaşmış görünen k- > k ve g-> g- değişmesi, aynı zamanda ünlü uyumunu da bozmuştur (bkz. Ünlü uyumunun bozulması):

g'öynek (7/13) "gömlek", g'ürpüden (1/166), g'ötdük (4/76) "götürdük", k'ülünen (2/33), k'ökünden (7/79), k'öldede (7/140), k'ötü (10/89), k'öylüye (10/21), g'un (9/30), ... gibi.

⁵⁹ Korkmaz, a.g.e.. s.78.

⁶⁰ Günşen, a.g.e.. s.60.

3) k- > ğ- :

Yazı dilimizde kelime başında kullanılan tonsuz, art damak ünsüzü k-, diğer Anadolu ağızlarındaki gibi, bölgemiz ağızlarında da genellikle tonlulaşarak ğ-‘ye dönüşmüştür. Bu değişim Türkçe kelimelerin yanında yabancı kelimelerde de görülür⁶¹:

ğunna (1/20) < kurna Ar. kur’ne, ğina (1/54), ğapı (1/90), ğarşiki (2/9), ğayboldu (2/73), ğarağaya (2/101), ğardaşım (4/78), ğağdıla (5/9) “kalktılar”, ğart (6/63) < kart, ğalbulları (7/8) < kalburları, ğısa (7/13), ğadife (7/29), ğuş (2/112), ğaşuk (1/98), ğanı (7/11), ğoley (7/113),.....v.b.

4) t- > d- , d- > t- :

Bölgemiz ağızlarında ileri derecede görülen ses değişikliğidir:

dağarduk (7/8), davşan (18/1), dēze (6/18), iş duTduran (1/157), dāş (2/11), aız daTlılī (1/10), dırmū (4/9) “tırmık”, dınnān (5/137) “tırnağın”, depelik (7/12), depiye (7/60), duz (8/4), dePdürüyola (4/2), dağı (17/58), ...vb.

Bunun beraber bir örnekte t- korunmuştur.

tikanı (2/148) “diken”.

ET’deki t-’lerin TT’ndeki tonlulaşmanın tamamlanmamış şekli olan d-t arası bir ses olan T’li söyleyişler de görülmektedir:

Tağılıy (1/1), gibi

Pek az yabancı kelimede ise d- > t- değişimi olmuştur:

tükenden (10/36) < Ar.dukkān, tokdir (7/112) < Fr. docteur, terk-i tiyār (3/4) Ar. diyār bi tāne (13/13) < Far. dāne

Yabancı kelimelerdeki d-‘li şekiller korunmuştur:

üşdene (7/192) Far. dāne, desdi (11/32) < Far. desdi, dermannarım (14/21) < Far. dermān, ...v.b.

Yine yabancı kelimelerdeki t-‘li şekillerin korunduğunu görüyoruz:

⁶¹ Gülensoy, a.g.e., s.53

taḫsiyenen (4/1) < Fr. taxi, tırpanınan (7/10) < Yun. tırpan, tōmu (7/124) < tohum Far. tuhm, tabi (7/95) < Ar. tabī'ī, tuḥla (10/47) < Lat. tegula, tālime (12/25) < Ar. ta'līm, ...v.b.

5) b- > p- :

b- ünsüzü bölgemiz ağızlarında genellikle değişmeden kullanılan bir ünsüzdür:

banyuda (1/19), başğa (1/20), bāşış (1/38), bóyle (1/68), kale buğazından (2/8), bak (2/26), bıçā (2/113), beşşige (4/6), bişdük (4/9) “biçtik”, belerdi (4/39), bayaTlılara (4/71), bişürüdük (5/13), boz (5/38), bāça (6/32) < Far. bağçe, benzemezdi (7/100), borular (11/31), bulğur (13/41), ...v.b.

Türkçe kelimelerin önseslerinde ancak b- > p- değişimi ile yer almıştır⁶²:

pōçuya (14/13) “bohçaya”, pölükene (10/66), puruşdum (17/62), puñarlarda (4/12) gibi

Yazı dilindeki karşılıklarının tersine b-‘yi devam ettiren birkaç Türkçe kelime bulunmaktadır:

bişürüdük (5/13), beKmez (5/90), bannaK (17/21), ...gibi.

Bir çok kelimede b- sesinin devam etmekte olduğu (beKmez, bannaK, başğa, boz, bıçā, ...v.b.) görülen b- > p- değişimi şeklinde tonsuzlaşma olayı bir kural olmaktan çok eğilim olarak kabul edilebilir.

6) b- > v- : Yalnız bir örnekte görülür:

velediyede (11/114) < belediyede.

7) h- > n- : Örneği fazla değildir:

nankūn (7/164) “hangi gün”, nenkisini (10/52) “hangisini”, nankiñiz (10/113) “hanginiz”, gibi.

8) n- > l- : Yalnız bir örnekte görülür:

laylona (13/38) “nylon” İng. nylon.

9) t- > ç-: Örneği fazla değildir:

çencirey (5/14) “tencereyi”, çencireleri (7/129) “tencereleri.”

⁶² Korkmaz. a.g.e. s.77

10) v- > f- : Örneği fazla değildir:

fura fura (11/110) < vura vura, furmamışumdur (17/17) “vurmamışımdır”, fâtımız (7/161) < vaktimiz, o fâtaca (13/31) “o vakte kadar”, fişne (17/90) < vişne gibi.

11) v- > m- :

mefât ediy (3/159) < vefât ediyor.

12) f- > p-:

pisdan (9/3) < fistan.

ÜNSÜZ TÜREMESİ

(Prothesis)

Ünsüz öntüremesi bölgemizde pek rastlanan bir ses olayı değildir. Bir örnekte h-türemesi görülür.

heteş (5/7) < Far. âteş.

işin (5/81), isiyin (9/115) < Hüseyin gibi bir kelimede de h- düşmüştür.

İÇSES ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ

İÇSESTE TONLULAŞMA

Bölgemiz ağızlarında içseste çift ünsüz bulunan yerlerde birinci ünsüz tonsuz olsa bile ikinci ünsüz genellikle tonlu veya tonlulaşma eğilimindedir:

o daşlardan (11/113), bu tarafdān (1/45), bālıklı (1/25), yahdım (5/7), örüsger (5/4), otutduruk (7/44), itdük (6/22), eçcük eçcük (6/23), bişdük (6/32), ekdük (6/32), yitmez (6/30), kitli (6/29), düşmüş de (9/90), ğapğara (10/46), geldükce (11/98), basdōmuz (11/111) esgiler (2/55), ...v.b.

Bazı örneklerde ise, ikinci ünsüzün tonsuzlaştığı görülür:

pençire (11/68), kirpitleri (1/40), v.b.

Birinci ünsüzün tonlu olması durumunda da ikinci ünsüz tonlu olma eğilimindedir:

durmaz (11/78), çalğū (11/72), nişanda (1/5), oturdu (3/69), yimezdi (11/147), ğaldurdum (9/107), yaluñuzca (12/9) ... gibi.

Pek az örnekte ise; yazı dilimizde sızıcılaşmış olan iki ünlü arasındaki -g-'nin eski patlayıcı ve tonluluğunu koruduğu görülür⁶³:

beşşige (4/6), ağa (11/49) eşiklige (1/130), ...gibi

Bölgemiz ağızlarında yarı tonlu dediğimiz d-t arası T ve b-p arası P ünsüzleriyle oluşan içseste tonlulaşma olayı vardır:

geTdük (6/11), işTe (6/18), toPrā (6/7), eTcekleri (3/182), rahaTladı (3/158), sifTā (1/112), hasTa (2/177), ğurTlar (2/184), uzaTmış (3/26), oTdum (5/108), ğuruTdu (6/41), souTdūKdan (8/16), ğalḥıP da (9/9), aTdıysa (9/5), 'şaPğaniya (9/97), işāTde (11/161) < inşaatte, ...v.b.

Bir kelime içinde veya bağlantı halinde iki ünlü arasında bulunan ünsüzler genellikle tonlulaşır⁶⁴:

edirafdan (1/121), ğarağaya (2/101), hacığarāniden (2/1), huğūgu (2/119), ğarağol da (18/4), unudabilü de (11/174), ...v.b.

Örneklerde de görüldüğü gibi bölgemiz ağızlarında tonlulaşma k/k, t ünsüzlerinde olmuştur.

İki kelime arasındaki bağlantı ile içses durumuna geçen ve iki ünlü ya da bir ünlü ile bir akıcı arasında kalan p, ç, t, k ünsüzlerinin ara sıra görülen tonlulaşmalarıdır:

ekmeg ediy (9/6), beg üsdüne (10/150), gidib orda (11/6), çarığ aldım (9/116), ac ğannını (4/64), dülbed işlerdük (1/83), mevlüd oḥunu (1/71), ...v.b.

-f- > -v-:

sivta (11/87) "siftah" < Ar. istiftāh, havuz ābi (9/24) < Ar. ḥāfiz, bu havta (10/41) < hafta, havze (16/19) < Hafize.

-f- > -l-:

muTlāmız (13/21) "mutfak", < Ar. maṭbah.

İÇSESTE TONSUZLAŞMA (ÖTÜMSÜZLEŞME)

Bölgemiz ağızlarında tonsuzlaşma olayının örnekleri oldukça azdır:

-v- > -f-:

⁶³ Gülensoy, a.g.e., s.57.

⁶⁴ Gülensoy, a.g.e., s.56.

bedāfa (7/195), māfoldu (17/21) < mahvoldu.

—z- > -s-;

tārus (18/8) < taarruz, teskereleri (12/35) < tezkere/tezkire.

—c- > -ç- :

niçe (4/66).

İÇSESTE SIZICILAŞMA

Bölgemiz ağızlarında sızıcılaşıma olayına sık rastlanır. Bölgemiz ağızlarında şu şekildedir:

—k- > -h- :

Bölgemiz ağızlarında en fazla görülen sızıcılaşıma olayıdır:

ohuyarak (3/90), dohuz ay (3/94), lohum (1/72), çihıları (1/150), yihanmadan (2/43), gohuy (2/52), bahıyım (10/93), çalhadım (5/35), galharduk (7/7), ahılina (11/120), arhadaş (11/191), çiharTduk (14/29), maahas (18/13), yahıyok (8/2), yoharı (4/2), gorhuşludu (11/26), taħa (1/30), biraħu (1/93), yahınlarına (1/154), yuharı (9/16), yihıly (1/174), fiħāreydi (7/154), toħa (5/128), biraħivi (4/56), ...v.b.

—ğ-, -g- ~ -v- :

duvan (2/104), suvan (8/7), çuvaldı (11/115) “çoğaldı”.

—ç- > -ş- :

şaşları (2/20), aşlıkdan (2/134), geşdikçe (3/2), bişduk (4/9), góşdü (4/72), ğışlı (9/49), borşları (10/33), āşları (11/86) > ağaçları aşdıydım (13/41), geşler (11/166), gorhuşludu (11/26) “korkunçluktu”, şaşdım (9/121), işdömuza (4/49) “içtiğimize”, ğaşdıla (2/168), işlimizi (14/29).

AKICI ÜNSÜZLER ARASINDAKİ DEĞİŞMELER

Akıcı ünsüzlerin birbirlerinin yerlerine geçmeleri seyrek de olsa, Türkçe'nin her alanında görülebilen olaylardandır. Bunlardan bazıları, özellikle r ~ l ve l ~ n sesleri arasındaki geçişler Anadolu ağızlarında daha sık görülen değişim türlerindendir⁶⁵. Akıcı ünsüzler arasında görülen değişim türleri şunlardır:

⁶⁵ Korkmaz, a.g.e., s.91.

-k- > -ğ- > -ñ- :

eñer (11/113), yoñsa (7/98), yuñurcān (4/215) “yoğur-”.

-n- > -m- :

cember (17/36) < Far. çenber, bimbaşı (11/208), ombaşı (11/208), ısdambulda (11/103).

-m- > -n- :

şindi (17/12).

-ğ- > -h- :

tuhla (10/52) “tuğla”.

-m- > -b- :

abıcamın ÷lu (17/82) “amca”.

-v- > -m- :

merdimene yoharı (9/43).

-n- > -n- :

eñük (13/55) “enik”.

-r- > -y- :

ceylannan (7/167) < Ar. cereyān.

İÇSESTE ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

(Assimilation)

İçseste yanyana iki ünsüz bulunan yerlerde veya söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu kelimelerin son ve önsesleri arasında bazen iki ünsüzden biri, kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan öteki tarafından büsbütün veya kısmen benzeştirilir. Bu olaya ünsüz benzeşmesi adı verilir.⁶⁶

Ünsüz benzeşmesi, boğumlanma noktaları birbirine yakın ünsüzler arasında görülmektedir. Benzeşmenin örneği bölgemiz ağızlarında çoktur. Ünsüz benzeşmesi bölgemizde;

1) İlerleyici benzeşme,

⁶⁶ Gülsensoy, a.g.c., s.60.

2) Gerileyici benzeşme,

olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkmaktadır:

1) İlerleyici Benzeşme: Bir kelimede bulunan ünsüzlerden önce gelen ünsüzün sonrakini kendisine benzetmesi olayıdır. Bu ünsüzler yanyana veya uzak olabilirler.⁶⁷

1.1) -nl- > -nn-: Bölgemiz ağızlarında çok sık görülen benzeşme türlerindendir:

düzennik (17/83), onnar (17/63), dünnere (16/27), bunnar (16/23), tavannıā (16/9), gelinner (14/18), dermannarım (14/21), gūnnerimiz (11/92), dōkenner (11/32), çekmenneri (11/34), cinner (11/44), gūnnúk (9/13), önneri (7/160), donnuķ (7/105), īsannar (7/63), oynnar (7/58), yannarında (7/50), zengūnner (4/66), gōnnüē (13/16), yorgannarı (13/33), ...v.b.

1.2) -ly- > -li-:

fasille (16/4) < Yun: fasu'lye.

1.3) -yl- > -yn-:

rüzgariynan (3/48), ökeynen (4/18), biziynen (11/209), burnuynan (11/150), helkeynen (10/110)...v.b.

2) Gerileyici Benzeşme: Bir kelime içinde benzeşen ünsüzlerden ikincisinin birinci ünsüzü kendisine benzetmesi olayıdır.⁶⁸

2.1) -ri- > -li- : Bölgemiz ağızlarında çok sık görülen bir benzeşme türüdür:

birelleş (17/63), 'sungulludā (17/70), kenāllı (17/36), hazıllar (16/18), dillik (16/21), tallıya (16/2), yapallar (15/17), daħallar (15/ 14), ki lleniyodu (13/9), asgellik (12/1), furallaradı (7/42), motullara (7/29), keselleridi (10/21), hamulluyōñ (8/22), ayallıyōñ (8/27), ağıllıyabilü (8/33), atalla (7/164), yıllerden (7/156), dillerdi (7/107), çayıllarda (7/54), ğalbulları (7/8), dulluyōñ (2/49), çam: aşulları (2/40), ğavullar (2/1), ...v.b.

2.2) -rn > -nn- :

ğannımı (17/76), bannaĶ (17/21), eT dınnaĶdan (16/26), zunna (12/37), bunnı (9/94), ğunna (1/20) < kurna v.b.

2.3) -ğn- > -nn-:

⁶⁷ Sadettin Özçelik, *Urfa Merkez Ağız*, TDK Yay. Ankara, 1997, s.53.

⁶⁸ Günşen, a.g.e., s.72.

inne (6/53) < iğne .

2.4) -ls- > -ss- :

ossun (6/41) < olsun.

2.5) -zs- > -ss- :

almassa^ñ (9/3), getümesse (7/121), g^haçamassa (1/146), da^hamassı^ñız (10/136) v.b.

2.6) -ln- > -nn-:

annı (17/39) < alnı.

2.7) -sc- > -cc-:

ıccak (7/97) < sıcak.

2.8) -zc- > -cc- :

eccük (6/73) < azcık.

2.9) -nl- > -ll- :

samallıkdan (10/48).

2.10) -kn- > -nn- :

pinnik^{mi} (7/130) “piknik”.

2.11) -zs- > -ss-

horus sesi (11-79).

BENZEŞMEZLİK

(Dissimilation)

“Ünsüz Aykırışmaları”, “Başkalaşma” olarak da adlandırılan benzeştirmenin tam zıddı olan bir ses olayıdır. Aykırılan ünsüzler yan yana olabileceği gibi aralıklı da olabilirler.⁶⁹ Türkçede benzeşme eğilimi hakim olduğu için⁷⁰ bölgemizde çok az rastladığımız bir ses olayıdır:

⁶⁹ Cemil Gülseren, Malatya İli Ağızları, TDK Yay., Ankara, 2000, s. 95.

⁷⁰ Günşen, a.g.e., s.73.

baldırcan (15/17) < pathıcan. ğaylı (9/127), haralı (6/75) < Ar. ḥarār, selvi (2/144) < Far. serv, melhem (1/184) < Ar. merhem, bilāder (11/48), baylı (9/119) Far. bāri, ğüleş (17/61) < güreş, selvis (8/37) < servis.

SONSES ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ

Bölgemiz ağızlarında görülen sones ünsüz değişimleri şunlardır:

-z > -s,	-p > -b	-k > -g,	-t > -T,	-ç > -ş,	-m > -l
-v > -f	-t > -d,	-s > -z,	-p > -P,	-r > -k,	-h > -y
-ç > -c,	-k > -ğ,	-f > -v,	-k > -K,	-r > -l,	

SONSESTE TONSUZLAŞMA

Bölgemiz ağızlarında tonsuzlaşma olayına çok az rastlanır:

-v > -f:

pıraf (15/17) < pilav.

SONSESTE TONLULAŞMA

Yazı dilimizde hep tonsuz şekilleriyle bulunan patlayıcı dişeti ünsüzü -ç, diş ünsüzü -t, çift dudak ünsüzü -p, artdamak ünsüzü -k, öndamak ünsüzü -k ile sızıcı dişeti ünsüzü -ş, diş ünsüzü -s, bölgemiz ağızlarında genellikle -c, d, -b, -g ve -z ünsüzlerine dönüşerek tonlulaşır.⁷¹ Bölgemiz ağızlarında şu şekilde görülmektedir:

-ç > -c:

ğac (2/124), üç (2/181), hic (6/48).

p > -b :

yāğub (2/129), harb (18/8).

-t > -d :

dülbed (1/85), ırğad (2/38), ğurd (2/181).

⁷¹ Gülensoy, a.g.e., s.63.

–k > –g̃ :

oluğ (2/46), ırığ (3/143).

–k > –g :

fişeklig (1/80).

–s > –z :

iflaz ęTdük (4/57), herkez (7/164).

–f > –v :

hoşav (16/8) < hoşaf.

Bölgemiz ağızlarında yazı dilinde bulunan son seste tonlulaşma olayı yarı tonlu olan ünsüzlerde de görülmektedir:

–t > –T:

eT (1/49), aTdelle (1/113), evlaT (3/44), giT (5/103), anğut (9/62), üş-dörT (11/206), bebē duT (7/183), mēmeT (9/122), dörT (10/88), dāmaT (1/16), armuT (9/87), ... v.b.

–p > –P:

geriP (1/68), acāyiP (3/185), bi çöp (5/2), alıP (5/103), zāP (9/61) < sāhip, ğaP (13/7), veriP de (14/25) v.b.

–k > –K:

ilK (1/25), ekmeK (2/74), deK (11/199) < denk, beK (9/52), ...v.b.

SONSESTE SIZICILAŞMA

Bölgemiz ağızlarında, sonseste sızıcılaşma olayının örneği fazla değildir. Anadolu ağızlarında sık rastlanan –k > –ḥ değişimi, bölgemiz ağızlarında görülmemektedir. Sonseste sızıcılaşma olayının bölgemiz ağızlarındaki örnekleri şunlardır:

–ç > –ş :

üş dene (16/17), hiş (14/41), herkeş (4/61).

Bölgemiz ağızlarında yukarıdaki ses değişimlerinin dışında –m > –l, –h > –y, –r > –ḳ, –r > –l, –h > –ğ̣ değişimleri de bulunmaktadır:

–r > –k :

ne ğadaḳ (13/40) “ne kadar”.

–r > –l :

tekral (11/131) < tekrar.

–m > –l :

loḥul (10/10) < lokum.

–h > –y:

tembiy ediyom (10/39) < Ar. tenbih.

–h > –ġ :

bi mıġ (1/128) < mih.

ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Kelime içerisinde iki ünlü arasındaki ünsüzlerin boğumlanmalarındaki tekrarlanma olayıdır.⁷²

eşşēñ (1/183), bi yanna (2/40), annesini (3/82), essah (3/109), ısshıḳcı (6/80), döşşēñ (7/70), ġuccūdū (9/15), ġaddiyen (11/157) < Ar. ḳaṭ’iyyen, beşşige (4/7), aşşāda (6/19), ...v.b.

İKİZ ÜNSÜZÜN TEKLEŞMESİ

Arapçadan geçme bazı ikiz ünlülü kelimelerdeki ünsüzlerden birisinin gevşeyerek erimesi sonucunda olmuştur.⁷³ Bölgemiz ağızlarında örneği fazla değildir:

evel’ (1/40), ġüvetine (2/48) < kuvvetine, afedersēñ (2/134), evelā’ (10/47), tārus (18/8), < taarruz, sünet eTdürdü (17/61).

HECE KAYNAŞMASI

(Contraction)

Hece kaynaşması, g, ġ, h, k, n, r, v, y ünsüzlerinin eriyerek yavaş yavaş kaybolmaları ve düşmeleri sonucunda iki ya da daha fazla komşu hecenin kaynaşıp tek bir hece

⁷² Özçelik, a.g.e., s.64.

⁷³ Gülensoy, a.g.e., s.67.

görünümü kazanmasına denir. Bütün Anadolu ağızlarında olduğu gibi bölgemiz ağızlarında da örneği çok görülmektedir. Bölgemizin belirgin özelliklerindendir:

rızıqlānı (17/25), allām (17/27), esgisībi (17/53), tārus (18/8), ikūne (16/18), dūnnere (16/27), nikāmız (13/31), yapraqlānı (13/53), bōce (13/62) < bu gece, emēñe (11/120), ğurban oldōm (14/1), alacān (15/12), nebīm (15/16) “ne bileyim”, imtānı (11/204), niydicōķ (11/209), dātım (12/17) < dağıtım, çalışcāñ (11/89), dēşimi (11/98), dōyom (11/106) “dövüyorum”, giTcōķ (12/37) “gideceğiz”, ğodō (11/9) “koyduğu”, beşī (7/1), niyderūk (10/51) “ne yaparız”, niydicēñ (10/102), üslēni (10/89), bāruvimiş (10/148), ğolla (1/37) “koyarlar”, ilā ğeder (1/32), çiçē (1/77), yiycēm (2/112), dedō (4/54) “dediği”, ōmde (5/11) < önümde, yaTdōm (9/60), sürō (9/124) “süredur”, ötāçe (7/17) “öte geçe”, bōçāden (7/30) < bu geçeden, etāne (5/84) < eteğine, anañādayōñ (6/36) “annene gidiyorsun”, ...v.b.

HECE YUTUMU

(Haplologie)

Bir kelimedede yanyana bulunan, sesçe birbirine benzeyen hecelerden birinde (genel olarak ikincisinde) bir ünlü ve bir ünsüzün söylenişten kalkmasıdır.⁷⁴ Bölgemizdeki örnekleri şunlardır:

bāmīñ (6/49) < babamın, dimeyim (1/164) < demeyeyim, deyim (3/32) < diyeyim, zābı (4/36) < sāhibi, getse (4/23) < getirse, yanda (4/34) < yanında, ğōtdúydü (4/71) < götürdüydü, ötāvden (5/24) < öteki evden, veñ (9/73) < verin, oTdu (9/51) < oturdu, getürüm (10/37), varum (10/100) < varırım, nankūn (7/164) “hangi gün”, veyim (2/111) < vereyim, ...v.b.

⁷⁴ O. Nedim Tuna, *Türk Dilbilgisi*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Ders Notları:3, Malatya,1986.s.44.

ÜNSÜZLERDE YER DEĞİŞTİRME⁷⁵

(Metathesis)

Bazı kelimelerde, daha sonra gelecek bir ünsüzün boğumlanma noktasının daha önceye alınarak söylenmesi demek olan “yer değiştirme”, ses çıkışlarındaki boğumlanma noktalarının kolaydan zora doğru sıralanmasından başka bir şey değildir.⁷⁶

Yer değiştirme, iki komşu ünsüz arasında gerçekleşirse “yakın yer değiştirme”, komşu olmayan, aralarında başka ünsüzler de bulunduğu ünsüzler arasında olursa “uzak yer değiştirme” adı verilir.

Bölgemizdeki başlıca yer değiştirme türleri şunlardır:

1. Yakın Yer Değiştirme:

1.1. -br- ~ -rb- : avu çerpe (10/100), kirpitleri (1/41).

1.2. -ml- ~ -lm- : melmeketlere (3/150), çölmek (11/96).

1.3. -pl- ~ -lp- : cılbaKlık (17/84).

1.4. -lv- ~ -vl- : havla (2/54), şavlar (2/59).

1.5. -ry- ~ -yr- : meyrem (17/64), meyrık ğarı (17/91).

1.6. -ts- ~ -st- : yasdu namazını (1/144) < yatsı.

1.7. -bl- ~ -lb- : lelbebi (1/41).

1.8. -rh- ~ -hr- : tahranam (7/84).

1.9. -tl- ~ -ld- ~ -lt- : baldırcan(15/17)<pathıcan.

2. Uzak Yer Değiştirme:Metinlerimizdeki örnekleri şöyledir:

2.1)-st-r ~ -rs-t: görseTme(17/54)<gösterme.

2.2)-lr- ~ -rl-: İrelde (14/27)<ileride.

Bölgemiz ağızlarında bir örnekte de ünsüz-ünlü yer değiştirmesi görülür:

-lü- ~ -ül-: müsülman (2/5) <müslüman.

⁷⁵ Geniş bilgi için bk. Ahmet Caferoğlu; “Anadolu Ağızlarındaki Metathese Gelişmesi”, TDAY (Belleten-1955),TDK Yay.,Ankara, 1988, s.1-7. Hasan Eren; “Türk Dilinde Metathese Olayı”, TDAY 1953, TDK Yay., Ankara, 1988, s.161-180.

⁷⁶ Gülensoy. a.g.e.. s.69.

ÜNLÜ DÜŞMESİ

(Elision)

Bölgemiz ağızlarında genellikle vurgusuz olan orta hece ünlülerinin kısaldığı ve bazen düştüğü görülmektedir. Yine ünlü ile biten bir kelimenin ünlü ile başlayan bir kelime ile bağlanması dolayısıyla iki ünlünün yanyana gelmesi durumunda ilk kelimenin sonundaki ünlü düşer. Bu şekilde görülen ünlü düşmesi olayı, bölgemiz ağızlarında oldukça yaygındır. Düşen ünlülerin etkisi geride kalan ünlü üzerinde olur ve ünlüyü çoğu zaman uzun ünlü durumuna sokar:

boyna (1/103), burda (11/116), şurda (11/117), bu zamanlayn (11/151), ikay (13/40), şordan (7/59), bi yanna (2/40), iyce (18/15), eTcekleri (3/182), ik kere (11/59) “iki defa”, ...v.b.

ÜNLÜ TÜREMESİ

Türkçeye yabancı dillerden girmiş olan sözcüklerden r,l,m,n ile başlayanlar şive ve ağızlarda çok defa bir önses ünlü türemesi ile söylenirler.⁷⁷ Ünlü türemesi ön, iç veya son seste olabilmektedir. Bu ses olayının bölgemizdeki başlıca şekilleri şunlardır:

ÖNTÜREME

(Prefix)

Türkçede bir kural halinde, belirli bazı ünsüzler kelimelerin ön sesi olamazlar. Fakat bu kurala aykırı olan bir çok yabancı asıllı kelime dilimize girmiş ve Türkçeleşmiştir. Bunların özellikle l-,r-,ş- ile başlayanlarında, Anadolu ağızlarının gösterdiği tepki ve onları kurallı bir ses yapısına uydurma gayreti sonucu, ön türeme dediğimiz ses olayı ortaya çıkar.⁷⁸

Bölgemiz ağızlarında k, l, r ile başlayan yabancı kelimelere genellikle i, ı, ö, ü ünlüleri eklenmiştir.

1) i- Öntüremesi :

ikıtap (7/186), ilâzım (8/19), ireçber (11/37), irezillidi (10/16), ilēninen (11/121) “leğen ile”, irāt (16/21) < rahat.

⁷⁷ Selahattin Olcay, **Erzurum Ağızı**, TDK Yay., Ankara, 1995, s.24.

⁷⁸ Günşen .a.g.e., s.48.

2) ı- Öntüremesi:

ırahmetlik (2/10), ırātıma (9/83), ıramazan (17/64).

3) ö-öntüremesi :

örüsger /5/4).

4) ü-öntüremesi:

ürüya (14/9) < rüya.

İÇTÜREME

(Infix)

Kelimelerin iç seslerinde yan yana bulunan iki ünsüz arasına da bir türeme ünlüsünün girdiği görülür. Türeme ünlüsü almış kelimelerin ikinci ünsüzleri b, c, d, t, z, f, s, m, ünsüzleri ile birlikte, genellikle r ünsüzü olurken, türeme ünlülerinin de, a,c,i,i,u olduğu görülür.⁷⁹

Bölgemizde şu örneklerle rastlanmaktadır:

1) i- Türeme Ünlüsü:

metire (2/46) < metre, kilometire (2/124) < kilometre, pılasdik (11/31) < plastik, edirafdan (1/121) < etraf, tiren (12/16) < tren, teyiP (11/168).

2) u- Türeme Ünlüsü:

paturonunan (11/161) “patron ile”, raduyolarda (11/196) < radyolarda.

SONTÜREME

(Suffix)

Bölgemiz ağızlarında sontüreme olayı yok denecek kadar azdır. Sadece –iken zarf-fiil ekinin genişletilmiş şekli –kene’de sontüreme görülür:

harbedişkene (2/29), oynaykene (1/109) kesişkene (2/63), aluşdurukene (11/207), getirükene (1/144), ...v.b.

Bölgemiz ağızlarında birkaç Türkçe kelimenin eski şekline yakın olarak kullanıldığı görülür.

⁷⁹ Günşen. a.g.e., s.49.

sekizen (2/134) ~TT, seksen < seksen < sekiz on (DLT., 1.437).

dohuzan (2/134)~TT. doksan < ET.toğuz on (DLT., I, 437),

yaluñuzusan (7/127) ~ TT. yalnız < ET. yalanguz ~ yalangus ~ yalguz, yalinguz, yaluğuz (EUTS., 28, 282)

ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Bölgemiz ağızlarının en belirgin özelliklerinden biri de ünsüz düşmesidir. Kelime içinde ve kelime sonunda olmak üzere iki düşme yeri vardır. Düşen ünsüz genellikle yanındaki ünlüyü uzatır. Bölgemiz ağızlarında düşen ünsüzler şunlardır:

1) Sızıcılar : f, ğ, h, l, r, z,

2) Patlayıcılar : k/k̇, n, t,

3) Yarı ünlü: y.

f Düşmesi :

ōkeynen (4/18), çüt (9/38), yuħa (13/26) < yufka.

ğ Düşmesi : Bu ünsüz, içseste çok çabuk ünlüleşip düşen ve düşerken de genellikle yanındaki ünlüyü uzatan bir ünsüzdür. Ünlüyü uzatmadan düştüğü de görülür:

ōlana (1/4), bālalla (1/14), ālardı (1/32), sā (1/113), āzıñı (1/112), bā (2/76), ārı (2/12), bōrūlcey (16/7), dōru (3/36), kelōlan (3/62), deġermene (16/5), ūraş (4/19), çocuyum (17/87), foturaf (5/44), dādānı (9/108) “dağdakini”, ġāniya (9/130), yourdu (10/106), tūla (11/43), çoaliken (11/66), ōlenleyin (11/134), döüş (11/174), ōrediyola (11/207), bi, būdayı (13/34), ...v.b.

h Düşmesi: h ünsüzü düşerken kendisinden önceki ünlüyü uzatmaktadır. Örnekleri çoktur. Ünlüyü uzatmadan düştüğü de görülür:

bāşiş (1/16), āmed ā (16/22), pōçası (1/45), bāça (1/68), eneteri (6/38), uç aħ (5/60) < uç hak, isīn (5/81) < Hüseyin, şeerde (11/125), sabāleyin (12/36), ĩraat (7/128) < rahat, mēmeT (9/122), bi ĩtiyacını (10/30), şüpe (3/147), tāta (14/17), mūsin (5/112) < Muhsin, heralda (13/50), ...v.b.

l Düşmesi: Örneği fazla değildir.

boşadula (1/49), aTmış (2/178), dīneniken (3/7), nası (3/60), ānıyo (3/86), ğaḳdım (9/1), māzeme (10/51), alçaTdıñız (17/22), genciTmem (17/86), boşatmış (7/196), ...v.b.

r Düşmesi: r düşmesi, bölgemiz ağızlarında çok fazla görülmektedir. Bölgemiz ağızlarının en karakteristik özelliğidir:

verüdü (1/16), ğötürüyola (1/20), hazılıyola (1/17), ğınalalla (1/14), bilülerimiş (1/34) vemezimiş (1/35), olusa (1/65), sōna (1/67), atuk (2/51), yüklemişle (2/39), yatıvimiş (2/82), bilemiyom (2/64), ğorḥuyo (3/84), evleniken (3/189), bişiye (5/20), vadım (9/15), bişürüle (7/26), doldurudum (7/104), getürüse (7/121), ayrılıken (9/72), ğutuldu (6/55), geçek (5/98), ...v.b.

s Düşmesi:

esgitmişñ (1/177), ğaçamazmışın (2/134).

v düşmesi:

dōmüye (5/53), tauḳlar (5/52).

z Düşmesi: Çok az düşen ünsüzlerdendir:

yapılmasa (1/6), vermesenñ (2/143).

k/ḳ Düşmesi:

ēsūk (1/1), yaprānan (1/6), isdemiycēmiş (1/106), niydicēse (15/2), bekişicēmiş (1/105), üç etēdi (17/35), depūnen (2/35), āşama (2/75), burasinādar (2/69) < burasına kadar, yōdu (2/57), çocūken (3/74), çōdu (4/49), ğōleri (2/104), ğır ḥaḳ (7/115), ahretlīdi (9/52), bi tēnin (10/130), altınādar (14/17), yapıcāsa (15/2), bi buçuay (7/134), fātımız (7/161) < vaktimiz, ...v.b.

n Düşmesi:

deK (11/199), īşallah (14/3), sevüç (17/55) piriç (1/50), ğillet (1/44) < kırlent, dülbed (1/83) < tülbed, īsan (7/128), saḳıç (7/185), sōra (8/37), ĩreçber (11/37) < rençper, ğorḥuşlūdu (11/26), işātcilē (11/82) < inşaatciliğe, geşler (11/166).

t Düşmesi :

serbes (1/128), uş başa (1/130), çif (1/176), abdis (2/57), ĩras (5/77) < rast.

y Düşmesi: Yarı ünlü – sızcı bir ünsüz olması dolayısıyla ünlüleşip kaybolması en kolay gelişen ve iç seste sık sık düşen bir ünsüzdür.⁸⁰

ğodokları (1/35), bi hēbe (2/169), madenüz (5/113), dīze (6/29) “teyze”, benīnen (9/4), isīn (5/81) < Hüseyin, medenüzü (10/30), ...v.b.

Sadece bir örnekte de kelime başında y ünsüzünün düştüğü görülür:

ipranmış (3/93) “yıpranmış”.

ÜNSÜZ TÜREMESİ

(Anaptyctic consonant)

Türkçe yazı dilinde, kelime köklerini diğer eklerle bağlarken, yanyana gelen iki ünlünün çatışmasını önlemek için bu iki ünlünün arasına zamir n’si ve –y- koruyucu ünsüzü getirilir. Yazı dilimizde pek çok örneği bulunan bu olayın dışında, Anadolu ağızlarına özgü bazı ünsüz türemeleri görülür ki bu da:

1) Öntüreme (Ünsüz ilişkisi/Prothesis),

2) Ortatüreme,

3) Sontüreme

şekillerinde karşımıza çıkar.⁸¹

Bölgemiz ağızlarında ünsüz türemesi çok az görülmektedir.

1. Öntüreme: Yalnız bir örnekte görülür:

heteş (5/7) < ateş.

2) Ortatüreme :

’âyilesi (3/141), havruz (9/22) < havuz.

3. Sontüreme:

dimiş kin (5/33-84) örneğindeki –n anorganik bir türeme olmayıp ET’deki –ğına/-gine ekinin kalıntısı olduğu sanılmaktadır.

gelincek (5/92-18/13), şindik (10/141) gibi örneklerdeki –k ünsüzü de eski ok/ök edatının kalıntısıdır.⁸²

⁸⁰ Gülseren, a.g.e., s.110.

⁸¹ Gülensoy, a.g.e., s.68

-i yardımcı fiili ile türetilen hikaye şeklinin 3. şahıs teklik ve çokluk çekimlerinde, bunların -n sesi ile genişletilmiş olan şekilleri⁸³ görülür:

şıhardın donardın (5/106), ğatıyolarıdın (16/13), acırdın (5/100) v.b.

cumay (1/29) örneğinde de -y ünsüzü türemiştir.

VURGU

(Accent)

Vurgu bir kelimede diğerlerinden kuvvetli bir şekilde çıkarılan hece üzerindeki baskıdır. Vurgulu hece söylenirken üzerine özellikle basılır. Türkçe vurgu bakımından mülayim bir dildir. Vurgulu ve vurgusuz heceler arasında fazla bir kuvvet farkı yoktur. Yani Türkçe hafif vurgulu bir dildir.⁸⁴ Türkçede vurgu, nefes vurgusu olup, bazı istisnalar dışında kelimenin son hecesindedir.

Bölgemiz ağızlarında da vurgu genel olarak yazı dilinde olduğu gibi son hecededir. Bu kelimeler çekim ve yapım eki aldığında da vurgu yine son hece üzerindedir:

oturuyo'muş (2/103), yorgunlukları'nı (3/6), merdimc'nc (4/2), uyhu'dan (5/105), şindiki'bi (7/38), suvu'yoñ (8/21), yaturduy'sa (9/47), doñuzu'du (10/8), ğoynum'dan (11/11), ireç'ber (11/37), onnar (12/9), bi yımır'ta (13/14), aşama'ca (13/12), yav'rum (14/14), ...v.b.

Yer adlarında vurgu ilk hece üzerindedir:

'sungulludā (17/70), 'angārada (11/82), 'ısdambulda (11/103), 'almanyadan (11/169), ...v.b.

Yer adlarında ilk hecenin sonu bir ünlü ile biterse vurgu ikinci heceye geçer:

ĝı'cıkılallıyım (17/65), ĝa'leycüklü (17/71), ĝa'dıkóy (2/101), ĝa'rağaya (2/101), ĝa'radeñize (2/143), ba'likesire (12/17), a'masyadan (12/16), o'luḲludā (5/131), ...v.b.

Dilimize Arapça ve Farsçadan geçmiş olan şahıs isimlerinde vurgu genellikle son hecededir:

ey'yüP (2/130), mısda'fa (2/84), nõ'ri (4/74) < Nūri, a'li ā (5/101), mū'sin (5/112), şev'ket (9/12), me'meT dayı (11/170), ah'met (11/198), ...v.b.

Türkçe ünlemlerde vurgu ilk hecededir:

⁸² Gülsensoy, a.g.e., s.69

⁸³ Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 1994, s.27.

⁸⁴ Ergin, a.g.e., s.103.

‘hē (17/58), ‘yā (17/64), ‘anam (4/77), ‘āh (4/44), ‘aha (4/40), ‘hā (5/45), ‘ā (9/28), ‘yav (11/193), ...v.b.

Bölgemiz ağızlarında gördüğümüz bir özellik de, konuşmacının kendince önemli bulduğu kelimeleri vurgulamasıdır. Bu şekilde vurgulama sırasında Türkçenin vurgu kurallarının dışına çıldığı görülmektedir. Bu nedenle vurgulamaya bir sınır koymak imkansızdır.

ŞEKİL BİLGİSİ

1. İSİMLER

TÜRETME (YAPIM) EKLERİ

Yapım ekleri kelime kök ve gövdesine getirilerek, kelimenin yeni bir anlam kazanmasını sağlar.⁸⁵

İskilip ve yöresi ağızlarında yazı dilimizdeki bütün yapım eklerinin kullanıldığını görüyoruz. Ancak bazı eklerin yazı dilimizdeki şekillerinin ağızların etkisiyle ufak tefek değişikliğe uğradığı da görülür. Bu özellikler, eklerde sonses ünsüz değişmesi, hece kaynaşması sonucunda uzun ünlü, benzeşme nedeniyle değişme, sonseste ünsüz düşmesi vb. şekillerinde belirlenirler.⁸⁶

1.1. İsim Yapım Ekleri

Bölgemiz ağızlarında tespit edebildiğimiz isim yapım ekleri ve bu eklerin görevleri şöyledir:

1.1.1.) İsimden İsim Yapma Ekleri:

Yazı dilimizde -lık/-lik, -luğ/-lük şekillerinde kullanılan isimden isim türetme eki, bölgemiz ağızlarında -lık/-lik, -luğ/-lük, -lî/-lî, -lû/-lû, -nık/-nik, -nuğ/-nuk olarak görülür.

Bu ek, isim kök veya gövdelerinden soyut (mücerret), somut (müşahhas) isimler yapar. Bunun yanında yer, araç, meslek isimleri de türetir. Eklendiği kökün ünlülerine uyarak uyuma girdiği görülür.

-lık ekiyle yapılan soyut (mücerret) isimlerin örneği bölgemizde çoktur:

ğalabalık (2/12), muhanetlik (2/95), aşıklıdan (2/134), yorgunluklarını (3/6), gayınnalık (4/33), ayruluğ (10/127), çocuKluğ (11/23), gúccüklüKden (11/37), bi acızlîmı (11/173), acemilik (11/185), evlülümüz (13/32), dillik düzennik (17/83),.....v.b.

-lık ekiyle isim kök ya da gövdesinden yer bildiren isimler türetirler:

ortalık (2/69), çifliKdeymiş (4/78), arpalına (5/58), samallıkdan (10/48), tavannıKda (10/112), ğuruluğ (11/73), ...v.b.

⁸⁵ Gülensoy, a.g.e., s.75.

⁸⁶ Gülensoy, a.g.e., s.75.

-lık ekiyle meslek gösteren isimler türetilir:

şahmallık (2/83), peygamberlik (2/127), asgellik (2/159), tüccallık (4/53), ırğatlık (10/40), ireçbellik (11/37) v.b.

-lık ekiyle isimlerden eşya ve araç isimleri türetilir:

depelik (1/79), fişeklig (1/80), önnük (1/111), gelinlik (1/157), yüklük (3/190), pulluk (4/59), iplik (5/71), ellik (5/106), donnuş (7/100), işlîmizi (14/29) < iç-lik, perdelik (18/14), ...v.b.

-lık eki yabancı kelimelere de getirilmiştir:

şifolluk (11/176), gibi.

-cı/-ci, -cu/-cü, çu/-çi, çu/-çü:

Meslek ve uğraşma ile ilgili isimler yapar:

davulculara (1/58), dolmacı (1/60), oyuncu (1/109), deveci (2/64), çıkırıkcının (2/84), duvâcı (2/158), hamamcı (3/55), zebzeciler (10/34), çitçiyim (11/179), ekincîlin (14/16), aşcı (18/1), ...v.b.

-lı/-li, -lu/-lü, -nı:

Bu ek genellikle cümle içinde sıfat olarak görev alan isimler türetir:

işlemeli (1/46), nişanlılara (1/79), şatafatlı (1/141), killi (2/40) < kirli, nur yüzli (3/8), haklı (10/139), oluklu (11/28), yarallı (14/2), ğulaklı (14/8), kenâllı (17/36), nişannım (17/54), namazlı abdesli (17/71), ...v.b.

-suz/-süz:

İsimlerden hem sıfat, hem de isim olarak kullanılan vasıf isimleri yapar. Olumsuzluk ifade eder:

yāsuz (1/175), terbiyesüz (4/15), hayursuz (10/87), susuz (17/26), edesüzün (17/73), cesāretsüz (1/35).

-ki: Aitlik eki dediğimiz bu ek eklendiği isme içinde bulunma, bağıllık ve aitlik ifade eder. Bölgemiz ağızlarında kalın sıradan ünlülü kelimelerde (tek örnek istisna) uyuma uymadığı görülür.

ğarşiki (2/9), yaşındāki (2/136), onunki (5/5), şindikilerin (7/103), o yandahı (7/82).

Bu ekin bazen düştüğü de görülür:

ġāzanıdā (1/176),⁸⁷ anğaradālar (5/1), ōluḲludā (5/130), ...v.b.

–cuḳ/-cük: İsimden küçültme ve sevgi ifade eden isimler türetir.

gücücük gücücük (7/159) < küçük-cük < küçücük, buncacuk işde (17/64), ġāleycükli (17/71), şuncācuḳ (2/176).

–ca/-ce, –ça/-çe : Çekim eki olarak geldiği isimlere “*gibi, kadar, göre*” anlamlarını katar. Yapım eki fonksiyonu da bulunan bu ek, genellikle sıfatlara getirilir ve onları zarf yapar:

alaca belece (1/26), yaluñuzça (5/39), boşça (5/110), āşamaca (6/33), evünece (7/30), eyicene (7/55), ġūzece (10/138), çokça (11/108), iyce (18/15), böylece (3/196), ipiyce (3/176) eyce (10/78), öylece (10/76), ...v.b.

–cāz < –cağız : Küçültme, sevgi ve zavallılık anlamları katar:

şuncāz (5/94), ġadıncāz (14/28).

–ıncı/-inci, –uncu/-üncü biçimlerinde görülen bu ek sıra sayı isimleri yapmakta kullanılır. Sıra, derece ifade eder:⁸⁷

üçüncüye (12/33), ikinciye (2/121), üçüncüy (11/62), ...v.b.

–layın/-leyin: Bölgemiz ağızlarında zaman zarfı ifadesinin yanında “*gibi ve göre*” ifadesi ile de kullanılmaktadır:

zabahlayın (1/71), yamaçlayın (1/107), ġarşulayın (2/27), demişleyin (2/121), ortalayın (5/22), öğlenleyin (7/85), sıralayın (11/100), sabāleyin (12/36), evedileyin (13/50), ...v.b.

–ġıl/-gil: Her türlü şahıs, akrabalık, unvan isminden aile ve ev ismi yapmak için geniş ölçüde kullanılır.⁸⁸

anamgiliñ (5/47), ġızgilinen (7/132), zeynePgilden (13/16), ġaynatamgiliñ (13/20), arif abıcamgile (5/89).

İşlek olmayan isimden isim yapım ekleri şunlardır:

–kek : erkek (1/28), eşşek (5/11).

⁸⁷ Gülseren, a.g.e., s.121.

⁸⁸ Ergin, a.g.c., s.168.

-an : erenlerde (2/9), olan (1/96).

-la : gışlanın önünde (2/144) < kış-la, yaylıya (4/79) yay-la.

-daş: arhadaşları (1/23), ğardaşımın (5/24).

-duruk: boyunduruk (9/126).

-ar/-er: Sayılarda kullanılan isimden isim yapma eklerindendir:

birer (5/18), ikişer ikişer (1/65), üçerden (1/65), ...v.b.

-ak :

topak (16/13) < top-ak.

-t : İşlek olmayan bir ektir:

yaşıt (17/86) < yaş-ı-t.

-man:

ğocaman (11/109) < koca-man.

1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri.

Bölgemiz ağızlarında kullanılan fiilden isim yapma ekleri, yazı dilimizde ve Anadolu ağızlarında kullanılan eklerden farklı değildir:

-mak/-mek :

yemek (1/51), çakmak, dedenin (2/2), ekmek (5/66),...v.b.

-ma/-me:

bi konuşmalar (3/110), ğavrama (7/82), yarma(13/24), döme(16/10)<döv-me, dolma(15/18),...v.b.

-ış/-iş,-uş/-üş:

gevüş(2/62), gidişimiz(2/120), giriş çıkış(3/63), uçuşa(3/72), dikişi(4/29)<dik-iş,...v.b.

-m:

biçimi (1/158), dömunu (3/98) < doğ-u-m, durum (5/88), yim (7/166) < ye-m, bi dönüm (13/5), ...v.b.

-k / -k:

örtük öldü (2/58), açık saçuk (2/60), yayuk (2/98), kesük (2/173), bulaşuklānı (3/76), ...v.b.

-ak/-ek :

uçak (2/30), asger ğaçānı (2/133) < kaç-ak, yatakda (6/7), bıçak (9/8), oturak (11/65), ...v.b.

-n :

gelini(1/21)<gel-i-n, ekin(5/34)<ek-i-n.

-ğ/-gi, -ğ/-gü:

bilgisini (3/64), çalğ/-mulğ (11/72).

-ğ/-ge :

bi süpürge (1/188), dalğ (11/163).

-ğ/-gin, -ğ/-gün:

bitgin (3/42), yangında (3/135), geçgün (7/153), bi azgünlü (7/193), çoşgün (14/6), çalğün (16/19).

-acak/-ecek:

yiyecek (6/58) < yi-y-ecek, giyicek (10/4).

-ç:

sevünç (1/127), sakıç (7/185) sakın-ç.

-ı/-i, -u/-ü:

çıhları (1/150) < çık-ı, yarısını (3/24), ölçüyünen de (8/12) < ölç-ü, ğorhu /11/72), bi yapı (11/86), örtüden (7/110) < ört-ü, yayūñ dolusu (2/102) < dol-u, ...v.b.

-r:

yatulları (2/86) < yat-ır.

-t:

umūdu (2/152) < um-u-t, yourdu (10/106) < yoğur-t.

–sı/-si :

giysi (3/94), yasdıyaca (7/40) < yat-sı.

–man/-men:

öretmen (11/206) < öğret-men.

–mur/-mür:

yāmur (2/63) < yağ-mur.

İSİM ÇEKİM EKLERİ

1.2. Hal Ekleri:⁸⁹

1.2.1. İlgi Hali (Tamlayan durumu; Genetive) Eki: İlgi hali ismin bir isimle ilgisi olduğunu kendisinden sonra gelen isme tabi olduğunu gösterir.⁹⁰ İlgi hali eki bağlandığı ismin ünlülerine göre değişikliğe uğrayarak –ın, in, -un, -ün, -(n)ın, -(n) in, -(n) un, -(n) ün şekillerini alır.

Yukarıdaki kullanışının yanında bölgemiz ağızlarında şu biçimlerde de kullanıldığı görülür:

1) –nıñ, -niñ, -nuñ, -nüñ, –nın, -nin, -nun, -nün:

göynekleriniñ (7/159), sırtınıñ (7/145), çıkırıkcınıñ (2/84), cúbbesiniñ (2/107), dōramasının (8/9), görümcenin (4/41), babasınıñ (4/34), hastanın (3/113), sürünüñ (2/127), ...v.b.

2) –inñ/-iñ, -uñ/-üñ, -ın/-in, -un/-ün:

meşelerinñ (9/18), babamınñ (7/146), başımın (7/157), ömrünñ (2/102), yoluñ (11/19), halamınñ (11/5), ğoluñ (9/42), seniñ (9/52), edePsüzün (17/73), Kumaşınñ (7/99), ğucün (4/16), ...v.b.

3) Hece kaynaşması –āññ/-ēññ :

ekmēñ (9/9), döşşēñ (7/70), sacıyāñ (8/18) < sacıyak-ın, ğabāñ (5/76) < kabak-ın, orāñ (6/32), ...v.b.

⁸⁹ Geniş bilgi için bk. Ahmet Buran.: *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri*, TDK Yay. Ankara. 1996. s.230-245, Erdoğan Boz: *Afyon Merkez Ağızı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay..Afyon,2002. s.93-101, Sadi H. Nakiboğlu: *Adıyaman ve Yöresi Ağızları*, Niğde Üniversitesi Yay..Niğde,2001. s.100-107,Sadettin Özçelik-Erdoğan Boz: *Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağızı*, TDK Yay. Ankara,2001. s.90-94

⁹⁰ Ergin, a.g.c., s.120.

İlgi hali ekinin bölgemiz ağızlarındaki fonksiyonları şöyledir:

1) Tamlama kurar:

adamın biri (2/93), camın önüne (3/130), gelinin arhadaşlarını (1/23), ...v.b.

2) İlgi ve yakınlık kurar:

ölan tarafının cehizine (1/53), ...v.b.

3) Bölümün bir parçasını gösterir.

çocūn āzından (3/144), babasının elini (1/117), ...v.b.

1.2.2) Yükleme Hali (Yükleme durumu; Belirtme durumu; Accusative) Eki:

Yükleme hali eki isim ve isim fonksiyonunda kullanılan kelimelere gelir ve ismi fiile bağlar.

Yazı dilinde -ı/-i, -u/-ü; -(y)ı, /-(y)i, -(y)u /-(y)ü şeklinde kullanılan ekin bölgemiz ağızlarındaki kullanılış biçimleri şunlardır:

1) -ı/-i, -u/-ü; -yı/-yi:

ekini (7/142), duvanı (2/106), evümüzü (16/16), daşı (17/3), belāyı (17/13), ğoñşuyu (17/11), ğolumu (17/92), suvanı (8/11), çamaşuru (4/11), südü (4/25), ...v.b.

2) +y (<+y+ı): Bu tür kullanılışlarda asıl belirtme hali eki düşürülüyor ve bağlayıcı ünsüz olan +y sesi belirtme hali fonksiyonunu üstlenmiş oluyor:⁹¹

esgiy (9/1), dōruy (17/93)<doğruyu, çorbay (13/6), paray (7/71), ğapıy (3/96), yımirtay (4/28), kepcey (4/60), torbay (8/28), ünüversitey (18/7), bōrölcey (16/7),...v.b.

3) -nı/-ni, -nu/-nü:

birini (7/162), ğannını (2/100), bununkini (11/1), ğapısını (17/16), içini (8/13), suyunu (8/18), āzını (8/16), borcunu (4/50), hizmetini (3/99), elini yüzünü (3/122), çocūnu (1/110), ...v.b.

4) Hece kaynaşmasıyla;

ekmē (7/155) < ekmek-i, bıçā (11/8), bulaşū (16/16), aşıā (11/24), bici (1/46), yemē (1/70), yaprā (5/83), çocū (5/86), bebē (4/6), inē (4/25), ...v.b.

⁹¹ Buran, a.g.e., s.104.

5) Diftong ile ;

çocuu (1/110) < çocuk-u, çou (2/135), iPlij (5/70), ...v.b.

1.2.3. Yönelme Hali (Yönelme durumu; Dative) Eki: Yaklaşma ifade eder, fiilin yönünü gösterir. Bölgemizde yönelme hali –a/-e ekiyle karşılanmaktadır. Ayrıca bölgemizde şu şekiller de görülür:

1) –a/-e :

burama (9/12), eltime (9/15), bize (11/17), ğoynuña (11/11), merdimene (4/2), nişanlıma (4/46), perilere (3/83), cehize (1/51), ğızlara (1/79), zunnacılara (1/58), saluna (1/69), asgere (2/137), ...v.b.

2) –ya/-ye :

oruya (9/8), dikmiye (11/7), ğāviye (17/20), çarşıya (17/9), depiye (11/24), talhiya (4/19), dayıya emmiye (1/150), ...v.b.

3) –na/-ne:

boyasına (7/157), ğoluna (2/107), evüne (9/53), suratına (9/57), hanımına (3/109), ğapısına (3/93), yamacına (1/96), ōne (1/119) < önüne, ekmēne (5/97), ...v.b.

4) Ünsüz ikizleşmesiyle:

yanna (7/61) < yan-a.

5) Hece kaynaşmasıyla;

döşşē (9/49) < döşşek-e, eşşē (9/30), işātcilē (11/82) < inşaatçilik-e, toprā (4/6), ...v.b.

6) Diftong ile:

evlüğ (2/84) < evlük-e, yasduğa (9/27), ocāğa (5/67). çocuğa (4/26), bölüğe (12/29), pamuğa (16/9), oluğa (2/49), ...v.b.

Yönelme hali ekinin bölgemiz ağızlarındaki görevleri şunlardır:

1) Fiyatla ilgili tümleç kurar:

üçyüz liriya aldım (11/140),

2) Zamanla ilgili tümleç kurar.

zabā ğadar uyurdu (4/39), ...v.b.

3) Dolaylı tümleç kurar:

ğayınnama dedim (5/82), ...v.b.

4) Yer ilgisiyle yükleme bağlanır:

ğarağayıya geliy (2/96).

5) Edatlarla kullanılışı:

’şaPğaniya dōru (9/87), gendüme göre bi iş bulu (11/158), zabā ğadar uyurdu (4/39),...v.b.

1.2.4.Bulunma Hali (Lokative) Eki: Bulunma hali, isim ya da isim soylu kelimelere – da/-de, eklerinin getirilmesiyle yapılır. Bölgemiz ağızlarında şu şekilde görülür:

kōşede (9/6), ğolunda (2/108), evde (17/1), yanımda (11/90), yerde (11/111), sinilerde (8/14), puñarlarda (4/12), yangında (3/135), sufrada (1/71), ğavramada (7/138), tūla ocānda (11/43), ...v.b.

186. Bulunma hali ekinin bölgemiz ağızlarındaki görevleri şunlardır.

1) Dolaylı tümleç kurar:

mescidinde (2/103), erkek tarafında (1/28), ...v.b.

2) Yer ve bulunma bildirir:

iskiliPde (11/32), dışarda (11/65), şeerde (7/97), ōluKludā (5/130), ...v.b.

3) Zaman tümleci kurar:

havgada ekmek ediyok (5/66), ...vb.

1.2.5. Ayrılma Hali (Çıkma durumu; Ablative) Eki: Ayrılma hali eki; ayrılma, uzaklaşma bildirir ve ismi fiile bağlar. Ayrılma hali isim ya da isim soylu kelimelere –dan/-den, eklerinin getirilmesiyle kurulur. Bölgemiz ağızlarında tonlu şekilleri (-dan/-den) kullanılır. Tonsuz şekillerine (-tan/-ten) rastlanılmamıştır:

ğapıdan (9/2), gendümden (2/112), ğarşudan (11/16), bāçadan (17/2), hatirinden (17/15), daşdan (11/112), kōylerden (11/34), ardından (7/56), önceden (1/29), mumlardan (1/36), ocaklarından (1/103),.....v.b.

Ayrılma hali ekinin bölgemiz ağızlarındaki görevleri şunlardır:

1) Dolaylı tümleç kurar:

hallıdan dayım gelmiş (5/80), esgerden izine gelmişidi (9/102-103),...v.b.

2) Zaman tümleci kurar:

...olan tarafı ğız tarafına gelmezdi önceden (1/29), sönadan bi dā vedile ((4/54)...v.b.

3) Edatlarla kullanılışı:

mevlüd ohundukdan sōna millet gelü (1/71-/72),

ondan sōna bi elma daha çıharTmış (3/25-26),

souTduKdan sōra āzını bālyon (8/16)... v.b.

4) İkileme kurar:

...ondan bundan buluP gendülēnin dēl ya (1/81-82).

1.2.6. Eşitlik Hali (Eşitlik durumu; Equative) Eki: Bölgemiz ağızlarında –ca/-ce,-ça/-çe ekiyle karşılanır. Esas fonksiyonu ismi fiile bağlamak olan eşitlik hali eki, eşitlik, benzerlik ifade eder. Bu ek bugün çekim eki fonksiyonunu kaybetmeye başlamış ve yapım ekine dönüşmüştür.⁹² Eşitlik hali ekinin başlıca dört fonksiyonu vardır:

1) Eşitlik, benzerlik, gibilik ifade etmek:

çokça(11/108), iyce(18/15).

2) "kadar" karşılığı olan miktar ifade etmek:

buralaraca(9/51), āzınaca(7/163), evünece(7/30), gūzece(10/138).

3) "olarak" karşılığında bir zarf hali ifade etmek:

gózelce(18/2), gūzelce(8/16), öylece(10/76), eyicene(9/55), yaluñuzça(5/39),...v.b.

4) Süre, süreklilik ve zaman ifade etmek:

āşamaca(6/33).

⁹²Günşen.a.g.e.. s.107.Zeynep Korkmaz: "Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme", Türk Dili Üzerine Araştırmalar. TDK Yay.. Ankara. 1995. s.12-84

-cana/-cene şekliyle kullanılması bu ekin klişeleşmeye, yapım eki olmaya elverişli olduğunu gösterir⁹³:

güz^lcelcene (8/32).

1.2.7. Vasıta hali (Instrumentalis) Ekleri: Eski Türkçede kalıplaşmış olarak belirli kelimelere gelen vasıta hali eki “+n” görülmekle beraber daha yaygın olan şekil “ile” edatının ekleşmiş hali olan “+la/+le” üzerine gelerek “+lan/+len” ve benzeşme ya da farklılaşma yoluyla “+nan/+nen” şekline girmiş alternansları daha yaygındır.⁹⁴

l > n ses değişmesi sonucu -nan/-nen, -inan/-inen şeklinde kullanılmaktadır:

onuynan (9/22), ceylannan (7/167), elinⁿinen (7/138), giysiyle (3/94), ayranınan (2/99), ekinen (16/12), iş^{at}inen (11/84), keserinen (11/38), yaşm^{ay}ınan (7/72), sovanınan (8/13), kilinen (4/11), d^{am}adınan (4/2), beniyⁿen (4/28), sözl^c (6/25), ...vb.

+n: Türkçenin temel ve eski vasıta hali ekidir.⁹⁵ Anadolu ağızlarında sınırlı sayıda ve özellikle zamanla alakalı kelimeler ile bazı edatlarda görülür.⁹⁶

gışın (16/5), baharın (17/36), ilkin (10/111), yazın (17/44), g^üziⁿ (5/20), ucun ucun(1/39), ikindinden s^öna(1/28).

1.2.8. Yön Gösterme (Directive) Ekleri: Türkiye Türkçesi’nde -ra/-re, -arı/-eri olmak üzere iki çeşittir. Bölgemiz ağızlarında da bu ekler kullanılmaktadır:

s^öna (9/19), iç^eri (17/2), y^öh^{ar}ı (4/2), d^ış^{ar}ı (3/92), buruya (3/97), iç^eriye (3/98), orda (3/87), burda (3/85), oruya (3/122), ora (13/20), ş^{ur}dan (1/80), ş^{or}uya (5/88), burdan (6/71), burada (3/55), y^öh^{ar}ı (12/5), y^uh^{ar}ıya (12/9), ileri geri (12/23), d^ış^{ar}da (13/9), ş^{ur}da (13/46), i^relde (14/27) < ileride, ş^{or}dan (17/41), ...v.b.

1.3. İsimlerde Çokluk

Çokluk eki, isimlerin çokluk şekillerini yapan -lar/-ler ekidir. Çokluk eki, bölgemiz ağızlarında -lar/-ler, -nar/-ner şekillerindedir:

g^önş^ulara (4/12), gelinler (4/22), adamlar (12/3), y^öh^{ar}ıdakilere (12/4), armu^tları (16/8), g^öbeller (16/28), g^üğ^ümleri (13/7), g^{av}vullar (2/1), hamulları (13/12), y^örg^{an}narı (13/33),

⁹³ Ergin, a.g.e., s.240.

⁹⁴ Özçelik, a.g.e., s.80.

⁹⁵ A. Von Gahain, *Eski Türkçenin Grameri* (çev. Mehmet Akalın), Ankara, 1988, s.64.

⁹⁶ Buran, a.g.e., s. 236.

zamannar (13/39), çaylar (14/5), çocuklar (17/91), gelinner (14/18), zengünner (4/66), onnar (7/20), cinner (11/44), isannar (7/63), ğomşular (13/22), ...v.b.

1.4. İyelik Ekleri

İyelik ekleri ismin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya bir nesneye ait olduğunu ifade eden işletme ekleridir.⁹⁷

Bölgemiz ağızlarında kullanılan iyelik ekleri şunlardır:

Teklik	1.şahıs: [◌] m
	2.şahıs: [◌] ñ, [◌] n
	3.şahıs: -ı/-i, -u/-ü, -sı/-si, -su/-sü
Çokluk	1.-mız/-miz, -muz/-müz
	2.şahıs: -ñız/-ñiz, -ñuz/-ñüz, -nız/-niz, -nuz/-nüz,
	3. -ları/-leri, -lānı/-lēni < -ları-n-ı.

Kullanılışları :

Teklik :

1. Şahıs:

aĸlıma (4/14), hālīm (16/28), abılam (4/31), yavrum (14/15), ğulūm (6/32), ombaşıım (12/27), ölüm (4/17), ğayınbabam (13/13), işim (13/40), allām (14/1), başım (6/18), ayāmdan (14/40), sözümü (17/14), ...v.b.

2. Şahıs :

ġucūn (4/16), sırtıña (4/18), allahıña (2/72), mahkemeñ (18/11), evüñ (13/16), elini (13/58), ğarın (17/12), yüzüñü (17/54), evün (4/20), keseñ (2/102), ...v.b.

3.Şahıs:

duvāsı (1/3), ğayınnasına (4/15), ğarısı (17/6), esgisini (4/30), ölu (6/1), herüfı (6/56), suyunu (8/17), etini (8/21), evünde (16/16), gelini (16/19), dibini (13/46), şaPġasını (14/8), çenesi (4/21), ...v.b.

⁹⁷ Ergin, a.g.c., s.222.

Çokluk:

1.Şahıs:

âdetimiz (4/5), canımız (13/27), çorbamız (8/37), gûnümüz (18/9), ğannımızı (12/15), ğaravanımızı (12/29), evümüzü barhımızı (16/16), odamız (13/20), muTlāmız (13/21), sūdümüz (4/6), nikāmız (13/31), ...v.b.

2.Şahıs:

ğaderiñiz (12/10), canıñızı (14/41), evlerinize (3/28), anañız (10/68), babanneñizi (10/91), kûpeleriñizi (9/70), eşüñüzü (10/69), ...v.b.

3.Şahıs:

ellēni (4/3) < ellerini, çocukları (4/30), öbürlēni (6/43), torbalarını (8/20), çantalāni (18/7), kilimlēni (12/3), kilimleri (12/9), çoraPlāni (13/3), ...v.b.

1.5. İlgi (Aitlik) Eki:

Aitlik eki “+ki”, çoğu zaman çekim eklerinden sonra gelmesi dışında, sahiplik fonksiyonu yanında, yapım eki özelliği taşıdığı da söylenebilir.⁹⁸

Bölgemiz ağızlarında –ki ilgi eki genellikle ünlü uyumuna uymamaktadır. Bazen bu ekin hece yutumu ile eridiği de görülmektedir:

bizimki (4/53), talladā (6/27), damdā (6/75), ğarşiki (2/9), ordā (18/2), yoĥardakilere (12/4), onnarinkini (12/11), bizimkini (12/12), ocaKdā (13/5), şindikibi (13/8), yanındā (17/93), depedā (6/83), ordaki (2/32), altındaki (2/129), o yandahı (7/82), ...v.b.

1.6. Soru Eki:

İskilip ve yöresi ağızlarında görülen soru eki, yazı dilimizde kullanılan –mı/-mi, -mu/-mü, soru ekiyle aynıdır:

ilti mi (6/37), var mıdır (8/9), bulunu mu (8/35), kesdiñ mi (18/11), geçer mi (12/23), bedāfa mı (16/25), biliyoñ mu (14/16), acımıyom mu (17/16), aşdıñ mı (17/30), nişanım mı (17/54), ānadıñ mı (17/65), ğolay mı (2/30), iyi mi (2/117), sen misin (3/116), söylemediñ mi (3/127), demedim mi (10/66), gelü mü (9/87), ...v.b.

⁹⁸ Gülscren, a.g.e., s.137.

2. ZAMİRLER

Şahıs, gösterme, soru ve belirsizlik kavramlarını vererek, varlıkların yerini tutan kelimelere zamir denir.⁹⁹

İskilip ve yöresi ağızlarının başlıca zamir türleri ve çekimleri şöyledir.

2.1.) Şahıs zamirleri: Varlıkları şahıslar halinde temsil eden kelimelerdir.

Yalın hal	İlgi hali	Yükleme hali	Yönelme hali	Bulunma hali	Ayrılma hali
ben (4/11)	benim (4/41)	beni (4/30)	bā (4/23) baña (6/72)	bende	benden
sen (6/4)	seniñ (17/12)	seni (6/16)	sā (2/113) saña (17/10)	sende	senden (8/1)
o (4/62)	onuñ (17/17)	onu (6/83)	oña (4/73)	onda	ondan
biz (4/38)	bizim (4/5)	bizi (6/7)	bize (6/26)	bizde	bizden (12/2)
siz (4/23)	Sizin (16/19)	Sizi	size (13/62)	sizde (4/43)	sizden
onlar (3/17)	onların (3/10)	Onları (2/116)	onlara	onlarda	onlardan
onnar (4/66)	onnarın (12/23)	onnarı	onnara (17/2)	onnarda	onnardan

Şahıs zamirlerinin edatlara bağlanması:

Bölgemiz ağızlarında şahıs zamirleri *ile*, *için*, *gibi* edatlara “ilgi hali” eki ile bağlanırlar:

biz gibi (4/77), beniynen (6/70), onūnan (2/35), onun içün (7/59), seniñen (11/17).

2.2.) Dönüşlülük Zamiri:

Bölgemiz ağızlarında dönüşlülük zamiri *gendü* (*kendi*) kelimesi ile karşılanmaktadır.

“Asıl, öz” anlamında kullanılıp iyelik eklerini alarak çekime girer:

gendüm (4/67)

gendün (2/51)

gendü (4/16)

gendümüz (17/81)

⁹⁹ Sadi H. Nakiboğlu, *Adıyaman ve Yöresi Ağızları*, Niğde Üniversitesi Yay., Niğde, 2001, s.107.

gendünüz

gendüleri (1/10).

2.3.) İşaret Zamirleri:

Bölgemiz ağızlarında kullanılan işaret zamirleri yazı dilimizde kullanılan *bu, şu, o bunlar, şunlar, onlar* zamirlerinden pek farklı değildir. Çokluk şekillerinde ilerleyici benzeşme olur.

İşaret zamirlerinin, bölgemiz ağızlarındaki çekimi şöyledir:

Yalın hal	İlgi hali	Yükleme hali	Yönelme hali	Bulunma hali	Ayrılma hali
bu (4/15)	bunun (8/35)	bunu (4/23)	buña (13/54)	bunda	bundan
şu (17/4)	şunun	şunu (17/23)	şuña	şunda	şundan
şo (17/4)	şonun	şonu (17/23)	şoña	şonda	şondan
O	onun (13/35)	onu (4/23)	oña (4/48)	onda	ondan
bunlar (3/2)	bunların (3/11)	bunları	bunlara	bunlarda	bunlardan
bunnar (4/42)	bunnarın (17/20)	bunnarı (17/66)	bunnara (17/13)	bunnarda	bunnardan
şunnar	şunnarın	şunnarı	şunnara	şunnarda	şunnardan
onnar (12/11)	onnarın	onnarı (4/26)	onnara	onnarda	onnardan

İşaret zamirlerinin edatlara bağlanması:

Bölgemiz ağızlarında işaret zamirleri de şahıs zamirleri gibi *ile, için, gibi* edatlara “ilgi hali” eki ile bağlanır:

bunuynan (14/13), onuñunan (7/5), şonuñunan (7/114), onun için (11/18), bunnarınan (11/98), şun gibi (2/161) “şunun gibi”.

2.4.) Soru Zamirleri:

Bölgemiz ağızlarında kullanılan soru zamirleri şunlardır:

kim (6/30), ná (6/78), ne (3/104), ...v.b.

2.5. Belirsizlik Zamirleri:

Varlıkları belirsiz bir şekilde temsil eden kelimelerdir. Bölgemiz ağızlarında şu şekilde görülür:

biri_{de} (4/40), hepsi (4/59), biraz (3/124), ö_tene (4/62), hep (6/25), biri (6/37), herkesi (12/17), kimse (14/42), birisi (17/40), herkeşi (17/27), herkeş (4/61), kimsenin (3/69), birezi (10/49), ... v.b.

3. SIFATLAR

İskilip ve yöresi ağızlarında kullanılan sıfatların genel durumu şöyledir:

3.1. Vasıflandırma Sıfatları: Nesnelerin niteliklerini bildiren sıfatlardır:

kitli (yerde) (4/22), ac (ğannını) (4/64), k_otü (bi evüdü) (6/21), g_ozel (bi tavıya) (8/28), g_ocaman (bi daş) (12/25), tek (g_ozünen) (13/31), y_üsek (depede) (2/9), beyaz (bi b_üdayı) (13/34), beyaz (taK_ğa) (13/34), saPsarı (bi arpa) (13/60), b_öyük (adamlar) (14/11), a_k(sa_hallı) (14/39), bi zilbilli (y_üzük) (17/34), ken_ällı (cember) (17/36), ufa_k defek (şey) (17/38), bi al (duva_k) (17/45), g_oca (oluğ) (2/45), g_{an}lı (çay) (2/155), yaşı (ğadın) (3/84), ge_ç (gız) (3/142), g_ısa (g_oynek) (7/13), g_oca g_oca (teknel_ēnen)(13/12), ...v.b.

3.2. Belirtme Sıfatları:

3.2.1. İşaret Sıfatları: Bölgemiz ağızlarında yazı dilimizdeki gibi *bu*, *şu*, *o* işaret sıfatları kullanılır:

bu s_oz (1/2), şu gelin (4/15), şu bezi (4/17), bu yana (6/21), bu adama (6/28), o_çeti (8/30), o daşa (12/25), ...v.b.

3.2.2. Sayı Sıfatları: Bölgemizdeki örnekleri şöyledir:

ü_ç (4/8), yidi (7/159), ü_ç (4/20), ik_üç (10/41), altıyüz milyon (4/52), bi milyarıımız (4/54), dörtyüz elli milyon (4/55), yüzyirmi (17/40), onüç (7/193), beş buçuk (10/31), ü_ç (6/8), üş (7/192), beş (8/7), yarım (8/5), beşer (2/14), üçüncü (12/13), birer (5/18), ombeş (13/11), gır_hak (13/24) < kırk hak, otuz (13/26), elli (13/30), dörT (14/6), yüz (17/39), ikiyüz (4/70), altı (17/43), atmış (17/85), yeTmiş (17/86), yedi (4/62), yetmişbir (2/117), oniki (2/128), sekizen do_huzan (2/136), onsekiz (3/76), üçyüz (3/129), sekiz (10/1), ikişi (4/10), iki milyon (10/32), ...vb.

3.2.3. Soru Sıfatları: Nesneleri soru yoluyla belirten sıfatlardır. Bolgemiz ağızlarındaki örnekleri şunlardır:

ne ğadar (8/23), ğac sofruya (8/33), ne ğadağ (13/40), ...v.b.

3.2.4. Belirsizlik Sıfatları: Nesneleri belirsiz olarak bildiren sıfatlardır. Örnekleri şunlardır:

bi ğoñşunun (4/32), öyle şeyler (4/37), bi bıçak (6/15), bi sözle (6/25), hiç adam (6/44), hiç bişiy (6/45), bütün cāminin (12/3), bazı kere (16/1), her ğün (13/8), her yer (14/10), birkaç ğapıya (2/94), birkaç tane (3/134), ...v.b.

4. ZARFLAR

Zarflar zaman, yer, hal ve miktar isimleridir. Zarflar sıfatın veya başka zarfların manasını değiştirmekte kullanılmakla beraber asıl kullanış sahaları fiillerdir, en çok fiillerle birlikte kullanıldıkları görülür. Bu bakımdan zarflara fiillerin sıfatları denir.¹⁰⁰

Bolgemiz ağızlarındaki zarfları görevlerine göre şu türlere ayırabiliriz:

4.1. Yer, Yön Zarfları: Bu zarflar boşlukta bir yer ifade eden yer ve yön isimleridir ve fiilin yönünü gösterirler.¹⁰¹

yoharı (4/2), aşşā (11/24), geri (4/72), içeri (6/4), aşşāda (6/19), aşādan (6/20), giri (6/33), yoharda (12/4), yoharı (12/5), yuharıya (12/9), dışarda (13/9), ĩrelde (14/27), şordan (17/41),.....v.b.

4.2. Zaman Zarfları:

Bolgemiz ağızlarında bu zarf türünün örneği çoktur:

önce (1/1), öce (14/34) < o gece, şimdi (17/6), şindiki (4/21), ezeli (5/2), bi ğün (4/24), eveli (17/33), her gece (3/73), zabā ğadar (4/39), gece (12/9), sōna (6/54), hālen (4/55), öğlen (12/28), gene (4/73), āşamdan (6/2), sabāleyin (3/128), bōn (17/46), şindik (6/26), āşama (6/33), ğışın (16/5), āşam zabah (6/59), zabalayın (6/82), ir (6/83), her ğün (11/7), sōra (8/37), geç (18/6), evel (12/3), hemen (12/8), evelā (12/18), ilkin (10/111), aKşam (12/29), sekizde (16/8), irelūn (4/68), bı yıl (16/28), bōce (13/62) < bu gece,

¹⁰⁰ Ergin, a.g.e.. s.258-259.

¹⁰¹ Emin Kalay, *Edirne İli Ağızları*. TDK Yay., Ankara, 1998. s.75.

baharın (14/6), künde (17/14) “her zaman”, gündüz (3/73), önceden (4/31), gice (11/44), ölenleyn (11/134), sönadan (4/54), ...v.b.

4.3. Niteleme ve Durum (Nasıllık-Nicelik) Zarfları: Cümle içinde fiilin anlamını hal, tavır ve nasıllık yönlerinden etkileyen zarflardır. Her türlü vasıf ismi ile eşitlik ve vasıta hali eki almış isimler hal zarfı olarak kullanılabilir.¹⁰²

Bölgemizdeki örnekleri şunlardır:

öyle (4/3), anca (4/16), yalnız (4/24), böyle (4/56), beyle (6/15), iyi (6/76), kötü (6/78), güzelce (8/10), güzelcene (8/32), güzelce (18/2), yalnızca (12/9), şöyle (12/25), yeniden (13/41), sede (2/135) < sâdece, zorunan (3/75), sâdece (11/93), ...v.b.

4.4.) Azlık-Çokluk Zarfları:

Miktar bildiren, azlık-çokluk ifade eden bir zarf türüdür. İskilip ve yöresi ağızlarında şu örnekleri görülmektedir:

eccük (4/13), çok (4/24), iyi (4/33), beg (4/50), beK (6/5), tek (6/13), eccü (6/24), ecük (6/30), ipiy (6/82), en (8/37), iyce (18/15), ipiyce (3/176), pek (3/153), ...v.b.

4.5. Soru Zarfları:

Bölgemizdeki örnekleri şu şekildedir:

nahal olursa işde (17/55),

ne zaman çıkıcōk (12/35-36),

’lan ne gülüyōmız (12/27),

...hem niye furuyum ğız ğardaş... (17/18-19),... vb.

5. FİİLLER

5.1. Fiil Yapım Ekleri

5.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri:

+la-/le-: Bölgemiz ağızlarında görülen işlek eklerdendir:

duvalanıy (1/2), ğınalalla (1/4), hazıllıyola (1/17) < hazır+la-, çabalallardı (1/41), yüklemişle (2/39), farahladı (4/66), ğatladı (5/26), bıçaqlayım (9/58), uyukladıydım

¹⁰²Günşen, a.g.e., s.124.

(9/101), acızlanıyoduk (13/29), çanaqladuyduk (13/47), mēliyoğ (14/4) < meğel+le-, herekliyoduk (16/2) < herek+le-,.....v.b.

+da-/++de-:

isdiyola (1/60) < iz+de-.

+ar-/++er-:

ğarardı (9/88) < kara+ar- < karar-, everdük (10/140), sararmış (14/36) < sarı +ar- < sarar-.

+a-/++e-;

ğanamış (9/94) < kan+a-.

+kır-/++kır-, +kur-/++kür-:

fişğırıy (14/24) < fiş+kır-.

+al-/++el-:

boşadula (1/49) < boş+al-, düzeldiyodu (1/76), çuvaldı (11/115) < çok+al- < çoğal-, genciTmem (17/88) < genç+el < gencel-, ...v.b.

5.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri:

Bölgemizde kullanılan fiilden fiil yapma ekleri yazı dilimizdeki eklerden pek farklı değildir. Bölgemiz ağızlarında kullanılan fiilden fiil yapma ekleri şunlardır:

—ma-/—me-(—mı-/—mi-, —mu-/—mü-): Görevi olumsuz fiil yapmaktır:

yimiyola (1/11), yollamadı (5/105), otumaz (7/22), dinmiy (9/32), yumasañ (10/24) “yıkamasañ”, çürütme (10/76), sürütme (13/58), durmuyalım (14/30), topluyamıyanlar (15/15), dohunmadı (17/47), ...v.b.

—n- : Çok işlek bir fiilden fiil yapım ekidir. Edilgen, dönüşlü ya da hem edilgen hem de dönüşlü olarak kullanılabilen fiiller türetir:¹⁰³

görünmezdi (1/126), yaslanmış (2/80), yıhanmaz (3/61), dahınuduk (5/2), boşanıy (6/49), çalunur (15/9), toplandıla (17/57), uzandıysam (17/92), yahalandıydım (18/12), çalımyo (3/101), ...v.b.

—l- : Pasiflik ve edilgenlik ifade eden fiiller türetir:

¹⁰³ Günşen, a.g.e., s.126.

yapılıy (1/1), Tahılıy (1/2), görülü (1/12), yarılıy (2/14), bozuldu (11/130), yumulmuş (9/94), yiniliyodu (13/6), ğıyıldı (13/31), saçılmış (13/60), ...v.b.

–ş-: Ortaklık veya oluş bildiren fiiller yapar:

ġatışdırıyom (1/108), yetüşdük (2/8), Kapaşula (7/46), görüşüller (15/1), toplaşurlar (15/10), ...v.b.

–r- : İşlek bir ektir. Oldurma ve yaptırma ifade eder:

yaturuy (6/51), bişürüdük (9/53), geçürmüşle (13/36), ...v.b.

–t-, -T-: Bu ek de oldurma ve yaptırma ifade eder. Fonksiyonu –r- eki ile aynıdır:

ġızardılıy (1/62), çıkartduġ (5/10), büyütüdük (5/10), ġuruTdu (6/41), otutduruk (7/44), bahıdamaduk (13/43) < bak-ı-t-, ġaynadıyoduġ (16/8), uzaTmış (3/26), ...v.b.

–dır-/-dir-, -dur-/-dür-, -tır-: Fonksiyonu –r- ve –t- ekiyle aynıdır. Yani oldurma ve yaptırma ekidir:

duTdurula (1/38), söyündürmezle (1/38), indürdü (2/128), karıştırdım (3/109), geTdürdü (9/20), doldurucān (13/7), diKdördüydüm (14/8), indiriyoduġ (16/8), yılduruk (17/12), ...v.b.

–sa-/-se :

ġorseTme (17/54) < gör-se-t < gösterme.

–ala-/-ele- :İşlek olmayan bir ektir:

gezelıyom (2/68) < gez-ele-.

–dar-/-der-

ġösderüleridi (1/132), gönderiyor (3/164).

–kut- > (-hut-): Karahanlı Türkçesinde çok az kullanılmış birleşik bir ek olup ettirgen fiiller teşkil eder.¹⁰⁴ Bölgemizde de sadece bir örneği görülür:

durġudamıyok (5/139) < dur-hut- “durduramıyoruz.”

–ar-/-er-:

çihardula (1/133) < çık-ar-.

¹⁰⁴ Necmettin Hacıeminoğlu, **Karahanlı Türkçesi Grameri**, TDK Yay., Ankara. 1996, s. 136.

Şahıs Ekleri:

1.Birinci Tip Şahıs Ekleri: Birinci tip şahıs ekleri, şahıs zamiri menşeli olup şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik çekimlerinde kullanılır.

İskilip ve yöresi ağızlarında birinci tip şahıs ekleri ve bu eklerin kullanılışları şöyledir:

1. Şahıs teklik: ^om

durmu^oyalım (14/30), gör^ocēm (6/2), sür^ocēm (9/107), vememi^oşım (5/127),... v.b.

2. Şahıs teklik: ^on̄, ^on, -sın/-siñ, -sin, -suñ

doldurucān (13/7), yuñurcān (4/25), esgitmi^oşın̄ (1/177), döneceksin (3/22), dañıcağsın (3/25), ayallıyosun̄ (8/27), ğağmıyoñ (12/33), görersin̄ (2/27), ...v.b.

3. Şahıs teklik: -

sararmış (14/36), yaslanmış (2/80), çalunur (15/9), ğızardılıy (1/62), hazıllar (16/18), ğağhar (7/44), istiyor (3/97), çürüyecek (10/76), yatıcağ (6/9), ...v.b.

1. Şahıs çokluk: ^oz, ^ok, ^ok

ğurtulucāz (3/132), ğiTcōk (12/37), yıñıyoğ (4/9), yiyōğ (12/29), ğiderük (7/22), òrenebiliriz (8/1), ağdaruğ (10/43), ğoyōğ (8/2), dırmuğluyōğ (14/4), ...v.b.

2. Şahıs çokluk: -sunuz, -sıñız, -süñüz, ^on̄ız, ^oñuz

verüsün̄üz (7/149), ğulüyōñuz (4/42), ğidiyoğsunuz (3/17), çıñıcañız (12/36), dağamassıñız (10/136), ...v.b.

3. Şahıs çokluk: -lar/-ler, -la/-le

geçürmüşle (13/36), toplaşuğlar (15/10), dutdurula (1/38), bilüle (16/22), pólücekle (5/23), sürücekle (9/39), ediniyola (16/25), yanacağlar (3/132), kómmüşle (13/57), acıkmışlar (3/6), ...v.b.

2) İkinci Tip Şahıs Ekleri: İkinci tip şahıs ekleri iyelik eki kökenlidir. Görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılır. Yöremizde ikinci tip şahıs ekleri birinci tip şahıs ekleri yerine de kullanılmaktadır. Bölgemiz ağızlarında görülen ekler ve bu eklerin kullanılışları şu şekildedir:

1. Şahıs teklik: -m

uzandıysam (17/92), karıştırdım (3/109), giydim (9/1), ānadım (16/23), ğaKdım (5/6), giTsem (9/116), furduysam (17/18), ... v. b.

2. Şahıs teklik: -ñ, -n

yumasañ (10/24), deseñ (16/17), ğayırmasañ (17/11), bildin (3/12), sakladıñ (2/109), saTdıñ (5/45), gelseñ (13/57), ...v.b.

3. Şahıs teklik: -

ġatladı (5/26), çuvaldı (11/115), yollamadı (5/105), doĥunmadı (17/47), bozuldu (11/130), ğaldıysa (13/40), dise (5/91), yāsa (10/48), ...v.b.

1. Şahıs çokluk: -k, -k, -K

everdük (10/140), daĥınuduk (5/2), yetüsdük (2/8), otutduruk (7/44), baĥıdamaduk (13/43), çıhartduk (5/10), böyütdük (5/10), bişdük (4/9), gezdük, baKduK (6/68), getmesek (10/121), bi olusaK (17/11), gitsok (7/137), ...v.b.

2. Şahıs çokluk: -ñız/-ñiz -niz, -ñüz

ġomadıñız (4/23), alabülüseñiz (10/62), ġomadıñız (4/23), alçaTdıñız (17/22), verdiniz (3/185), saTdıñız (10/114), habar etseneñiz (9/66), dödüñüz (11/19), ... vb.

3. Şahıs çokluk: -lar/-ler, -la/-le

boşadula (1/49) toplandıla (17/57), almasala (10/10), ġötürdüler (3/74), geTdüle (6/74), çekışdile (16/23), doldurdular (13/28), aluvürüsele (10/9), ...v.b.

1. BASİT ÇEKİMLER

5.2. Şekil ve Zaman Ekleri:

5.2.1. Bildirme Kipleri:

5.2.1.1. Geniş Zaman Ekleri: Bölgemiz ağızlarındaki ekleri ve kullanılışları şöyledir:

1. Şahıs teklik: -r-um/-r-üm, -a-r-ım/-e-r-im, -ı-r-ım/-i-r-im, -u-r-um/-ü-r-üm

düverim (12/28), söylerim (17/13), getürüm (10/37), varum (7/21), giyerim (9/14), dolaşurum (11/55), ġötürürüm (10/64), verüm (7/153) < veririm, ...v.b.

2. Şahıs teklik: -usun < -u-r-sun, -usuñ/-üsün < -u-r-suñ, -arsıñ/-ersin

çıhardusuñ (4/17), ıslarsıñ (8/5), silkersıñ (8/6), görersıñ (2/27), bilüsüñ (10/134), gelüsüñ (7/20), göyurusuñ (9/126), ...v.b.

3. Şahıs teklik: -r, -u/-ü (=ur), -ar/-er

çalunur (15/9), óper (3/105), yeter (8/5), hazıllar (16/18), öğütler (2/145), ahar (2/155), durar (7/69), yanar (3/61), gider (8/4), bekleyebilir mi (3/133), ıslanu (10/48), dikülü (7/19), galhar (7/44), bahar (2/156), ...v.b.

1.Şahıs çokluk: -i -r-iz, -a-r-ız, -uk/-ük,

örenebiliriz (8/1), düşürük (14/10), yaparız (3/60), akdaruk (10/43), niyderük (10/51)

“ne yaparız” giderük (7/22), ...v.b.

2.Şahıs çokluk: a-r-sıñız/-e-r-sıñız, -usuñuz/-üsüñüz < -u-r-suñuz

dahamassıñız (10/136), verüsüñüz (7/149).

3.Şahıs çokluk: -rılar/-riler, -ula/-üle < -ur-lar

ğinalalla (1/14), Kapuşula (7/46), görüşüler (15/1), toplaşurılar (15/10), delle (12/5), serelle (7/18), añlarlar (3/88), gôtürüle (11/61), yidürüle (7/24), ...v.b.

5.2.1.2. Şimdiki Zaman Eki:

-yor şimdiki zaman eki yorı- filinin yorı-r geniş zaman şeklinden çıkmıştır.¹⁰⁵ Şimdiki zaman ekinin bölgemiz ağızlarında da ünlü uyumuna uymadığı görülür.

Bölgemizde -yor eki kullanılırken çoğu zaman -r ünsüzü düşürülür.

Şimdiki zaman -yor ekinin bölgemiz ağızlarındaki kullanılışı şöyledir:

1.Şahıs teklik: -yorum, -iyom/-iyom, -uyom/-üyom, -iyám, -üyám

ğatışdırıyom (1/108), dutuyom (6/31), ölüyám (6/49), biliyám (6/63), hatıllamıyom (18/15), bilmiyom (13/17), oynuyom (14/14), söylüyom (17/13), bilemiyorum (3/111), biraşuyorum (3/130), yüklüyom (2/40), ...v.b.

2.Şahıs teklik: -ıyoñ/-ıyoñ, -uyoñ/-üyoñ, -yoñ, -yosuñ, -yorsun

sarıyoñ (4/19), diyoñ (6/37), doruyoñ (8/10), ayallıyosuñ (8/27), duruyoñ (12/7), gıkımyoñ (12/33), biliyoñ mu (14/16), böyüdüyoñ (17/79), duruluyoñ (2/48), pölüyosuñ (3/23), düşünüyorsun (3/163), ...v.b.

¹⁰⁵ Ergin, a.g.e., s.296.

3.Şahıs teklik: -ıyor/-iyor, -ıy/-iy, -uy/-üy, -ıyı, -yı/-yi, -ıyá, -uyá, -yá

yapılıy (1/1, yarılıy (2/14), yaturuy (6/51), ğızardılıy (1/62), boşanıy (6/49), yalıyá (6/8), isdiyá (6/26), duruyá (6/43), yiyl (14/36), duruyu (6/56), ğonuyo (8/37), soruy (18/3), başladıyor (3/53), istiyor (3/97), gönderiyor (3/164), dinmiy (9/32), isdiyi (6/7), fişğırıy (14/24), ...v.b.

1.Şahıs çokluk : -iyoruz, -yoruz, -yok, -ıyok/-iyok

durğudamıyok (5/139), mēllyok (14/4), yıhyok (4/9), ğoyok (8/2), bayramlaşıyok (12/24), yiyok (12/29), ğúveniyok (12/35), dırmukluyok (14/4), gidiyoruz (3/20), sezdürmüyoruz (3/87), ...v.b.

2. Şahıs çokluk: -iyorşunuz, -ıyoñuz, -uyoñuz/-üyoñuz, yoñuz

ğulüyoñuz (4/42), duruyoñuz (12/6), ālıyoñuz (12/22), gidiyorşunuz (3/17), ğayıryoñuz (10/91) döyoñuz (11/15),....vb.

3. Şahıs çokluk : -yorlar, -iyola, -uyola/-üyola –uyolar, -yola

yimiyola (1/11), hazılıyola (1/17) isdiyola (1/60), ğötürüyola (1/3), seirTdürüyola (4/3), ğönderiyola (12/14), haziTmiyola (16/19), ediniyola (16/25), dutuyolar (3/51), yıhaduyolar (3/76), diyorlar (3/98), ...v.b.

5.2.1.3) Görülen Geçmiş Zaman Eki :

Görülen geçmiş zaman eki, bölgemizde –dı/-di, -du/-dü şeklindedir.

1. Şahıs teklik: -dım/-dim, -dum/-düm

añlıyamadım (3/109), aTdım (4/18), ğaKdım (5/6), ğaldım (6/14) söylemedim (3/127), ağlayvidim (5/32), bezdim (6/17), yudum (9/41), bekledim (12/30), dödürdüm (10/33), giydim (9/1), kitledim (11/58), aşdım (13/33), ānadım (16/23), ...v.b.

2. Şahıs teklik: -dın/-dın, -duñ/-dün, -dın/-din, -dun/-dün

bildin (3/12), saTdın (5/45), soKduñ (6/4), aKdatdurduñ (10/92), söylemedin mi (3/127), aldın (9/76), sakladın (2/109), harcadın (9/75), ...v.b.

3. Şahıs teklik: -dı/-di, -du/-dü

anladı (3/117), bişütdürdü (4/28), dondu (5/35), kōmmedi (6/8), uyudu (3/143), kesdi (6/37), geldi (12/31), öldü (9/79), ğötdü (13/59), ...v.b.

1.Şahıs çokluk: -dık/-dik, -duk/-dük

devam eTdik (3/18), çıkdık (3/20), ğoduĸ (13/28), osanduĸ (7/139), çıhartduĸ (5/10), geTdük (6/11) “getirdik”, oTdük (5/112), aldük (12/12), ayrulduĸ (10/5), ...v.b.

2.Şahıs çokluk: -diniz, -dıñız/-diñiz, -duñuz/-düñüz

verdiniz (3/185), ğomadıñız (4/23), saTdıñız (10/114), dödüñüz (11/19), alçaTdıñız (17/22), ...v.b.

3. Şahıs çokluk: -dılar, -dular/-duler, -dıla/-dile, -dula/-düle

ġötürdüler (3/74), hazıllandılar (3/124), çekdile (5/44), geTdüle (6/74), bindürdüle (12/1) yalvardıla (10/101), ġaldurdula (7/28), yaturdula (9/25), doldurdular (13/28) çekişdile (16/23), duvaTdıla (17/45), ...v.b.

5.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki:

İskilip ve yöresi ağızlarında öğrenilen geçmiş zaman eki yazı dilimizde olduğu gibi –miş/-miş/-muş-müş şeklindedir.

1.Şahıs teklik: -mışım/-mişim, -muşum/-müşüm

birükdürmüşüm (5/79), gelmişim (10/35), uyumuşum (11/81), vememişim (5/127), bayılmışım gitmişim (9/47), getümüşüm (11/204), furmamuşumdur (17/17).

2. Şahıs teklik: -mışsın/-mişsin, -muşsun/-müşsün, -muşun/-müşün, - mışiñ

getümüşündür (10/115), çamur eTmişñ (14/14), esgitmişñ (1/177).

3. Şahıs teklik: -mış/-miş, -muş/-müş

ipranmış (3/93) “yıpranmış”, çıharmış (3/22), ġuvalamış (5/52), ġalmış (12/4), aĸmış (10/49), ayırmamış (7/193), kılçeleşmiş (9/10), ġullanılmış (10/77), saklamış (9/43), ıslanmış (13/34), ...v.b.

1.Şahıs çokluk :- mışız/-mişiz, -muşuz/-müşüz, -muşuk/-müşük

gitmüşük (14/34).

2.Şahıs çokluk: -mışsınız/-mişsiniz, -muşsunuz/-müşsünüz, -muşunuz/-müşünüz, - muşuñuz/-müşüñüz

ġörmüşüñüzdür.(11/127).

3.Şahıs çokluk: -mışlar/-mişler, -muşlar/-müşler, -mışla/-mişle, -muşla/-müşle

demoşler(3/5), acıkmışla (3/6), geürmüşle (13/36), açmışla (4/41), sermişle (12/4), evürmüřle (10/135), yaturmuşla (9/49), omuřla (11/113), kómmüřle (13/57).

5.2.1.5. Gelecek Zaman Ekleri:¹⁰⁶

Bólgemiz ağızlarında gelecek zaman ekimi řóyledir:

1. şahıs teklik: -cām/-cēm, -ecām, -acām, -icām/-icēm, -ücēm

yapamıycām (3/37), soħacām (6/3), yiyecām (6/13), vericēm (10/33), yapıcām (7/111), sürücēm (9/107), alıcām (15/11), ıycām (2/39), ...v.b.

2. şahıs teklik: -cān/-cēn, -icān/-icēn, -ucān, -caķsin/-ceksin, -icēñ

dóneceksin (3/22), dahıcaķsin (3/25), yuñırcān (4/25), yuyucāñ (10/18), biicēñ (7/138), yaticān (9/30), niydicēñ (9/77), diyicēñ (11/18), duruducān (2/35), ...v.b.

3. şahıs teklik: -caķ/-cek, -acaķ/-ecek, -ıcaķ/-icek

doıcaķ (3/27), gidicek (3/53), dādıcaķ (4/70), yaticcaķ (6/9), ólücek (5/33), satacaķ (6/47), ürüyecek (10/76), ...v.b.

1. şahıs okluk: -ucāz/-ücēz, -acōķ, -cōķ, -icōķ/-icōķ, -ucōķ/-ucōķ

ğurtulucāz (3/132), alıcōķ (6/20), gelicōķ (12/35), yapduracōķ (6/28), ıTcōķ (12/37), etürücōķ (10/42), ...v.b.

2. şahıs okluk: -eceksiniz, -iceksiniz, -üceksiniz, -icāñız

dónüceksiniz (3/28), vericeksiniz (3/30), evlendireceksiniz (3/79), ıñıcāñız (12/36), ...v.b.

3. şahıs okluk: -acaķlar/-ecekler, -caķla/-cekle, -ıcaķla, -ücekle

yanacaķlar (3/132), pólücekle (5/24), baslıyecekle (10/80), sürücekle (9/39), ayırıcaķla (11/21), ...v.b.

5.2.2. Tasarlama Kipleri

5.2.2.1. Emir – İstek Kipi

Uzmanların biroğu emir eklerinin ózellikle 1. şahıslarda istek ifade ettiğinden hareketle emir-istek başlığı adı altında ele almışlaşdır.¹⁰⁷ Ancak emir ekinin 1. şahıslarda da hem

¹⁰⁶ Zeynep Korkmaz, *Türke’de -acak/-ecek Gelecek Zaman (futurium) Ekinin Yapısı Üzerine* DTCFD XVII/1-2 . Ankara. 1959.s.159-168.

emir hem de istek ifade ettiğini düşünen uzmanlar da vardır.¹⁰⁸ Biz de emir-istek ekleri şeklinde vermeyi uygun gördük.

Bölgemiz ağızlarında kullanılan emir-istek ekleri şu şekildedir:

1.Şahıs teklik: -eyim, -yum, -ıyım/-iyim, -uyum/-üyüm

gazi¹yım (9/55), deyim (3/32), ũraşıyım (10/63), ğoyum (5/23), öldürüyüm (6/14), otutduruyum (3/37), dizeyim (13/33)

2.Şahıs teklik: (Yoktur)

al (3/120), söyle (3/130), alı¹vi (4/17) < aliver, ayrıl (5/19), bişür (4/27), bele (10/8), ısla (13/43), ...v.b.

3.Şahıs teklik: -sın/-sin, -sun/-sün

Kazdırsın (3/128), aTsin (3/131), gitsin (5/136), vesin (4/68), ğotsün (6/50), sürsün (9/119), ...v.b.

1. Şahıs çokluk: -alım/-elim

gidelim (11/167), ğötümüyelim (14/9), savaşalım (2/3), verelim (3/33), alalım (10/57), alıvirelim (5/41), yatalım (7/140), ...v.b.

2.Şahıs çokluk: -ñ, -n

alıñ, yapıdıñ (3/98-99), birükdürñ (10/109), getirñ (4/14), veñ (5/28), geliñ (5/134), kı¹ommen (6/9), susuñ (12/23), alıñ (10/62), örenin (3/168), gidiñ (7/178), bişürñ (13/14), ...v.b.

3.Şahıs çokluk: -sınlar/-sinler –sunlar/-sünler, -sınla/-sinle, -sunla/-sünle

söylesinle (17/18).

¹⁰⁷ Bu konudaki görüşleri toplu olarak görenbilmek için bk. Gürer, Gülsevin; Eski Anadolu Türkçesinde Ekler. TDK Yay., Ankara, 1997, s. 105-114, Erdoğan Boz; Afyon Merkez Ağızı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon, 2002, s. 109.

¹⁰⁸ Emir ekinin 1. şahıslarda emir ifadesi taşıdığı görüşü için bk. A. Bircan Ercilasunî, "Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine" Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı (22-23 Ekim 1993), TDK Yay., 1995, s. 61-66, Zeynep Korkmaz; Türkiye Türkçesinin Grameri-Şekil Bilgisi. TDK Yay., No: 827, Ankara, 2003, s. 676-677, Sadettin Özçelik; Urfa Merkez Ağızı, TDK Yay., Ankara, 1997, s. 103, Ahmet Günşen, Kırşehir ve Yöresi Ağızları, TDK Yay., Ankara, 2000, s. 142.

5.2.2.2. Şart Kipi:

Şart eki getirildiği fiile dilek-itek ifadesi vererek bitmiş bir yargıyı bildiriyorsa kip eki görevindedir. Ayrıca bu ek şart bildirecek şekilde kullanılırsa cümleyi sonlandırmaz ve zarf-fill görevinde olur. Bölgemiz ağızlarında şart eki yazı dilimizde olduğu gibi –sa/-se'dir. Metnimizde dilek ifade eden şart ekinin örnekleri şöyledir:

bōn buruya gitsok, zabah da öteki tallıya gitsok ya.(7/136-137),

semīha, bi gelseñ dedim. (13/57),

Şurda yiyelim dise ya (5/91) ,

şöyle güccükolsa da derdim. (77/136),... vb.

Bir örnekte de şart eki, istek ekiyle hitaplı kullanılmış, güçlü istek ve emir ifadesi kazanmıştır.¹⁰⁹

satsañ da bi iplik alsañ ya, dedi (5/73-74).

5.2.2.3. Gereklilik Kipi:

Bölgemiz ağızlarında gereklilik eki, yazı dilimizde olduğu gibi –malı/-meli'dir. Metinlerimizde sadece üç örneği bulunmaktadır:

yapmalıyım (11/40), şeytmeli, yelmeli (10/42).

Bölgemizde –malı/-meli eki yerine, gereklilik ifade eden *lazım* kelimesinin kullanıldığı da görülür:

bilmemiz lâzım (3/12), yapmam ilâzım (11/39).

5.3. Ek-Fiil (Cevher Fiili):Türkçenin ana yardımcı fiili olan ve cevher fiili de denilen i- fiilinin bugün bütün çekimleri yoktur. Bugün sadece geniş veya şimdiki zaman, bilinen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve şart çekimi vardır.¹¹⁰

1)Geniş veya Şimdiki Zaman:

hızırdu(3/15), bebekliyorum(4/25), yamandır(12/6),acım(2/109),...v.b.

¹⁰⁹ Zeynep, Korkmaz., Türkiye Türkçesinin Grameri-Şekil Bilgisi, TDK Yay., No: 827, Ankara, 2003. s. 692.

¹¹⁰ Günşen, a.g.e., s.146.

2)Bilinen Geçmiş Zaman (Görülen Geçmiş Zaman):

varıdı(5/19), k^otüydü(6/21), doñuzudu(10/8), çetinidi(7/9), g^umüşüdü(17/34), anamızıdı(2/162),...v.b.

3)Duyulan Geçmiş Zaman (Öğrenilen Geçmiş Zaman):

sanāyⁱmiş(11/132), ayūcundaymış(2/79)< ayak ucundaymış, iyiymiş(5/59), gelinimiş(4/16), zehinliymiş(2/75),...v.b.

4)Şart Çekimi:

g^ozelise(1/158), varısa(1/155),... v.b.

II.BİRLEŞİK ÇEKİMLER

Bir fiilin iki şekil ve zaman ekiyle çekimlenerek “i-“ fiiline bağlanmasına birleşik çekim denir.¹¹¹ Birleşik çekimler hikaye, rivayet ve şart olmak üzere üç gruba ayrılır:

2.1. Hikaye: Emir kipi dışındaki yedi çekimin hikaye şekli asıl fiil kipine “i-“ fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi getirilerek yapılır. Örnekleri şunlardır:

söylediydi(3/28), oturmuşdum(3/47), yurduğ(4/11) “yıkardık”, doldurularıdı(10/18), yılleriği(7/26), duyardım(11/34), çanağladuyduğ(13/47), g^utulaydım(4/46), gelmişidi(9/103), g^or^uhuyodum(11/55), acızlanıyoduğ(13/29), yıkmışıdı(10/64), dahınuduğ(5/2),...v.b.

2.2.Rivayet: Bölgemizde rivayet birleşik çekimi örneklerine pek rastlanmaz. Mevcut örneklerde ise çekim genellikle teklik III. şahısla ilgidir:

isdemiycemiş(1/106), getmişümüş(9/20), dökülüyomuş(3/93), çıkmışımış(9/20),...v.b.

2.3. Şart: Emir-istek kipi dışındaki fiil çekimlerinin “i-“ fiiliyle şart çekimine bağlanmasıdır. Yöremizdeki örnekleri şunlardır:

niydicēse(15/2), geçündürüsem(17/77), almadılarınsa(1/44), dahılıcāsa(7/47), çarpdıysa(7/56),...v.b.

Birleşik Fiiller:

1) İsim+ fiil:

1.1)İsim+ et-:

¹¹¹ Özçelik, a.g.e., s.108.

laf itmeyom (4/29) <laf et-, hırsızlık ediyon (5/17), ğıymalı eTdürelim (5/114), çerâ eTdük (6/33) <çörek ettik, havla ederdük (7/66), baş itmeliydük (7/86), habar edin (9/66), tembiy ediyom (10/39), nasıb ederse (10/117), ğaybeTdim (14/18), yardım ediyi (16/17),...v.b.

1.2.)İsim+ğıl:-

namaz ğıldurula (7/41).

1.3)İsim+ol:-

tebelleş olurumuş (11/52), heç olmuş (10/49), iy olōyum (10/41)<iyi olayım, nasib olucāmış (4/72), buz oluyodu (5/14) “çok soğuyordu”, baş oldu (7/20), bişgūn mü oluduk (7/98) “alışkın ol-”, haşat olmuş (9/99),...v.b.

2)Fiil+fiil:

2.1)Fiil+(y)-a/-e bil- (Yeterlik fiili):

alamaduk (4/55), alabilüdüm (5/51), ğalhamadım (9/50), durabilü müyüm (9/91), varabilüsen (10/22),...v.b.

2.2)Fiil+(-ı,-i,-u,-ü) ver- (Tezlik fiili):

bıraĥıvi (4/56)<bırakıver, ağlayvidim (5/32), atıvidim (6/76), daĥıvidi (6/82), gidivürüdü (7/90), satmayvi (9/69), çalışduruvi (10/75), gidiviñ (11/90), çıĥıvidi (11/16),...v.b.

Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk –ma/-me eki ile yapılır:

demezdi (4/35), vemem (5/27), durmadı (5/52), uyanamak (5/99) “uyanamayız”, giTme (7/92), oturamıycōk (7/107) “oturamayacağız”, söyletmiy (10/87) “söyletmiyor”, bulamaduk (10/4),...v.b.

süremok (9/113)< süremeyiz. Bu örnekte de düz ünlünün yuvarlaklaştığı görülür.

5.4. Sıfat –Fiiller (Ortaçlar; Participle)¹¹²

Fiillerin zamana bağlı sıfat ve isim şekilleri olan sıfat-fiiller, yazı dilimizdeki şekillerine uygunluk gösterir:

¹¹² Geniş bilgi için bk. Ahat Üstüner, *Anadolu Ağzlarında Sıfat Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 2000, s. XXIII +196.

1)-dık/-dik, -duğ/-düg

2)-an/-en

3)-mış/-miş

4)-acak/-ecek

5)-ası/-esi

Kullanılışları:

1) –dık/-dik:

harcamadık para (5/132), bilinmedük paralānı (17/25).

2) –an/-en :

gelen (3/57), iP búken dededen (6/25), olan duman (10/46), geçen gün (10/92), ölen úvey annem (7/149), oñuyan ğarılar (7/187), bişen eti (8/31), gótüren adama (1/16), çekilen bayrağı (2/140), ...v.b.

3) –mış/-miş:

geçmiş gün (11/10), edilmiş havla (2/54).

4) –acak/-ecek:

eTcekleri (3/182), tükenicek canım (5/37), yıhıycak yer (13/9), giydürücek giyicek (10/4), yiyecek ekmē (7/154), sinicek ğızları (16/16), ...v.b.

5) –ası/-esi,-asıca:

ğapasılar (7/135), kitlenesiler (7/79), hortluyasıca (9/57), oñunasıya (1/152)

5.5. Zarf-Fiiller (Ulaçlar; Gerund)¹¹³

Gerundiumlar hareket hali ifade eden fiil şekilleridir. Gerundiumlar şahsa ve zamana bağlanmayan mücerret(soyut) bir hareket hali karşılarlar. Şu halde gerundiumlar fiillerin zarf şekilleridir¹¹⁴.

Zarf-fiiller ikiye ayrılır:

¹¹³ Geniş bilgi için bk. Bilal Yücel, "Türkiye Türkçesinde Zarf-Fiil Eklerinin Yapı Bakımından Sınıflandırılması Üzerine" Türklük Bilimi Araştırmaları, Sivas, 2000, s.75-112. Erdoğan Boz, Afyon Merkez Ağzı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon, 2002 s 123-128.

¹¹⁴ Ergin, a.g.e., s.338.

5.5.1. Asıl Zarf Fiiller:

Bölgemiz ağızlarında görülen asıl zarf-fiil ekleri şunlardır:

- 1) -a/-e
- 2) -ı/-i
- 3) -p/-P
- 4) -arak/-erek
- 5) -ken, -kene
- 6) -ınca/-ince, -unca/-ünce,-incek
- 7) -madan/-meden

Kullanılışları:

- 1) -a/-e:

oğuya oğuya (3/91), acıya acıya (6/61), gide gide (7/138), yuya yuya (7/160), çata çata (11/87), kese kese (11/110)

yörüy yörüy (10/102), toplay toplay (7/144), ...v.b.

- 2) -ı/-i, -u/-ü:

çevürü çevürü (11/128), gezdürü gezdürü (17/19).

- 3) -p/-P

sürdürüP (3/1), yanıP (3/53), ğaldurup (5/54), alıp (10/30), gelip (3/157), binip (7/32), dikiliP (11/163), atıp (14/15), ğötürüp (2/41), ...v.b.

- 4) -arak/-erek:

oğuyarak (3/90), bağarak (10/27), yürüyerek (7/31), apalıyarak (9/63), vurarak (11/101), titireterek (2/108), ...v.b.

5)-ken, -kene: er-fiili -ken ekini alarak çekimli fiilerden sonra zaman ifade eden bir zarf fiil meydana getirmektedir¹¹⁵:

giderken (3/6), büyürken (3/34), ineken (5/84), oturuken (10/31), çalışken (3/96), arayıkene (5/93), deyiken (12/1), pölükene (10/66), giriken (7/43), yatıken (11/44),

¹¹⁵ Ahmet Bican Ercilasun, *Kutadgu Bilig Grameri (Fiil)*, Gazi Üniv. Yay. Ankara, 1984. s.188.

oĥunuken (13/2), oluşdurukene (11/207), gezeken (18/1), isTeykene (14/3), soruşken (16/23), gidikene (1/45), ...v.b.

6) –ınca/-ince, -unca/-ünce,-incek:

durmayınca (3/36), gidince (3/122), açınca (4/42), ölmeyince (5/33), yidürünce (6/76), ğaçınca (12/98), duyunca (9/51), ğötürünce (4/77), baş olunca (10/14), varınca (7/68), sorunca (11/184), ıslayınca (13/37), gelincek (18/13),...v.b.

7)-madan/-meden:

pölmeden (7/67), dōmadan (9/97), durmadan (13/64), yaTmadan (16/15), yinmeden (1/71), inmeden (1/125), yıĥanmadan (2/43), ...v.b.

258.5.5.2)Birleşik Zarf Filler:Bölgemiz ağızlarında görölen birleşik zarf fiil ekleri şunlardır:

1)-dıķca/-dikce,-duķca/-dükce

2)-dıķ/-dik, -duķ/-dük+iyelik eki –dan/-den

3)-alı/-eli

4)-dıĝı /-dıĝı, -duĝu/-duĝu gibi

5)-maķ/-mek ücün

6)-dıķ/-dik, -duķ/-dük +-dan/-den sonra

7)-caķ/-cek+iyelik eki zaman

8)-dıķ/-dik,-duķ/-dük +iyelik eki zaman

9)-dıķ/-dik,-duķ/-dük +iyelik eki +-da/-de

10)-an-a ğadar

11) -sa/-se

Kullanılışları:

1)-dıķca/-dikce,-duķca/-dükce:

şeyTdükce (5/74), aylı aldıķca (10/158), geldükce (11/98)...v.b.

2)-dıķ/-dik, -duķ/-dük+iyelik eki –dan/-den:

oldōndan (15/6), bilmedōndan (17/5), ğařdōmdan (17/75) “kaķtıĝımdan”,...v.b.

3)-alı/-eli:

çıhalı (11/95).

4)-dığı /-diği, -duğu/-düğü gibi:

yapdõñ gibi (8/10).

5)-mak/-mek için:

ğullanmayçün (11/206) “kullanmak için”, defetmeyçün (17/13).

6)-dık/-dik, -duk/-dük +-dan/-den sonra:

ğahrini çekmedüKden sōna (7/197), dōradıKdan sōna (8/11), ğızarTduKdan sōna (8/21), olduKdan sōna (12/29), kōmdüKden sōna (17/5),...v.b.

7)-cak/-cek+iyelik eki zaman:

yapılıcā zaman (11/165).

8)-dık/-dik, -duk/-dük +iyelik eki zaman:

giTdōm zaman (11/113), kōpürdō zamanıdı (14/5),...v.b

9)-dık/-dik, -duk/-dük +iyelik eki +-da/-de:

öldōnda (10/160) “öldüğünde”, everdōmda (10/161) “everdiğimde”, geldūmde (11/156),...v.b.

10)-an-a ğadar:

sararana ğadar (8/10).

11.-sa/ -se : Şart eki, bir eylemin gerçekleşmesini şarta bağlayıp işlev bakımından zarf – fiil görevi üstlenmiş örnekleri zarf – fiiller bölümünde göstereceğiz.¹¹⁶

üç ğün söylesem derdim tükenmez. (5/47),

çok edersek yarım ak ney gider un. (10/108),

sen beni ğayımasañ, ben seni ğayırmam. (17/11),

¹¹⁶ Bu konudaki görüşleri toplu olarak görebilmek için bk.

Leyla Karahan; “-sa /-se Hakkında” Türk Dili, S.516, Ankara, 1994, s.471-474. Gürer Gülsevin; “Türkçede Şart Gerundiumu Üzerine” Türk Dili, S. 476, Ankara, 1990, s. 276-279. Hayati Develi; “(sA) Morfemli Yardımcı Cümleler Üzerine Bir Deneme”, TDAY (Belleten 1995), Ankara., 1997, s. 115-152, Ayrıca ek hakkında geniş bilgi için bk. Zeynep Korkmaz; “-sa,-se Dilek – Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?” Türk Dili Üzerine Araştırmalar, c. 1, Ankara., 1995, s. 160-167.

ben dutsam, benim foturaf da çıhıcak. (5/43-44),
 arasañ, zabalayın su bulunmazdı kókünü, (10/21-22),
 beK gine yāsa samallıkdan gorhuyom... (10/48),
 iy çocuktan ayrılısam, nahal ayrılacām. (5/132), ... v.b.

6. EDATLAR¹¹⁷

Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, sadece gramer görevleri bulunan sözcüklerdir. Dilin mantıki kuruluşunu teşkil eden cümle yapısının harcıdır. Edatlar çekime gelmeyen donmuş ve kalıplaşmış sözlerdir.¹¹⁸

İskilip ve yöresi ağızlarında kullanılan edatlar, görevlerine göre şunlardır:

6.1. Ünlem edatları:

Bunlar his ve heyecanları; sevinç, keder, ızdırap, nefret, hayıflanma, coşkunluk v.b. ruh hallerini; tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır.¹¹⁹

Beş bölüme ayrılır:

6.1.1. Ünlemler:

aman (3/88), hah , bebek böyütmüş (4/35), hıh (4/38), hā (5/45), yazuk (6/61), yā (10/11), eyvah (11/10), ariy (11/67), vallā (4/38),vay (5/57), anam (4/77), anām (13/53), āh (4/44), ...v.b.

6.1.2. Seslenme Edatları:

bağ (4/28), hayt!o didün alınıcak mı (5/124), anā, seert! (9/124), lan ağa (11/48), gız gelinner! (14/18), anne, anne (14/20), yā rasūlallah (2/109), ey eyyübüm! (2/183), gāk gāk seküre! (9/95), ...v.b.

6.1.3. Sorma Edatları:

ē ya (5/51), hani (6/30), acabā ... biri görür mi (7/72), ili ya? (13/1) “değil mi”, e mi (14/15), ...v.b.

¹¹⁷ Geniş bilgi için bk. Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, İstanbul, 1974, s. 385-389. T. Necat Gencan, *Dilbilgisi*, TDK Yay., Ankara, 1979, s. 438-445.

¹¹⁸ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1984, s. 1

¹¹⁹ Günşen, a.g.e., s. 153.

6.1.4. Gösterme Edatları:

aha!işde (4/40), â (5/108), tã (10/44), ...v.b.

6.1.5. Cevap Edatları:

hayır (3/21), tamam (3/25), öyle (3/57), yok (5/7), hē (10/156), tabi (7/95), yō (11/8), olu (13/52), eh (14/15), evet (3/104), ...v.b.

6.2. Bağlama Edatları: Art arda sıralanan kelime ve kelime gruplarını, cümleleri bağlarlar.¹²⁰

Bölgemiz ağızlarında görülen şekilleri şunlardır:

6.2.1. Sıralama Edatları:

Bölgemiz ağızlarında *ve ile ilen* edatları kullanılmaktadır. *ile* ve *ilen* edatları eklendikleri kelimelerde uyuma uyarlar:

bi sözle (6/25), giysiyle (3/94), keserinen (11/38), beniyen (4/28), düveninen (10/14), ...v.b.

6.2.2. Denkleştirme Edatları:

Birbirinin yerini tutabilecek olan iki unsuru birbirine bağlayan edattır:

veyāhuT (11/51), yāhut (1/66).

6.2.3. Karşılaştırma Edatları:

İki veya daha fazla unsuru, birbirine bağlayan edatlardır:

ya... ya: ya anamdan gōtürüdüm, ya ... bacımdan gōtürüm (10/12),

hem...hem: hem ağlardım, hem giderdim (7/144/145).

6.2.4. Cümle Başı Edatları:

Cümleleri anlam bakımından birbirine bağlayan edatlardır:

emme (3/85), eñer (5/140), yohsa (11/161), çünkü (1/101), yāni (3/17) < Ar.ya'ni, zāten (3/78), meğr (10/124), yoñsa (7/98) “yok ise”, mādem (9/21), eğer (11/39), ğaylı (8/26), amma (18/4), ...v.b.

¹²⁰ Özçelik a.g.e. s. 115.

6.2.5. Sona Gelen Edatlar:

da (3/17), da (11/163), de (11/174), dāhi (2/101), ...v.b.

6.2.6. Son Çekim Edatları:

ile çok kullanılan son çekim edatlarından. Bölgemizde yazı dilinde olduğu gibi ekleşmiştir. *-lan/-len* şekillerinin yanında ilerleyici benzeşme ile *-nan/-nen* biçiminde de görülür:

çocūnan (3/36), sūdūnen (8/26), giysiyle (3/94), dāmadınan (4/2), çīdinen (5/78), ğalıbınan (11/32), eltilerinen (10/5), ökeynen (4/18), ğānıynan (7/11),...v.b.

Bölgemiz ağızlarında görülen diğer son çekim edatları şunlardır:

bannaK, ğadar (17/21), ğarşu (10/20), onun için (7/59), 'şaPġanıya dōru (9/87), bebeK, ılıncā gibi (9/105), ne için (11/16), gendūme göre (11/158), ğullanmayçūn (11/206), suya dēmemesi için (8/20), o ğadaK (14/25), defctmcy çūn (17/13), ğeldō uçūn (1/102), ...vb.

ki edatı: Farsça asıllı bir edat olup, Türkçeye çok eskiden geçmiştir. Bölgemiz ağızlarında *ki* edatının *kin*, *kine* gibi genişletilmiş şekilleri de görülür:

demiş ki (3/15), dedik ki (3/19), dedim kine (4/16), dimiş kin (5/34), dise kin (5/90), yatıyom ki (9/18), diy ki (9/65), vadım ki (9/99), diyicēñ ki (11/17), çıkısa ki (11/186), yohsa ki (11/161), uyandım kine (14/42), ğórmedim ki (17/53), ...v.b.

7. SONUÇ

1. SES BİLGİSİ

1.1. Ünlülerde;

İskilip ve yöresi ağızlarında kullanılan ünlülerde, yazı dilinde kullanılan ünlülere göre, pek farklılık yoktur. Yazı dilimizde kullanılan ünlülerin yanında, çeşitli ses etkileriyle oluşmuş şu ünlüler görülmektedir:

â, á, ă, é, ê, ě, í, î, ó, ú, ô.

En eski Türkçede ve bazı Türk lehçelerinde (Halaç, Yakut, Türkmen Türkçesi) var olan asli uzun ünlülerden başka, hece kaynaşması olayı ve f, ğ, h, k, n, r, v, y ünsüzlerinin düşmesi ya da eriyip kaybolması ile oluşan uzun ünlüler bulunmaktadır:

ā, ē, ī, ī, ō, ō, ū, ū.

Bölgemiz ağızlarında geniz ünlüleri yok denecek kadar azdır ve sadece a ünlüsünde görülmektedir.

Bölgemizde ğ, k (> ğ), h, v, y ünsüzlerinin düşmesiyle oluşan yükselen ikiz ünlüler, eşit ikiz ünlüler ve alçalan ikiz ünlülerin örneği çok fazladır.

Ünlü uyumu bölgemizde ileri seviyededir.

Bölgede ünlü değişmesinin örnekleri fazladır. Genellikle bütün ünlüler birbirleri ile değişmektedir.

ı, i, ö, ü ünlüleri öntüreme olarak kelimeye eklenmektedir. Ayrıca bölgede iç ve sontüreme de görülmektedir.

1.2. Ünsüzlerde;

Kelime başındaki k- ve k- tonsuz damak sesleri, tonlularak > ğ- ve g-ye dönüşmüştür. Ancak eski k- sesini koruyan örneklerle de rastlanır: kólge, kúnde, kúndelik.

Kelime başında b->p- değişiminden ortaya çıkmış p-ler vardır.

t->d- değişimi ileri derecededir.

s->z- değişimi bölgemizde yaygındır.

h-ünsüz ilişkisi bir örnekte görülür: heteş.

ñ ünsüzü bazı kelime ve eklerde devam etmektedir.

Bölgemizde içseste bulunan çift ünsüzlerden birincisi ya da ikincisi genellikle düşmüştür: sün̈et “sün̈net”, evel “evvel” gibi.

Bölgemizde içses ünsüz değişimlerinin örnekleri de fazladır. İçseste tonlulaşma ile tonsuzlaşma yanyanadır.

-ç->-ş- değişiminin örnekleri boldur.

-k->-h- değişimi bölgede ileri seviyededir.

Ancak -k > -h değişimi görülmez.

İlerleyici ve gerileyici ünsüz benzeşmesinin örnekleri çok fazladır.

Ünsüz ikizleşmesinin örnekleri de çoktur.

Bölgemizin belirgin özelliklerinden birisi de ünsüz düşmesidir. f, ğ, h, k, n, r, v, y ünsüzleri iki ünlü arasında eriyip kaybolarak uzun ünlüleri oluştururlar.

Sızıcı ünsüzlerden f, ğ, h, l, r, s, v, z

Patlayıcı ünsüzlerden k/ k, n, t,

Yarı ünlü y

bölgemizde genellikle düşer. Düşme sırasında bazen uzun ünlü oluşur, bazen de oluşmaz. Bölgemizde r ve ğ düşmesine çok rastlanır.

Hece kaynaşması, bölgemizde çok sık görülen bir ses olayıdır. Hece kaynaşmasının yanında hece yutumu da belirgin özelliklerdendir.

Bölgemiz ağızlarında göçüşme olayına da rastlanır.

2. ŞEKİL BİLGİSİ

İskilip ve yöresi ağızlarında hal ekleri yazı dilindeki kullanımından pek farklı değildir.

İlgi hali genellikle -n̈iñ/-niñ, -nuñ/-nüñ ekleriyle yapılır. Hece kaynaşmasına uğramış -āñ/-ēñ şekilleri de vardır.

Yükleme hali -yı/-yi şeklinde kullanılırken genellikle -ı/-i sesi düşer. Bu, bölgemizin karakteristik özelliklerindendir.

Bulunma ve ayrılma hal eki -da/-de, -dan/-den şeklindedir. Tonsuz şekilleri görülmez.

Çokluk ekleri –lar/-ler, -nar/-ner'dir.

Gelecek zaman eki genellikle –cağ/-cek olarak görülür. 1.şahıs çokluk çekiminde ise hece kaynaşmasına uğrayarak –cōğ şeklini almıştır.

Sonses –r düşmesi nedeniyle şimdiki zaman –yor > -yo olmuştur. Bunun şahıs ekleriyle çekimi şöyledir: -yom, -yoñ, ^oy/-yi/-yá/-yo-yok, -yoñuz, -yola.

Genellikle 3.şahıs teklik çekiminde ^oy,-yı/-yi, -yu/-yü şekilleri görülür. Bölgenin en belirgin özelliklerindendir.

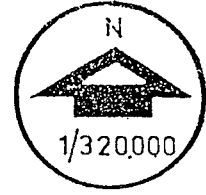
-ası/-esi isim-fiilleri vardır.

-kına/-kine pekiştirme edatı görülür.

İSKİLİP İLÇESİ HARİTASI

(Yüz ölçümü : 1187 Km²)

Köy Adedi : 62

İŞARETLER

- İlçe
- Nahiye
- Köy
- İl sınırı
- İlçe "
- ==== Karayolu (Asfalt)
- ==== " (Stablize)
- ==== Köy yolu (Asfalt)
- ==== " (Stablize)
- " (Tesviye)

Ali Özyağcı
T. Ressam

METİNLER

KASET NO : 1
 DERLEME YERİ : İSKİLİP
 KONUŞAN : ŞEFİKA MEMİŞ
 YAŞI : 40
 ÖĞRENİM DURUMU : İLKOKUL MEZUNU
 KONU : DÜĞÜN - MASAL

-1-

1 önce şey yapıly, ēsük görölüy. yō, yūzük Taḥıly ğıza. söz bitiy. söz yūzū Taḥıly,
 2 başdan bu söz yūzū Taḥıly. ondan sōna söz bitiy, ōce söz yūzū Taḥılınca duvalanıy.
 3 hoca gótürüyola, orda duvāsı bitiy. ondan sōna gidiyola. ondan sōna biyol da ōlan
 4 tarafına gidiyola, ōlana yūzük Taḥıyola, o da bitiy. ordan ōlana yūzük Taḥıly. ordan
 5 ğıza yeñiden bi nişan daha yapıly. ī dolma yapılysa dolma yapıly, nişanda. dolma
 6 yapılysa bōrēnen, çōrēnen, yaprānan. öyle yapan öyle yapıy. ondan sōna hoca
 7 gótürüyola, ğıza yūzük Taḥıyola. ordan nişanda ğızın şeyinde ilā ediy. mum
 8 yaḥıyola. gine ondan yūzū, bōrē, çōrē yiyola; yūzū de Taḥıyola hocaynan ney,
 9 biraḥıp gidiyola evlerine. ondan sōna helva gidiy ōlan tarafına, yūzük TaḥılduḤdan
 10 sōna, aız daTlılī. o taraf da ōlan tarafı da maallelerine dādıy heP onu, gendüleri
 11 yimiyola. ḳaynanıya elbise gider, dāmada gōmleK, ondan işde ğırvat mırvat ne
 12 ēsūse. herşiyşiyen ōlana helvaynan öte heri gider. ondan sōna ēsūK görölü. ğalan
 13 ondan sōna ēsūK görölü. eñer ēsūK görölüP de arasında bayram geçerse, ğoç ğurbanı
 14 gider ğız tarafına. annına altun bālalla, ğınalalla ğoçu, ondan o adamın omuzuna
 15 verüleridi. esKiden böyle görerdük. heP verüleridi, onu ğız tarafına gótürüleridi. ğız
 16 tarafı da oña ne verüse, bāşış verüdü gótüren adama. ondan dāmaT ney gitmezdi
 17 esgiden. öyle oludu. düün edikene de şey ediyola. ī yemek hazılyola, bōrek
 18 yapıyola, yaPrak sarıyola, çōrek yapıyola; perşembe ğún o oluy. cumā ğún banyuya

19 gótürüyola. banyuda ğız tarafına hoca gótürüyola. hamama hoca gótürüyola. mumu
 20 yahıyola, hocalar mum yahıy. ğunnanın başına gótürüyola. ğunna derük biz, başğa
 21 yerde ne dellerse bilmiyom ben. ğunnanın başına gótürüyola gelini. ğaynana gitmez.
 22 o zaman ğız tarafı hocasını gótürüy, ilâsını eTdürüy. iki ğunna mı dutuyola bi ğunna
 23 mı dutuyola. arhadaşları, akrabâları gelinin arhadaşlarını onun herşiyisini ğız tarafı
 24 çeker. isdiyen gótümüyebilü, isdiyen gótürüy. hamamdan geldüKden sōna āşamdan
 25 ilK gecesi derük, ilK gecesi yapılu. öce ğızın arhadaşları, bālıklı ğına yahallarıdı
 26 bannaqlarına, alaca belece bālıKlı ğına iP sarıP da. o gece geline yahılan gece dēl de,
 27 arhadaşları o zaman, cumā ondan sōna öce öyle yapıyolarıdı ilK gecesi. ertesi gece
 28 erkek tarafında da davul başlar. ikindinden sōna erkek tarafında davul başlar. ilK
 29 gecesi olan tarafı ğız tarafına gelmezdi önceden. cehiz, cumay gecesi. ertesi gece de
 30 olan tarafına giderdi. ertesi gece de ğına gecesi taħa giyelle, üç etek. olan tarafı ğız
 31 tarafına gelü. o gece ğına yahalla. cumartesi ğünü ğinōma yapalla. bi ğız getürüle
 32 ğızın yamacına. saralla, o şey ilâ eder. hoca ilâ eder. o ğız da sarılan ğız da ālardı.
 33 gelin olan ğız da ālardı. eline bāşüş ğolla. bāşişi, ğodō bāşişi ısırularımış olan tarafı.
 34 gine vemezimiş ğız. eñer cesāretini ondan bilülerimiş ğızın. eñer ğız cesāretliyse
 35 ğodoqları bāşüş vemezimiş. ğız cesāretsüz olusa elini hemen ğoyuruvürümüş. eline
 36 mum. şo beyaz mumlardan oluy ya, dede mumu derdük biz esgiden. ğalın mum.
 37 beyaz mumu; o mumlardan eline ğolla. o ğınanın üsdüne, şuruya, içine ğına ğolla.
 38 bāşiş ğolla üsdüne de, ğınay duTdurula şöyle. o ilâ bitiş dāni o mumu
 39 söyündürmezle. bi olan tarafı ğınaya kibrit çalu, bi ğız tarafı. o kirpitleri ucun ucun
 40 bālalla, bālalla. bi çalışma olan tarafı evel yahıcōk, bi ğız tarafı evel yahıcōk. o
 41 çalmaları kirpitleri çabalallarıdı. sōna ilāyı edelleridi. ğinōmada gelikene lelebi
 42 getürüle, fisdık getürüle. ğinōmada gelen çerez çemez yinü. ğız tarafına gelü. onlar
 43 olan tarafına da gidikene, eñer elbise aldılarısa olan tarafına dāmada elbise ğolla.
 44 elbise almadılarısa bi ğillet ğolla. bi de hacı yazmaları oluyodu esgiden, bi allı ğüllü,
 45 onu da bālalla. o taraftan geliyodu. bu taraftan gidikene de ğızın hamam şeyi
 46 oluyodu, pōçası oluyodu. işlemeli, bicî işlemeli, şöyle. hamam pōçasını saralla. bi
 47 adamın da başına verüleridi, gótürüdü o adam. ğız tarafına hacı yazması gelü, olan
 48 tarafına da hamam pōçası giderdi. üsdüne örtelleridi dāmat elbisesini, o tarafa
 49 giderdi. oña da bāşiş verüle, ğız tarafına geldin miydi. onları boşadula. o leblebiy,

50 şeyi eT, piriç de ʾönceden hē, piriç giderdi biyol, emme cumā gūnū eT, piriç çarşamba
 51 gidiyodu. eT, piriç ʾönceden cehize yemek vemiye, cehize veriliyodu. o eT, piriç ʾolan
 52 tarafından gelen cehize veriliy, eT, piriç de ʾolan tarafından geliy, ğız tarafına. eti,
 53 pirici de ʾolan tarafının cehizine yidiriyo. cehizinde gelenlere yidiriyo ğız tarafı.
 54 ğına gecesi de işTe ğıza ğına yaħıyo. eline mum ğoyola. ʾolan tarafı ğız tarafına evel
 55 yaħıçōk diy çabalıyo. o oña evel yaħıçōk diy ūraşıy. işde yarış yapıyo. eñer kim
 56 ʾönce yaħarsa, o da ʾöyle oluy. ʾöce de ʾöyle bitiy. perşembe yapılan bōrek, çōrek de ʾöce
 57 yiniy; ğına gecesi yiniy. o bōrek, çōrek ʾolan evünden gelen misafüllere. ʾolan tarafı da
 58 yapıy. onlar da davulculara, zunnacılara yidürüy. ğız tarafı da bōyle gelene yidürüy.
 59 zabahlayn cāmiden çihınca, zabahlayn dolmanın āzı açılıy. dolmanın āzı açılmadan
 60 bāşiş isdiyo. dolmacı bāşiş isdiy. bāşiş veriyola. āzını açılmıy, dolmanın āzı açılmıy
 61 diy. ğız tarafı bāşiş veriy dolmacısına. ʾolan tarafı da veriy aynısını. gine ğazan
 62 açılmıy diy, cumartesi şehriye ğızardılıy. zabahlayn erkenden çorba ğonuy. evelā
 63 çorba veriliy, sōna dolma oluy. dolmanın yanına salata, sirke salatası, üsdüne
 64 salatalık dōranu. ayran, turşu oldō vaħıt turşu. üzüm hoşafı bişūren üzüm hoşafı.
 65 üçerden altı tene, ikişer ikişer ğonu üzüm hoşafı olusa ikişer ğonu, üzüm hoşafı
 66 olmaz da turşuynan salata, yāhut salataynan ayran olusa üçer ğonuy. altı oluy.
 67 herkez, şeyine ğöre mevsümüne ğöre ayallıy gendünü. sōna şeye gidiyo. esgiden
 68 aralarda oludu. bōyle aralar, bāçâyüz bōyük bāça bulularıdı. oralarda çarşaf geriP
 69 dūñ edelleridi. sandalye getūrüleridi. salun yōdu esgiden. şimdi millet saluna gidiy,
 70 yeme yidin miydin. erkekler ʾönceden yir yemē. mevlūd oħunu. dolmanın āzı açulu.
 71 hocalar gelü zabahlayn. ilk sufrada, yemek yinmeden mevlūd oħunu. mevlūd
 72 oħundukdan sōna millet gelü. loħulu dutulu, mevlūd oħundun muydu loħum dutulu.
 73 ğul suyu dōkūlü. millet gelü, dāvet devam eder. saat ona ğadar biterse, saat ona ğadar
 74 bitmesse ombire ğadar. işde erkekler bitiş dāni, ğarılar şeye gider dūne. salundaysa
 75 saluna; aradaysa arada olu. orda dūñ yapalla. gelini yapan düzelden, evde
 76 düzeldiyodu esgiden. kōfore gidiy şindi. esgiden eli yaħışan geliyodu, onu
 77 düzeldiyodu. esgiden çiçek varıdı şōyle. şindikibi taç yōdu. çiçe saçlarını lüle lüle
 78 şōyle diziyo. çiçe de şuruya ğoyolarıdı. çiçeñ ucu, şōyle sivriydi. bi de üç etē
 79 giyince fes varıdı. neydi o? depelik varıdı, nişanlılara, dūñlerde nişanlı ğızlara, bi
 80 başdan şurdan şōyle altun bulularıdı. fişeklig dahallarıdı. gendülēnin dēl de,

81 isdelleridi. altunu olmasa bile altun daḥallarıdı. mecbûri, ondan bundan buluP
 82 gendülênin dēl ya. daḥallarıdı, nişanlı oldōnu millet ondan bilüleridi. başına bi de
 83 dülbed işlerdük. dülbet varıdı, işlemeli dülbet. pırıl pırıl ışılarıdı. taḥanın üsdüne,
 84 taḥa giyince. bi de sōnadan tül çıkdı, tül işlelleridi. tül işliyen tül örtünüdü. hiç baş
 85 açuk yōdu. dülbed işleyen dülbet örtünüdü. heP ğızların gendü emēyidi. el emē gōz
 86 nūru. şimdi yok öyle. dūn oludu. ordan dūn olup geline, çiçē vuruluP dūn oluP
 87 biTdīn miydi eve gelüle. biyol da ğadınlar yemē yir. ğarılar, yemē yidin miydi, ğız
 88 tarafı, millet gēnalma geliş dāni beklerdi. esgiden, gēnalma gelicek ondan sōna millet
 89 dālicādı. şindi dāliy millet. gēnalma gelüdü. millet ananın babanın elini ópelleridi.
 90 ğız ālardı. arḥadaşları ālardı. ğapı kitleme yōdu, şindik ğapı kitleniy. esgiden ğapı
 91 kitlenmezdi. ōlan tarafına gelini alıyola, gidiyola. babasının anasının elini ópüy,
 92 vedālaşiy. ālaşiyola, inleşiyola. ordan geline, bi ciP yarıdı esgiden cibe bindürüleridi.
 93 gelin biraḥu, alula gidelleridi. sōnadan gēnalma zıran zıran davulunan gelidü. ğız
 94 tarafına boşdan yire. o gelin giderdi ōlan tarafına. eve ğomazlarıdı. ōlan tarafına
 95 gidince ğoñşuya ğollarıdı. evüne soḳmazlarıdı ōlanın. ğoñşuda durardı, davul geliş
 96 dāni. davul gelince gēnalmanın yamacına çıḥardularıdı. ōlan tarafına gidiken, ordan
 97 alula gidelleridi. sōnadan oruya gelüdü. ordan gōtūrüleridi. ōlanlar odun, bi de tiñ tiñ
 98 zaanı. tiñġıdı, tiñġıdı. tiñ tiñ zaanı, bi ğaşuk. bi tiñ tiñ zaanı. tiñġıdı, tiñġıdı. tiñ tiñ
 99 zaanı, o lamba, ğız evünden ğız tarafının çocukları gōtūrüdü. ōlan tarafına varınca
 100 bāşış isdelleridi. o odun gōtūren de, lamba gōtūren de, tiñ tiñ zaanı gōtūren de. ōlan
 101 tarafı hep bāşış verüdü onlara. mecbur vemiye. hadi, para delleridi çocuklar. çūnkü
 102 ğız tarafından geldō uçún bāşış oludu. ğaylan dālula. gēnalma boşdan yire gelüdü.
 103 onları alularıdı. çivi sōkelleridi, kúl alularıdı ocaḳlarından, oruya gōtūrüleridi. ōlan
 104 tarafına varınca ğız, kúlú mülü aldıla gōtūrüyola ya ğalan. kimisi saklı aludu, kimisi
 105 gizli aludu. oruya bekişicēmiş vadın mıydı. ğız tarafından giTdō uçún. hani anasını
 106 isdemiycēmiş bi daha, oruya varınca. gēnalma varudu. meselā ayşanın evüne ben
 107 ğoyom. benim eve gelin gelekene, ayşanın evünden gēnalma gelikene yamaçlayın
 108 çarıyom. gēnalmaya ğatışdırıyom. eūme gōtūrüyom. eve vadın mıydı, o tiñ tiñ zānını
 109 tiñġıdı tiñġıdı çalanları da. uç dene oyuncu oynardı. soytarı oyunu delleridi. o uç kişi
 110 oynaykene onu oynallarıdı. ōlan çocu verüle ğucāna gelinin. ōlan çocu alu gelin.
 111 ōne tas ğolla. hadi, sā ayāñınan dep. ōne ōnnük dutalla, sā ayāñınan dep. hē, ğapıdan

112 giriken āzīnī yum delle. ölü çıkarımıŝ o evden, āzīnī yummayınca, dā sifTā, olan
 113 tarafına yeñi girikene. ğız āzīnī yum delle. sā ayāñi aT delle. içeriye girelle. çocū
 114 vedin miydi ğucāna, çocua bāŝiŝ veriliy. ğız tarafı veriy onu. ğızın arħasına ũç dene
 115 kişi giderdi. ya ũç, ya dōrt. şindi bi sufralıĝ gidiy. giden adam bāŝiŝini verüdü. öte
 116 berisini ne gereküse arħasına gidenler. ğaynatanın elini óper. amcanın elini óper.
 117 bōyüklere elini óper. oña da bāŝiŝ verüle, geline. onlar da, ğız tarafından babasının
 118 elini ópünce gene bāŝiŝ verülü. olan tarafından ğaynatanın elini ney ópünce. tas golla
 119 ōne, ōne önnük dutalla. sā ayāñi vur, hadi baħıyım. sā ayāñi vurdun muydun, gelin
 120 eĝer, sā ayāñi vuruP da tas beK giderse eĝer, oña çok alħıŝlalla. eĝer āĝámese,
 121 depemedi tası, delle, ordan ónden biri giderdi. edirafdan ĝaçılıñ, ĝaçılıñ! merdimeni
 122 açallarıdı. baş yoharı, hadi baħalım. ónden ĝumbür ĝumbür biri çıkardı. arħasına biyo
 123 da gelin aynısını çıkıcaĝ. ĝumbür ĝumbür yuharıya çıkđın mıydı. 'hē, ĝēnalma biTdin
 124 miydi de hoca duvā yapar. parayı, şekeri de saçalla. duvā edelle. gelin arabadan
 125 inmeden, hoca duvā eder her zaman. duvā eTdin miydin içeri girelle ĝalan. yaluñuz
 126 esgiden, dāmat hiç ĝörünmezdi, sūrtülmezdi oralara. ŝey oluyomuŝ, dāmadı ĝördün
 127 müydün sevünç oluyomuş, sevündürük oluyomuş. yāni gelin ĝuvē olamıyolarımıŝ.
 128 şindi serbes. badalı çıkđın mıydı yoharıya, gelinin eline bi keser, bi mıĝ. ğız
 129 tarafından geTdoĝları mıĝ. geline çaĝdırularıdı. yā verüleridi, yā çaldurularıdı
 130 eşiklige. ũs başa, alt başa. keseri de verüleridi, kúlünü de. hadi ocāñıza dōĝ, delleridi.
 131 ocaĝ varıdı esgiden. ocā dōkelleridi kúlú. böylece gelini de sandalyiye çıkarıP
 132 ĝósderüleridi. millet dāldın mıydın, gelinin odası bi tēdi. şindikibi ũç dōrt dēlidi.
 133 gelinin odasını sillele, sūpürüle. milleti çıkardı, baŝka oduya. gelinen iŝlemelerini
 134 serelle. ũç ĝillet varıdı, ũç minder varıdı. onları bi oduya dōŝüyolarıdı. işlemeli heP
 135 bunlar. alan kilim aludu, ĝucū yeten halı. çok nādiridi halı ney alma esgiden, benim
 136 çocuklūmda halı ney alan olmuyodu. halısını, kilimini dúzeldüleridi. ğız tarafı geline
 137 vedā ederdi. gelin arħasına ālay ālay iniley. onlar arħasına dōnmeden ĝaçallarıdı
 138 ordan. yallahladoĝlarıbi gidelleridi. āŝam oldun muydu hocalar, dāmada elbise
 139 giydürüleridi ilāyınan ney. hocaları toplallarıdı. ilāyınan ney dāmada elbise
 140 giydürüleridi, cāmıya gitmeden. cāmıya ĝötürüyola dāmadı. hocalar toplanudu;
 141 bārula, çırula, óyle şatafatlı. ilāyınan giydürdün müydü dāmadı, cāmıya alula,
 142 ĝótürüle. yemek yilleridi, dedim ya. dedim ili ya? dedim, dedim. hocalar geliyodu,

143 yemek yiyolarıdı. yemē yiyola, ilāyı ediyola, dāmadı giydiriyoła, biraḥıyoła, gidiyoła
 144 cāmiye. cāmide namazı ğıldırıyoła. yasdu namazını ğıldın mıydı, dāmadı getürükene
 145 damadın arḥadaşları, gider cāmiye. arḥadaşlarıynan getürükene dāmat ğaçabülüse
 146 ğaçar. ğaçamassa yumruqları yir dāmat. ğumbúr ğumbúr ğumbúrdedüle. işde dāmadı
 147 içeri ğoyunca olan tarafından birisi, ğörümcesi mi olu eltisi mi olu elini, eline verüle
 148 dāmadın. olan tarafunu ğız tarafu çāru, dāvet eder. uç ğun sōna çārula. olan tarafı da
 149 isderse çāru, isderse çairmaz. çāran çāriy, çairmıyan çairmıy. öyle binde bi.
 150 ğörümcüye, eltiye, ğayınniya, dayıya, emmiye gelinin ğóTdō bōçaları, çıḫıları
 151 emmisine, dayısına, ğaynatasına onları. zabahlayın erkenden suya ğótürüleridi, ezan
 152 ohunasıya. insan cāmideyken suyu alula, gidelleridi. ordan gelince óte berisini
 153 ğótürüleridi. pōçaları ğapı ğapı gezdürüleridi. o taraıdan da bāşış verüle. o pōçaları
 154 ğótdün müydün. ğótdō yellere, yaḫınlarına. onlar da oña, bāşış verüle geline. gelinin
 155 yanında dāmat gitmezdi esgiden. ğörümce, elti ne varısa yanında giderdi. oruya
 156 ğótümüye. suyu geTdün müydün biyol da oralara gidelleridi. şindi ğötüren yok, iş
 157 duTduran da yok. taḥa giydürüleridi, geline. o ğun, gelinlik yōdu. şöyleydi:
 158 aldoklarını ğunnúk alıyok diy alularıdı. onların hangisinin biçimi ğözelise, gelinnik
 159 ondan dikülüdü. esgiden naylon ğadife varıdı. ğóz damlası varıdı. bi setenden beyaz
 160 gelinlik gibi.

161 ben oldum, benlúk oldu, asğun oldu, ğusğun oldu, kesğun oldu. arḥadaşlar, yan
 162 yanda ğonuşduk, dedük. bi ava gidelim, niydelim. dōndük, dolaşduk bi tüfek bulalım,
 163 ava gidelim, tüfek bulduk, ava ğiTdük. dā daşı dolanduk, geldük. av bulamaduk.
 164 ondan sōna dimeyim, geri dönüyoduk, ğaylı. vızıdan bōrümüzden bi şey geşdi.
 165 hemen ben aTdım, benlik aTdı, asğun aTdı, ğusğun aTdı, kesğun aTdı, kelbelōlu
 166 kesğun aTdıydı. ğurpúden yere düşdü, sanduk ki yúlúk ğayası yihıldı. ordan ben
 167 ğoşdum, benlúk ğoşdu, asğun ğoşdu ğusğun ğoşdu, kelbelōlu kesğun. vaduk yanına,
 168 baKduyduk bi sinek. hemen bunu niydelim, niydelim. yüzelim dedük, yüzdük
 169 derisini. hayvanın yānı ayaKğabıya çalalım. dedük, derisini yüzdük. ben oldum,
 170 asğun oldu, ğusğun oldu, kesğun oldu, kelbelōlu misğun oldu. derisini yüzdük,
 171 ayaKğabımıza çalduk. bi tek ayaKğabıya yeTdi. yüzdōmuz derinin yā. sinēñ yā
 172 ayaKğabıya yeTdi. eve geldük. ben geldim, benlik geldi, asğun geldi, ğusğun geldi,
 173 kelbelōlu misğun geldi, eve geldük. evde biyol oturuyoduk. bi ğavğa dışarda, bi

174 ğavğa. yıhılıy, ğırılıy, geçiy. hemen ğoşdurduk. biyol da bağduyduk. yāsuz ayaĶġabı
 175 ğaçmış. yālı ayaĶġabıynan yāsuz ayaĶġabı ğavğa edince ğaçmışla. yālı ayaĶġabı
 176 ğāzannıdā omar ānın ayānda bulduk ayaĶġabıy. ğif sürükene ē omar ā dedük. ve
 177 ayaĶġabıyı. bizim dedük. niydicōķ şimdi, ayaĶġabıyı esgitmişñ. biz bu ayaĶġabıyı
 178 almak dedük. iy niydelim, ne veriyim? öyleyse, şordan oküzün tekini gótürün dedi.
 179 biz onu almak. iy şordan danayı gótürün, inē gótürün. biz onları da almak. öyleyse
 180 şurda bir uyuz eşsek va dedi. onu gótürün. o olu işde dedük. binerük oña. hemen ben
 181 oldum, benlik oldu, asġun oldu, ġusġun oldu, eşşēnen vaduk. eşşēñ sırtında yara. ben
 182 bindim, benlik bindi, asġun bindi, ġusġun bindi, kelbelōlu misgin bindi. eve giTdük.
 183 eşşēnen ġuru yere vaduk. biz bu eşşēñ yarasını niydelim, niydelim. ne çalalım eşşēñ
 184 yarasına? bi melhem arıyok. dedile ki: “filānca ebenin dişinin oyūnda cēüz ezmesi
 185 varımış. onu, eşşēñ yarasına çalınca o iyi olu.” ordan ben giTdim, benlik giTdi, asġun
 186 giTdi, ġusġun giTdi, kelbelōlu misgin giTdi. ebenin yanına vaduk. ē ebe dedük. senin
 187 dişiın arasında cevüz ezmesi varımış, bize ve. biz eşşēñ yarasına çalınca iyi olucāmış.
 188 biz öyle duyduk. “şordan bi süpürge çöpü buluñ yavrum.” dedi. süpürge çöpüynen
 189 cēüz ezmesini çıharTdı. biz, ordan onu alduk, geldük. eşşēñ sırtına çalduk. bi içeri
 190 girdük de çıķduyduk, bi ġoşġocaman cevüz āacı bitmiş, eşşēñ sırtından, ordan...
 191 (Kaset bozulduġu için devamı dinlenemedi.)

KASET NO : 2
 DERLEME YERİ : İSKİLİP
 KONUSAN : FATMA ÇATMA
 YAŞI : 62
 ÖĞRENİM DURUMU : YOK
 KONU : EFSANE - KARIŞIK

- 2 -

1 esgiden buruya ğavullar gelmiş. hacıġarāniden girmişle, meydan tarafına dōru
 2 gitmişle. çağmaĶ dedenin yanından meydana gidiyola. tam bura meydan yeri, dōş
 3 edilcek yer, ā burda dōşelim, savaşalım diyola. birbillēne, sūngú sūngúye dōşüyola.
 4 atuk naalısa. ordan, biyol da bu sıyrıncā atlıy bu kāfiller. ā bura ecúk, kāfiller ġaşdı,
 5 sıyrıldı, sıyrıldı diyola, ardından seirdiy, türk müsülman bizim türkler, oranın adı
 6 sıyrıncak ġalıy. meydanın adı, bura meydan yeri, dōşelim diyola ya, meydan ġalıy.
 7 sıyrıncakdan da ulaşdepiye gelince, bu tarafa, ā kāfire ulaşduk, yetüşduk, seirdin,
 8 ulaşduk, yetüşduk deyişkene burdan, kale buġazından, mutaflar tarafına atlıy kāfiller.
 9 bura da, ulaşdepe ġalıy ismi. ordan altı ġızlar erenlerde yatıy. şō ġarşiki yūsek
 10 depede. bizi ġrahmetlik hocamız gōtürüdü, şerif hocamız da biliyom. ā yetüşduk
 11 ġızlara, ulaşduk, yetüşduk ġızlara deyiken dāş dāş ġızlar, dünyā ġadar. o ġadar
 12 ġayanın daşını atıy, kāfillerle. emme, kāfiller gine daşı saymıy ġalabalık oldō için.
 13 yā rabbi, bizi bu kāfillere gōsderme, bizi burda hıfz et, diyola, allah tarafından yer
 14 yarılıy, altısı da yere yatıyola. öyle ki beşer metire boyları. ben géTdim, gōrdüm
 15 ġabırısdanlānda .şindi, orda onları allah saklıy, yerin altında. hattā bunun bi ilāı bile
 16 va:

17 altı ġızlar, altı ġızlar yeter oldu bizē nāzlar

18 altı ġızın biri ayşā benleri var kōşe kōşe

19 altı ġızlar, altı ġızlar yeter oldu bizē nāzlar

- 20 altı ğızıñ biri meryam, saşları var seyran seyran
- 21 altı ğızlar, altı ğızlar yeter oldu bizē nāzlar
- 22 altı ğızıñ biri ayşa benleri var kōşe kōşe
- 23 altı ğızlar, altı ğızlar yeter oldu bizē nāzlar
- 24 altı ğızıñ biri ğulsüm, kimi yusun, kimi darasın
- 25 altı ğızlar, altı ğızlar yeter oldu bizē nāzlar
- 26 işde böyle yavrum. kâfiller gelince ali efendimiz, baq, yülük ğayasında izi ya,
- 27 görersiñ ğarşulayın. ğānısının izi o. ali efendimiz, naal bu yülük ğayasından, atını
- 28 düldül mübārē atlatdıysa, davul ğayasına düşüy. yeller böyle, dürülü dürülürümüş
- 29 atın ayānıñ altında; kâfillerinen harbedişkene. öyle atınan ney yetişmesi kâfire ğolay
- 30 mı? esgiden araba yok. uçak yok. şu yok, bu yok. böyle yeller dürülürümüş. yāni tā
- 31 yülük ğayası nerē, baq davul ğayası nere? ordan oruya atlamış. işde orda efendimizin
- 32 ğānısının izi va. ordaki dede, esgiden don çamaşurları yülük de yıharduk. biz
- 33 çocuuşken gece giderdik. ğazanı, tavayı, külü, sabunları. külünen yurduk. şindikibi
- 34 sabun yok, ozon suyu yok, çamaşur ilacı yok, makine yok, şu yok, bu yok. toha
- 35 eliñde. böyle toha onūnan. ayāñınan, depūnen daşın üsdünde. külü duruducān, daşın
- 36 üsdünde yıhiycāñ. erkenden varan o dedeyi görerimiş. ğapının āzında, şorda
- 37 yatarımış o. yivliKde ókúz şeklindeymiş. hattā benim bóyúk babannem derdi ki:
- 38 zabaa ğarşu gitdik. iki tāne ırğad dutdum. gelinimi aldım, gendüm. oldum, ata
- 39 yüklemişle. tavay, ğazanı bi yanna yüklüyok. tavay ocā ğuycām. altına odun
- 40 vurucām. bi yanına odun yüklüyom. bi yanna killi çamaşulları. yıhiyom killi
- 41 çamaşulları. yıhadōn, gótürüp dedenin çalılāna sericēñ ki şöyle naħal, otomatik
- 42 makine bile öyle yıhiyamaz. ğar gibi oluy, ğar gibi. uzaKdan baħınca şöyle ğar gibi

43 görünüdü. dede de dermiş ki: “zemheri olsa, buruya gelen yıhanmadan giderse yél
 44 olsun.” dermiş. zemheri olsa, çamaşur bitince daşın üsdüne oturucāñ, yıhanıcāñ.
 45 dede, yél olsun diy, beddiva ediy. dedēm, dedēm demiş ebem. havla ediy diy, burcu
 46 burcu gohuy diy. goca oluğ varıdı ki oluğ derdük hani. dēy beş metre bóyüklünde.
 47 içine gaç gişi giriy. o ğadar çamaşuru içine atıyoñ, dulluyoñ. ayañınan depe depe.
 48 sabun sürüyoñ, bi kúllü su goyoñ, duruluyoñ. sabun ğüvetine, ğar gibi lâP laP aşıy
 49 killeri böyle. onu da alıyoñ, o olua atıyoñ. şirevet misālî. orda dulluyoñ, gótürüyoñ,
 50 çalılara seriyoñ. iP nerdē öte bete nerde, mandal nerde? bişiy yok. ğar gibi. ondan
 51 sōna atuk topluyoñ, ğaTlıyoñ. çuvallara dolduruyoñ. gendün de yıhaniyoñ. birañıyoñ,
 52 geliyoñ. dedēm, dedem derdi babannem. halva ediy, derdi. burcu burcu gohuy.
 53 meyhānesi geliy helvanın, derdi. havla ediyōñ, bize de ve, demiş. baķ, bunu
 54 babannem āzıynan söyledi. olūn başına zarıdan bi kePce havla düşdü, derdi. edilmiş
 55 havla, derdi. bunu baķ, esgiler biliyola yavrum. şimdi millet haramı çok yiy. yalanı
 56 çok söylüy. türbeler, ebeler, dedeler hep duvālar da beddivālar da geçmiy. esgiden
 57 beddiva ney beK geçerdi. haram yime yōdu. yalan söyleme yōdu. namaz abdis çōdu.
 58 herkes büllü, örtük öldü, gitdi. benim babannem üç etek géyerdi. şu topū
 59 görünmezdi. böyle, üç metireden şavlar géyerdi. nāmahrem görüy, günah oluy diy.
 60 yā şimdi o yok, bu yok. her yelleri açuk saçuk. ondan işde duvālarımız,
 61 beddivālarımız ğabul olmuy. böyle laf edelleridi, bize güccüşkene. yivlīn dedesi,
 62 okūz şeklinde derdi. böyle ğapının āzına otururumuş, gevuş getürümüş. oruya şey
 63 kesiyola, kesişkene. kōmuş, okūz kesiyola. görmüyoñ? mu yāmur duvāsına
 64 çıışkene. deveci, deve isdiy. orda da deveci. başka yeri atuk bilemiyom. benim
 65 bildōm bu ğadar. böyle yavrum. benim babannem va ya emmime yıldırım düşmüş.
 66 ombeş yaşında ölmüş. yülōnda, şu yülük ğayanın dibinde bāmız va. ārı çekiyom

67 derdi. gúnüm yahın derdi. yôhârî eîmiz va. bâdan tarafa bahar. şöyle yaluñuzca
 68 gezeliyom. gece ârım dutdu derdi. ayıñ da ombeşi ki derdi. ışık, şam şam şahıy,
 69 ortalık derdi. ak sahallı, sahallı burasinâdar derdi. ğapının ardına dõru bāmız eccük
 70 şöyle bayır. evden şöyle görünüy. beş on metire yok. dede geliy derdi. iniy çıhıy,
 71 şurasinâdar sahallı va, derdi. ben burda ârı çekiyom, yaluñuzum evde derdi. dedēm
 72 dedem, ben ârı çekiyom. allahıñ yavlar da, beni buñumdan gurtarıvisin diy, duvā
 73 eTdim derdi. sōna dede ğayboldu dedi. ârım, işde çocuk dünyāya gelmiş. bak emmim
 74 ombeş yaşına girmiş. eli ekmeK dutmuş. hocuya giderimiş, oñumuya. hoca da hemen
 75 şimdi bōn ohodōnu, şindi dutarımış. öyle zehinliymiş. emme âşama unudurumuş.
 76 bak, böyle böyle ombeş yaşına giriy. yülōna bunlar gidiyola. babamınan emmim bā
 77 dePmiye. bi bulud derdi babannem, şordan çıkdı bi bulut, ğızlar ğreninden çıkdı. iki
 78 bulut bi arıya ğavuşuvıdi derdi. bi gō ğurleme, bi şimşek çaķma derdi. emmime orda,
 79 naal babam şöyle beş arık ayūcundaymış. buray da depiyim de öyle varıyım,
 80 mısdağa, demiş emmime. emmim armıda yaslanmış, şöyle duruyomuş. naal
 81 şahıladıysa, armuda düşmüş yıldırım. başının taĶĝasını, şöyle uçurmuş örüsgeri.
 82 şöyle yaslanıvımiş, yatıvımiş. babam gelmiş. ğardaş, nōldu saña diy, şöyle dutmuş da
 83 ğaldurmuşumuş. uff demiş de, canı çıhıvımiş. şahmallık yaparımış esgiden.
 84 yapışkene evlūe geldük derdi. şu çıkırıkcınıñ mısdağa va ya. onun babası varıdı.
 85 ısmayl ā delleridi. ben ney, az biliyom o herüfı, az. dedeme ney gelüdü de, ben ney
 86 ğıT biliyom. ben girdim derdi. o fāt, hep tātalarınanımış yatulları. şey evlūın yaturu.
 87 delileri ney gótürüyola ya hani oruya. dolaba ney ğoyola. yatullar, ben girdim derdi.
 88 iki rekāt namaz ğıldım derdi. duvā eTdim, hiç bişiy yok derdi. sōna, bu çıkırıkcının
 89 mısdağa, ısmayl emmi gelince tañĝır tañĝır derdi. birbirine giriy tabutlar derdi. tabut
 90 şeklinde yatıyolarımış, oranın dedeleri de. dar ğaşdı derdi. ben de ğorĶdum, yalan

91 yok, derdi. mevtâlar, sāhi bu adam niye geldi. biz bunu ğabul etmiyok, dimiş gibi
 92 tahır tahır ediy derdi. dar çıkdım derdi. onları işde, böyle laf éderdi de dīnerdük.
 93 adamın biri ğonuşurumuş. bak, dīne! hıızır aleyhiselām ka'dıkóy ōne geliy. ğapıy
 94 çalıy, allahlık diy. işde, ekmeK isdiy, ğap öte bete isdiy, vemiyola. birkaç ğapıya
 95 varıy, vemiyola. allah vedürmüy besbelli. muhanetlik, allahdan herşiy. ayāñña daş
 96 dohansa, allahdan bil, yavrum. ordan ğadıkóy ōnden ğa'rağayıya geliy. orda da
 97 vemiyola, hıızır aleyhiselāma. vemeyince bu, ondan ğalan ğu'ruçaya geliy.
 98 ğu'ruçayda, ğadıncaız yayuk yayomuş. dur dedem, diy. ā yayuk yayom, diy, sā şindi
 99 ekmēñe yā çalıyım, ayranınan yi diy. yayū yayıy, adamın ekmēne yā çalıy, ōne
 100 ayran ğoyuy. adamın ğannını doyuruy. ğalhiy, hıızır aleyhiselām. hıızır aleyhiselām,
 101 oldōnu bilmiy ya. ğadıkóy, ğa'rağaya ğurban olsun ğu'ruçaya diy. dibē dāhi gelsin
 102 ğu'ruçaya diy. yayūñ dolusu yā olsun, ōmrūñ uzun olsun, keseñ bereketli olsun,
 103 allahasmalladık ğızım diy. çıhiy, gidiy. bu ğadar. mescidinde oturuyomuş yavrum.
 104 şordan ārı yelleri, ğōleri titireterek duvan gelmiş. hemen, peygamber efendimizin şu
 105 dizine kapanmış. yā rasūlallah demiş. rabbim, bak ōña dil vemiş ğuşa. benim
 106 ardımda altı ğündür bi ğúvercin geliy. benim altı tāne yavrum va, beni yiyecek. beni
 107 sakla demiş. peygamberimiz dutuy duvanı. şu şeyinin cúbbesiniñ ğoluna soñuy.
 108 duvan bu ğolunda duruy. şordan ārı yeri, ğō titireterek ğúvercin geliy. aynısını, o da
 109 diy ki: yā rasūlallah ben altı ğündür acım, benim altı dene de yavrum va. ben bi
 110 duvanı ğuvalıyodum. onu yiycēm, onu sakladıñ. baña ve, diy ğúvercin.
 111 peygamberimiz diy ki: yā mübārek hayvan! ğoyun eti veyim; geçi eti veyim. hayır,
 112 ben ğoyun eti, geçi eti yimem diy. ille ğuş eti yiycēm diy. öyleyse gendümden
 113 kesiyim de, veyim diy. adam eti veyim sā diy. bıçā getürün, diy peygamberimiz. şu
 114 dizinin ğaba yerinden, bıçā çalıcak olucadı hemen ğúvercin silkiniy. mikāil

115 aleyhiselâm oluy. şey, melâke. duvan da ğolundan çıhıy, silkiniy. cebrâil aleyhiselâm
 116 oluy. rābbim, peygamberimizi sınamiya ğöndermiş onları. rabbim bizi, künde
 117 yetmişbir kere ğannımızı sınıy. bu ğulum, ne amel' üzerine. ğannı kôtü mü, iyi mi,
 118 dōru mu diy. allāñ emri yavrum. dünyāya geldük, biz buruya, imtiham olmuya
 119 geldük. haĶğı, huĶuĶu bilmiye geldük. namaz, abdes allāñ emrini dutup nehyinden
 120 ğaçmıya geldük. son gidişimiz, gine āhiret. ebedī hayātımız ora bizim. rābbim
 121 peygamberi iken, iki cihan serverim demişleyin, onu bile sınadı. bu bir. ikinciye de
 122 gelince, dāda davar çoban ğüderdi, adamın birisi. o fāt peygamber dēlidi ğoyunu, bi
 123 būnelek duTdu. ğoyun seerTdi, çoban seerTdi, ğoyun seerTdi, çoban seerTdi.
 124 burdan, dēy ğac metire, ğac kilometire seirtdiyse; ğoyun atuk düşdü, bayıldı. yoruldu
 125 hayvan. çoban da vadi, ğoyunun iki ğözünden öpdü. yā mübārek hayvan, dedi. sen de
 126 yorulduñ, ben de yoruldum. niye bu ğadar sērtidin diy, ğoyunu arhasına aldı. tamām,
 127 sürünüñ yannādar arhasında geTdü. cenāballah oña peygamberlik ihsān eTdi.
 128 peygambellik indürdü, oña. bu böyle merhametli diy. oniki tāne hātunu, ğarısı varıdı.
 129 en altındaki ğarısı hacar anamızıdı. yāĶub peygamberimiz baĶ, nuh ğadar ömür,
 130 ey'yüP ğadar sabur yok. esTaĶfirullah. ey'yüP peygamberimiz, benim babannem
 131 derdi ki: ğuccūken derdi, ebemin elimden dutar da, mu'taflarda adam asıyola
 132 yavrum. hadi baĶalım, diy ğötürümüş. bārına, böyle desdanı yazallarımış. asgerden
 133 ğaçanı, asger ğaçanı. öyle disiplinliymiş ortalık. asallarımış burada. ğorĶudan
 134 ğaçamazmısın da. seferbellik gelmiş, aşlıktan ölmüşle. afedersin biT basmış. yerden
 135 yaprak yimişle. çou, asgerin biTden ölmüş seferbellikde. işTe o zaman, sede yetmiş,
 136 sekizen, doĶuzan yaşındaki adamlar ğalmış. şo eli silah dutanı ğötümüşle. kāfir ne
 137 diy baırmış: "türkün yidō darı, bi dā gelecek asgere ğarı." diy baırmış. duyduñ mu?
 138 öyleymiş, gendülēne türkū yahalla, çarularımış:

- 139 alınan davulu, d n m  sandı .
- 140 ekilen bayrağı gelin mi sandı .
- 141 asgere gideni gel r m  sandı .
- 142 aman da p di ahim izin ver bize,
- 143 vermesen  izini, d k  arade ize.
- 144  ı lanı     nde selvi s   tler,
- 145 oturmu , bimb şım asger    tler.
- 146 v desi yetmeden  len yi itler,
- 147 aman da p di ahim hal  oldu bize.
- 148 sil nın tikanı g l oldu bize.
- 149 sil da anneme du acı bize,
- 150  ı lanın    nde bir dolu desdi.
- 151 desdinin i ine sam yeli esdi.
- 152 anneler, babalar um du kesdi.
- 153 aman da p di ahim izin ver bize.
- 154 vermesen  izini, d k bizi de ize.
- 155  ı lanın    nden  anlı  ay a ar.
- 156 sil da ni anlım meKduba ba ar.
- 157 aman da p di ahim hal  oldu bize.
- 158 sil da ni anlım duv cı size.
- 159 b yle on sene, oniki sene, ombe  sene asgellik edellerimi  yavrum. b yle  lardı,
- 160 bizim bi  on şumuz varıdı. oniki ya ında   t m  le de. o da ba ına gelenleri, hem

161 böyle böyle ğıladı, hem de bu asger türküsünü çārudu. biz şun gibiyken dīnerdük.
 162 esgiden, en altındāki ğarısı hacer anamızıdı. o zaman, kór şeytan açukdan gezeridi.
 163 bizim peygamberimiz, duvā eTdi. de ğalbimize girdi, kór şeytan. böyle açukdan
 164 gezerdi. kór şeytan böyle açukdan gezerdi, kór şeytan geldi. amma eyüp
 165 peygamberimize, cenāballah tarafından her peygambere, bi iptilā veriy ya. bahıyım
 166 sabrediy mi, şükrediy mi, şikāyet mi ediy, diy veriy. bi ğurd düşdü, bi ğurd düşdü
 167 azalēne. viil viil ğaynadı. peygamberişikene baķ. yiye yiye derisini, etini yidi, sede ilī
 168 ğaldı. ombir oniki ğarının ombiri de ğaşıdı. ğocalāndan ikrān eTdile, ğaşıdıla,
 169 dīnendile. sede altındā ğarısı ğaldı. o da niyderdi. omuzuna bi hēbe, torba daķardı. o
 170 zaman, hani me'dīne mūnevverede evler aç. oralardan ğuru eKmek toplardı. o yatan
 171 hasdıya, ğurd düşen hasdıya yidürüdü. kór şeytan geldi, o yatan hasdıya dedi ki: yā
 172 eyyüP dedi, senin o ğarın kōtü yola çıķdı, dedi. ne biliyon? dedi, saçını kesicekle,
 173 saçı kesük ğarın. dedi, o eKmek vericē evlere de vadı, dedi ki: şindi size bi hātun
 174 gelicek, eKmeK isdiyecek, dedi. saçını kesdürün de, eKmē öyle ven, dedi. eKmeK
 175 isdemiye varınca dedile ki: ev sāhibi saçını kes de, ekmē öyle verelim. duTdı,
 176 şuncācuķ, bi süyem uzun saçın ucundan kesdi, vedi. atuķ ğetdi. o hasdıya eKmē
 177 getdü, yidürdü. yā hacere! dedi. yatan hasTa, saçına bahıyım dedi. saçına baķdı ki
 178 şuncācuķ kesük va. şu yemin olsun ki dedi, bu döşşeKden ğalħarsam, sā atmış
 179 deynek vurucām. dedi, o zamanādar cebrāil aleyhiselām ğōden indi, nāzil oldu. “ey
 180 yā kul, eyyüp! hacere iftirādur. aTmış tāne, eķin būday tānesini bir arıya topla da,
 181 yeminin yerine, şöyle biyol vuruvi.” dedi. o şeytanın lafu, dedi. sōna üç ğurd düşdü o
 182 hasdadan. üç ğurd düşdü. o üç ğurdu, şöyle dizine ğodu. nahal ısırđıysa o üç ğurd,
 183 cieri āzına geldi. ey, rābbimden bi nidā geldi. dedi ki. ey eyyübüm! dedi. senelerden
 184 beri, azalēni ğurTlar viil viil yiy. ben sā can acısını duyurmadım, dedi. o benim
 185 emrümūnen düşdüydü, niye geri ğodun? dedi. o üç ğurdun da biri arı oldu. biri ipek
 186 bōcū oldu. biri şülük oldu. şifā oldu bize. cenāballah, o ğurTlara bi emreddi,
 187 sa'yırdan düşdüle. onu da, ondan sōna yıħandı. ombeş yaşındā olan eTdi. cenāballān
 188 emri deel mi? sineklere baķ, nahal doldula.

KASET NO : 3
DERLEME YERİ : İSKİLİP
KONUŞAN : NURİYEİ KESTEK
YAŞI : 74
ÖĞRENİM DURUMU : YOK
KONU : MASALLAR (TORBIYAR İLE
 BAHİRİYAR - NEYDİM, NÖLDUM, NE
 OLUCÂM)

- 3 -

1 bu, böyle görevi sürdürüp durarken bunların ikisinin de çocukları olmamış. ikisinin
 2 de hiç çocukları olmamış. vezirin de pâdişâhın da. bunlar, seneler geçdikçe seneler
 3 geçdikçe aradan bunlar, böyle görevlerinden de soğumuşlar, vazifelerinden de
 4 soğumuşlar. biz demişler, en nehâyet terk-i tiyâr edelim, gidelim, buldömuz yere
 5 gâdar demişler. vezirinen pâdişâh, bunlar giderken giderken gidiyola artık, çıkdılar
 6 yola. giderken bi çeşmenin başında yorulmuşlar, acıkmışlar. yorgunluklarını
 7 çıkarmıya, gannılâni doyurmıya çalışmışlar. orda bunlar dîneniken, yemek yirken
 8 hem dîneniyola, hem yemek yiyola tabi'i. bi ak sahallı, nur yüzlü dede gelmiş
 9 yanlarına. şimdi, pâdişâha önce selâm vemiş. pâdişâhim, selâmün aleyküm demiş.
 10 ondan sōna da, vezire selâm vemiş. selâmün aleyküm vezirim demiş oña da. onların
 11 dikKatini çekmiş, bunun kelimeleri. sen demiş pâdişâh, benim pâTişâh oldömu
 12 neden bildin? demiş. o da demiş ki: bizim bilmemiz lâzım, demiş. herkezi bilmemiz
 13 lâzım demek getirmiş. ondan sōna vezir sormuş: hocam, artık hocam demiş. hoca
 14 şeyinde gıyâfetinde geldi. hocam: sen benim bu pâTişâhimin vezir oldönu neden
 15 anlayabildin? demiş. gine demiş ki: gine o hızırdur, allah var. bizim herkezi
 16 bilmemiz lâzım ölüm, demiş. böyle cevap vermiş. ondan sōna demiş ki: siz nerden
 17 gelip nereye gidiyorsunuz? demiş bu dede, hoca yâni. onlar da demişler: biz, böyle
 18 böyle kaç bir senedür çocuumuz olmadı. bu göreve devam eTdik, en nehâyet dedik
 19 ki, biz terk-i tiyâr edip gidelim, buldömuz yere gâdar. artık biz, bu vazîfeyi

20 yapmıyalım, diye birbirimize söz vedik, çıktık yola, gidiyoruz demiş. nere gittikleri
 21 de belli dēl. ondan sōna o hoca demiş ki: hayır, pāTişāhim demiş. sen geri
 22 döneceksin evüñe. cebine elini atmış, bi elma çıkarılmış, pādişāha vermiş. bu elmayı
 23 sen demiş, bunu yarıya pölüyoşuñ, eve dönüyorsun, bu elmayı da yarıya bölüyorsun.
 24 yarısını hanımın yiy, yarısını sen yiyosun. senin bi olan evlādın oluy, hemen adını da
 25 torbıyar dahıcağsın, demiş. tamam demiş pāTişah. ondan sōna bi elma daha
 26 çıkarTmış, vezire uzaTmış. vezirim demiş, sen de dönüyorsun evüñe. bu elmanın
 27 yarısını sen yiyosun, yarısını hanımın yiy. senin de bi gız evlādın doğucak, yahında
 28 demiş. dönüceksiniz evlerinize, ismini de, olanın ismini de söylediydi, torbıyar.
 29 pāTişāhın olan olucak, onunki torbıyar. vezirinki gız olucak, bahriyar. bu isimleri
 30 vericeksiniz, demiş. hem de geri dönüceksiniz. bunlar geri dönüyola. o hoca da
 31 ğayboluy tabi. gerçekten, yahın bi zamanda ikini in de çocukları döyu. bunlar, şimdi
 32 bu hızır aleyhisselāmın öyle deyim artık. o muhaKkak hızırumuşdur. ondan sōna,
 33 bunun dedi isimleri verelim, çocuklarımıza diyola. o isimleri veriyola. bu çocuklar
 34 böyüy artık. dödula. ikisinin de böyürken torbıyar, böyle ğucak bebē olmuş artık,
 35 ipiyece böyümüş. annesi de bi zabah böyle çocu ğucāna almış, inē damdan çıkarılmış
 36 da, çobanın öne ğaticāmış. inek, dörü durmayınca çocūnan çobanın öne kıtamamış
 37 inē. çocū demiş, şu ázen daşına otutduruyum da, ikisini bi yapamıycām. inē öyle
 38 ğatıyım, çobanın önüne demiş. çocu oruya otutduruy. evlerinin yahınında, ezen daşı
 39 diye bi daş. çocū oruya otutduruy. inē gótürüy, çobana teslim ediy. ondan sōna, inē
 40 teslim ediP de, anne geri çocūn yanına dönerken çocū bulamamış orda. kıoydō yerden
 41 çocū bulamamış. ondan sōna, bu çocū aramıya başlamışlar, çocuk yok, bulunmamış
 42 çocuk. seneler geçmiş aradan pādişah da hanımı da, böyle çok bitgin bi vaziyetde
 43 ğalmışlar üzüntülerinden. vezir demiş ki: “pāTişāhim, sen bu evlāT acısına
 44 dayanamıyıcaksın, ben, bahriyarı size evlāT olarak vericēm.” demiş. evlāT olarak
 45 vermiş. aradan, dēey ğaç bir sene geçmiş aradan. ondan sōna, bu bahriyar artık
 46 böyümüş, geç gız olmuş. bi ğün, o torbıyarın oturdō ezān daşında bi kelōlan oturmuş,
 47 ğonuşuyomuş, gendü başına. diyomuş ki: ben, buruya oturmuşdum, perilerin
 48 rüzğarıynan ben onların mārasına giTdim, demiş. kelōlan isminde bi olan. bahriyar
 49 duyuy bunu. olan orda kimse yōken ğonuşuy, gendü başına. gız da bunu duyuy. diyo
 50 ki: o maarada bi yaşlı ğadın, perilerin işini dutuy, pādişahla torbıyarını evlāT olarak

51 ellerinde dutuyolar periler. bu bahriyar, bunu duyuy. eve geliyo, diyo ki: pādīshāh
 52 baba, diyo. bā bi çarşı banyosu yapdurucān acele. ben, dertlileri yihıycām, hiç para
 53 almıycām, herkez baña derdini yanıP gidicek acele. pādīshāh, başladiyor banyuyu
 54 yaPdurmuya, banyu bitiyö. bi ilānat veriyola. bedāva böyle böyle pādīshāhın banyosu
 55 var, bahriyar kıızı da hamamcı olarak burada para almıycağ. herkez yihānıcağ.
 56 yihānduKdan sōna dönerken herkez, kimin ne derdi varısa bahriyara anladićak. öyle
 57 mi, öyle. artık hamam, banyu da biTdi, gelenler de başladı. gelen yihānıy, derdini
 58 yanıy, gidiy. gelen yihānıy, derdini yanıy, gidiy. gelen yihānıy, derdini yanıy, gidiy.
 59 kadınlar tabi. günler geşdikçe, gelinin biri diyo ki: bahriyar, benim bi kelōlan ğaynım
 60 var, illā ki ben bahriyara derdimi yanmıya gidicēm, diyo. nası yaparız diyo. bahriyar
 61 diyo. o da diyo ki: o diyo yihānmaz, sādece derdini baña yanar, gider diyo, gelsin
 62 diyo. tamam diyo. ğadın habar gōtürüyo, kelōlan geliyo bahriyara. bu torbiyardan
 63 bahsediyö, perilerden bahsediyö, onların giriş çihış saatlerinden bahsediyö. ğız,
 64 onların bayā bilgisini òlandan òreniyö. o kelōlandan òreniyö. bahriyar, banyuyu
 65 aħşam kitleyiP de giderken, eve ūramadan, kelōlanın giriş saatlerini òrendi ya, ezān
 66 daşına oturuyö. onların giriş saatini, orda bulunuyö. gendü gidiy. oruya çekermiş,
 67 onların rüzğarı. maarıya çekermiş, girerken onlar girerken arħadan rüzğar kim varısa
 68 orda çekermiş. sātini òrendi ya, o saaTde otudu oruya. eve haber bırakmadı, hiç
 69 haberi yok kimsenin. banyuyu kitledi, geldi, oturdu, oruya gidicek. onlar suya
 70 gelülerimiş dışarı. dışarıya giderken de orda kim yarısıa çekermiş. arħadan rüzğālleri
 71 çekermiş. bu kıızı çekiyo rüzğālleri. bu ğız varıyo, baħıyo, torbiyarı buluyö. ordan,
 72 torbiyarı gece ğanaT dahıp uçurularımış, gendüleriynen. geceleri onlar uçuşa
 73 çiharmış, her gece. gündüz de, torbiyarı bi oduya ğoyuP ğapısını kitleyip içerde
 74 biraħularımış. torbiyar çöcüken gōtördüler ya, onların çöcüyum, zannederimiş;
 75 hissedemezmiş hiç. bi de, yaşlı kadın gōtürmüşler zorunan. yemeklēni yaPduruyola,
 76 temüzlüklēni yaPduruyola, bulaşuĳlāni yihaduyolar. onsekiz peri yaşıyomuş orda, o
 77 mārada. bu ğız, bunları òreniyö, ordāki yaşlı ğadından. söylüyö ğıza. bayā onların
 78 herşiyisini òreniyö ğız. orda torbiyarınan evleniyö ğız. zāten şey demişimiş, o ğún
 79 hızır aleyhisselām, siz, ikisini birbiriynen evlendireceksiniz. isimlerini dediĳim gibi
 80 vericeksiniz. sōna da ikisini evlendiriceksiniz, demişimiş. ğız, bunu torbiyara
 81 aĳdarıyo, bu kelimeleri hep. pādīshāhın òlu oldōnu da söylüyö, hePsini anladiyo,

82 söylüyo. pādişāhın evünü filān söylüyo. annesini babasını söylüyo. bayā bilgi
 83 akdariyo òlana, bahriyar orda. onlar, perilere sezdürmeden yaşıyola dohuz ay.
 84 evleniyola, dohuz ay yaşıyola orda. ğız hāmile, ğünü. yaşlı ğadın ğorhuyo, kızım
 85 diyo, sen burda oturmak isTiyosun emme, şindi sezdürmüyok, senin burda oldõnu
 86 diyo. yaşlı ğadın, onları āniyo ya, çok güzel ayallıyo. oruya varanı. gine orda varan
 87 varıyo. üstelerinden orda kim varıdısa, çekıyo rüzgelleri sezdürmüyorum emme, şindi
 88 bebek olunca hemen anlarlar hepimizi mahvedelle diyo. aman ğızım! dohuz ay
 89 basıyo. senin ğünün ğalmadı, seni ben çıkarıyım diyo ğadın. ğadın o ğün, hep
 90 ohuyarak böyle, bārına ğuran ney ğoyarak. gizliy ğadın gelenleri, ğapılardan
 91 çıkarların hemen ğuyruından yapışduruy, bu ğızı ğadın ohuya ohuya ğız çıkıy,
 92 dışarı. periler sezmiyola, sezemiyola. ohumak hıfzediyo heraldeki. bu ğız, pādişāhın
 93 ğapısına varıyo. üsdü başı artık heP böyle ipranmış. üsdünün giysileri dökülüyomuş.
 94 giysi filān götürmemiş aynı giysiyle, dohuz ay geşdi tabi. hāmile, ğünü bitmiş,
 95 hāmile gendü böyle. her yeri böyle sāfil ğıyāfetinde. pāTişāhın hanımına diyola.
 96 ğırklı birisi var. ğapıy çalaşken, zile basaşken de, sancısı başlamış. böyle böyle
 97 diyolar. nāpalım? sancısı dutmuş bir hasda var ğapıda, buruya gelmek istiyor,
 98 nāpalım? diyorlar. ğadın diyor ki: hemen alın. içeriye. hizmetini yapıñ, dõmunu
 99 yapıdın. ğaryolasını ğuruñ. hizmetini edin, herşiyisini yapıñ, diyor. neyse, bunlar
 100 pāTişāhın hanımının dedī şekilde herşeyi yapıyolar işciler. gece oluyu gece işde. ilk
 101 gece yāni. gece yarısı, cam çalınıyo. ğızın yaTdõ odanın camı tık, tık, tık, böyle.
 102 bahriyar, bahriyar diyo, torbiyar gelmiş. artık, õrendi ya, evleni filān, ğızın da dõmu,
 103 hani hemen yakın. onu da biliyor tabi. cam çalıyo, ğız uyanıyo. diyo ki: torbiyar sen
 104 misin? diyo. evet, bahriyar benim, diyo. belgüzar ne yapar? diyo. belgüzar daKmış,
 105 bebēñ adını baba. belgüzar ne yapar? diyo. torbiyar, belgüzar ellerinden oper diyo
 106 ğız. hemen òlanın daKĝası dolmuş, üç daKĝa izin alıyomuş, su dökücēm diye
 107 perilerden. sezdürmüyolar, uçuyor tabi, uçuruyola. uçuruyolarımış, ğanaT dahıP da
 108 torbiyarı. gece devamlı uçuşdalarımış. diyo ki, yanında Kālan işçi: sabāleyin şeye,
 109 pāTişāhın hanımına. böyle rüyā mıydı, essah mıydı, anlıyamadım, karıştırdım diyor.
 110 Kadın, böyle böyle torbiyar, bahriyar diye diye bi konuşmalar oldu, emme, rüyā
 111 mıydı bilemiyorum, diy. neT bi cevap veremiy, pāTişāhın hanımına. kadın tamam
 112 diyo. yarın gece, çok ahıllı, çok böyle herşeyi çok iyi anlıyan bi işçi, onu ğoyuy, o

113 gece hastanın yanına. onu g oyuyu. sen diyo, b yle b yle bi K nu var, sen onu ba a
 114 iyi anla, iyi dinle, tamam, diyor o i ci. o i ci, sezd rm yor g za, sezd rm yolar,
 115 sezd rmeden K nu uyolar. ertesi gece, aynı saatde gine cam  alınıyor. torbıyar sen
 116 misin? diyor bahriyar. evet, benim bahriyar, diyor. belg zar ne yapar? diyor.
 117 belg zar ellerinden  per, diyor. p r diyor u uyor, gidiyor. emme, o i ci anladı,
 118 durumu anladı, kim old nu da anladı, bahriyar g z,  lan torbıyar. z ten belli, sabah
 119 oluy, hemen p Ti  hının hanımına m jde veriy. ne olur diyolar, sen, yarın gece
 120 hasda derin uy udayken bizi, o oduya al, perdenin altına. biz orda, gend m z
 121 d niyelim bu sesi. saat  a da geliyosa  adın  ok becer kl  ya. hemen y kl  
 122 sezd rmeden, hasTa elini y z n  yıhamıya gidince, varınca oruya yatak
 123 hazıllamı la. get r yola perdenin altına g yola. onlar  imdi,  lanın gelme s tinden
 124 eveli oruya hazıllandılar. aynı saatde gine izin almı . o gece  ok izin almı  biraz d 
 125 fazla izin almı . gine geliy, aynı s tde, cam  alınıyor. gine t k, t k, t k, torbıyar sen
 126 misin? diyo g z. benim bahriyar, diyo. belg zar ne yapar? diyo. ellerinden  per, diyo.
 127 h l  babama s ylemedi mi? bahriyar diyo. bizi K rtarsın ordan diyo. s ylemedim,
 128 biraz daha dur, diyo g z. babam hemen sab leyin erkenden k lhan K zdırsın,    y k
 129 fil n odun alsın   y z y k odunu, bir arada yaksın. ben  anatlarımdan t y
 130 bira ıyorum, camın  n ne. bahriyar, babama s yle. yangının en  iddetli zam nında,
 131 babam  anatlarımdan t y n  ortuya d ru aTsın. periler oruya h cum edecekler, hepsi
 132 yanacaklar, biz  urtuluc z diyor. p Ti  h bunu gend  duyuyor. p Ti  h art k nahal
 133 mutlu oluy. sab  ney bekleyebilir mi? sab  ney bekliyemiy. hemen gidiyo,   y z
 134 y k odun alıyo. k lhanı  azdırmıya, bir a  t ne ame e buluyor, k lhanı  azdırıyor.
 135 hemen o   y z y k odunu  aTdıriyo, o k lhana. en  iddeTli yangında, o  anatları
 136 atıyo,  st ne d ru, o periler o K  uy nerden olusa alularımı . torbıyar yanıy diyen
 137 gend n  ate in i ine atıy. k rtaric m, torbıyar yanıy diyen ate in i ine gend n  atıy.
 138 onsekiz deneymi . onsekizi de yanmı  perilerin. perilerden  urtulmu lar bunlar.  lan
 139 eve gelmi . gitmi , p Ti  h ord ki ya lı K dını getirmi , onu da K rtarmı . onlar,
 140 b ylece o durumdan k tulmu lar, hepisi. onlar ermi , biz de erelim mur dımıza.
 141 zam nın birinde, bi p Ti  hın ‘ yilesi, bi de kızı, bi de  ilesi var. p Ti  h lık g revini
 142 y r d yor. p Ti  h g zı, bi g n bahciye iniyor. p Ti  hın g zı. hem de b y k, ge 
 143 g z. bah ede, g l bah esinde yatıyor.  ocuk, ge  g z. yatarken   z  r   uyudu, demek

144 ki. buaz yılanı ğaçıyor, çocuun āzından. onu da hiç kimse görmüyor, gendü de
 145 hissedemiyor. çocuk oyanıyor emme, hiç gören olmadı. neyin nesi, hiç bilen yok.
 146 çocuñ kânında, o yılan böyüme yapıyor. günden güne, günden güne böyüyo. kızın
 147 kânı böyüyor. pāTişah, bu kızından huylanıyor, şüpe kapıyor, kıza inanmıyor.
 148 kimse de görmedi ya, böyle deel, şöyle diycek, kimse de yok. pādīşah günden güne,
 149 günden güne öfkeleniken, öfkeleniken kıızı aTduruy, aTduruyor. uzak uzak
 150 melmeketlere atdurdu artık. eve koymuyor babası. neyse, bu Kız uzak bi melmekete
 151 atdırdı. o melmeket de pāTişahlı bi memleket. atdırdı bu ğız, yav'ları yav'ları bi
 152 pāTişāhın ğapısında, gendünü işci olarak içeriye aldirdı. dediler ki: bizim süd
 153 işlerimiz pek çok, bizim işcimiz var emme, seni de süd işleri için alalım, dediler. süd
 154 işlerine bahıcağ bu ğız. ona göre işci aldılar. neyse, bu ğız şindi sūT işlerini üzerine
 155 aldı. süd işlerinde çalışıyor, óbür işci de, ev işlerinde çalışıyo. böyle devam ediyolar.
 156 bu ğız bi ün büyüKce bi tavaynan, südü bişürüP de götürüken ıscak südü, yılan
 157 kânından āzına gelip, südün içine gendünü atıyor. taviya, sūt tavasına atıyor. ğız bir
 158 bahsa ki yılan, içi boşaldı çocuun. rahatladı, ğurtuldu yāni. ondan sōna, ğız
 159 rahatladı, ğurtuldu. bi müddet sōna, pāTişāhın hanımı mefāt ediy. pāTişah, bi müddet
 160 sōna evlenmeye kalıyor. böyle kavimi, hısıımı da diyor ki:” sen dışardan kimseyi
 161 alamañ pāTişāhim. sen, sūT işlerine aldın ğızla evlen. tam sana uygun olan o.”
 162 pāTişah olur mu? ben onu evlād yerine, yāni köle aldım, diyor. yok, diyorlar, sen
 163 yanlış düşünüyorsun. adamlar pāTişāha, sen o ğızla evlen, en mināsibi o, diyorlar,
 164 tekrar gine. neyse, pāTişah adamlarından birisini ğıza gönderiyor. böyle bi teklifim
 165 var. Kabul eder mi, etmez mi? ğıza varıyola, böyle böyle diyorlar. ğız da diyor ki:
 166 benim de pāTişāhime bi teklifim var. benim teklifimi kabul ederse, ben de onun
 167 teklifini kabul etcēm, pāTişāhimin diyor kız. geri geliyola, pāTişāha diyorlar. pāTişah
 168 diy ki: siz örenin bahıyım. neymiş, benim kabul edebilecēm teklif mi, kabul
 169 edemiyecēm bi teklif mi. ğıza soruyolar, diy ki: pāTişāhiminen biz evlendüKden sōna,
 170 çocuumuz doñca ismini baña vedüTdürüse; pāTişāhimin teklifini kabul ederim.
 171 benim teklifim bu, diyor, gidiyolar, pāTişāha anladıyolar, pādīşah diy ki: allahım
 172 evlād vermiş, en nehāyet evlendüKden sōna, ismini ben versem ne yazar, o verse ne
 173 yazar. onda bişey yok ki, kabul ediyorum diyor. bunlar evleniyorlar. evlendüKden
 174 sōna bi tane çocukları dōyu. anne, ben “neydim” ondan sōna ikinci çocukları doñca

175 neydim, “nöldum” pāTişah hanımı oldu, ne oldu. üçüncü bebeKde de, daha da
 176 “nölücām” veriyi, üçüncü bebēñ de ismini. bu çocuklar ipiyce böyümüşler. seneler
 177 geçmiş aradan. bi gün gızın babası, pāTişah bilmiyor ya. Kızının orda oldōnu da
 178 bilmiyor, o pāTişāhın dāmadı oldōnu da bilmiyor. hic bir bilgisi yok. pāTişah,
 179 pādişāhı ziyāret için o tarafa geliP geçiyomuş. o pādişāhı ziyārete ūramış. gızın
 180 babası pādişah, beyi pādişāha uğruyor. pāTişah misāfir ediyō. babası emme
 181 bilemiyor hiç. çocuklar hizmete kalhıyorlar, üçü de. pāTişah babaları diyor ki: ölüm
 182 işTe şunu getirin, şunu götürün. eTcekleri hizmeti söylüyor, anlatıyor. çocuklar
 183 hizmet ediyorlar, “neydim” bunu getir, “ne olcām” şunu götür. bi TiKğatini çekiyor,
 184 gızın babası, bunun sormuya başlıyor pāTişāha. pāTişāhim diyor, bu çocukların
 185 ismini, neden böyle acāyiP verdiniz? hani, duyulmuş bir isim değil, pāTişah hiç
 186 cevap vermiyor. tekrar, gine soruyor. pāTişāhim cevaP istiyorum. bu çocukların
 187 ismini neden böyle acāyiP verdiğiniz? bu isimleri verdiğiniz, pāTişah diyor ki:
 188 pāTişāhim mādēm üsteliyosun, öğrenmek istiyosun, benim hiç bu Konuda, hiç bi
 189 bilgim yok. biz evleniken, böyle bi ayallama yaPdık, bi ġarārımız varıdı. işTe bunu
 190 annesine sor. ben annesini çaarTduruyum. şöyle, ġapıdan girerken yüklük varımış,
 191 perde varımış, esgiden oludu ya. hemen bakmıy, misāfir haram, erkek ya. kadın
 192 hemen ġapıdan girer girmez, perdenin altına geçiyor. babası oldōnu ney bildō ney
 193 yok. zāten çocuklar bilmez. pāTişah da bilmez, kimse bilmiy. kadın başlıyor, şindi
 194 başından başlıyor, bu bahımdan çocukların ismini ben verdim, diyor. o zamāna
 195 kadar, pāTişah kıızı oldōnu öğreniyor. yüklüKden çıhıyor kıızı. sarmaş dolmaş
 196 oluyorlar, işTe torunlarını görmüş oluyor. bunlar, böylece mutlu oluyorlar,
 197 kavuşuyorlar. onlar ermiş murādına, biz de erelim murādımıza.

KASET NO : 4
 DERLEME YERİ : İSKİLİP – ESENTEPE KÖYÜ
 KONUŞAN : KEZBAN YEŞİL
 YAŞI : 48
 ÖĞRENİM DURUMU : YOK
 KONU : KARIŞIK

- 4 -

- 1 yarı yirece, yeriyecek geldük. yarı yirece taḳsiynen geldük. ondan sōna yeriyecek
- 2 geldim. el öPdürdüle, tas dePdürüyola. ordan, dāmadınan merdimene yōḥarı
- 3 seirTdürüyola. büyüklerin ellēni öPdürüyola. işde, öyle ediyola, bizim şeyimiz öyle.
- 4 duvaḳ zabā gūn, gelin gōrmüye geliyola. oynuyola, gülüyola, yiyola, içiyola. öyle
- 5 ediyola, bizim ādetimiz öyle.
- 6 bebek böyütmesine mi geldük şimdi? bebē beşşige beliyok. toprā beliyok. südümüz
- 7 yetmeyince mama içiriyok.
- 8 ğayınnamız va. uç eltiydük. davar sāyoduk. inek gōyoduk. tallıya gidiyok. çamaşur,
- 9 bılaşuk yıḥıyok. oraḳ bişduk. dırmū da çekduk. tırpan da bişduk. iki tāne şey de
- 10 gōşduk. aT da gōşduk, ókūz de gōşduk. ikişi giderduk. aḳdaruduk, savuruduk,
- 11 çalḥarduk, getürüdük hayvanlānan. daha ne diyim ğī ben? çamaşuru kilinen yurduk.
- 12 ‘akkile giderduk, kil getürüdük. gōñşulara da verüdük. puñarlarda yıḥarduk. biyo
- 13 killerdük, biyo sabun çalarduk. ondan sōna dullarduk. getürü sererdük. ordan, eccük
- 14 aḳlıma getürün. şey derduk. hatire baḥan, yere baḥar, derduk. şeyderduk, hatir
- 15 sayarduk. şu gelin nahal terbiyesüz. ğayınnasına, ğaynatasına ğarşu geliy. bu nahal
- 16 gelinimiş. ğınay ğınay ölüleridi. şimdi, iy anca gendü bebēñe gūcün yetiy. dedim
- 17 kine: ölüm şu bezi alıvi, almaz. gūcāmda çıḥardusuñ, almaz. çıḥarsın tuḥlanın
- 18 üsdüne, ğolundan dutunca aTdım yire. yaḥınıdı emme, ökeynen işde, herşey oluy iy,
- 19 sırtıñna sarıyoñ, şeye gidiyoñ, tallıya gidiyoñ. tallada ayrı, evde ayrı. ūraş, babam ūraş.
- 20 bi de bebeklerin muzur olusa hele. sırtıñınan çırpı çek, üç kere dön. biyo evün

21 işiyen ūraş. bi ğayınnanın çenesi oluy. bi ğaynatanın çenesi oluy. işde ūraşyon,
 22 şindiki gelinler yaşıy. hani ekmek yoksuzlunu, kitli yerde öyle yōdu. ğaynatam
 23 getürüdü. hēbe dolusu getse, siz bunu niġTdiñiz, bā niye ğomadıñiz? demezdi. onu
 24 yisok, içsok, ses etmezdi. yaluñuz, işde ğayınnam çok şeyderdi. bi ūn bāciye giTdük.
 25 bebekliyim bi yandan. hamur yuñurcān. evün işini duTcāñ. südü bişürceñ. inē sēcāñ,
 26 davarı sēcāñ, onnarı ayrı ayrı ğaticāñ. bi de dut, hamur yuñur, ben gelişdāni. cocūa
 27 bañicāñ. onnarı işde, biyol da gelince çekiş. dursun der, yımırta bişür, bişürmem. en
 28 soñu yımırta bişütdürdü. ğayınnam da gelince beniynen çekişdi. gerçek çekişdi.
 29 bak, şindi laf olsun diy laf itmiyom yāni. ğörümceden ayrı çekerduk. elinde dikişi
 30 ayrı dik, esgisini ayrı yama. çocukları, gendü evlātları, analarını ana bilmezlerdi. beni
 31 arallarıdı. abılam nerde? abılam nerde? öyleydi. ğoñşular ney de hani. ōnceden hatir
 32 sayılıyodu. şindi, bi ğoñşunun yanına varılmıy. bi deyzem varıdı, ōña giderdim. o
 33 şeyderdin, o, ğayınnamdan iyi ğayınnalık yapardı bā. biyol, eltinin birini geTdük.
 34 işde biyol da, birini geTdük. ayrı ayrı şeyleri oluy. hic babasının yanda, beşşiğin
 35 yanına varıP da hic yavrum, ğuzum demezdi hiç. öyle şey itmezdi hiç, hah! bebek
 36 böyütmüş, bebek şey itmiş de, bebek zābı olmuş. bebē şeydikene, öte beri edikene,
 37 ğayınnam'hıh! gelin ğısmısı öyle şeyler eder miymiş. bebek ğazanmış da, bebek öte
 38 berisi dikiy, 'hıh! öyle'hıh derdi. vallā şeyderdi. birañu giderduk, şeye tallıya. biz
 39 geleş dāni bañardı, belerdi. zabā ğadar uyurdu, uyanmazdı. şindiki bebekler takliT.
 40 'aha! işde biri de. önce düveninen sürerdük, sōnadan da şeyinen, orağ bişi yok.
 41 tallada, bizim ğörümce va, ğörümcenin eltisi va. ordan teybi açmışla. benim hiç
 42 habarım yok. açınca bunnar bā ğulüyola, beni laf iTdirip, laf iTdirip ğulüyola. ğız
 43 neye ğulüyōñuz? diyom. ne ğörünüy? diyom. yoK diyola. bi şeye ğulüyōñuz, sizde
 44 bişiy va, diyom. biyol 'āh! mēmedim diy. bizim ğörümcem nişanlıydı 'şaPğanıya.
 45 diyom ğız, neye ğulüyōñuz, neye ğulüyōñuz? o da teybe ğulüyolarımış, beni
 46 ğonuşduruP da. biyol ğurtulaydım diy. biyol ğavuşaydım nişanlıma diy. işde vadı,
 47 ğayınnasıynan dilliK etmedi. ğayınnası çok çekişüdü. yidōna, işdōna, ğarışudu.
 48 eKmeK eTmiye giderduk. sāt iki de ğalharduk. ekmēñ ōne oturduk, bi çay
 49 yaparduk, ōña çekişüdü, yidōmuza ğarışudu, işdōmuza ğarışudu. işde eli yōdu emme,
 50 lafda dili çōdu. ev alıyom diy, bi ev aldı, ondan onu da işde borcunu anca ödedi, ev

51 zābı da beg iy dēl diyola. borcunu ödüy. iy olsa, ğız eccük ğünü gecmeynen hemen
 52 boniy icrāya ğor mu? altıyüz milyon zarara soKdu, öyle iTdi.
 53 bizimki de işde tüccallık ediyodu. mal alıyodu, mal satıyodu. malların parası giTdi.
 54 biyol vedile, adam, dedō ğüne geTdü. iy diy sōnadan bi dā vedile. bi milyarımız
 55 giTdi. alamaduk dā hālen. düün eTdük. dōrtüzelli milyon biyo giTdi. işde ondan
 56 böyle iflaz eTdük. heruf biraĥivi, biraĥivi biraĥmadı. en sōna atuk, canına taĥ
 57 deyince biraĥdı ‘angarıya giTdi, iki senedür ‘angarada çalışıy ya. iflaz eTdük işde.
 58 ondan bu yana böyleyü. kePcemiz de varıdı, iki tāne moturumuz da varıdı. patus da
 59 varıdı. ğazayā, pulluk bunnarın hepsi varıdı. şimdi moturu saTdük. patusu saTdük.
 60 kePce aldük. kepcey de bi sene, iki sene ğullandıla. ortak olunca işde geçinemedile.
 61 geçinemeyince de saTdıla, ondan sōna da işTe ayrıldılar. ayrılınca herkeş, işTe
 62 buruya geldiler. yedi sene biri oluy geleli. bi sene de ötēne olucaĥ, ‘ā geleli. o da
 63 borçlandı, biz de borçlanduk. billiKde durayduk, herşeyimiz durardı, dā fazla oludu.
 64 āmüz, herşey aluduk. ayrılınca işTe herkeş, ac ğannını anca doyuruy. o diy, benim şu
 65 kadar borcum va. o diy, benim bu Kadar borcum va. en soñunda ğannımın içi
 66 farahladı. hiç, niçe zengünner iflaz ediP de böyle oluyomuş. onnar şeyidince, ben
 67 gendüme çok ğörmedim. niydiyim, borç yidiñ ğalesidür, diyom. çalıssıñ, çalıssıñ,
 68 vesin. cannarı sağ olsun da. niydiyim, irelün yollamış, beşyüz milyon. onnarı
 69 vedürdüm işde. boñ dādıP hocuya vedim de ğa’rōzlu mēmed hoca va ya. şu çāminin
 70 hocası, o dādıcak. ikiyüz bayĥallara vericek, ikiyüz ya’lakçaylılara vericek. yüzünü
 71 de ba’yaTlılara vericek. ‘isdambula ğotdüydü. biyo da, bu ‘türkmenisdan çihınca
 72 ğoĥu geri yükledi, geldi. aynı evüne geri ğoşdı. eve de geri, allahdan buruya nasib
 73 olucāmış, nasiP diyom. o ğadar kişi geldi de, ev birine nasib olmadı. gene oñā nasib
 74 oldu.
 75 alışudu, belliyemedi. nōri usdanın orda çalışdı. mala baĥardı, hızmatkallıĥ vedüydük
 76 o fāt. ben beK şey iTmiyodum da. birini yā kōyüne vedük hızmatkallıĥ. bi sene mi
 77 ney durdu, bi buçuk sene mi. oruya bi davar ğotdük, bōyü. ğardaşıminan. davar
 78 ğotürünce oruya vaduk. biz gibi böyle şey iTmiyola ki. ‘anam orda bi ğaçınıyola. ben
 79 diyom, bunnar niye ğaçınuruke? ğardaşım çifliKdeymiş. ōce kōyde ğalduk ğalan.
 80 zabālayın şeye giTdük, yaylıya giTdük. ordan ğalan biraĥduK da geldük. ğaynından,
 81 ğaynatasından, hepisinden ğaçınıyola. orda da, öyleymiş ādet. şimdi ğaçınmıyola
 82 emme.

KASET NO : 5
 DERLEME YERİ : İSKİLİP - İKİ PINAR KÖYÜ
 KONUŞAN : EMİNE ÇETİN
 YAŞI : 65
 ÖĞRENİM DURUMU : YOK
 KONU : HATIRA - KARIŞIK

- 5 -

- 1 beşde başladıydı gızlar. 'anğaradālar, hic g_ormedüydük annanne diyola. amān g_ozım!
 2 ezeli, elimizde bi oraK. ordan şıKğıdı, şıKğıdı, şıKğıdı elimize bi çöp dahınuduk
 3 şöyle. gece yarısınāca dālarda yatarduk. çocuklar beşikde. ordan tıKğıdı, tıKğıdı.
 4 bice g_un çıhanda yatıyok. eltimin çocu bi sook, bi örüsger, bi örüsger. altı-yedi
 5 kirpidi çalduk, şeydemedük. çocuk uyumadı, benimki uyudu, onunki uyumadı.
 6 zabahlayın yerimden gaKdım. eltimin singerini goydum, yolcular ordan geçerdi.
 7 yolcuları, deey yoharı bi heteş yahdım. oña soruyom, kirpitiniz va mı? yok. oña
 8 soruyom, kirpitiniz va mı? yok. vadım ki ordan biyol geTdüm, çocukların ayakları
 9 g_omg_ok kesilmiş. öyle soūdu. şindi'ā gaKdıla. harmandan elimizde şeyüTdümüzde
 10 artuk çıhartduk cocū minderi yaKduk. cocū ısıdıyok. gız vallāhi, öyle öyle böyütdük.
 11 omuzumda çocuk, ōmde eşek, ordan cocūn birini eşşē bindürüdük, birini de arhamıza
 12 alıduk, elimizde helke. şindikibi bidon midon yok. naylon muylon yōdu. laKğıdu
 13 luKğıdu, laKğıdu luKğıdu şeyderduk. aman, şey bişürüdük, aş bişürüdük evde. şindi
 14 çencirey g_otürüyon, orda herşiyi ediyon. oruya varış dāni buz oluyodu. orda ısıdıcān
 15 mı, ısıTmıycān mı, sook mu yiyceñ.
 16 uç eltiydük. uç birimiz birimize uymadı. o dedi, sen hırsızlık ediyon. şöyle ediyon. o
 17 dedi. sen hırsızlık ediyon. işde öyle öyle idāre eTdük. ombeş sene durdum, uç eltinin
 18 yanında. ombeş seneden sōna ayrıldım. 'amān, bu çocuklara, onnarın cocū yōdu, birer
 19 cocū varıdı. benim beş dene çocuk. her şiy biridi. buña dedim, baharın ayrıl. hani
 20 g_uzūn ayrılma. çocukların davara gidiy, herbirisi bişiye gidiy. yok, dedi, ölen

21 İrahmetlik ali ā. ben seni ayırmam, ben sizden ayrılmam, çocukları böyüdeş dāni
 22 dedi. alınan bize herşeyi godurdu. ortalayın pöldüle herşiyi. zabā āzeni gaKdım. bi
 23 hamur yoñurdum. bi didim, eKmeK ediyim de goyum. baña kar galsın. unu
 24 pólücekle galan. ğardaşımıñ ğarılāni geTdüm, eTdük. ne o eltim ötávden çıKdı, ne
 25 ötē eltim, ötávden çıKdı. eKmē eTdim, şuruya godum. hemen ğapıdan şöyle geldi,
 26 eKmē ğatladı, ğatladı. úçe pöldü, aldı giTdi. ellerim titredi de şart olsun, şindi olsa
 27 vemem. gine onu da pöldük. ele eTdürdüüm eKmē de aldıla, giTdile. una gelince,
 28 arif abıcam dedi ki: unu şeyderük dedi, buña veñ, un dedi. bi buçuak ğadar düşüy
 29 dedi. bunun bebē beş dene dedi. neynen şeytsin dedi. vallā bi mucur un vemem, dedi
 30 ali ā. o bi buçuak unu da pöldüle. ğış yarısı, onlar iki sene yidi. ben, ğış yarısı un
 31 tükendi. beş dene bebek, ekin tükendi. bu dişcinin işde, o iyilini unudamıyom. her
 32 işine seirdiyom. dişciye geldim de, ağlayvidim. bóyle bóyle çocuklarım aşıKdan
 33 ólücek. ben ólmeyince çocuklarıñ aşıKdan ólmez, abıla dedi. ğorkma didi. ğaleliye
 34 dimiş kin, ibiş anın ğarısına beş ak ekin veñ, dimiş. çaT çaT ayazda geldim. ilin
 35 evünde, şurda çalhanu mu? çalhadım. elim, ayām dondu. beş ak ekin çalhadım orda.
 36 hasılladım, üüTdük de kannımıza goduk. işTe óyle óyle iTdük yavrum. yā niydicēn.
 37 çok çekdük. tükenicek canım yōdun, tükendi. çok çekdim, çok. erkek işine de
 38 seerTdim, ğarı işine de seerTdim. şindi de'aha goca bāçalar, boz ğalıy gidemiyom.
 39 eşşē ardılıP da binemiyom. biyo ğaradaşdan geliyom yaluñuzça. āşam namazı da
 40 yañın. çāla geldim. üç adam orda eşşē duTdu. çırpı yüklü, ortasında oT bişdim.
 41 'eTme deyze, şu eşşēñ foturafını alıvirelim. iki de ğız yanda bu çocuklar gibi.'lan
 42 yavrum, ēlemen. ben daha şeyitcēm. besbelli yabancı. eşşēñ foturafını alıvirelim,
 43 ğızlar eşşē dutucak oluyu, dutamıyola, Kırhuyola. ben dutsam, benim foturaf da
 44 çıhıcağ. ğaylı büllendim, sallandım, eşşē duTdum. bi saat foturaf çekdile. buruya
 45 geldim.'lan bóyle bóyle eşşē saTdim, foturafını vedim. bā öyle diyo: "hā eşşē saTdın,
 46 foturafını da vediñ, öyle mi?" üsdünde odun, üstünde oT, diköldürdüle eşşē. yā
 47 niydicēn, öyle öyle çekdük işde. üç gün sóylesem derdim tükenmez. ekini serdük,
 48 anamgiliñ demüsdüsü va. bizim ekini serdük oruya. bu eltim, ortanca eltim, tañk 'aha
 49 bóyle. orda bekliyoğ. ğayınnama diyin ki, ekinin üsdünden çaldıla. beş dene bebēm
 50 va, nere çalıyım. ordan ben de ertesi zabah giTdim. ekini oruya dürdüydük. hani
 51 dürünce ben hepsinden alsam alabilüdüm, gider alurum, gece'e ya? ordan bu

52 'garhınlı giTdi. ekini ordan serdi, yanında durmadı, ekini taŭklar şeyitmiş, dolmuş.
 53 anam ğuvalamış. biyo eline deynē almış, beni dōmüye geliy. horTlıyasının ğızı, ibiş
 54 harmandan tek tek dene topluy.bōn ekini ğaldurup kilimin birini dün çalmışuĭ.
 55 ikisini de bōn çalaruĭ didi. ordan vasın yisin, dedi. benim çalicām ekini taŭklar yisin,
 56 didi. 'ē böyle böyle vallah billah atarım, didi anam. boĭluā atarım, ğaldur ekinlerini,
 57 'vay puştun ğızı. hırsızlık, ekin serdürmem size. dāmüsdümüz yok. ordan ğaylı
 58 ğaldurduĭ, geTdük. atarım kilimleri, hep atarım didi. bi daha ekin sürTdürmem dedi.
 59 eliñ abdalı iyiymiş. arpalına góTdük, oruya serdük. bulĭur ğaynaTduĭ. ğayınnamın
 60 yanında yaTduĭ. gece ğayınnam uyuyālmış. uç dene mal gelmiş. üç aĭ ekini, o şeyi
 61 bulĭuru mal yimiş. erkeklere diyemedük, iki üç mal gelmiş. yimbeş aĭ otuz aĭ ekini,
 62 biyo da harmana daşı. işde kimine yarım aĭ idemez. bi mucurdan çokca alıyom. şunu
 63 sıyrısañ ne alısuñ. bi hapaz şey alınu mu işde. öyle ğodum dolaba aldım da irelūn
 64 dedim de, hiç demiyodum. yā diy ibiş ā. burda ğarılarınan lafiTdük de ölemez diyok.
 65 o ordan böyle böyle oldu, diyom. ğocam da hani hasTaydı. çalışmıya giTdi.
 66 çalışmadan üç aĭ misir unu getümüş. misir ununu üüTdük, geTdük havtada ekmek
 67 ediyok. havtada bi sini. şöyle bi siniye basıyok misir ununu, ocāā ğoyok. ocaĭdan
 68 çıışdāni ocaĭdan çıkdı mıydı ileşiyola. ben beş kişiyim, onlar ikişi. onlar bi havta
 69 yiyi, ben āşama baş idiyom. hem de ğocamın yevmiyesiynen. vallaha beK çok
 70 çekdük. çarşudan bi iplik almadı. iPlij āşam getürüdü. saçaĭ iplik. onnarınki bir ay
 71 giderdi. onnarın kimsesi yok. anama biyol derdim. eccük iplik alıvi. anam da biyol
 72 dedi ki: horTlıyasının ğızı dedi. sen dōru mu şeydiyoñ dedi. şeydince, bi ğısım ğabaĭ
 73 şeydince çit alsañ, dedi. yarım kilō mu ediy, bi kilō mu ediy. satsañ da bi iplik alsañ
 74 ya, dedi. şimdi her alış ğözlüy. her şeyTdükce bi ğısım alıyom. derken benim sanduun
 75 eneterini çaldı. sandū aşdı, ğórdü. sandūa ğoyom hani, şimdi allah biliyi. ordan ğabā
 76 ölçüy çidini. gidiy gendü taplasının altına ğoyuy. ğabāñ çidi, benim taplanın altında
 77 niydiy. İras getürünce ordan da alıyom. şimdi yalan yok, allah biliy. anam öyle didi
 78 ya. ğayınnam inanmıyo. yaş çidinen, ğuru çit bi olu mu? hortlıyasının ğızı diy. hani
 79 sanduĭda ğórdü ya. benim bi ğısım şeyi. öyle öyle bi kilō çit birükdürmüşüm. anam
 80 saTdı, bi kelep iplik aldı. eltilerim varıdı. üç kúp. anam 'hallılıydı. 'hallıdan dayım
 81 gelmiş, isin dayım. anam dedi ki: ğızım bi yapraĭ dedi. ecük bi yaprāñ varısa, bi
 82 dürüm gendümüzden bi el yapraĭ verivi. ğayınnama dedim. ğayınnam dedi ki: dā

83 dedi vadur, götü. bi el yaprak, o naal söz, dedi. yaprā aldım, zāna godum da, badalı
 84 aṣṣā ineken o eltim geldi. şöyle bakdı. gayınnama dimiş kin beKmezi etāne
 85 doldurmuş. dayısına götürüken górdım. beKmezi saklamış, yoharı kúpü bi kúpe
 86 saklamış. biz dāda yatıyok, o, eve geliy. çocuklu, çocū durmuy hani, giymetli oluy.
 87 olan öldü, olan öldü. ordan zabahlayın geliyom. o beKmezin dadı neydi ki diyom. iki
 88 dürüm alıy, götünü dönüy şoruya. anamgile vadiydım. iki ekmē çocuum durmaz diy
 89 beKmez çaldıydım. ertesi zabah geliy. arif abıcamgile vadiydım, iki ekmē. her gün,
 90 iki ekmek beKmez eKmē geliy. gız, dise kin bā, böyle böyle abıla godum. iki ekmē
 91 saña çaldım, iki ekmē de baña çaldım, şurda yiyelim dise ya. ben de çalışıyom öyle.
 92 güz geldi, güzün gelincek çekmenin biri yok. felān çekmen yok, didim. onu şeyitme,
 93 ordan herşiyi şiy iTdin de, o mu geldi aKlıña dedi. yuharı tūla altını arayıkene elime
 94 geşdi. dā şuncāz yiyememiş. çeKdim çıharTdım. ben çaldıydım ya bekmezi n'öldü?
 95 dedim. ya öyle diseñ ya. abıla ecük bekmez godum. ben de güvenürüm öyle. 'aha
 96 eccük saña çaldım. eccük de baña. şoruya 'aha, şoruya ayrı goydu. ben de anama bi
 97 ökelenüdüm, bi ökelenüdüm. onun ekmēne çaldı da, benim ekmēme niye çalmadı
 98 diy. geçek sanıyom hani, ne biliyim. orā, öyle öyle biçerdük. şindikibi tırpan yōdu.
 99 nanki daş, nanki dayak atdü. İrahmetlik ali ā zabahlayın uyanamak diy bi ot yolar
 100 altımıza serer. minder. zabahlayın, galhınca bōrümüz acırdın da er galharduk. çocuun
 101 biri orda öldü. zabahlayın gağduk ali ā çocuk ölüy, ali ā çocuk ölüy. ordan öte
 102 gezdiriyok, beri gezdiriyok, çocuk ölüy, çocuk. gaylı bişiy mi soKdu, bişiy mi oldu
 103 bi isdifar, bi isdifar 'gōmgōk. çocuk iy oldu. çocuk orda yatıy, alıy. kōye aliP giT
 104 de demiy. biçiyom, biçiyom, geliyom, başıyom. kesdenkelek gibi soluyu. öyle uç
 105 gün uyanmadı uyħudan, uyanamadı. vallāhi, kōye de yollamadı. ondan sōna iy oldu.
 106 kara gün. elimizinen biçerdük, ellerimizde bişey ellik. sıhardın, donardın. zabān
 107 ezeninde galharduk. şahır şahır, şahır şahır. vallāhi bi orak biçerdim. şuruya yīdın
 108 mıydın, godun muydu bi desde oludu. dünyeyi tūkeTdük. şindi ā oturumuma oTdum.
 109 gidemiyom bi yere. vallāhi bi bāçam oludu. bi bōrölce çıħıyodu. satmama da
 110 yetiyodu, gızlarıma da yetiyodu. boşça duruy, gitmiyom. gözüm bāri görmüy. iki
 111 senedür gitmiyom. her gelen sizin orda yatıy, bizim orda yatmıy. misāfūrün yoluna
 112 ölüy. 'ağla babam, 'ağla. ordan mūsın gaKdı, iki kere furdu. orda oTduk, gece
 113 yarısınāca oTduk. buraya da geldük atuk. dimesi ayıp. eccük madenüz ney varıdı. şey[?]

114 delim, ğıymalı eTdürelim. İsmaylı ney de çiralım, bi ğıymalı eTdürelim. hepimiz
 115 aṣṣā yoharı toplanduk, burda yidük. ondan sōna onlar şeygilin oruya giTdi. yeter de
 116 oruya giTdi. ben de niṣaṣdayı geçürdüm.

117 ğardaṣlarımın birini üç kez everdük. el ğızlarından da beK çekdük. iki kere deēṣ
 118 eTdile. fihāriye vedile de, fihāreydi bunnar. şart olsun zabahlayın, duvak zabā
 119 ğaKdım da, çenemin yazmasını verivi diy, anamın ğapısına vadım da. çenemin
 120 yazmasını, çeneme çalınca şey oludu evelı, gelinlere kekül kesdile. keküllerim
 121 ğözümün ōne gelüdü. ikūn sōna ibiṣe dedim ki:’lan dedim, beṣ ğuruṣum va. ṣurdan
 122 beṣ ğuruṣ. ṣu beṣ ğuruṣu veyim de dedim. ṣu saṣlarıma bi toḥa alıvi, didim. uç
 123 ğunnuk gelinim. saṣlarım şöyle aṣṣā ēlince iniyi. kekül keselleridi ezeli. neydi
 124 nebiim? çeneyi aṣṣā iniyi. erkek ğarı şöyle. parayı vememiṣim. ‘hayt! o didūn
 125 alınıcak mı? o didūn alınıcak mı? ğayınnam diy ne didiyeñ yanına va. yellere
 126 giriyom. ğaynatam, biṣiy diyo ne didiyeñ varıp yanına diseñe, vasaña. ğalan geri
 127 ğaṣdım, utandım da. paray unuTmuṣum, vememiṣim de paray isdiy. işde, āṣam
 128 didim. saṣlarıma iki toḥa, iki toḥuya didūn alınıcak mı. amān yā niydicēn? bunnarın
 129 biṣiysi yōdu. deēṣ iTcēm didi. deēṣ idince gelin ğuyē olamadıla. öldü ğarı, ṣindi
 130 ğörümcem öldü. ğörümcem ölünce babam da ben seni ğoturücēm dedi. bu ayṣa
 131 ōluKludā ayṣa ğucāmda. çocukluyum, çocuk ğucāma oldu. o da gelin ğuyē olmadı.
 132 harcamaduk para ğomaduk. seni ğoturücēm. iy çocuKdan ayrılısam, nahal ayrılıcām.
 133 ben bi ālıyom, babam aldı, ğótüdü. duruyom, ālıyom. bi ūn böyle ikūn böyle. ğaylı
 134 ordan duruken duruken alıñ, geliñ, ğoturūñ beni. çocuk orda ayrı, ğucāma aldım,
 135 biraḥıP geldim. bice çocuk durmuy, beṣiK olmayınca. ğaK didi, beṣik bul dedi
 136 ĩrahmetlik. mādēm getüdūñ, ben niydīm. eliñ çocūnu at, gitsin dedi. ne beṣi bulcām.
 137 iy öyle didim. dinnān nankisini kesseñ acımaz. nere ṣiydīm, ğoṣlerim doldu. iki ūn
 138 ğörmedim. o çocū durḥudamıyola. biyo biri geliy, çocuk durḥudamıyok. biyo biri
 139 geliy, çocū durḥudamıyok. nankisini ānadıyım. vallāhi çok çekdim. ṣindi de ĩraatlına
 140 furdum. eñer bazı oluy, ṣuray süpürmeyi ğözüm kesmiy, yalan yok.

KASET NO : 6
 DERLEME YERİ : İSKİLİP – ÖRENSEKİ KÖYÜ
 KONUŞAN : AYŞE ÇİFTÇİ
 YAŞI : 43
 ÖĞRENİM DURUMU : YOK
 KONU : KARIŞIK

- 6 -

1 herüfün canı çıktı. ölu geldi, gelini, gızı geldi herüfün. ordan, zabā aşama galmadı,
 2 canı çıktı adamın. aşamdan ābim geldi. senedi veñ bañıyım, görücēm. dama
 3 soñacām didi gızı. sabahdan duTdu, āşam gızı giTdi, getüdü, dama soñdu gızı. ordan
 4 biz içeri, eve geldük. gızın üsTüne yörüdü, sen benim gızımı soñduñ. iltimin herüfü
 5 sen didi. āzıña bunnuña sıçıcām. benim gızı soñdun diy. emme benim herüf didi. beK
 6 gózel eTdin, öldürmeyvi didi. ordan āşam oldu. herüf adam geTdü, bunu eTdi. künde
 7 bizi isdiyi adam. herüf ikün yatakda da yatıyı. yere gomadı ki herüfü. toPrā ganiyá,
 8 yire gıladı. yire yalıyá adam, geliyá geliyá. üç defā geldi adam. herüfü kómmedi. biz
 9 didi kómmesin, didi. boñn yatacak burda, didi. kómmeñ didi. bañ didi. kómdön
 10 yirden getürük didi. iki ún durdu, herüfün ölü. sōna ābim geldi. haccük geldi.
 11 náydicōk'lan? bu goñar didi. adam didi. adam geTdük, iTdük kómúñ didi. adam
 12 geTdük, hoca ney geTdük. gıalan bi gızana su gıduñ. yuduñ adamı. herüfü yaturduñ,
 13 eve geldük. ben didi, malı tek yiyecām. bāça bāyı didi. sen burdan didi, seni
 14 öldürüyüm de, herüfün üsTüne yārüdü. iki bebek yüzünden galdım ben, gıapının
 15 āzında. eve gıomiyi, üsTüne bi bıçak çekiyi. kesecām, idicām, öldürecām, beni beyle
 16 iTdi, náydiyim yā rabbi? tek didim, babamın evüne seni alıyım, gıdiyim, şere tek
 17 didi. kúle ekmē bas, yi, bezdim didi. başımı yardı. iki ún üç gún başımı sardım.
 18 geziyám, başım sarılı gıandan. ordan ne çekdim dēze. işTe beyle oldu. yatā ney
 19 topladuñ, geldük, üç gún dayımın evünde durduñ aşāda. iki ún de sezere geldük.
 20 sezerin evüne geldük. sezer de çıññ didi. aşādan ev alıcōk, dur didük. ev arıyok
 21 didük. bu yana geldük. işTe, kótu bi evüdü; hiç bahılmıycadı, kótüydü. yapduñ,
 22 itdük, yuduñ, çatduñ hep. beyle bi ev oldu işTe, sen burda nahal oturucān diy, dirdiñ.
 23 burda bi delük varıdı. orda bi delük varıdı, ev kótüydü. işTe şindi eçcük eçcük

24 yaptım işTe. emme yaparuk. eccū vedük işTe paranın, eccū ğaldı. iki adama para
 25 ğaldı. hep vidük de bu bi dededen alduyduk. iP búken dededen. bi sözle vidi paray,
 26 vidi bize. ‘ā şindik didim de, gel didim. yaP da didim. isdiyá dedā didim. yapduk
 27 çabukdan, vidük dediye. şimdi iki adamın para ğaldı. adam didi: şimdi talladā ekini
 28 ney satıyım. benüm herüfün usTayı, getürücek de şimdi bu adama yapduracōk daha.
 29 işde bēyle bēyle ev yapacōk dize. náydicān işTe? kitli ğalsın da bēyle aldım yā.
 30 tahrānāy ğardıydım ben. ecük, yitmez diy gine ğardım. kim isdiy beni hani? işimi
 31 dutuyom, evüme giriyom, oturuyom. náydiyim deyze

32 kóy hayâtı gúlüm, náydicān işde. bāça ekdük, bāya gitdük. orāñ çödu, orak bişdük
 33 āşamaca. ot topladuk. giri bişdük, āşama giri eve geldük. çerā eTdük, mayalı eTdük.
 34 giceden giri giTdük. tallıyāTdük işde eve geldük. giceden su duTdük bāçıya. giri eve
 35 geldük. evde oTdük, bēyle iş duTdük işde. ne iş oludu? işde, evde oturuyoduk.
 36 anañādáyonñ, babañādáyonñ, oturuyonñ.

37 ilti mi diyonñ? çocuk, miyreme bebek aldım. miyisiye bebek aldım. biri kesdi, biri
 38 çaldı. iltim eneteri, yüzünde eneteri ğomadı. eneteri aldı, sokdu. üş ney, beş ney oldu,
 39 eneteri alıp sokdō. iltiydi emme, nahal iltiydi. ne çekdi ayşā bu iltiden? işāTdük de
 40 iltimin ğızı diy: babam öldü diy, anam öldü de, diy ki başın sağ olsun diy, bi
 41 gelmediñ diy. anañ ğuruTdu didim. naal geliyim didim. hadi didim. ossun diy. anam
 42 öldü, geşdi gitdi, diy. benim yirime gelicādiñ sen diy. gelmediñ didi. dayım evü çok
 43 bilmiyom didim. şimdi burda duruyā. iltimin ğızı duruyā, bi de olan va. öbürleñi
 44 saTdı. sa’lurda biri, hiç adam ğalmadı evde. ğapıy kitledük, geldük. bi allah va. hiç
 45 bişiy yok evde. bañıyım satacōk evü, bāyı, bāçayı. ben giTmem diyi, bizim adam,
 46 evü satacām diyi, bāçayı satacām diyi. evü saTdük, satacōk. dā talla va. durmam diy
 47 ābiñ, durmam diy. gidecek bañıyım satacak. uç ğun orda yatıyı, ğanın içinde ğalıyı.
 48 biri baKımıyı bacıma. ğanın içinde ğalıyı. hic baKımıyı, ğarı baKımıy, ilti baKımıy.
 49 ğarı yata yata ğan boşanıy ğarıdan. ben ölüyām diy. biri geliy, bāmın önü çevürüy.
 50 anam babam gelsin, beni ğotsün, ben ölüyom, diy. babam varıyı, abılam varıyı, ğanın
 51 içinde. bunu ordan alıy geliy, yaturuy. burda serem Taħa, serem Taħa, ğurtulmadı.
 52 ğan kesilmıyā didi. náydicōk dede diy. babama diy, dede diy. hemşire ğız geliy.
 53 serem Taħıyok diy, geçmiyā diy. inne ediyok geçmiyi diy. nahal kesicōk bu ğanı diy.

54 ğannîn içini yarıyı. çocuk olucā yir va ya? kókú alıyı hep, sōna bālıyı bunu. kesiliy
 55 ğan. bacım bóyle ğutuldu. eccük işde babam aldı geldi ğızı. burda duruy işde. bacım
 56 ğéTdi sōna, herüfü ğéTdi, motur duTdu, evün içini aldı, geldi. şindi burda duruyu.
 57 döndü abılam altında duruy evün. giTmem didi, babam didi vimem. ben didi, tek
 58 ekmē küle basar, yirim. dā didi giTmem. şindi oturiyá, yaşıyá. herüf getiriyo yiyecek
 59 emme, babam beK başıyo. bu, āşam zabah burda yatıyá. babamın evünde bişiriyo az
 60 bişiy. babamınan oturiyá, yiyá. işini dutuviriyi işTe. yuyucā iki bardak ne ya? anam
 61 öldü, ğışdi giTdi, ne ğaldı. babam iki çöpe döndü acıyá acıyá. yazuk babam.
 62 náydiyim dize? neriye ğediyim? görüyoñ. ğapının āzına oturuyom. giriyom işde.
 63 hatun düün eTdi. hic bilmedōm ğız geldi. didi ki: bi ğart va. miyrem biliyám didi.
 64 ben bilmiyodum ya. anā didi: ben bu ğızı biliyom, didi. dūne geldi, bu kāt didi.
 65 olmaz yavrum, didim. bişiy alıñ, geliñ de gidiñ, dūne didim. dünden ğuccük bişiy
 66 aldúk da, oña sardı. ben didim, gitmeyim. iki ğıza git başıyım didim. iki bebek
 67 ğuccük, ben nahal gidiyim. vañ, geliñ didim. ayşabıla va, onun ğızını alıñ da ğiçiñ
 68 gidiñ, didim. bunu ğótürüñ oruya didim. ğız aldı giTdi. dün, ğız gezdüK ana, bakduK
 69 ana, didi.
 70 aTike abıla geldi ya. tā babamdan, kókden beniynen şey aKşaba. herüfü benim
 71 kókúmden şindi. iki bi kók. ana diy, aTike abılamın evüne girdük de, biri şurdan
 72 başıy, biri burdan diy. baqsın didim. onun ōlu yok, çocū yok, hic ğorKřma didim.
 73 ğéTdim, allah biliy ya. benim bebām çok didim. ecük baña kómür viricāñ, didim.
 74 baña eccük kómür vi, didim. yidi bebām va, yiTmiy, alıyok emme didim. bi ğapının
 75 āzına geTdüle. bi zādiye dókdu, bi melē dókdu. dibāñ āzına dókdu. doldurdum
 76 harallara, çekdim içeri, atıvidim, atıvidim haralı. işde biTdi, bēyle ğodum. damdā
 77 haralları heP getüdüm. yidürünce iyi oluyoñ. yidürmeyince kótü oluyoñ. kótü olduk
 78 ayselinen, boyna ne olsa yidürücāñ, getürücāñ, ğoyacāñ, beg iyi idi. yidürmeyince
 79 kótü olduk, náydicāñ işde? babam geldi idi şindi. ná iTdiñ yavrum, ná aldiñ, ná
 80 iTdiñ, niye daKđiñ tili? diy. baba didim: bēyle bēyle 'aha didim. til daKđı adam.
 81 babam geTdü adamı, işşıKcı adamı. işşın sāti daKđurdu ğapıya. babam olmasa kim
 82 getürüdü, ğapıya daĥduruvıdi, ğapıya daĥıvıdi iş. bi de bōn geldi. şindi ná iTdiñ?
 83 didi. ipiy aldı tili. al didim, 'aha didim. zabalayın ekmā edicōk babama. zabah ille
 84 ecük ir gelivi, didi. depedā halamın ğızı va da, onu getürüvi didi.

KASET NO	: 7
DERLEME YERİ	: İSKİLİP-HARUN KÖY
KONUŞAN	: TESLİME CERİT
ÖĞRENİM DURUMU	: YOK
YAŞI	: 67
KONU	: DÜĞÜN-HATIRA-KARIŞIK

-7-

- 1 beşi sırtımıza sararduk, yohardan aşşā. āzımızı mızımızı ğorduk. omuzumuzda azık
2 giderdi. dā ikiyse, bebē birini elimize aluduk, birini omzumuzda bindürüdük. gine,
3 azık omzumuzda giderdük tallıya. orānan, ellinen biçerdük. şahır, şahır, şahır. öyle
4 biçerdük. şindikibi tırpan yōdu, orağ yōdu ezeli. böyle patuz yōdu, şey yōdu.
5 yohardan aşşā, döveninen Koşarduk öküzleri. onuñunan bi sürerdük, biyo da
6 yabaynan, harmanı savuruduk, atarduk örüsgerde. yā ezeli besdil erüklerimiz oludu,
7 bi çok oludu. yüz, ikiyüz tahTa ney. besdil iderdük onnarı. zabā āzeninde ğalharduk,
8 ğalbulları ğafamıza daharduk, hadi bahıyım besdil ezmiye. orda erū ırğarduk,
9 toplarduk, ezerdük, tahTalara sıvarduk. öyle öyle işTe. şindikibi dēl, o fāt çetinidi.
10 öyle işler dutarduk. ne biliyim ben, tırpanınan biçerdük ekini, ğavarduk, elimizinen
11 ğavarduk. ğanıynan getürüdük. öküz vardı. işTe esgi ğarılar bu zanaat.
- 12 esgiden, ğafamıza fes furunuduk, altun fes. depelik furunuduk. şöyle, ğafamıza şey
13 giyerdük, ğısa góynek. şuralarımızdan ğısa góynek giyerdük. depelik furunuduk, fes.
14 bi de tosyā ğuşāmız ney vardı, şöyle sarunuduk. onnarı ğuşanuduk. ne biliyim, ezeli
15 duvānan gidilüdü. gelin, duvānan şindi.
- 16 bizim bayramımız da beK zollu oludu. şindi ortalayın bi dere va. dereden bi geçesi
17 beri gelü, bi geçesi öte gider. ‘ā şöyle, öğlenleyin birisi ötāçe cāmiden varula. beri
18 geçedeki de zabānan bāru, geliñ bize. onnarı, ötāçeden gelen adamları şey serelle,
19 sufrayı. bizim geçedeki adamlar otumaz, onnar Karşuda dikülü, onnarın hizmetına
20 yelü. onnar, şindi gidince mevlüt baş oldu. bi kere de sen, baña gelüsün, ben saña

- 21 varum. aḲrabāsı olan aḲrabāsına. o óndekûn bu geçiye gelenonnar, hepsi bu geçiye
 22 gelü aḲrabāsına. ertesi ún de biz, hepimiz oruya giderük. onnar otumaz, ekmēñ
 23 başına. bizim şeyimiz böyle. odanın yanına oturula. toplaşu, kóyün hepsi. yimek
 24 getürü ilk āşam orda yidürüle, hepsi bi.
- 25 işTe pirici olan pilaf yapıy, çorba yapıy. pirici olmıyan bulğur yapıy. ğabaḲ olsun,
 26 fasille olsun, herşey bişürüle. oruya toplanuduk, orda yilleridi, çoluğ çocuk herkez.
 27 şindi, onu da unuTdula ğaylı, şindi yok. gine bizim, bi iki bayram oluyu da üç
 28 olmuyu.onu, birini ğaldurdula aradan.
- 29 elbise alıyoduk ezeli. bóyle basma, ğadife madife, şo, bu yōdu ya. basma aluduk.
 30 tosyā ğuşā alularıdı. ipekli cember alularıdı. gelinleri de burdan evünece bōçāden
 31 aldın mı ótāçiye ğadar yörüyerek gidelleridi. gelin alıcı dōrt yandan dutar, yörüyerek
 32 gidelleridi. şindi taksiye binip de gidiyola, o fāt óyle deel.
- 33 ğına gecesinde bişiy yapmazla. toplaşula, bi ğına yahalla, oynalla, ğúlelle. ilā
 34 edikene, ğına yahıkene ğızı āladula, ālalla, ondan sōna öĝlenece oynalla, ğúlelle.
 35 öylen sonu giydürük gelini. gelin alıcı gelü, alu gider. ertesún de duvağ yaparuk,
 36 kóylü birükü, ebede çevürüle başında. geline,parası olan para dahıy, parası olmıyan
 37 ğap getürüy. neyi varısa herüfün. ezeli eteklik gibi şeyler. ne varısa onu dahıyola.
 38 şindikibi altun daḲma ney yōdu ki. o fāt basmañ varısa eteklik çevürüyoduñ, yazmañ
 39 varısa yazma çevürüyoduñ, para çevürüyoñ, altunu olan altun çevürüy. yā çalıyola
 40 āzına geliniñ. eşie yā çalalla. gelini getürüle eve, oynalla, gelinin yanında yasdıyaca.
 41 namaz ğıldurula geline, ebdes aldurula. ğúyō ğalan gelü, ilāhiyinen ğapının yanına,
 42 ğúyōya ğalan, çürük yımırta mı va, sālām yımırta mı buluyola. yımırta furallarıdı,
 43 ğapıdan giriken.
- 44 ezeli zabahleyin gelin ğalhar, biz beş altı ekmā eTdürüdük. tandırın óne otutduruk,
 45 beş altı bi ekmā eTdürük. ondan sōna gelin ğalhar ğalan, herkezin, gelenin elini öper.
 46 gelin iki üç ekmā eder. onu ordan Ḳapuşula, yille, gelinin eTdōnu. herkez gelü, ne
 47 getürüse, ne dahılıcāsa dahalla. oynalla, geçelle, gidelle.
- 48 ezeli deve yapallarıdı,şindikibi delidi ya. ne gōzel deve yapallarıdı. zilleri dahallarıdı.
 49 iki āç uzadularıdı, şöyle. arasına bi adam ğuyallarıdı. üsdüne, kilim milim órtelleridi.

50 o da lóngúdü lóngúdü gidiken zil çalar, gidelleridi. o üs yannarında adam oludu. dā
 51 fazla, onnar oynardı yanısınna. kimisi bacaklarının buralaraca gara çalardı. kimisi
 52 yüzüne çalardı. kimisi sahal dahınudu. her birisi ayrı bi ādet edinüdü. öyle öyle bi
 53 oyun çiharularıdı. ğaynatası varıdı. ğaynatası şeye gelmiş, dūn yerine. veysalın da
 54 bekiriñ de ardında ğuyruk bālıydı. şöyle uzun, şu tallaların kenāllerinde, çayıllarda
 55 şöyle topuz gibi şey oludu. onuñunan eyicene çarpıyı öte beri. oynuyu, ğaynatası
 56 gelmiş ardından geçiyim demişimiş, ğaynatasını ğórdō yok ya, naal çarpdıysa
 57 suratına vuruy. nahal diken'lan böyle. işde böyle oynallarıdı. evelī, herşiy iyiydi
 58 şindikinden. şindi tıñğıdı tıñğıdı. ne ğózel oynannar çiharularıdı. biz de ğaçarduk.
 59 allah bilmezdi. bu dā, daşı onun için yaratmış diy ğaçarduk. şordan bakdın biri
 60 çıktı, çıhıy hemen ordan tüyerdük. giderdük, deriye depiye gider, saklanuduk. onun
 61 evüne vamaadan geşdin, ĩsanının yanna da varamıyoduk. şindi, herkez ğızla da varıy,
 62 adamla da, hepsi oluy. düün de yimek olarak pilaf da yapalla, fasille de birüşüle.
 63 bulğur aşı olan bulğur aşı bişürü. şindikibi, zengün dēlidi ki esgiden ĩsannar. pirici
 64 nerde buluyoñ. bayrama bile bulğur iderdük. aş keselleridi, aş bişürüleridi, Katıklı.
 65 herşey yapallarıdı. hevla bekmezi edelleridi. geline bi hevla ederdük. şeker ney yōdu
 66 ya, onu da bekmezinen bi havla ederdük. bi de tavuk bişürüdük. bi de pilaf. tavū ney
 67 pölmeden oruya iletmiye giderdi. gelin hevlası delleridi. geliniñ cebine hevla
 68 ğoyallarıdı. şöyle topaklallarıdı. orda şindi, oruya varınca, eve gelince, tası depince,
 69 herkez yanda durar. gelin, halvayı ğalan cimcik cimcik herkeziñ eline verü. ğayınnası
 70 muyunnası kim yerüse, o öyle dādulu. döşşēñ üsdüne aTmıya para getirüle. gelin
 71 getirü, cebinden çıhardu, döşşēñ üsdüne atar, ğucāna olan verüle, o olana verü paray.
 72 heP ğakdı ğalan, hep. herkez, yaşmāyınan öyle avluya dolarduk. dā avludan acaba
 73 allām şu delüklerden biri ğórer mi diy, birimiz de dışarda dikülüdük. bi erkek gelü de
 74 baħar diy. şindi, ben seni bilmem, sen beni bilmeñ. nahal islah tosyā ğuşaklarını
 75 ğuşanu muyduk, fesi furunu muyduk saña. herşey işde. pisTan yōdu, ğısa donunan.
 76 üç etek, onnarınan gelin oluduk, önden hōrmet varıdı. mendiliñ başına bi saħallı
 77 geldin miydi óndeki deliānlı darpıdan ğalhardı. şindi va mı?
 78 şindi herkes, beşik sırtında, helke elinde gelüleridi. oruya oturuduk. bi de ğızılcabayır
 79 va üsTünde, yanında. o kitlenesiler kókünden dōru durmazdı. bi çoban yanına gelsin,
 80 ya bi eñük kişdürüleridi, ya bi ğabını alula, ğaçallarıdı. öyle de feşel insanlarıdı.

81 oruya giderdük, o ahladıñ dibine. şindi şu yandaki goñşu da gelüdü, yatarduk. gece
 82 gavrama ederdük, yatarduk. o yandahı da gelü, o yandahı da gelü. toplaşuduk, bi
 83 ahladıñ dibine, döşenüdük yoħardan aşşā. gaylı senin neyin va bulğuruñ. benim
 84 neyim va, tahrana va. onu, galhar zabahlayın bişürüdük, yirdük. herkez zabah
 85 ezeninde tallasına doludu. öğlenleyin gine ederdük. herkez emti olan, semti olan
 86 kóyden azık getürüdü. onu, oñ o tallayı baş itmelüyüdük. bi anam varıdı. dālī eñer bi
 87 ekin biçerdi, tam şurdan yĩdın mıydı, şu ellīnen. dutam dutam tam şurasınāca yıardı.
 88 bi desdey, böyle eline aludu. o da yire godun muydu şöyle bi gózel oludu. burum
 89 burum buruludu. hepsi kelleleri getürüdü. öyle öyle giderdük, biçerdük. şindi
 90 arabıya bin, tallada in. o oñā gidivürüdü sapa, o oñā gidivürüdü. bizim bu hacı da,
 91 usda yōdu o fāt dā. hacı da usdaydı. ğapı da yapardı, herşiy yapardı, elinden gelüdü.
 92 sen giTme tallıya, biz sapı alalım geelim. beş on arabacı bi oludu. onu oñ
 93 getürüleridi. harmana getürüleridi. goşarsañ ‘ā óküzü de goş, hahidebülüseñ, biz
 94 gidiyok, yaluñuz tallıya. hacı da onnara, kimisine boca yapıvürüdü, kimisine ğapı
 95 yapıvürüdü. her birisine bi iş dutuvürüdü. tabi, bedāfa olu mu? esgiden herşiy oludu.
 96 ğafañda çiçekler, ğara cember doħurduk. o cembellerden örtünüdük ğafamıza, ğız
 97 diyom yanmaz mıyduke?ıccak mı dēlūdü? ğara boyuya, burda şeerde boyatduruduk,
 98 kóye getürüdük. onnarı örtünü giderdük. ne biliyim diyom, insan yoñsa bişgün mü
 99 oluduk? şindi, yoħa yazmaynan yanıyok. herkez, senin Kumaşñ benimkine
 100 benzemezdi. benimki seninkine benzemezdi. çok haddinden ziyāda. künde bi donnuķ
 101 atardım. zabahleyin eKmā ederdim, içine girerdim. üç dene görümcem varıdı. ekmē
 102 sen idivi dellerdi. biz başga işi dutalım, dellerdi. eKmē ben iderdim. beziñ içine,
 103 eñer zabāca, yarım ak masura sarardım. şindikilerin, uyhu gózlerinden dókülüyü
 104 hepisinin. böyle yarıma doldurudum, ekin yarımına. o, bi yarım, bi donuā yiterdi. onu
 105 oñ doħurdum. ertesi gece bi dā. her gün de bi donnuķ atardım. bi de çuvalım
 106 varıdı. ğacır ğacır bi öterdi. emüz de odanın yanında. bu dillerdi ali osmanın arif ānıñ
 107 gelininin şeyinde biz oturamıycōķ. ğacır ğacır dillerdi. ğafamızı ārıdıy, dillerdi. öyle
 108 ne gózeldi. dolaP da çözerdim. amān şindi işde. ğakmay gózümüz kesmiy. bi kóyüñ
 109 içinde, yimēni de yapardım düüncünün. birinin bi bebē oldun muydu, gece yarısı
 110 da olsa, seni örtüden ğaldurula, gótürüleridi. sōna benim yōnis de bi zeklenüdü. ana,
 111 saña ayrı bi özel oda yapıcām, herkes saña gelicek. hepisini gendü yaPdı. yōdu ki

112 hani şeyde tokdır yōdu, bişey yōdu. alu giderdi. oruya giderdük, orda bebē olduru
 113 gelüdük gece. aḲlımız, şindiki işe de aḲlımız ermiy. haḲğaTdan ezeli göleyidi.
 114 şindi, çorbayınan murbayınan şonuñunan. biz çorba furaruk. zabalayın galharuk,
 115 mayalı, misir ekmē. bi misirimiz varıdı, babamın ğır haḲ ney çıharıdı. böyle atmış ak,
 116 ğır haḲ. ğoca bi helkire doldurudu. kóylünün hepisi gelüvürüdü; ekini biçmiye, misiri
 117 ğazmiya toplaşularıdı. babamın tallası çōdu, zengünüdü de. bi arpalı varıdı. o arpalı
 118 şindi ārdın mıydı, ğızardın mıydı arpa yolarıdı, gelüleridi. herkez, gendü bişdünü,
 119 yoldōnu bi sıra yapallarıdı. böyle, herkez yolarıdı, yolallarıdı. onu, biyol da ğurudun
 120 muydu dövelleridi. onu un yapallarıdı. babam da dimezdi, nerelere gitdi, niṯdiñiz?
 121 diy sormazdı. heruf ne getürüse. gendü ne getürüse getürü, getümesse isdemiye bile
 122 gitmezdi. ğoca kómüş varıdı. zilleri daḡarduk kómüşlere. şangur şungur. şindi de
 123 işTe, moturu çıkıdı, o fāt kómüş ötüyodu, şindi de işTe motur ötüyü. zabahlayı
 124 galharduk, galbur zamānı giden ğannını doyurudu. oküzünü doyurcān, tōmu sırtıña,
 125 omuzuña alıcān, hadi bahıyım dePmiyādicān tallıya. ilac üçün, oküzün dört bi yannı
 126 evlāklersin. oküz ğalan, gendü başına sürmüye başlayınca biraḡu gelüsün ğalan.
 127 şindi ğarılara ne iraat, yaluñuzusañ o bulaşuñ da duruyodu, o kúpürüñ de duruyodu.
 128 eşliyseñ, biri gelişdāni biri yuyodu. şindi ĩraat ĩsan. biniyola motullara, alıyola,
 129 beşiklerini bebeklerini ğucaklarına, hē dolduruyola çencireleri. vaduñ tallada, aynı
 130 pinnik mi neyse, oruya gitmiş gibi. bōrölcesinden, keşgēnden, bulğurdan hepisinden
 131 ğotürüle tallada. benim gelinin ğayınnası o, bişürü boyna. bı yıl boyna o bişürdü, biz
 132 çalışduk. iki kişi, benim ğızgilinen çalışdıla bunnar. iki moturunan, üç moturunan
 133 gidiyoḲ tallıya. iki moturunan çekiyok. biriynen de patuza furuyok. iki ünde, bi
 134 haftada galhıyok hemen. emme, o fāt ombeş ğuñ, bir ay bi buçuay duran varıdı
 135 harmanda. aman derdim, ğapamaz olasılar, sırtınıñ üsTünde ğapasılar, derdim. bu
 136 tallay, bōyök bōyök ğapıcakları yerde, şöyle güccük olsa da derdim. bōn buruya
 137 gitsoḲ, zabah da öteki tallıya gitsoḲ ya, derdim. benim babamın tallaları bōyükdü.
 138 ğavramıya gide gide osanuduk. ğavramada tırpan yok, bişiy yok. eliñinen biçicēñ
 139 hepisini. onu da osanuduk. övey anama derdim: ana ğız osanduk, hadi girelim,
 140 yatalım. ğızım, bu tallay kim biçicek. bu ğoca tallay biz yatcōḲ kōlgede, emme,
 141 bunu biri geliP de biçiviricek mi? derdi. sen arḡamsıra gidivi, derdi. sen arḡamsıra.
 142 tallıya girdin miydi, şindi o bi ğucak ekini yī, şoruya varış dāni o bi ğucak ekini

143 peydahlayış dāni giderdi. ben giride, onun biyo da ordan şuraya girerdi, o desdeleri
 144 oruya atardı. ben de, onun ğalan ğuyruklarını toplay toplay giderdim. hem ağlardım,
 145 hem giderdim. ğaPmaz olasılar. sırtınıñ üsdünde ğapasılar, derdim. bi yıl yaTdı
 146 babam öldü. bi yıl yaTdı, anam öldü deyiken ğala ğala, babamıñ o çok malları da
 147 ezaldı, ez malları da ezaldı, her şeyleri. şindi gine allāma şükür, verdō şey emme. iy
 148 sen aldıñ, ben aldım, hepisi giTdı. adam da çetin oluy, zengün yerden gelince. bunnar
 149 fiĥāreydi. ĩrahmetlik işde ölen úvey annem, bu ölana verüseñiz verüsünüñ, dedi.
 150 vemeseniz, eñer şu şart olsun, getürüm bi adam, dedi. iki, dene de bekar ölumuz va.
 151 bekir va, hamdi va. bi adam getürüm, bu ğızın üsdüne dedi. bu góbele verüseñiz
 152 verüsünüñ, dedi. babasına verüseñiz ven vemeseniz dedi. adam getürüm üsdüne vallā.
 153 verüm tallaların yarısını da üsdüne, didi. iy, babamın vaķtı geçgün, onun da şey
 154 delānlı. babam nıtcek, onun arĥasına gitmeyiP de. bunnar da fiĥāreydi, yiyecek ekmē
 155 yōdu. ğızım, ben sã ekmē de verüm, ğızım, ben senin ekinini de verüm, böyle derdi
 156 baña. ğaç iki yıllerden dúnür geldile, ğaç iki yıllerden vemedile. onun didü oldu.
 157 emme, ölüş dāni de, baKdı şindi ölüş dāni, başımın cemberimin boyasına varış
 158 dāni vedi. ekmēne varış dāni. ekinin yitmedü yirde verüdü. emme, yidi dene góbelidi
 159 ğayınnamın. yidi góbelin içinde, goyneklerinin arĥası şöyle gücücük gücücük,
 160 arĥaları esgi, yuya yuya esgimiş. önneri bütün. öyle öyle bu güne geldük emme. :
 161 işde, şindi de bizim fātımız ğalmadı. dibek döerdük. dibemiz varıdı. gólümüz varıdı,
 162 ikişer ikişer gólük. gece birini ğoşarduk, gündüz birini ğoşarduk. o fāt ekin de
 163 boludu. şindiki devürde bu ev ney n'oluy. ğoca yir va. āzinaca böyle dolardı.
 164 üsdüsdüne, herkez ismini yazardı. geçer, atalla gidelleridi. nankūn gelicēñ?
 165 düşembōn, derōn. gelüleridi, oın döerdük, alula, gidelleridi. deermenimiz varıdı, un
 166 deermenimiz, yim deermenimiz. yim çekerdük, onnara gelüle şindi gine. emme, şindi
 167 hep göleye çıktı. dibek göleye çıktı. şey dönüy, ceylannan oluy emme. emme, bizim
 168 bacaklarımız uzadı, çetinli biz górdük. olan büyüTdük, ğız böyüTdük. kimi
 169 yuvuyāTdı, kimisi duvuyāTdı. biz zādeynen ğalduķ ğalan. ezeli hatir sayıludu. şindi
 170 sen beni bilmiyoñ, ben seni bilmiyom şuruya bi otusan, ortalık yire. ğaç kişiyen
 171 aKrabā çıĥıyoñ. emme otumasañ, sen beni bilmiyoñ, ben seni bilmiyom. ezeli
 172 öyleydi, büyük güccü bilüdü. önünden darpıdan ğalĥardı. şindi, ğaynataların önünden
 173 de ğakmıyola vallā. şindiki gelinnik de göley. biz ezeli eve girdiñ, bi dā sesini kimse

174 duymazdı. esgere giTdi, bu yidi góbeliñ içinden, elti milti yok. yidi góbeliñ içinde
 175 durdum. ğayinnama, ğaynatama söylemedim hiç. ğaynatam da ırahmetlik, ğapıy
 176 dışarı çıkmazdı, beni almayınca. hadi ğızım, gidelim. her yire, beni gótürüdü,
 177 ğızlarını gótümezdi. biyol ombaşı dağdı, biyol çavuş dağdı. bizim ombaşıımız nerde,
 178 bizim çavuşumuz nerde? ğızım siz gidiñ, eve varõñ, çavuş gelsin dirdi. eccük de
 179 dilbezidi.
 180 esgerden geldi, söyleñ ğalan dedi. yiter ğalan dedi. iki dene de õluñuz ya, yiter ğaylı.
 181 nahal söylüycēn? çıkmıy ki burdan. söyle bõn babama. söylersen söylersin,
 182 söylemeseñ, vallā, āşam gelince zopay yirsiñ. vallā düverim seni. yimin eTdi,
 183 niydīm? ben niydīm? ben, bebē ğucāma aldım. baba al, sen şu bebē duT, dedim.
 184 ğaynatamın eline vedim, ğapıdan dışarı. ezeli öyleydi. şindi āşam geliy, zabalayın
 185 babā, dedē. sakıç yok, bişeylik yok. adını söylemezdük ğocamızın. şindi herkez, o
 186 söylüy adını, o söylüy. söylemesi iyi dēlümüş, ğaynatıya söylemesi. ezeli ikitap
 187 oñuyan ğarılar derdi ki: leylim diy bārıñ, derdi. adını söylemeñ de. buyruñ leylim
 188 deñ, derdi. hani şindi, buyruñ diycek. hacı, hoca deyip çıhiyok şoruya. ezeli öyleydi.
 189 ğaynımıza söylemezdük, dargun gibi ğonuşmazduk. herkez, bi sen deel ki. her gelin
 190 öyle. ğayinnamıza söylerduk de, ğaynatamıza, ğaynımıza. her gelin söylemezdi.
 191 ğayınna evde ğalıy tabi. benim ğayinnamın da bi bacā topalıdı. üsdüsdüne üsdüsdüne
 192 çıhartmış, çıhartmış, altı dana. dört góbeli va, üç dene de ğızı varıdı, yidi dene. oniki
 193 onuç kişiyük bi evde, ayırmamış. birinden bi azğunlū ğórmedim, aziyeti hiç.
 194 şindikibi dēlūdū ezeli. islah, ne biliyim ben, geçiniyodu. böyünü biliyodu, ğuccünü
 195 biliyodu, geçim yapıyodu. şindi óteden gelen gelin, baña ayrı ev dut. iy, bu adam
 196 niye kesesini boşatmış, saña ayrı ev duTduKdan sõna. senin ğayinnāñ, ğaynatāñ
 197 ğahrini çekmedüKden sõna, çekmiyola şindikiler.

KASET NO	: 8
DERLEME YERİ	: İSKİLİP
KONUŞANLAR	: AYŞE UYSAL - ŞERİFE YAŞAR
ÖĞRENİM DURUMU	: YOK
YAŞI	: 51-45
KONU	: DOLMA YAPIMI

-8-

- 1 - şerîfânım dolma yapmay, nasıl örenebiliriz senden?
- 2 - önce suyunu gıyok, gıynadıyok. ocā yahıyok, ondan sōna, suyuna pirici ıslıyok.
- 3 duz atıyok.
- 4 - ne gıadar pirice, ne gıadar duz gider meselâ?
- 5 - meselâ beş kilō pirice, yarım kilō duz yetiy. bi kilō duz yeter. ıslarsıñ, gıaynar suyu
- 6 üsdünden silkersıñ. ondan sōra suvanını dōrarsıñ, soyarsıñ.
- 7 - beş kilō pirice, ne gıadar suvan gider?
- 8 - iki kilō guru suvan gider.
- 9 - onu ince dōramasının, iri dōramasının bi önemi var mıdır, nasıl olur?
- 10 - normal, yemek yapıdōñ gibi dōruyōñ işde. tereyāyınan gūzelce sararana gıadar
- 11 gıazardıyōñ işde. suvanı dōradıKdan sōna iki dolu pirice, iki dolu su gıoyōñ. gıabına
- 12 ölçüyōñ, gıabı va piricin. duza ısladuKdan sōra ölçüyōñ. ölçüyünen de iç yapacāñ.
- 13 içini, iki doluya, iki su gıoyōñ, içini yapıyōñ. gıazarTdōn sovanınan barāber alıyōñ.
- 14 sinilerde soıduyōñ. soıTduKdan sōra torbalara dolduruyōñ.
- 15 - bez torbalara mı oluyor?

- 16 - bez torba oluyo. bez torbıya gúzelce dolduruyoñ, souTduKdan sōra. āzını bālıyoñ.
 17 ondan sōra ğazanın dibine, etini kızardıyoñ. etini ğızarTdıKdan sōra suyunu ğoyoñ,
 18 suyunu ayallıyoñ. içine sacıyağ ğoyoñ, sacıyañ üsdüne sini ğoyoñ.
- 19 - suya dēmemesi mi ilāzım onun?
- 20 - suya dēmemesi için tabi. sini ğoyoñ, sacıyañ üsdüne. sininin üsdüne de torbalarıñı
 21 gúzelce yelleşdiriyoñ. etini ğızarTduKdan sōna āzını kapadıyoñ. suvuyoñ,
 22 hamulluyoñ, hamur yōruyoñ.
- 23 - ne ğadar ğaynaması ilāzım, bu dolmanın?
- 24 - işde, meselā sabah erken koyduysañ, öğlene ğadar kaynaması lāzım, aır ateşde.
- 25 - servisi nasıl yapmamız ilāzım acabā?
- 26 - selvisine helva yapıyoñ südünen. çorbasını yapıyoñ. servisini de ğaylı işde açıyoñ,
 27 yapıyoñ. misāfiriñe göre ayallıyosuñ tabi. ğalabaysa oña göre ayallıyoñ, çōsa. açıyoñ
 28 torbay. gōzel bi taviya boşadıyoñ. torbanıñ birisini tavlandırıyoñ. üsdüne eT suyu
 29 ekiyoñ, tavlandırıyoñ. sōna selvis yapıyosuñ.
- 30 - o eti neresinde Kullanıyosuñ acabā?
- 31 - üsdüne dōküyöz, üsdüne didikliyöz. ğazanın içinde bişen eti, dolmamızın üsdüne
 32 didikliyöz. kemünden ayırdediyok gúzelcene.
- 33 - beş kilō piriç, ğac sofruya yeter, ğac kişilik misāfiri ağıllıyabilü?
- 34 - üç sufrayı ağıllar. iki kilō piriç, bi sofruya yetiyi. oniki kişilik masıya yetiy.
- 35 - daha bunun yanında bi ayran bulunu mu?
- 36 - ayran ediyok, sirke salatası yapıyok. ayranımızı, sirke salatamızı selvis yapıyok.
 37 önce çorbamız yiniyo. sōra dolma ğonuyo. en sōna, tatlı konuyo helva. öyle selvis
 38 yapıyok.

KASET NO : 9
 DERLEME YERİ : İSKİLİP-ÇAVUŞOĞLU KÖYÜ
 KONUSAN : HALİME BODUR
 YAŞI : 69
 ÖĞRENİM DURUMU : YOK
 KONU : HATIRALAR

-9-

1 bi tek pisdanım varıdı, giydim. ertesi ün de zabalayın ğağdım. t̄zey çıharTdım, esgiy
 2 giydim. pisdanım da esgiydi. ğapıdan geldi ğaynım. şöyle, saña dedi pisdan alıcōk,
 3 dedi. cehennemın dibine al, almassañ alma dedim. ben s̄a pisdan al diyom mu, şimdi
 4 dedim. gendün alıyoñ ya dedim. beninen ūraşıyoñ, utanmıyoñ da, utanmaz dedim. o
 5 da b̄a bi yandan çekişiy, çekişiy de öyle diyom. b̄a şordan, ğapıdan ne aTdıysa
 6 şurama, eKmek çevriyom. kōşede ekmeK ediyom. eltilerim ekmeg ediy. ordan ne
 7 aTdı, ne furdu, bilmiyom. 'ā şöyle, ğara cemberim varıdı. şurdan atınca, buray aynı
 8 şöyle bıçak çekmiş gibi yırtıdı. ne oldūnu bilmiyom, oruya aşıdı, gēTdım, aşıP
 9 gidince, orda şöyle bayıldım yatıyom. birisi ğalhıP da ekmēñ ōnden, ne oldum diy
 10 bakmıyola. oruya ğan yılmış, kılçeleşmiş. aKlım başıma geldi, ğaKdım, dışarı
 11 çıKdım. dışarı çıhınca abılama dedim. böyle oldu, böyle oldu. ben dedim'ā gidiyom.
 12 ordan şevket dedim, naal bişiy aTdı, burama geldi dedim. gidiyom'ā dedim. ğalhıyım
 13 da, gidiyim baylı dedim. ğunnūk yok, dışlık yok. ben pisdanı esgi giyerim, t̄ze
 14 giyerim, dedim. ondan sōna, abılama da gidiyom'ā ben dedim. ordan biraKdım,
 15 geldim. veyis ğuccūdū dā. anamgile gēTdım. eltime vadım. anam demiş ki baş
 16 yuħarı tallıya, yuħarı çıhıyom ben. kōtū kōtū geliy ya, gine bişiy etmişle ellēm,
 17 demiş. bilmiş anam. böyle böyle oldu ana. ne aTdōnu bilmiyom, ğaynım cemberimi
 18 şeyiTdi, yırtıdı, dedim. bilemiyom dedim. gidiyom, gidiyom biraz yatıyom ki,
 19 meşeleriñ içine. gōbel başımda dikilip dōküy. sōna ben anamgile varınca babam yeni
 20 getmüşümüş, demüsdü derük oruya çıkmışımış, giri yolladı, giri geTdürdü. beni eşşē
 21 bindürdü, beni geri aldı, kōye geTdü çavuşōna ğız biyo al da, gel de. öyle mādēm, o

22 baña şeydiy, ben onuynan ne ūraşıym, deliynen. kóyde de havruz yapıyola. şöyle
 23 havruz gibi. ordā usdalar demiş ki babama; dedile ki: sen bunu, böylece gótü dedile,
 24 havuz ābi. üç seneden yedi seniyece cezā alu, bu dedile. ğarıy dōme yok, dedile. bu
 25 ğanınan, şeyinen dedile. geldile ğaylı. beni döşşē yaturdula, yaTdım döşşēKde,
 26 yatıken, yatıken ne başımı yasdua ğoyabiliyom, damara inmiş. damardan yasdua
 27 ğoyom, şöyle yatıyom. yasdua da ğoyamıyom başımı. hacı geldi. o da ğapıdan,
 28 şordan geldi. 'ā bebekleri górdü, şaPğa bıraKdı giTdi. evelı, bi şaPğa varıdı ya,
 29 bıraKdı, giTdi. āşam oldu, gelen giden yok. çok yaTdım. yaTdım, yaTdım, ğaylı
 30 ğaKdım. ğaç gún yaticāñ. babam geri getüdü. eşşē bindürdüle, geri getüdü. ğafamı
 31 dutamıyom. eccük dā ğulāmıñ dibine ineymiş, ölmüşümüşüm. burdan damarı
 32 yırtmış, ğanım dinmiy. ahıy, şarıl şarıl, ondan sōna öyle yaTdım, yaTdım. dēy gece
 33 yarısı geldi. sen de niydiyoñ, naalsıñ, niTdile? demiy hiç. bizim bu adam, 'anguT.
 34 'anguT, 'anguT vallā. öyle öyle çekdim ben. ğaynatam derdi, ğaynatam öldüydü o
 35 fāt. ğaynatam derdi emme, bu olmuyaydı derdi, dohuz ğarı çıharduduñ derdi. bu
 36 çekdi senin ğahrıñı derdi. bizim bu adamdan çok çekdük.

37 o geşdi ğaylı. gine eKmeK ediyok. eltiminen eKmeK ediyok çā'lardındāyınan.
 38 irehmenin ğızı ğaKdı, ğodula, giTdile. çütün yanına géTdile. eşşeklerin yanına. çüt
 39 sürücekle. eKmeKden ğaKduk. otumaz diy de, eKmeK ediyok. eltiminen burdā
 40 eltiminen. ğaKdı eKmeKden, ğaKduk. şöyle balgunumuz varıdı. biz ğaKduk
 41 ekmeKden. elimi yudum, elimi, hamurumu yuyom. bakdı mıdı ğaynım geliy. demür
 42 ğalmışımış, niye gelürıke bu diyom. şöyle goluñ gibi, bi çam odunu almış eline,
 43 saklamış, merdimene yoharı çıkdı. bu dedim, niye gelürıke dedim, arhasına géTdım.
 44 biriynen ney döüşdü sanıyom. ondan sōna vadı. biyo ğarısına yaturdu, hatuna.
 45 debelendi, böyle ğapının arhasına. ben de ardındayım. niydiyoñ sen? dedim. niye
 46 furuyoñ, ne oldu da geldiñ diy, tek tek soruyom. biyo döndü de, benim şuraya naal
 47 yaturduysa, dā duruy bellüdür izi'ā. hiç bilmiyom, bayılmışım gitmişim oruya ben.
 48 hiç bilmiyom, bayuldūmu da bilmiyom, naal yaTdūmu da bilmiyom. gótümüşle beni,
 49 şoruya, döşşē yaturmuşla, ğışlı bacaklı. aKlım başıma geldi. baKdım döşşēKde
 50 yatıyom, nerden geldim, buruya dedim. n'öldūmu bilmiyom, ğalhamadım, çok
 51 yaTdım. āşam oldu. çüTdēn şöyle geldi. ocāñ başına oTdu. o da, duyunca bakmıya
 52 gelmiş. o da, benim ahretlıdı senin hava gelüdü böyle. ikimiz oturuduk, bişiy

53 bişürüdük, yirdük. onun evüne ben varudum, benim eve gelüdü. ordan oña dedi:
 54 nīTdiñ bunu? böyle döşşē şey iTdin didi nīiTdiñ? dedi. furduñ böyle, döşşē şey iTdin
 55 dedi. hortlasın dedi, mezárını da ben ğazıyım, dedi. dā vallaha böyle. biliyom böyle
 56 dedōnu, benim mezárım sã ney ğalmadı, dedim. ben de, yok mu, benim mezárımı
 57 ğazan, hortluyasica dedim. sen hortlasana, dedim. daha mı ũrayışoñ beniynen,
 58 soKdun döşşē de dedim. ğaķmıř bi dā geliy, bıçaķlayım diy. bıçaķla öyleyse
 59 hortlayım. öldōm dā iy, utanmaz dedim. dā şey iTdi. soKduñ da döşşē, diyom.
 60 çekişiyom, yaTdōm yerden. aķlım başıma gelince, öyle çekdim, siz de, niydiyoñuz
 61 demedi. siz de niydiyoñuz, demezdi benim herüf. vallā ğız böyle, hiç zāP çıķmadı,
 62 hiç. bu anġuT, anġuT. zabahlayın oldu, dışarı gidemiyom. gōzümün ō ğararıy,
 63 yihılıyom. başımı dutamıyom. apalıyarak giTdim dışarı. dışarı, şöyle ayak
 64 demüsdemüz varıdı. oruya dayadım, çıKdım yoķarı, oruya oTdum. işedümü ney
 65 bilmiyom, oruya bayılmışım ğetmişim. anca hatunuñ anası diy ki: ğız ölücek ellēm,
 66 anasına baylı habar etseneñiz, diy. ğalķamıy, anasına baylı habar ediñ, diy. öyle öyle
 67 çekdim ben. işTe, çok ğalķamadım, başım benim diyom, ellēm ondan diyom. öyle
 68 geliy ki başıma, kōkünden geliy. bu başım kūtük gibi. davar geTdü saTmıya, davar
 69 geTdü. bekir dedim: satmayvi de südümüz, yoşurdumuz yok, dedim. dursun geçiler
 70 dedim. kúpeleriñizi veñ, dedi. borcuma veyim de, getürüyüm dedi. biz de vemedük,
 71 ondan sōna vemedile. ben de vedim. şundanıdı kúpem. sen vemeyince onnar vemez,
 72 dedile, onnar vemedile, ben vedim. ikisi de vemedile. ondan sōna ayrılduķ, ayrılıken
 73 iki davar vericēm, dedi. iki davar veriyim, kúpeleriñizi veñ, dedi. kimse de vemedi.
 74 ğaynıma dedim ki: davar alıken hani kúpeleri vemiyoduñ, onnar vemedi hadi ya
 75 benimkini niye aldıñ? harcadıñ dedim. beni böyle ũrařdıryoñ, dedim. hem baña öyle
 76 dediñ, dedim. baķ dedim, hem de davarı da vemiyōñ dedim. kúpemi aldıñ dedim,
 77 kúpey niydicēñ? dedi. de darıldı. řordan, naal bi ğoca dař aldı da, benim bōrūme
 78 furduysa, şurama. sen davar isdiyoñ diy vallā, öyle eTdi baķ. benim çekdōm anam,
 79 anam, her biri bi hava oldu. o fāt ğayınnam duruy, ğaynatam öldü. iki kere dün
 80 eTdim, ben oña ğafama furana. getdük, getdük durmadı. bi dā aldūķ, sōnadan aldūķ
 81 bu hatunu. biyo da ötēni getdük güccü. bu zamannarıdı, biyo da onu getdük. ondan
 82 sōna da işde ayrıldıla. herbiri bi yanna giTdi. ĩrātıma vadım.

83 biyo da ırātıma vadım. ğāmişāldan geldük, harmanımız va. ğayınnam, ısmayl gelsin
 84 de armuda gētsin, geldük ğaylı. harman baş oldu, geldük. gelince bāda tallamız
 85 varıdı. düveni sürdük, samanı getümüye gētdi. yāmur da yāyı, dōkülüy öyle. samanı
 86 getümüye gidince abıcası, ordan ‘şaPġanıya armuda gēdiy. eşsekleri alıy, hararınan
 87 armuT gelü mü? çuval yok, haralları alıy, eşşēnen armuda gēdiy, ‘şaPġanıya dōru,
 88 āşam oldu, gelen yok. gōzlüyom, ğarardı, gelen yok. şükrü derdük, ordan o geldi. ben
 89 de bilmiyom. bōn āşamaca husada ğaldım. o dedi: hoca dedi, biri düşmüş armuTdan,
 90 dedi. armut silkiyom diy, depesi aşşā düşüy. armuTdan düşmüş de heralde oymuş,
 91 dedi. bilmiyom da dedi, habar vemiy. ordan sōna, ğaylı şeyder miyim, durabilü
 92 müyüm? niTcēmi bilmiyom. ne zabah edebildim. o’luġludā ğız, dā evdeydi.
 93 sekūreynen ikimiz zabah olmuy, uyumadım ney hiç. sede oTdōm yerden’ā şöyle bi
 94 dinnaġ gōzüm yumulmuş, zabā Karşu, bunnı ğanamış, bunnı ğanıy ordan. hemen
 95 gōzüm pa’rıdan açıldı. ğaġ, ğaġ sekūre! dedim. gidelim, ya babañ beK hasTa ellēm
 96 dedim. gidelim, ğızı ğaldurdum, dā kōy ney ışımadı. ğarannuKda gētdük de
 97 ‘şaPġanıya vadım. dā ğün doaken vadım ‘şaPġanıya, ğün dōmadan oruya vaduġ. bu
 98 abıcam geldi ğarşulayın. düşdü de ğocañ armuTdan, dedi. beli acıdı, davar ney
 99 kesmişle. deriye çekmişle. vadım ki bizi ney ğöremiy, haşat olmuş. dışarı çıġarTdım.
 100 vadım, düşümde dedim, vallā uyumadım ney ya, dedim. oTdōm yerden dedim, şöyle
 101 uyukladıydım, bunnı ğanıy dedim. ğanadıydı bunnı, diyo ğarılar. mıKdarın evüne
 102 yaturmuşla. ordan, zabalayın ğaylı heP duyan geldi. ğardaşım esgerde. esgerden izine
 103 gelmişidi, o da geldi. o da yarı yolda ıras geldi. ordan döndük, geri geldük,
 104 getürüyok. aynı bebeK ılıncā yapar gibi, sırkılānan bāladıla, eşşēñ birine. şo yanna
 105 bāladıla, eşşēñ sırtına, aynı bebeK ılıncā gibi. kilimlēnen, yorġanlānan, şeylēnen
 106 yaturduġ. öyle geTdük kōye, yaTdı. dēy bi sene yatınca ğúz oldu. ğúz olunca ğaylı,
 107 ben dedi ğalġıP da çüt mü sürücēm? dedi. harmanı ney gendüm ğaldurdum. dā
 108 sapımız ney va. gendüm ğaldurdum. sürdüm, savurdum, hepisini ğodum. dādānı,
 109 bādānı, şeydēni. ben dedi: ğalġıP da harman mı, ókúz mü ğoşcām? dedi ayşā da
 110 ğa’mışālda. şeyimiz ekinimiz va. n’ēlcak? dedim. oruya samanı ney ğoduġ, dedim.
 111 niydersēñ eT, dedi. ben çüt de süremem, ğalġamam da, baġamam da, dedi,
 112 kúndelīnen adam duTdum, çüt vātı gelince. ğayınnarım, çüt sürmüye gidiy ğāmişāla.
 113 bizimkini de sürüvüñ, dedim. biz gendümüzünkini süremoġ, dedile. aluvümedile,

114 gōtūrūvūmedile. ġaylı onu duTdum, geTdük. ġayınnamı gōTdüm, eşşē bindürdüm.
 115 künde vadım vadım geldim. gidivi kündelinen dedim. ben kündelini verüm isiyin
 116 abıca, dedim. çüt sürmüye. ayāna çarığ aldım. ordan, orda sürüvidi. gendüm giTsem
 117 bu yatıyı burda, oña bahān olmaz. ben oña gidividiydım. kündelinen gidivi dedim.
 118 ben gidemem dedi. kōye geldük ġaylı. kōyde tallamız va. ġaynıma, sekūreyi
 119 aluṣduruvı de, sekūre baylı sürsün burayı, dedim. çütü de sürdüm. ekini de eKdim.
 120 dāda da varıdı, dāya da gēTdım. oruya da ekin tōmu saṣdurdum. seyreK oldu, bu
 121 ekin dedim. sōna gendüm saṣdım. ġız, bi ekin oldu, bi ekin oldu. benim mēmeT
 122 guccük, mēmeT dedim: oranın çütünü sür, lan yavrum dedim. şu eşşek boş gitmesin.
 123 iki yannımız dā, iki yannı aaç, orman. ġavaK da va, çam da. iki ġucaK çipri ediyim
 124 de, dedim. sen sürō, çihō da dedim. dā burdan şuruya ġadar vamağı, anā, sērt! dedi.
 125 okūzlerin boynunun altına, şuruya, boyundurū geçürmüş. ikisininki de altında bi tek
 126 çirpi almadım dā. geldim ki boyunduruk geçmiş. ġoyurusuñ, yeñiden bi dā ġoşan,
 127 gendüm sürdüm ġaylı. boş geTdüm eşşē ġaylı. oraK geldi, ekin aarmış, dedim. heP
 128 biçiyola eller ekini. niydiyim dedim. biraz ben ġorum ġāniya, biraz sen ġorsuñ, usul
 129 usul dedim. ġucāmızınan, şeynen dedim. harman, o fāt anadadunan yūkleniyodu
 130 ġāniya. ġānıy yaPdurdum, gōTdüm ġāniya bindürdüm. bi ırġat duTdum. tırpanınan
 131 bişdim, baş iTdim, geTdüm.

KASET NO	: 10
DERLEME YERİ	: İSKİLİP-KARKIN KÖYÜ
KONUŞAN	: FADİME TÜTÜNCÜ
YAŞI	: 57
ÖĞRENİM DURUMU	: YOK
KONU	: KARIŞIK

-10-

1 dört tâne eltiydük. eltimin varıdı dörT bebē. dörT de benim varıdı. sekiz bebek.
 2 sōnadan iki elti dā getüdük, onnarın da oldu belikleri bebekleri, onnar bizi ayırdı.
 3 ğaynatamız, onnarı bırağdı yanna. bize bā, bāça vemedi. biyol, bi māfet
 4 çocuklarımıza giydürücek giyicek bulamaduk. esgi toşgu idāre ediyoduk işTe. ondan
 5 sōna, biyol da eltilerinen dirilmedük, ayrılduk. işTe gine bā, bāça ekdük. óküz
 6 ğoşuyoduk, ordan çalışıyoduk çok çok. şindikibi ney ordan demiş, işler ğolay dēlidi,
 7 tallıya gidiyoduk āşamaca. bi çocuk ğucāmızda, bi pōça sırtımızda, āşamaca orağ,
 8 eliñde, ekin biç, ot biç. o çocuklara ılıncağ eT, bele, çez. ğayınnam doñuzudu, bi
 9 allāñ bekmezini, bekmez varıdı ilkin. böyle şeyler yōdu. loğul, bi aluvürüsele ecücük
 10 loğul aluvürüleridi. almasala, onu bi yazmanın kenāna ğor, verüdük, ince yazmanın
 11 hani. bebēñ āzına. 'yā, bekmezler şöyle ğoca ğoca kúplerde durardı da eñer ki
 12 vemezdi ğayınnam, kitlerdi. ya anamdan gótürüdüm, ya kóyde bacım varıdı,
 13 bacımdan gótürüdüm, bi ğaşuk bekmez. bi havla eder, bi yazmanın ucunda onu
 14 verüdük. o tallaların ekini baş olunca hadi bağıyım, ordan sōna düveninen sürer,
 15 óküzünen sürer. tamam, 'ā böyle dālara duman çókerdi, harmandan ğalğaş dāni.
 16 ondan sōna biyol da, tetire biçmesi çıhardı. 'anam, bi irezillidi işler, bi irezillidi işler.
 17 bütün, ordan sōna yoruluduk āşamaca. şöyle işden gel. gece biyol da kóyde su ğıtıdı.
 18 zabā ğadar ekin yuyucāñ. puñarın başına bi keşik doldurularıdı, keşik gelmezdi. sıra,
 19 keşik gelmezdi. tavalarda yurduk, ūraşuduk, zabā ğadar uyhu uyumazduk. çamaşur
 20 yıharduk. suya varuduk. su yōdu, kesilüdü zabā ğarşu. gündüz şeelli sulardı, gece de
 21 kóylüye. bi su gelicek de suluycām diy. onu da zabā ázeni keselleridi. arasañ,

22 zabalayın su bulunmazdı kókünü. gece varabilüsen varusun, varamasan yok.
 23 zabahleyin gine gâk, hadi bahıyım tallıya tapana. ne aziyetler varıdı. o çocuklar,
 24 üslēni, başlāni yusan, puñar yōdu. yumasan olmuyodu. beK çok aziyeTdeydük, beK
 25 çok ilkin. şindikünlerimiz gine iy. patuz çıkdı, motur çıkdı. gōzel bi unde talla ekseñ,
 26 üş dört talla ekiliy, geliy. patuza sap yeseñ, bi sürü. ordan sōna demiş, sap veriyon.
 27 talladan, harmandan galhiyon, geliyon. şimdi irāt millet. esKi gūnnere baharak.
 28 millet, ordan sōna gine dimiş, şey olmasa da, çalışma muluşma. gine aldōñ para
 29 saTdōñ da delle. emmelik, işTe çalışıcāñ, iy kōtū demiş. ‘ā bōn, meselā şu beş altı
 30 medenüzü geTdük iki gâbak geTdük, onu da satıcāñ. gine oña, sen de bi itiyacını alıp
 31 gelicēñ. eve gine bi beş gurus getüremiyon. giden bazar, orda oturuken beş buçuk
 32 kilō bamıya aldım. iki milyon paray bacımdan aldım, oruya vedim. bunnarı da
 33 satıcām, zabahlayın o borşları vericēm. yarına, bulğur dōdördüm oruya borç
 34 yazdurdum, duruy. buruya geldim, şu zebzeciler ecük üzüm denesi vemişidi.
 35 camiliye, gōtü de sirke edin diy. oña bi bidon alıcādım, unuTmuş gelmişim, geri
 36 giTdim. biyol da tükenden o bidonu aldım, geldim. iki milyon ikiyüz kaat. onu da
 37 yazdurdum. bazara getürüm dedim adama. zabah onu da vericēm. şimdi bahıyım,
 38 işTe böyle bi sürü uraşıyon. de uraşmasan bilmiyom.

39 usday da bazar gūn. bahardan bu yannı tembiy ediyom. boon gelivü, zabah gelivü,
 40 ırğatlık çaTdı ilā mayşallah, ırğatlık gâkdı. biyol da ordan sōna, geçen gūn,
 41 hasTayım eccük dedi. orda iküç gūn iy olōyum dedi. bu havta da ne diycek şimdi.
 42 biyol da usda getirücōk işTe. üş dört gūn, biyol da gaylı oña şeytmeli, yelmeli. ikün
 43 tuhla akdaruk. şu avluya bi baca yaPduralım diyoğ, bahıyım. şöyle, kule gibi bişiy.
 44 biz tā yuharıya çıhardamak ya. bildir, ordan sōna üş dene, dört dene boru aldurdum.
 45 hiç olmasa, dumanını diyom, şöyle dışarıya çıkarTduralım. bu avluya bi zoba gurdu.
 46 ‘ā şimdi olan duman buruya da doluy, avlunun şeylēne de. gapgara eTdi, kōmür gibi.
 47 ondan bahdım, evelā bi bacay çıkarTduralım, diyom. tuhla akdatduralım. yāmur, beK
 48 gine yāsa samallıktan gorhuyom, altı islanu, üsdünden girer, altından çıkar. bildir
 49 akmış, akmış da, bek çok birezi heç olmuş. dünyanın samanı heç olmuş, irezillik
 50 işde. o bacanın da birini yıKdurabilüsek yıKduralım, diyom. biyo gaylı beş gūn, dört
 51 gūn çalışı ya. yövmüye bi sürü para eder. niyderük bilmiyom. māzeme öyle, çimentō
 52 alıcāñ, tuhla alıcāñ bi sürü. nenkisini habar veriim. işde, camilenin beK bişiyden

53 habarı yok. hepisi, borç da benim, harcama da benim. alma da benim saTma da
 54 benim de. baħıyım niġtcēsem. camīlenin bişiyden habarı yok. anca bi medenüz topla
 55 derük, toplar. bāla derük, bālar. başKa bişiyden habarı yok. niydiyim, bilmiyom.
 56 tallaları, bizim ōlan ekiy. dün dedim kine, irelōn. ordan, tallaların dedim parasını
 57 alıyoñ, benden de mazut parası, gūpre parası isdiyoñ, dedim. eccük de biz alalım,
 58 dedim. ūraş da al, dedi. ben dedi, ordan sōna, ne alıyom da, sen ne alıcāñ? dedi baña.
 59 ben de niye alıyoñ ya, dedim. benden gūpre parası, mazut parası istiyōñ. ūraş da al
 60 'aha, dedi. giTdiydi dün. bu zabah da gōbeli şeydiy. tallalara şey vemiyola. para
 61 vemiyola dedi. mirascısı olmayınca dedi. mirascı çıħıy, dedi. ben dedi, sede aldōm
 62 yellere para alıyom, dedi. ūraşın da, siz de alıñ, dedi. alabülüseñiz daha dedi. ben de:
 63 ben nerden alıyım'lan, dedim. ūraşıyım da dedim. usda çalışdurucām dedim. ordan
 64 sōna, benim bi sürü işim va, dedim, oruya bi ğavaķ yıkmasıdı. ğavā ordan gōtürürüm,
 65 dedim. usda çalışdurucām. ğavaķ seniñ mi? dedi. niye benim dēlimiş, dedim. o naal
 66 laf. pölükene, bizim olsun şu ğavaķ demedim mi ben dedim. her yāt mı bu şeyi baş
 67 idemiycōķ biz? dedi. her yāt mı baş idemiycōķ? dedi.'lan baş idiP de, niydiyoñ bā?
 68 dedim. ben ayrulū düşüneydim, vātındayken yıardım, dedim. ben hem anañız oldum,
 69 hem babañız oldum, dedim. ēsūñüzü ordan sōra ben gōrdüm başlı, dedim. nereme
 70 baħıyoñ,'lan sen benim? biyol aç mısıñız, susuz musuñuz demiyōñ, dedim, ev
 71 alikene, ordan sōra ev yerāsını eTdür dedim, onu eTdürmediñ. evü tāmür eTdür,
 72 dedim. onu eTdürmediñ, dedim. elin vedō zekatı, fitireyi ikiyüz milyona yahın para
 73 harcadım, ben, o evün ferāsını eTdürmüye dedim. dīnedi, dīnedi. ondan hiç ne
 74 getürüviyim dedi, ne getümem dedi. gōbeller, usdanın yanısıra, birini yolla,
 75 çalışduruvi, kimi buluyum? usda yaluñuz çalışmaz, dedim.'tā geçen sene ğapıy
 76 daķduk. dama, öylece sıçrıy, çürüyecek o ğapı. ğapıy çürütme, bi sürü para vedim ben
 77 o ğapıya, dedi. bi tek ğapıya ne yerülü? dā onu da şey aldı, müstāmel, ğullanılmış
 78 ğapı. 'eyce, ikimiz hırlaşduk, hırlaşduk. şēre gidiyom ben, dedi. gōbeliñ birini mala
 79 git, dedi. birine de sen de git, o şeyleri yazdur, dedi. ben de bōn bazara inicēm, aşşā
 80 mal bazarına gitcek de, mal alıcak. bāsliyecek, ğurbana satıcakla. sen diy ordan, öte
 81 beri alıyoñ boyna. ben ne alıyom? ben dā diy, yüzelli kaatlık yūn aldım gōbele diy.
 82 sen boyna, öte beri alıyoñ diy bā. sen öte beri ney alamañ. fahır fiħāresiñ. benden
 83 fiħāresin, dedim ben de ğaylı. sen ne alabülüsün? mayşallah üç gōbel, bi de gendün

84 dört dedim. keseñe paranın girmedü gün yok, mayşallah dedim. ne girmiş de, ne
 85 alıyom? dedi. niye dedim. góbelin biri, bi milyar para geTdüm ben diy. niye yalan
 86 söylüyöñ? dedim. nerden getümüş bi milyarı diy. cebimde elli kaat para yok, diy.
 87 allahım, beni şöyle söyletmiy kókünden. böyle hayursuz evláT, kimsiye vemesin
 88 allah, kimsiye. dörT olanın, analanın, iki de gız, altı. beş bebek, iki gız, üç oğlan, bi
 89 anaları gannılânda gótdü sede, gannında. üslēni, başlāni. kótü yidürmedim, kótü
 90 giydürmedim. diKdim, yudum diyenin havası. adam eTdım, sırya gaTdım da. şindi
 91 çocuklar benden yanı bişiy dise, babanneñizi gayırıyöñuz diy.

92 geçen gün tallaları aqdatdurduñ, para vimedıñ, para vericēdiñ hani? dedi. lan
 93 olmayınca ne veyim? biyo durō bahıyım. çatlıyöñ mu? dedim. durō, durō diyöñ anca,
 94 eKmeyim öyleyse diy. ekmesēñ ekme, durusa dursun, öyleyse dedim. ben de,
 95 niydiyim, durarsa dursun. iki parça aqıdardı. yirmi milyon vericēñ dedi. birine, evüñ
 96 yandā tallıya da vericēñ, dedi. góbel de dedi ki: ne yesin lan tallıya? bi dınnak tallıya
 97 ne şeydiyöñ? dedi. babanneñizi gayırıyöñuz diy, öyle deyince, beni gayırmıyöñuz diy.
 98 benim cebimde gaç gurus va diy. al'lahım, naal şöyle, biyol ökelendürüy, ses
 99 eTmiyom, ses eTmiyom. biyol eccük şeydince, böyle birbirimizi o baña, ben oña.
 100 işde avu cerpe varum. ikāce bu sefer yaTdım, üç gece yaTdım bu sefer ekmek
 101 etcekleridi. işde bāçanın şeyi varıdı. gelinner yavlıdıla: babanne gitmeyvi, gidiP de
 102 geri gelicēñ, yörüy yörüy niydicēñ? ordan, yaticām gelmiy, eñer yaticām gelmiy.
 103 böyle ikimiz boyna, onunki benim depeme gidiy. benimki onunkine gidiy. anaynan
 104 oul böyle hırlaşıP duruyok. bilmiyom niyderük, bu aziyetleri böyle. ben ederim dūn
 105 ney dedim. ordan size de ederim, bize de ederim. babanne dedi. ben de eTmesi
 106 benden olsun, dedim. yourdu, südü, yımirtası, unu onnar da sizden olsun, dedim. ne
 107 gadar un gider, babanne diy. ne gadar gider, çok ederseñ çok gider. az ederseñ az
 108 gider, dedim. çok edersek yarım aq ney gider un, dedim. o da edelim, babanne, dedi,
 109 ben de edelim. bi ún şeydiñ de, yımırta birükdürüñ. süTleri va, altı dene inek sāyola.
 110 mayşallah, gócaman helkeynen süt sāyola, az ney dēl. edelim dedile. bahıyım, bi ún
 111 şey idiP de, gúsús edicōk. ilkin gúsús tekneimiz varıdı. hamur teknesiydi, hamur
 112 yonuruyodu. goca tekne oluyodu şöyle. bilmiyom, tekne tavannıKda duruyodu.
 113 niTdıñiz, tekneyi saTdıñiz mı, nankiñiz saTdı? dedim tekneyi. biz tekne ney
 114 satmaduk, görmedük, yok, diyola ben de neriyādıcek, saTdıysañiz siz saTdıñiz. sen

115 diyola, getümüşündür diyola bā. ben tekne ney görmedim, baḥın biyo tūlaltına eyice,
 116 dedim. tūlaltında ğıcalak va. ğıcalāñ altındaysa ney bilmiyom. satmaduk diyola.
 117 ğusġus edicōk, allah nasīb ederse. vallaha kōyden bişiy getümedim. o ġadar ayrıldım
 118 geldim de. geTdōm bi bā tavaşı, bi bā ġazanı. başKa bişiy getümedim. dā ālemin,
 119 ötey beriy gōtüreni de ben oldum. şimdi, babannem gōTdü her şeyi. olan diy: bā da
 120 anam da, bāça da anam da. gelinner diyola: sen gōTdün camile öte beriy. hiç bişiy
 121 getmesek ne geTdōm va? niydicēñ? benim aḠlım da, hiç böyle ayrılmak yōdu.
 122 olaydı, ilkin bek çok şeyderdim. para, patirik bişiy goymadım bi yere. birbillēne,
 123 gōbeller birbillerinin yüzlēne gelicekle de, birbillēne öllōn kōrū diyicekle diy, aḠlım
 124 çıḡıyordu. hiç, başlı geçinicekle sanıyodum. anam meer, dünyānın sonu ayrulūmuş.
 125 öyle dedim gōbele: ben bu ayrulū, hiç düşünmüyodum dedim zabahdan. ben bu
 126 ayrulū hiç düşünmüyodum. sen geTdūñ başıma bu ayrulū, dedim. ben bilmiyodum,
 127 ayruluk şeyini dedim. bi öllōn kōrū delle birbillēne, ayruluvirüle diy dedim. hiç ses
 128 etmiy, öyle diyince. yiye çok, dutan yok, dedi. ayrılmak demek ki, öyle ya. en
 129 sonunda ġaylı ayrulduk işde, niydicēñ? niydicēñ, dünyānın sonu ayrulūmuş?
 130 şimdi bi de, onun delianlı ġızı ya evde. bi tēnin bildir dūnünü eTdük. bu yıl da zāten,
 131 ta bildir dedimidi ben. ġızın adı şāziye, şāziyey de, ben ġadire alıcām, evden
 132 çıkarTmam dedim. ses etmeyiP duruyodu, hiç bişiy demiyodu. biyol da, sōna sōna
 133 vemem, eTmem demiye başladı. benim ġızlar, dāmatlar verüseñ verüsün, vemesēñ,
 134 hepimiz mehrebey keserük sennen, dedile. benim büyük ġız, hanifey bilüsün. bu
 135 evden giTdile. işde, biyol çarşuda oluynan ikisi çevürmüşle. verüseñ yūzük dahıcōk,
 136 vemesēñ vemiyom de, demişle. o da yūzük daḡamassınız. üç dört senedür, ben üş-
 137 dört dūn ediyom, her sene bi dūn, her sene bi dūn, bu yıl baylı ırāt ekmēmi yiyim.
 138 ġūzece demiş, dursun da anam ġūzün isderse dūn etsin, isderse yūzük daḡsın, nişan
 139 daḡsın, niyderse etsin, demiş. öyle deyince ġaylı, biz de bi şiy demedük, haḡlı ġaylı.
 140 biyo iki ġız, bunun ġızlānı saTdük. iki olan everdük, onun olannānı. bi de ġızını
 141 saTdük, beş dūn eTdük, şindik bi ġız, bi olan ġaldı onun. öyle dedi. şindik duruyok
 142 dōkükene geçen, benim hanifenin olu, işde annanne dedi. eccük piriç parası verelim
 143 de dedi. o zaman hazır olu, piriçi aluvürük dedi, piriçler bi milyon dōrtüz kaat
 144 kilosı şindilik dedi. ben de biyol dayıninan ġonuş da ölüm, dedim, gōbeli
 145 evermeyince ġız vemem diyomuş, dedim. oña, buña gōbeli evermeyince ġızı vemem,

146 demiş. biyo, benim habarım yok gibi giT dayıña, dedim. pirici ben alıyom dayı. piriç
 147 alicām, ne diyoñ. sen de bañıyım biyol, dedim. eTdürcek mi, dñü eTdürmüyecek mi,
 148 dedim. giTdiydi, 'anam góbele bāruvimiş, çırıvimiş. ne dñüymüş, daha benim
 149 bişiyden habarım yok. ben, her sene, her sene bi dñün ediyom. góbel geldi ğaylı.
 150 annanne dayım baardı, çırdı. ben de beg üsdüne vamadım. temelli ökelenü diy dedi.
 151 durōyalım, baħalım dedi ğaylı. bu olanın, eccük bi hani aylına, eccük dedük; öte beri
 152 alalım. usul usul, biyoTdan hepisini alamağ ğaylı. şimdi bişiy çıkdı, nebīm ne diyola
 153 oña. oturma ğurubu, bişiy çıkmış yeni. öte ğıza eTdürdüm, buña da eTdürüm,
 154 demiş. oturma ğurubu mu neyse, yatağ odası mı, işde neyse. onnarı aldık, bize naal
 155 olsa alduru, onnarı alalım da, usul usul. góbel biki aylından ödesin. iki çekyat va. iki
 156 de geTdü va. bi tek de bi ğardolabı. aldōmuz başğa da bişiyi yok, bi de'hē, bi
 157 ğaryola, o zaman şeydikene, üçyüz yetmişbeş milyon para vedük. şimdi de góbel,
 158 bahar geleli, bahardan beri aylından ödüy. aylı aldıkca daha da üç mü, dört mü şey
 159 varımış ödüyecek. yeTmiş milyon, yeTmiş milyon ödüy. şimdi adını andurmuy. dñ
 160 edelim diy. 'aha, benim demiş, meselā heruf, ğocam ölünce, öldōnda meselā, bu
 161 yōsifim ğuccūdü everdōmda. ğardaşımıñ ğızı, 'yā camile, ğardaşımıñ ğızı. ğuyēnin
 162 biri baĶgal. baĶgal öte berisini de oña yazduruk emme, ēsü gedü çok. iküç ğazan
 163 dolma ediyim deyince bilmem ğaç kilō piriç, yā ilāzım. haħidebilüsek dñ edicok.

KASET NO : 11
 DERLEME YERİ : İSKİLİP-HARUN KÖY
 KONUŞAN : MEHMET CERİT
 YAŞI : 71
 ÖĞRENİM DURUMU : YOK
 KONU : HATIRA-KARIŞIK

-11-

- 1 bununkini góTdüle kóye. bununkini gaylı gótürünce, ben de mecbur galdım, bişiy
 2 demedim.
- 3 oruya vadım, dikiş dikiyomuş. dikiş dikiken bi çahısı va. elinde bi çahı bıçak. emme
 4 bi yarsiyom, gózüm çahı bıçañda galdı. çalicām emme fursat yok. oturuyom,
 5 oturuken halamıñ nebiim ne işi düşdü. ordan gaKdı da şöyle biraz giTdi, geldi. o
 6 gidivirince hemen ordan aldım, goynuma soKdum. gannımı ney gidib orda
 7 doyruyom, her gün. geldi, o gine başladı dikiş dikmiye. buña, bıçak gene ilázım
 8 oldu besbelli. hemen bıçā aradı, yok. aman yavrum, didi. bıçā górdün mü? didi. yō,
 9 górmedim didim. garı giTdi, godō yeri gezdi. evü aradı, oray aradı, buray aradı,
 10 'eyvah! bıçak yok. yavrum aldın mı, almadın mı. nebim, geçmiş gün. şeytan mı
 11 gomuşdur goynuña, bişiyler didi. geldi, başladı aramıya şimdi. aradı, goynumdan
 12 bıçā çıkarTdı. bi gazaK va sırtımda, cebim yok, bi ceket va sırtımda. aradı, cebimden
 13 bıçā çıkarTdı. emme, o gapıya bi dā basar mısın. dā öldü, górmedim bi daha.
 14 utandım, çok utandım.
- 15 bi gün okúz gúdüyoduK, arhadaşlar beni dōdü. lan arhadaş niye dōyoñuz? sen didile
 16 nebiim ne için dōüşdüK, ayrılduK. dedi ki birisi: babam da şöyle çıhıvidi garşudan.
 17 baña dedile ki: sen babaña diyicēñ ki, bizim, sen bize, bıçā vemiyōñ da biz seninen
 18 onun için dōşüyōK, diyicēñ. babamıñ bıçak nerden aKlına gelsin. kōyün altından
 19 geçiyodu. yolun altından böyle. bām baña niye dōdünüz, ne oldu diy sordu
 20 çocuklara. ben didim ki: onnara, ben bıçā vemiyom da, vemedim de, onun için

- 21 alıyom. halbuysa, arħadařlar dd de alıyom. babam biraKdı, giTdi. beni ayırıcakla.
 22 şyle dimeseñ, ayuruk, yaluñuz alusuñ sen didile. gine de onnar gidince ayırdıla.
 23 neler olmuy canım, ocuKluk hayātına gelince.
- 24 'amn işTe! esgiden nı işleri varıdı. byle depiye aşş bi yolumuz va,. bizim kyn
 25 arşusunda. yuhardan, nıları oşarduk. aşş geliken birisi devrl gider, bi tarafa.
 26 birisi gider devrl. caruk, curuk. yle orħuřlıdu, yol esgiden.
- 27 biz tla dkerdk. biraz kiremT dkyk. işci alışduruduk ok ok. kiremtler,
 28 oluklu kiremt. her yerde, bunnar bulunmaz. onnar oluklu kiremt.
- 29 onun arħasından, desdi phre yaPdk. byle alıP yaPdım, desdi phreden.
 30 alıplarınan bke bke. elli santimlik phre yaPdım. bu şey ydu o zaman. ne onuñ
 31 adı. borular ydu. pilasdik borular va ya. bunnar hi ydu. sede, desdi phre varıdı.
 32 burda da va 'iskiliPde, desdi phre dkenner. alıbınan dkerdk byle, onu
 33 yaşarduk. ekmen yaptım. oca, iine adam sıar; oca oca ekmenner.
 34 ekmenneri yaşarduk, onnarı satarduk. yaşın kylerden, bu naal yapılmış; bunnarı
 35 diy başmıya gelleridi. byle, trihi şeyler, yaparduk biz esgiden. bi kere, ocaş
 36 gendmzñ oldndan. benim boyna, işim cm, zantınan rařmak. t
 37 ccklKden beri, ben irebellik ok bi anamam. ireber evldiyim emme. bu
 38 keserinen yaPdm iş, byle aKlıma gelen şeylerden, herşiy yapmaKdan zevk
 39 duyardım. biri eğer, bi şiy yapamadıysa, onu, muhaKğak benim yapmam ilzım. bu
 40 adam bunu, şu ev yapamamış deel mi?'h, muhaKğak bunu yapmalıyım. aKlımı
 41 buña daşardım. afam, gece ndz bunda oludu. yni, onu yapıcm illki. ondan
 42 daha iyi olcak, benim yapdm. yni, byle sylenmedk yer almadı. ok bi şiyler
 43 alışduk. bi zaman işde, tla cñda alışduk, tla cñda. mdem ikitap yazıcñ. bi
 44 gice yatıyom. cinner geldi yanıma, yatiken. gece yarısı baKdım. şyle bi ışık geliyo.
 45 urlmuz va. aralndan, ırılıKdan ışık da rky. ttaların arası auk tabi. hani
 46 desdi phrey dkyk ya. Tden geliken, 'lan bu saaTde bu ışık nerden geliyo.
 47 uyħum anmış, gece yarısı olmuş. bu ışık dedim, nerden geliy acab? geldi, geldi.
 48 'lan ağa, diyerek geliyor, bizim bilder, cck bilder, aravapuruñ dmdı, cck
 49 ocuk. ağa diyerek geliyor. 'lan bu dedim, ocuk, bu saaTde apıya gelemez, orħar.
 50 ocuk gelemez. bu acab, cin almeti mi? zten de orħuyodum. şindi, cin almeti,

51 böyle bi adam eccük bi dile yayulusa; şöyle iyiymiş, veyāhuT da felānca böyle
 52 yapıyomuş, şöyle yapıyomuş diy, dile yayulusa, oña cin tebelles olurumuş, diy
 53 duyardım. ben ondan görhuyodum. tā osmancuKdan, bi gün tosyadan diyiken bütün
 54 diyārın usdaları, marak eden adam, benim işi ne yapıy, geliP bi bahalla gidelleridi
 55 kóyde. bunnarı duyar da görhuyodum. bişiye dolaşurum diy. lan dedim, gelen ne
 56 acabā? hoca da didi ki: bu hocaynan gonusuyoduK, kóyún hocasıynan. eñer dedi; üç
 57 gulfü, bi elham oğur da, bi adam yatarsa yirine, o didi, cin oña bi şey yapamaz, didi.
 58 böyle diy laf iTdiydi. ben de oğuyarak ğapıy kitledim. cin geldi ğapıya, lan ağa dedi.
 59 cin alāmeti, isana üş defā baarmaz, hiç. ik kere bāru. hocadan duydum da hani, o
 60 zamanlay. üç kere baırmıycaK. eñer seslenüseñ, ne olduñ diycēñ, ne olduñ dimeseñ,
 61 seni muhaKğak ğanduru, gótürüle. yāni orda yatiken, hemen ğapıya nahal ğaKdı, ağa
 62 dedi. yok. ağa dedi. gine, ses vimedim, üçüncüy bekledim. üçüncüde ses vimedim.
 63 ğapıya bi hızlı ğaKdı ki eñer ohumuyaydım; o ğapı ya ğırluludu, ya açuludu, ğapıy
 64 öyle ğaKdıla, ğaKdıla orda. hā dedi birisi. bize, burda yatmak görükdü, didi. orda, bi
 65 de oturām muturām va. goltuK multuK dışarda. oturaK yillerim va, dış yüzde hani.
 66 gendüm iç yüzde yatıyom. oruya çekildi. ğardaşım, gelen giden çoaliken, çoaliken
 67 ariy doldu. isaninan ora doldu, isaninan. ben şimdi, aynı böyle, yatıyom. şurda da
 68 pençire va, pençireden de, kóylü görüküy emme, ben sede “bismillahirrahmanim”
 69 diyemiyom. ğısaca “bismillah” diyom. dilim durdu, görhumdan, bişiy diyemiyom.
 70 böyle bi ūraşiken, ūraşiken orda, biyo da ğaKdıla. yola, tūla dókdōmuz harman va
 71 ya, kiremüt seriyok, oruya çıKdıla. bi dūn, dombu ğurdula emme, bi dernek ğurdula
 72 emme oruya. böyle çalgı mulğu anam, bende hani ğorhu varıdı ya, bi tek ğorhu
 73 ğalmadı. şimdi ğaKdım, ğurulūñ içine, avlu gibi açuK ğuruluK yāni. ırıklerden
 74 baıyom, kimsey göremiyom. o yandan baıyom göremiyom. lan, dışarı çıharsam
 75 beni gótürü bunnar. dışarı da görhumdan çıhamıyom. ipiye baKduK, dīnedük.
 76 davulları da çok sarıyodu. zunnaları bi ayrı şekil, tömbüdü, tömbüdü bi sesleri ney
 77 va. biraz sonra ordan naal daaldılsa, ses tıhıdan kesildi. hani, horus sesi duyunca
 78 bunnar, durmaz ya bunnar. heralde didim, horuz öTdü, bu saaTde didim. bunnar
 79 sesini kesdi, iy dedim. kóyden, horus sesi gelmiye başladı, kóy yahın ya hani. ombeş
 80 daKkalık bi aralık yok. kóyden, horus sesi geldi. onnar da ordan ğayboldu. ben de,
 81 ondan sōna beK uyumuşum.

82 bi zaman geşdi. t̃ula oc̃anı biz bıraķduķ. iŝātcilē baŝladuķ, ‘anĝarada, bi zaman iŝāt
 83 yapduķ. ‘anĝaradan geldim, bu evü yapdım. işde, buraları ben yapdım. giri ‘anĝarıya
 84 gitdük diyiken ömrümü, iŝātinen geĉürdük. her yirin bi, her yörenin ayrı ayrı bi
 85 usulleri va, âdetleri va. kimi burdan dutar, yapar. kimi bi tüllü yapar. bizim k̃oyde,
 86 böyle bi yapı yapan yōdu. esgiden. kerpüşden, daş duvardan āŝları, şöyle birbirine
 87 ĉata ĉata evler yaparduķ. bi baŝladuķ, bu binā ile baŝladuķ sivta. bi de beton binālara
 88 baŝladuķ. ‘anĝarıya giTdüm zaman, yanımda, usda arĥadaŝ bulamazdım. arĥadaŝ
 89 benim yanımda ĉalışcāñ, siz yanımda bulunuñ. hiĉ ĉalışmasañız, o bile gine yeter.
 90 size, benim yanımda bi şey diyen olmaz. siz benim yanıma gidiviñ, derdim. “yok
 91 canım, biz utanuruķ. ‘yav, adam bize niye geldiñ, usda dēlūdün de dimez mi?” ben,
 92 işci ĝötüremezdim yanısıma. böyle ĝünnerimiz, çok geşdi emminiñ. çok aziyetli
 93 ĝünnerimiz de oldu. şey ĝünnerimiz de oldu. naylon diy, hiĉ bişiy yōdu. sādece
 94 ĉanak ĉölmēdi, o zamanki devürde. bundan, otuz sene, ĝırķ sene evelī, laylon diy
 95 bişey yōdu. laylon ĉıĥalı, aŝŝa yuĥarı, yirmi sene ney oldu, olmadı bu sıralarda.
 96 bundan evelī naylon yōdu. hep ĉanak ĉölmek. bi āĉ bardaķlar varıdı, biliyosañız. aaĉ
 97 bardaķlar. çok ĝözel bi ŝeyidi. haTdā, benim vadur burda, geTdüm bi dene.
 98 bunnarınan meŝĝul oluduķ. zamānı geldükce, bi iş dēŝimi oludu. nerde neymiş, bi
 99 yirde, bişiy yapılmış diyince, onu yaPmıya ĉalışuduķ. k̃oyde, solĝular yaparduķ.
 100 solĝu böyle, siz de dibek döer misiñiz? böyle, sıralayın ĝarılar, erkekler ĝarman
 101 ĝaruŝuķ. o fāt iyiydi. iyi ŝaĥa yapıyodu adam, canım. birbirine, solĥu ney vurarak
 102 canım. öyle ĉalışuduķ. dibek, solĥu yapıken birisi asgerden gelmiş. bundan işde
 103 aTmış da ney. aTmıŝdan evelī, daha evelī geldi ya. adam ĝonuŝuy: ‘ısdambulda didi
 104 birisi oküzü ĝoŝmuŝ, diyor. oküzünen dibek döyü, bulĝur döyü, baĶdım diy. vadım,
 105 baĶdım, diy. būdayı ĝomuŝ diy. döne döne bulĝur döyü, diy. ‘lan bunu, ne yapıyoñ
 106 diy, sordum diy. bulĝur döyom dedi, diy. ‘lan arĥadaŝ diy. k̃ökünü solĝuy bilmiyola.
 107 böyle yapıyola diyince, ‘lan bunu yapıyım, dedim. o adam yaparsa, ben niye
 108 yapmayım, dedim. gidersin ĝıra, ĝoca bi daş kesersin. daŝlarım çokca. dā duruy şindi
 109 ya. ĝoca daşı, devrüle devrüle teker gibi yapıyom. böyle ĝocaman daŝları. ne delle,
 110 ucunan kese kese, fura fura. onu bi deĝermen gibi yapıyom. ortasından da mazi
 111 daĥıyom. dikine. diK dönüy daş. şu orta yerde, basdōmuz şey va ya? ondan daha
 112 büyükdür, o dikine. haTdā, aynı daŝdan ŝeyde va. hacārenin oruya, numūneli

113 ğomuşla. o daşlardan orda, şeyini ğomuşla. eñer bilseydim, giTdôm zaman, o
 114 daşlardan getürüdüm. hiç aklıma gelmedi. ben velediyede, iki sene çalışdım, buruya
 115 gelince. velediyenin biraz, ufak tefek işleri, velediyenin işleri. usda çuvaldı. o zaman,
 116 gene burda, usda yōdu besbelli. buruya geldim. burda, gece gündüz ırāt ğomazlarıdı.
 117 şurda iş varımış, şu duvarı yapıvi. buray yapıvi, diy. onnarın başında işde, bunnarı
 118 yaPdurdum burada. burda da ipiy çalışdım. daşı geTdüm, dibē geTdüm. dibē
 119 yapınca, ırāhmetlik babam, babamın nasihati bā: “lan ōlum, bu daş, bu būdayın
 120 üsdüne çıhınca ezer. sen naħal bu aħılıña geliyo da, ūraşıyoñ sen. emēñe mi yazuk
 121 dēl.” dirdi. ‘yav baba, o bişiy olmaz, sen ğarışma. yapduk, bi ğún de ğoñşunun biri,
 122 üç ilēninen bulğur bişürmüşümüş. keşgek bişürüyo, alıyo, gidiy, bişürüy, eriyviriy.
 123 ‘lan şöyle oldu abıca, ‘lan böyle oldu abıca. bu memleketin, tam, bu şeerden ney
 124 gelüleridi, bizim oruya. haTTā bu şeerde sōnadān yapıdı. benim orda gelmiş,
 125 bakmış adam. usda da getümüş deyiken, getümüş burda aynısını yapdurmüş. burda
 126 ğullandı, şeerde yapmış dedile, geldim, bakdım. ömrüm, böyle geşdi emminiñ.
 127 deermenüdür, yel deermenı çevürdüm, burda birisi, maallede, bulğur çekiyodu,
 128 ğórmüşüñüzdür, el dērmeni. şöyle, çevürü çevürü. o daşdan, beş dene deermen
 129 yapdım. ‘ā, dikine çevürmek daha iyi olu. yanına çevürmek daha iyi olu. ondan, beş
 130 çeşit deermen yapdım. onnar kōyde, onnar heP bozuldu şindi tabi.

131 ‘angarıya çalışdım. bi fapırğada çalışıyom ‘angarada. fapırğada baKdım, deermen
 132 sanāyımış orası. didi ki bi adam: bu deermen, işde şöyle yapıy, işde böyle yapıy. ne
 133 yapıy? bulğuru hem dōyü, hem çekiyi, hem de şöyle yapıyo. naal oluyo? işde böyle
 134 oluyu. geTdü, bi bulğur aşı bişürmüş, geTdü, ‘ā ölenleyin yidük barābar. adamın
 135 işinde çalışuyok, baKdım, iyi dedim. böyleyse iy. yüzelli ğaymıya vericeK oldu, o
 136 zaman, bin ney yok, yüzelli ğaymıya vericeK oldu. tamam, didim. yüzelli ğaymıya,
 137 bu iş olmaz, baħalı gelü. ‘lan çalışdın işde, ‘lan alsaña, parañ va! paray tercih etdük.
 138 almaduk dērmeni. geldük kōye, kōye geldim, ben gendüm, yapıcām ğaylı. deermenı
 139 yapduk, çatduk. şimdi hālēn de, o deermenı giTdım, tekral üçyüz liriya aldım, o
 140 deermenı, ertesi sene, bi sene sōna, yüzelli liraya almadōm deermenı, üçyüz liriya
 141 aldım. şindi, o deermenı ğullanıyok gine. o dērmeni ğullanıken, bulğur dōme şeyi va.
 142 bi de onu, bunu deyikene işde, bi sürü işlerinen meşğul oluyok. çok ğözel.
 143 aĳdardōmuzda, hoşumuza gidiy bak hālā. cirit bi atım varıdı. hani, dibē ğoşdōmuz

144 zaman, o óküz goşmuş diyok ya, biz o daşı yapıdumuz zaman, atınan döverdük.
 145 atınan çevürüdük. böyle, çok gözel bi atım varıdı. zaman zaman, atı gótürüdüm
 146 yanısırama. ben namaz gılıken, ekinin kenarında namazı gılsam, başımda dikülüdü.
 147 ekini yimezdi, atım ekini yimezdi. yatıyım, başımda dikülüdü. şorda, ekin olsa, oruya
 148 yayılmıya giTmezdi. böyle, allah böyle bi aT, hayvan vedi baña. yanımda yatardı,
 149 gaKmazdı. 'lan, işde hayvan. dırsın ki bu hayvan, bu gadar ekini bırakıp ac acına
 150 yatar mı? bi ún, bi kólgede yatıyom. geliy, sırtıma gahıyır, burnuynan gahıyır. ben
 151 gine yatıyom, gahıyır. bu zamanlayn, ekin yok. gine gahıyo, bahıyom. şöyle gidiyo,
 152 orda bi fi tallası mı, bişiy va. onun tallasının kenallâna gidiy, geliy. geri dönüy, geliy.
 153 gine gahıy, 'lan eñer bak, hic unudamıyom, hayvanın o işlêni. son hayvan olarak onu
 154 godumudu. onu da saTduk, buruya geliken. dâ da acıyom. duruyomuş, ölmemiş dâ.
 155 demek ki çok gocadı. ombeş yaşında, yirmi yaşında vadur şindi o. buruya geleli, on
 156 sene oldu. zâten, beş altı yaşında varıdı hayvan, buruya geldümde. ben, hiç boş
 157 günüm yoKdur. bi yerim acımasın, şurda, şöyle gaddiyen gonusmam, otumam da.
 158 galhar, gendüme göre bi iş bulu, onu yapardım. emme, şindi bu seneleri
 159 çalışamıyom gaylı. bu seniye gadar, çalışmam gâyeT iyiydi. hasda ney dëlim. eveli
 160 yaTdım ikún. bu sefere gelince, dizlerimiñ hasdalî, işimden kesdi beni. yohsa ki
 161 dikiliP de çalışiken, işâTde olsun, nerde olsun, dikiliP de paturonunan dâhi,
 162 gonusmamuşumdur, ben çalışurum arhadaş, dînersen beni, ben çalışiken gonus.
 163 dikiliP de, oturuP da dalğa yapıyım da, şu adam, benim şöyle yapıyım, diye hiç
 164 kimseynen gonusmadım daha. böyle bi durumum va benim. ben de, bi iş yapar da, bi
 165 ödül alıyosam alıyodum. iy melmekeTde, bi böyle önemli bi şey, yapılcâ zaman
 166 hemen, aray aray bulularıdı. bi gün böyle kóyde, yakın kóyler toplaşmışla. geşler, lan
 167 gidelim, şunuñ yanına demişle, gelmişler. kóyün garşusunda tallamız va, bizim
 168 tallamız. dâ o zaman, teyP ney yok 'hâ. böyle bi şey yok. o da 'almanyadan gelmiş
 169 de, 'almanyadan teyiP getümüş, beni gonusduruP da teybe alıcaklarımış. benim
 170 habarım ney yok. neyse, oruya vaduk. 'ha şurdan gonus, mêmêT dayı. burdan, şöyle
 171 oldu. içinden bi ikisi tanıy. bi ikisi de beni onnara tanıdıy. hani, gonusuyola, ben de
 172 gonusuyom, gonusuyom, gonusuyom. 'lan laf biTdi. aşdıla, baKdım, gonusuP
 173 duruyom orda. allâma çok şükür, hiç kimsiye bi acızlîmı zanniTmiyom. yâni, hiç
 174 kimsiye bi acızlîmı, döüş çekişim kimseynen zanniTmiyom. insan unudabilü de.

175 'angarada, e'timesüTde, zırhlı tümen dilleridi, bizim tümenimize. ikinci zırhlı birlik,
 176 ordaydım. kóyde arabıya binerdım. şifolluk yapıken şifollûa da, yarsırdım.'lan, ben
 177 de dirdim. şifor olsam dirdim, kóydeyken. asgere vadım. bölüKde beni ayırdıla.
 178 bölüe vadım, bölüKde sordula. bölüK gómutanı dedi: senin vazifeñ ne? ireçbellik,
 179 didim. ben ireçberim, çitçiyim. ne yapıyoñ başğa dedi. başğa, ben çitçiyim emme
 180 dedim. şifollûa maraım va. ben, şifor olmayı isdiyom. hani, bilmiyom ki şifor
 181 yapıcaklânı. arabanın direksiyonunu sorsala bilmiyom. araba yok melmeketde,
 182 şiyinen giTdim, gamuyonunan, burdan çorum âdar. üsdü açuk bi gamyonunan.
 183 oruyâdar góTdüle bizi. ordan da ayrılduk. çelikli diyola, çe'likliye vaduk. ordan
 184 tirene bindük. onuynan giTdük angarıya. bölüKde sorunca, şöyle didim ben. şöfollâ
 185 maraklıyım, didim. iyi dedile, aradan beş on gün geşdi. acemilik çıKdı gaylı. bi üç ay
 186 mı geşdi, bu gâdar geşdi. şifolluk belgeñ va mı? dedile,'â bi bölük çıksa ki, ombeş
 187 yirmi kişi, elli-gırK kişi va. hepsi, şifor olucôk diy çıKdıla. onnar, onnarınan ben
 188 de çıKdım. beni de yazdıla. herkesi yazıyola. bırakdıla, gış geldi. bi ún, eğitime
 189 çıKduk. eğitim yapıken didile ki felânca, felânca gelsin. dört kişiyi seçmişle. içinden
 190 beni de seçmişle. dört kişinin içinde, ben de varım. şifollûa ayırdıla bizi. bi
 191 arhadaşım va, a'danalı. arhadaş, beni şifollûa ayırmışla emme, ben, bu direksiyonu
 192 ney bilmiyom. direksiyon neresi, diy soruyom, biliyoñ mu. gülüyo çocuk. 'yav,
 193 direksiyonu bilmiyoduñ da sen. 'lan arhadaş, ben ne biliyim. yok bizim melmeketde.
 194 'yav, görmedim ki direksiyon yok. nerde oldönu bilmiyom direksiyonun.'allah'allah
 195 diyom. çocuk, güle güle bayıldı. gulaqları çinlesin. 'yav, ne iyi arhadaşlarım varıdı.
 196 onu ayırmışla, a'danalıyı. bi de 'erzurumluyu. âşık reyhâni va, türkü çaru,
 197 raduyolarda. televüzyonnarda çıhar bâzen, o da arhadaşım. bi de onu ayırmışla. bi de
 198 'izmirli bi ahmet, onu ayırmışla. şindi bunnar, dört kişi yanyana dikitdi. bi yanna ipi,
 199 böyle çekicên. direksoyunu da oymuş. o ipi orda, garşu garşuya deK getürücemişñ.
 200 ben bilmiyom ya. anca, ipi çek didile. bunu dörü getürücên.'lan dēy uzak böyle. onun
 201 başına şey otumuş, ombaşı. bi ombaşı da, bizi góTdü, gendü oturuyo. ben, her çekiş,
 202 ipi tam, dörü getürürümüşüm oruya. her çekiş, doPdörü getürürümüşüm oruya. orda
 203 sönadan bi ombaşı, gâk dedi ombaşıya. niye dedi? sen, buña işâret veriyon, dedi.
 204 arhadaş gaKdı, ben gine dörü getümüşüm. adam güldü. ordâ imtânı da birincilinen
 205 gazandım. gursa giTdük, gaylı şifor gursuna gidiyok. bişeyimiz va başımızda,

206  retmen diyola.  ş-d rT dene  retmen veriyola, Şey    n, onu  ullanmay  n. sivte,
207 aluşdurukene, bi kişi biniyo, direksiyonu  rediyola. ehliyet ald k. orda,  ok a ullılar
208 va. s nadan hep ombaşı, bimbaşı oldula. ehliyet alıken ar adaŐ, ehliyeti biz nahal
209 alı  k, niydic k?lan ar adaŐ, aluruk. sen, arabayı  ullanmıya bak. biziynen bar abar,
210 onnar da ehliyet aldıla.

KASET NO : 12
 DERLEME YERİ : İSKİLİP
 KONUŞAN : HAMDİ PALABIYIK
 YAŞI : 73
 ÖĞRENİM DURUMU : YOK
 KONU : ASKERLİK HATIRASI

-12-

1 asgellik, deyiken bi münübüse bindürdüle bizi. haTdā ğamyona bindürdüle,
 2 ğamyuna. bindük, ğamyonunan amasyıya vaduk. bizim arhadaşlarımız orada. bizden
 3 evvel, onnardan evel gelen adamlar, şeyin altını bütün cāminin kilimlēni altılarına
 4 sermişle. üsdünden getümüşle, altılāni. yohardakilere tāta ğalmış. yoharda, şindi
 5 içinde bi gōzü açuk va. bizim bi arhadaşımız. yoharı mahallede, arabacının ōlu delle.
 6 yamandur, anasının gōzüdür. 'lan arhadaşlar demiş: ne va? demiş. 'lan ne duruyoñuz?
 7 'lan demiş. 'lan, çorumuñ uşā bizden aldı. biz dā çoklūk demiş. 'lan ne duruyoñ? demiş.
 8 hemen ordan, bi cāminin şeyinden bi şey ğırmışla. bi tāta ğırmışla. bunnar ğaçınca
 9 ordā kilimleri almışla. yuharıya getümüşle. onnar, gece ğalmış yaluñuzca. biz de
 10 vaduk oruya. 'lan arhadaşlar dedi. ne va? 'yav arhadaş, iy ğaderiñiz varımış. 'lan
 11 n'öldü? 'lan arhadaş, biz böyle böyle bi harbe girdük. iy onnar ğaşdıla. biz
 12 onnarinkini alduk. onnar bizimkini evel aldılardı. biz onnarinkini geri alduk. iy, şindi
 13 rahat ediyok dedile. orda bi gece yaTduk. iki gece yaTduk. üçüncü gece bizi şeye
 14 çıhartdıla artık. bizi savha gönderiyola. orda hemen, yimek geTdüle. zeytin geTdüle,
 15 çay geTdüle, peyindir geTdüle. onnarı işdük, zeytini yidük, ğannımızı doyurduk. şey
 16 geldi, tiren geldi. tirene bindük. uç gún, uç gece tirende geTdük. şeyden a'masyadan
 17 ba'likesire. oruya vaduk. ba'likesirde dātım oldu. dātım da herkesi bi yere vedile.
 18 oranın şeylerine vedile. alay alay, tabur tabur, tümen tümen. evelā bi tümene vedile.
 19 tümen alaya vedi. alay da bu sefer, bizi dāTdı bütün bölüklere. bölüklere vaduk,
 20 ramazanıdı. bu sefer, ramazanı dutan duTdu. duTmuyan duTmadı. temşüde ğalhan
 21 ğaKdı. bayram oldu. bayramda, bu sefer biz acemüydük ya, ālamıya başladuk,

22 bayram aKlımıza geldi. ālıyok, ālıyok. 'lan niye ālıyoñuz, arhadaş niye? 'lan askellik
 23 böyle ālamaynan geçer mi? niTcōk? susuñ! artık onnarın şeyine susduk. ileri geri
 24 birbirimizin şeydiyok, bayramlaşıyok. bayram biTdi. ondan sōna artık, tālime
 25 başladuk. tālime gōtürüyola. tālimde, bi daş dikdile, şöyle gocaman bi daş. o daşa
 26 bize selām vedürüyola. selām verüyok, gūlüyok, acemüyük. ombaşı çavuş bize bāry,
 27 çāry. 'lan ne gūluyoñuz? 'yav ombaşım, işde gūlme geliy de gūlüyok, niydelim? bak
 28 gūlmeñ, düverim. artık, öyle böyle aKşama gadar, öğlene gadar bi ediyok. öğlen
 29 olduKdan sōna şeye geliyok, bölüe geliyok. bölüKde garavanımızı yiyok. aKşam
 30 nöbete gidiyok. beni, üç kere nöbete yazmışla. birinde bekledim. ikisinde de
 31 bekledim. üçüncüde geldi, ombaşının birisi. ombaşı dedi: 'ē gāk baħıyım, ölüm dedi.
 32 niye? nöbete. ben dedim: ābi ben gākđım bi daha da gākđım, iki de gākđım,
 33 üçüncüye gākımam. nahal gākıyoñ? dedi. gākıyom. 'lan nahal gākıyoñ? dedi.
 34 baña vurdu. ben de oña. hemen giTdi, bizim çavuşa şikāyet etdi. emme ben şikāyet
 35 etmedim, ōkelendim. askellik biTdi, gelicōk artık, gūveniyok. teskereleri vedile. ne
 36 zaman çıhicōk? sabāleyin çıhicāñız. emme gece ney olmuy. uyuyamıyok, sabāleyin
 37 giTcōk diy. sanki cennete giTcōk. sabāleyin oldu. hemen zunna, davul geTdüle.
 38 hemen önümüze diKdile, biz de onnarın arhasından yörüdük, giTdük.

KASET NO	: 12
DERLEME YERİ	: İSKİLİP
KONUŞAN	: EMİNE ERGEN
YAŞI	: 64
ÖĞRENİM DURUMU	: YOK
KONU	: KARIŞIK

-13-

- 1 mayşallah, imineynen oğuduydun ili ya? yaşadūmuz, amān esgiden yaşama dēlidi ya.
2 gelin geldük işde. zabah ezeni ne olucağ. ezen oğunuken ġalhicān. ġaynatant cāmiye
3 ġōndericēn. abdes suyu vericēn. çoraPlānı giydürücēn, ġōndericēn onu. ocağ
4 yahıyoduğ, çorba bişiriyoduğ. ocā çorbayı ġoyoduğ. ġūūmleri elimize alıp suya
5 gidiyoduğ. taslıya. ordan, bi dönüm su getürüş dāni ocağdā çorba bişiyodu. tekrar
6 çorbay hazıllıyoduğ, sufra ġuruyoduğ, yiniliyodu. ondan sōna tekrar iki üç kere dā
7 ġūūmleri alıP doldurucān ġaPları. ġazan, ġaP, tencire ne varısa. ondan sōna da kúpür
8 süpür. şindikibi toz alma ney beK yōdu. havtada bi kere oluyodu. şimdi her ġūn
9 oluyu. çamaşur killeniyodu. yıhıycağ yer yōdu. ġarı kúrüyüp, dışarda ocağ yahıp, bek
10 souğ olusa, ocāñ başında yıhıyoduğ. bişiye birükdürüP atıyoduğ suyunu. havtada bi
11 kere, ya ombeş ġūnde bi ġūn āşamaca eKmek yaparsañ, ombeş ġūn gidiyodu.
12 hamulları yōruyoduñ, ġoca ġoca teknelēnen. böyle, bōyüġ bōyüġ. āşamaca eKmek
13 yapıyoduğ. çarşákmē gelme yōdu. ġayınbabam bi tāne eKmek aludu, gelüdü.
14 gelinler, bi yımırta bişürüñ, derdi. bişürüdüġ, o yirdi, ġoğardı. bize de birer soğum
15 verüdü.
- 16 ‘ġōnnüe gidiyoduğ, sizin evün yanna. evün nerde bilmiyom. zeynePgilden ötesini
17 bilmiyom. ġullünüñ haccayı biliyom. ordan toprağ alıyoduğ. hābeleri eşşēñ sırtına
18 ardıyoduğ. ġózlēne ġoyoduğ. zāten iki tāne çocūm oldu, bi türken oldu, bi ahmedim.
19 eltimin de üç tāne oldu.

20 birer góz odamız varıdı. yatağ odaları, bi de gaynatamgilin yaTdō oda. ora da hem
 21 oturma odası oluyodu. muTlāmız ayrıydı. bulğur gaynaT, bulğur çek. bulğuru dō
 22 dibeKde. solğulānan döverdük. gōmşular bize gelüdü, biz gōmşulara giderdük.
 23 dērmēn daşı varıdı. gōmşulardan birbirimizde olmuyandan getürüdük. bi un āşamaca
 24 bulğur, yarma çekülüdü. gır hağ ekin yihiyoduğ. ‘mantallıdan fī, ekin geliyodu.
 25 onnarı çalğa, yığa. onu biyol da dērmenden nebet alıp bi gece gidelleridi, un
 26 üdülleridi otuz aq-gır hağ. o bi sene gidiyodu. bi senelik un oludu. onu da yuğa
 27 ekmek ediyoduğ. şindik de kōkünü, ev ekmē canımız isdiy de edemedük. bi de
 28 oruya, ekin gōduğ gūrulā. edelim deyikene ekin geldi, oruya doldurdular. esgiden
 29 acızlanıyoduğ, yuğa ekmek eTmeden.

30 esgerden geldi. elli yıllādaydı. esgerden gelince bi havta durduğ. hiç görmedim ben,
 31 nikahda ney de görmedük hiç. tek gōzünen nereden görücēñ. nikāmız gıyıldı, o fātaca
 32 hic görmedük. hemen dūnümüz oldu. işde evlülümüz birer gōz odada geşdi.

33 yūklūmde, yūklūmü aşdım. yorgannarı ney dizeyim diy aşdıydım. yatāñ arasında bi
 34 böyle aşdıydım. yere pıTdan düşdü. aşdım, bağdım. beyaz bi būdayı ıslanmış. dilük
 35 dilük olmuş. bi de beyaz tağğa, delük delük. aynısını onu, onun içine gōmuşla. bi
 36 laylona sarmışla, bālamışla. bi iPlī dūm dūm birbirine, iPlikleri geçürmüşle. dūm
 37 dūm yaPmışla. iki tāne eT parçasını şöyle, ıslayınca da açılınca şöyle gıllı gıllı,
 38 tüylü tüylü. onnarı birbirine şöyle iPlie sarmışla, getümüşle yanyana. bi laylona da
 39 onnarı sarmışla. getümüşle, benim yūklūe, yatāmıñ arasına gōymuşla. zamannar
 40 geçmiş. ne gadağ galdıysa? bi ay mı galdı, ikay mı galdı? yūklūKden yeni işim
 41 varıdı. o fāt bulğur yuduyduğ. yeñiden, gōzelce yiyim diy aşdıydım. pıTdan düşdü.
 42 işde aşduğ, bağduğ ki böyle, gōmşulara sordum, nāpıyım diy. bi, hocalara ney
 43 bahıdın dedile, bahıdāmaduğ, hocalara ney de. sirkiye ısla dedile, sirkiye ısladuğ. bi
 44 havta dursun sirkede, dedile. yeñiden işde sirkede durdurdük, sōna alduğ, geTdük,
 45 çaya aTduğ.

46 bi dā işde, bahçemizñ önünde, şurda kirez ācı varıdı. dibini eşdük de su böyle
 47 çanakladuyduğ. su gōyoduğ, gūrumasın diy. biz hasdāniye gitdiydük, eltime
 48 baqmıya. biz geliş dāni bi şöyle, şu büyüklükde kemük. bi de altına da şöyle davarıñ
 49 sūdüklük torbası oluy ya, onu şöyle eşmişle. onu altına gōmuşla. üstüne de o kemü

- 50 ʕomuřla. şöyle şöyle, hemen toprā evedileyin biri gelicek diy heralda, toprā aTmışla.
 51 kenalları aчуkda ʕalıy. yaprak dóküm vātıydı. yapraklar gelmiş. ben türkene dedim,
 52 ki: türkan siz evüñ işini, sen kúpür süpür, ʕızlar toz ʕalsın dedim. olu anne dedi. ben
 53 de dışarların yapraklānı süpürüyüm, dedim. süpürüyodum, 'anām baKdım, kemúk.
 54 gelin diy buña baardım. şey dedim. bizim buruya bişiy kómmüřle, kemúk kómmüřle
 55 dedim. bu da ʔamān ne kemüyümüş eñúk ney getümüşdür, dedi. benim böyle deyişimi
 56 semiha duymuş. abıla ne ya, diy baırdı. beK buğuyınan ūrařdı, beK. baK dedim,
 57 buruya, bişiy kómmüřle semiha, dedim. semiha, bi gelseñ dedim, geldi. o da abıla
 58 sen elini, sürtme dedi. allah bin kere rāzı olsun. iyilini vesin allah. getü dedi. ben
 59 alıyım. bi ęöp helkesine ordan kúrēnen aldı, ʕótdü, ęaya atdı.
- 60 bi de zabahlayın ʕaKduyduk. saPsarı bi arpa, ʕapının içine dışına sağmışla, sağılmış.
 61 böyle, şu demür ʕapının onnarı da dedim. böyle böyle diy hacıya. 'amān didi. satıya
 62 ney gelmüşdür, dedi. giTdim, sordum. satı abıla dedim. size arpa ney geldi mi bōce?
 63 dedim. 'yō, gelmedi, dedi. onu da alduk süpürduk. onu da aTduk ęaya. işde bize, buu
 64 eTdile boyna, durmadan. biz yāsin oħuyok. her āřam, her ʕún. ʕünü, sātı yok. bize
 65 işallah doħunmadı. işde bunnar geldi başımıza, 'he ʕızım.

KASET NO : 13
DERLEME YERİ : İSKİLİP
KONUŞAN : HATİCE ERGEN
YAŞI : 58
ÖĞRENİM DURUMU : YOK
KONU : HATIRA

-14-

- 1 ğurban_ oldōm yā_ rabbim. allām büyük_ adamlar_ eT, dedim. büyük_ adam_ eTdi,
- 2 hamdolsun. yā, yā. dünyāya, ahrete yarallı evlāT ve dedim, zamanında yā rabbimden.
- 3 isTeykene dünyāda yarar va. īşallah ahretini_ de verü allah, verü īşallah.
- 4 böyle bahar_ ğünüydü. bāciye giTdük. biz. bahcede mēlliyok, dırmuḳluyok, ğazel_
- 5 ayıTlıyok. çaylar da kópürdō zamānıdı. şöyle, aynı ‘ā sel gelmiş gibiydi. çay öyle.
- 6 baharın öyle çok coşğun_ ahıyodu. bā, bāçe ğomadıydı, aldıydı hep. o da dōrT
- 7 yaşında_ mıydı, üç yaşında_ mıydı. ya_ üç yaşındaydı, ya_ dōrt yaşının_ arasındaydı.
- 8 ğulaḳlı şaPġaynan bi ceket diKdürdüydüm. o ceketinen ğulaḳlı şaPġasını. anneme
- 9 dedim_ kine: anne ğötümüyelim. bōce beK_ ürüyā ğórdüm, dedim. bu dedim_ çıbuḳ,
- 10 mēli ve baña. dırmū ve baña. her_ yer_ ğoçüy. biyo da çaya ney düşürük, dedim. ‘yō, ‘yō
- 11 dedi. ğözümüzün_ önde dursun dedi. çocū, ğızlara bırakmıyalım, ğötürelim dedi.
- 12 annemiñ sözünü ğıramadım. çocuklara da bırakmaduḳ, ğoTdük. ikimiz, biz
- 13 bunuynan ğazel ayıTlıyok. annem_ de atıy. pōcuya ğoyuy_ ğoyuy. o da çamur_
- 14 oynuyom diy. eliñi_ ney çamur_ eTmişñ yavrum, dedim. eliñi biz yıhıyalım, çaya_ ney
- 15 ğétme ‘e_ mi yavrum, dedim. ‘eh, dedi. annem şeyi atış_ dāni, ğazeli atıp gidiş_ dāni bu
- 16 hemen boşcāvaḳ çayınıñ_ altından ēlmiş. tamām ekincīliñ_ bāyı biliyoñ_ mu, bilmiyom.
- 17 dōrt tāta bācanın altınādar indürmüş. bi_ yannında, yüzünde. hemen_ annem bārdı. ğız
- 18 gelinner! ğobeli ğaybeTdim. daşlarıñ_ arasına saḳlandı sanıyom. beniynen oyun_
- 19 eTme, ‘lan çık_ diyom, dedi. gine yok. orda, daş gibi dikilmiş ğalmış ğayınnam.
- 20 hemen dırmū, mēli atıñ sērdiñ dedi. seerTdük. olanıñ_ anne, anne diy baardūnu
- 21 duyom. suyuñ_ içinde, dermannarım kesildi. abıla beK_ gidivi, abıla beK_ sērdivi. bu

22 seerdiy, ben arhasına gidiyom. bu da giderdi, ben de giderdim. eñer öyle góçeydi. o
 23 çocū çıkardiken. yarın ucuna, böyle 'aha sedir gibi yere gelmiş. bi de gıyuya. bi
 24 gıyuy, bi doluy ki şu ev boyu fişgırıy, aynı minārēbi. doldō yere de burdan şorādar
 25 ğalmış. allah vericek ya, o ğadağ bile yōdu. hemen abılam elifi ve demiş. elini veriP
 26 de çekince sucuk olmuş. ğaylı onu ikimiz duTduk, seerTdük, çıkarTdük. böyle orda
 27 donduk, ğalduk. üsdünü başını orda soyduk. daha annem orda dikiliy. ta ĩrelde
 28 dikiliy, gelemiy beri ney. kókünü donmuş ğalmış ğadincāz. sōna, neyse ğaylı abılam
 29 omuzuna aldı. kimimiz işlimizi çıkarTdük, çocū giydürdük orda. bi ğüne yaturduk,
 30 ğüne yaturduk ğaylı. hemen hiç gidelim dedi, durmuyalım dedi. çocū alalım, gidelim.
 31 ğannına su ney dolmamış. depesi aşşā náy dikduk. yüzünde gidiyodu. hey ğurban
 32 oldām. ğulaklı şaPğa oldōndan, ğulaklı şaPğa besbelli yelken gibi góTdū. şöyle eñer
 33 ikimiz de giderdük, ora uçaydı. dā olanı alıyoğ diy yar uçaydı. ben bunun arhasına,
 34 üçümüz de öldük. öce de ürüyamda bāçıya gitmişük. bāçada da ğazelleri, misir
 35 ğazelleri, böyle direK gibi, direK gibi. bi de māman armudumuz varıdı. böyle
 36 sararmış, üş dene. birini abılam yiyi. birini de ābim yiyi. ben de diyom ki: bu
 37 góynümüş diyom. ben bunu yimem, diyom. yimiyom. misir ğazellēniñ arasından ārı,
 38 bi ezrāil aleyhiselāmdan hic ğorqmuyom. ben canımı ónden veyim, diyom. ezrāil
 39 aleyhiselām geliy, diyola. böyle nūrāni, aq saħallı. ben ezrāil aleyhiselāmın óne
 40 yaTdım. şu ayāmdan başladı, 'aha şöyle aldı, başımdan çıKdı. ğaKdım, siz de veñ
 41 canıñızı diyom. hiş diyom, sā yāndan ğıl çekmābi. canımı acıTmadı, diyom, ğurban
 42 oluyum allahıma. biyo uyandım kine kim yok, kimse yok. bu ürüyay górdüm.
 43 góTmüyelim dedim, olucağ varmış.

KASET NO : 14
 DERLEME YERİ : İSKİLİP-KAYA AĞZI KÖYÜ
 KONUSAN : ŞAZİYE KARA
 YAŞI : 52
 ÖĞRENİM DURUMU : YOK
 KONU : DÜĞÜN

-15-

- 1 şimdi ğız isTemiye gelürüz. ğızı isTerüz. ğız gelür, görüşüller. ğıza felán ne
 2 yapıcāsa, niydicēse lise dutalla. ğız yazar yāni. çamaşur mākinesi, bulaşuk
 3 mākinesi. işTe ne isTeği varısa, onları yazar dóker. ondan sōna, gelelim nişan ēsūne.
 4 ikisi bi gelüller, ğızınan olan. isTedünü baħar alır, gideller. ne isTerse ğaylı. emme,
 5 bilezük mü idiyok, altun mu idiyok. en beK altun gider bizim kóylerde. hani kóylük
 6 oldōndan. altun Taħallar imüne. hani, felán taħa muħa istemezler. elbise onlar gider.
 7 gelelim dün ēsūne. başlallar, bi ğun evelčā başlar, ğızın cehizini yaPmıya. ondan
 8 sōna ğaylı alıvi, verivi deyikene dünü başlar.
- 9 iki ún de davulu çalunur. bi ún de gelinalması olur. işTe biTdi. ğına gecesi
 10 tolaşurlar. tolaşurlar dününü yapalar. ğınasını yaħallar, ğına ğollar. zabaħlayın
 11 gelin alması olur. gelin almada çıhardular, ğardaşı ğapıy kitler. ben şunu alıcām, dir.
 12 sen şunu alacān, dir. nızah olmasın diller. arıya birisi girer. hele sen şu parayı
 13 vericēn, dir. ben veriyim tek dir. onu alır, verürler. böyle olur cıerim.
- 14 çeyrekler daħallar, çeyrek daħan çeyrek daħar, ğuşene gibi atanlar, hani gendünü
 15 topluyamıyanlar ğuşene atar, ebedesini çevrüler yüzünü, altununu alurlar, ireli geri
 16 nebim ben. ıfırı zıfırı yapıyolar.
- 17 baldırcan yapallar, fasille yapallar, pilaf ideller, eT yimē yapallar, hani bizim buralar
 18 gibi dolma yapmazlar. kóylerde dolma olmuyo. yemekleri verüller. dün evüne
 19 tolaşurlar. ebedesini çevrüler. ebede ebedē şu eltinin, şu ğaynananın, şu ğaynının, şu
 20 ğaynatasının. altunu felán, bilezū atallar.

KASET NO : 14
DERLEME YERİ : İSKİLİP-GÖL KÖYÜ
KONUŞAN : MERYEM HALICI
YAŞI : 74
ÖĞRENİM DURUMU : YOK
KONU : KARIŞIK

-16

- 1 sekizde ney ğalhıyoduĸ bazı kere. ne fāt keyfīñ yeterse o fāt.
- 2 bāça ğazıyoduĸ, bōrūlcüye herekliyoduĸ. tallıya sapana gidiyoduĸ. odunādáyoduĸ.
- 3 ellīnen, orānan bīçiyoduĸ
- 4 āşama çorba, fasille bīşiriyoduĸ. malları sāyoduĸ, süT süzüyoduĸ.
- 5 ğışın aşlık, bulġur ediyoduĸ. ğış ekmē ediyoduĸ. ğış unu üdüyoduĸ. deermene
- 6 varıyoduĸ. deermenden un getürüyoduĸ, gōtürüyoduĸ. bāça bozuyoduĸ, bōrūlce
- 7 topluyoduĸ. bōrūlcey ğırıyoduĸ, seriyoduĸ, ġuruduyoduĸ, eve ġoyoduĸ. bā
- 8 kesiyoduĸ, beKmez ġaynadiyoduĸ. armuTları da indiriyoduĸ, hoşav ġaĸlıyoduĸ,
- 9 tavanniā seriyoduĸ. ordan pamua gōtürüyolarıdı, pamuk atıyolarıdı.
- 10 ahlaTdan ġavut ediyoduĸ. dōme dōyoduĸ tokmānan. ġavudu yiyoduĸ. şeker ġatan
- 11 ġatıyodu, ġatmıyan öyle yiyodu. ġarıyodu.
- 12 ekin ġatıyoduĸ, ekinnen ġaruşuk üdüyoduĸ. ekini ġızardıyolarıdı, dōmüye
- 13 ġatıyolarıdın. ununan üdüyolarıdı. topak ġavuT edip yiyolarıdı.
- 14 onnar evde durmazla. biyo şoruya, biyo buruya. sen evde dur, dedile. televzonu
- 15 aşdım da bahıyodum. ben dā yaTmadan geldile. ġaylı ben namazımı ney ġıldım.
- 16 bulaşū ney yudum. evümüzü barhımızı daaTduk, evünde oturuy. ōlu va, sinicek
- 17 ġızları va, üş dene, ne talāşası va, ġardaşları bahıy. bizim şerfe deseñ yardım ediyi
- 18 ġadimi. ġadının eli comarTdur. ikūne birden öte beri hazıllar, gelü. babası va, aylık

19 alıy diy haziTmiyola. sizin maalleli gelini va. òlu çalgun, ğalhamıy havze. aylık alıy
 20 diy haziTmiyola. ğarı burda duruy. herüfünen gelin de góbelleri alıy, ğavā gidiy.
 21 ğarının yanda irāt. herüf dillik vemiy. òlan bu herüfdenimiş. dibini bıcānı ben
 22 nebiyim, onnar bilüle, ahraz āmed ā ğardaşları oluy. ben de bilmiyodum, böyle
 23 soruşken ānadım. ekin, eKmek vemiyola diy çekişdile. bunnar da diyola ki: biz
 24 sürdürmüye, bişdürmüye para veriyok diyi. o da diy, dā tallanın birisini eKsin, yisin,
 25 hañiTsın de diyola. biz bóyle aziyet çekiyok. bedāfa mı geliy ekin, diy ediniyola.
 26 niiTcekle, eT dınnaKdan gecmiy, barışıyola. şerfe dēl, ötekiler, anası ney. bu da
 27 gidiP de eken yok, biçen yok, ğahrediy. ev silmiye, bulaşuk yumuya dünnere,
 28 bayramlara gidiy. bı yıl hālīm yok, diy. góbeller yardım eTdi, beK yardım eTdi,
 29 fiḥāre diy. bayramlarda, şeylerde yardım eTdile boyna.

KASET NO : 15
DERLEME YERİ : İSKİLİP
KONUŞAN : MERYEM FİLİZ
YAŞI : 70
ÖĞRENİM DURUMU : YOK
KONU : GELİN GELME HATIRASI-KARIŞIK

-17-

1 herüf de evde, ben de evdeyim. bıraḥdı giTdi. bıḥarıP da giTdi. oruya vadı, oTdu. sen
2 bāçadan geldiñ. hiç onnarın lafına bakmadan gir içeri, otu. ğarıysañ onnara ğarışma.
3 benim herüfe daşı furdu da, aman herüf fursun, şeytanından bulsun, dedim. ondan
4 sōna öyle deyince hiç ses eTmedi, gōbeline dedi. gōbel de yōdu burda. neyse, şo şu
5 darıldı. bilmedōndan eTdi, dedile. onu kōmdüKden sōna ne yāġuP geldi. geçmiş
6 olsun, niye furdu, diy. ne ğarısı geldi. şimdi bunnar bi döş eTdile orda allām. böyle
7 biyo seerTdile, döşdüle polüs mülüs geTdüle. şimdi yāġubunan bal gibile. ğardaş
8 dünyānın bi iyilī yok. dedim ki herüfe: herüf evdeydi biliyoñ mu? saḥına oruya
9 ūrama, dedim. şurdan aşşā in. dereden aşşā çarşıya giT, dedim. o baña demedi ki ben
10 oña disem, geçmiş olsun, n'ōldu böyle diy. yol düpedür, biyo saña, biyo bañadur. sen
11 beni ğayırmasañ, ben seni ğayırmam. emme, ikimiz bi olusak, bi ğonşuyu yılduruk.
12 şindi gine gelmiş. aşam herüfe, seniñ ğarın söyledi ya, seniñ ğarın söyledi ya. ben
13 söylerim dedim. ben belāyı defetmey cün söylüyom, dedim. ben bunnara dargun
14 durusam, bunnar baña künde ğızuşu, dedim. öyle diyola, neyse sözümü duTdum.
15 serpil gibi ğarı, adamıñ hatirinden ne ānar, gōnünden ne ānar ğız ğardaş. bişiyinden
16 ne ānar. evlādım gibi vallāhi. ğapısını kitledi, evlādım. ğız ben acımıyom mu? biyol
17 bi şamar furmamuşumdur. biyol azallamamuşumdur onun çocuklānı hiç. ğız eñer
18 allah birdür, bi şamar furduysam çocuklar söylesinle dā ömrümde. hem niye furuyum
19 ğız ğardaş, suçu ne? çocuklar mazlım. o çocukları dā dā gezdürü gezdürü İrezil ediy.
20 utanmıy, arlanmıy. bi delianlı olan va. ğāviye gidiy. bunnarın yannāndan başġa.
21 'aġlay 'aġlay ğocaynan ğarı döşdükleri gece. bannaK ğadar çocuk māfoldu. beni

- 22 emsállërimin içinde alçaTdınız. şöyle eTdiñiz, böyle eTdiñiz. ‘ağlay ‘ağlay öldü.
 23 benim anam yok dedi, bişiy demedi. çocuk, şonu söyledi, şunu söyledi. nere giTsin
 24 çocuk. gine geldi, ananın yanına. niTsin? niyderseler eTsinle. diyom ki, allah baña
 25 bilinmedük paralānı, pullānı vesin. rızıklānı vesin. gurban oldom, nerden verüse
 26 vesin, baña dohunmasın. ac ğalsın, susuz ğalsın diy beddeva eTmiyom. allah çok
 27 vesin. herkeşi unuTdursun. malınıñ derdine düşsün. allām cümlüye vesin. ğardaş, ben
 28 ğarışmam. benim nemi lâzurum. üç kişiyim şurda, benim ırzıma ğöz dikmiyene hiç
 29 ğarışmam. benim ırzıma ğöz dikerse yavrum, o zaman dayanamam.
- 30 ‘hē, şimdi ānadıyım bañıyım, aşdıñ mı? şimdi naal oldu biliyoñ mu, benim gelinnim?
 31 şindi ğaynatam geldi, baña bañmıya geldile. bi ún bañmıya geldile. geri geldile
 32 buruya. geri gelince ğızı beendük dimişle. hadi bañalım gine geldile. üç kere geldile.
 33 babam da’hē dedi, iş biTdı. geldile, bi yúzük daKdıla bannāma. evelı bi zilbilli, bi
 34 yúzük varıdı. altun, ğümüş yōdu. ğümüşüdü ellēm. odada bi zilbilli yúzük daKdıla. bi
 35 de işde ğómlēdi, enteri, üç etēdi enterimiz. üç etek geTdüle. bi başımıza cember
 36 aldıla, kenāllı cember. vañT geşdi, madımağ zamānı ben gelin oldum. baharın gelin
 37 oldum ben. onnar da gelin eTdile. ondan sōnalıma, bi torbaynan hēbeynen biki ufağ
 38 defek şey geTdüle.
- 39 benim babam, yüz lira bi başlıK aldı. yüz lira dersem şindi, o, elli ğaymanın annı deēl
 40 o. birisi demiş ki: yüzyirmi alalım, demiş. babam da demiş ki: baña yüz lira yeter,
 41 demiş. ben başlı niydım, demiş. babam da baña bi üç etek aldı. şordan bi yún aldıla.
 42 bi aT minderi yaPdıla. ileri geri derken başıma bi ğına yaKdıla, düñnümü yaPdıla.
- 43 beni ata bindürdüle. ben, ata bindim. tamām, altı sātlik yola giTdim atınan. altı sātlik
 44 yol. bizim kōyümüz, asarcuğa yörüyerek, bahar günü, yazın civciv zamānı. atın
 45 üstünde, bi al duvağ duvaTdıla baña. ben, aları aları giTdim, dāñ içine dōru. bi atım
 46 varıdı. böyle eşiniyodu bayā. bu gelini bōn bu atar, dedile. ben de ata beK
 47 biniyodum. çocuken mal ğudüyodum. o da baña hiç dohunmadı. giTdük, oruya
 48 vaduğ, aTdan indük.?
- 49 beni bi sandūn üstüne oTdurdula. sandalye bile yok. bi geçi derisi ğodula altıma.
 50 seyis derisi ğodula altıma. biri dedi ki: ğoyun derisi. ğoyun derisini nerden alalım?

- 51 dedile. giTdile, bi seyis derisi geTdüle. sandün üsTüne, beni oTdurdula, aşamaca
52 orda oTdum. işTe aşam oldu, dedeñ geldi.
- 53 esgisibi, ben herüfü görmedim ki. hiç görmedim herüfü. aK mı, gara mı. bu benim
54 nişannım mı hiç. aşam oldu, dedile ki bāña: gúyē gelince sahn yüzünü görseTme,
55 sevüç olu, dedile. nahal olusa işde. iy dedim ben de, benim de bi halam varıdı. halam
56 geldi arhasıma, aşam oldu, zabah oldu.
- 57 zabalayın gaKduk neyse, iki kóy, üç kóy toplandıla. bizim orda duvak edelle. dahı
58 getirüle 'hē. seni, orta yere oTdurula. işde, geTdükleri dahı ne olucaK. bi beş on
59 gúruş atalla. evelı, para bile yōdu yavrum, benim günümde. duvak eTdile, eKmek
60 vedile. benim gaynatam altı gāzan dolma eTdi, o zamānın deerinde. góbelleri de
61 süneT eTdürdü. çifte davulu geTdürdü, güleş eTdürdü. şöyle annı şannı bi gelin
62 góTdüydü. işTe şindiye de puruşdum, yumruk gadar galdım. dedeñinen gırK senedür
63 bi yasdukdayuK, hiç ayrulmaduK. şimdi iki yasduk gōyola, bireleş yatiyola. bizim
64 onnar yōdu. 'yā, yalan dünyā buncacuk işde. benim adım meyrem, soyadım filiz.
65 ıramazan filiziñ gārsıyım. gara şabanıñ geliniyim. gıcıklallıyım. ānadıñ mı şimdi hē?
- 66 benim üç dene çocuım oldu yavrum. ben bunnarı kóyde, tallalarda böyüTdüm.
67 gundā sarardım. ben bunnarı sırtıma sarardım. helkeyi elime aludum. dōru armudun
68 dibine giderdim. belerdim bunu, tallıya girer, oraK biçerdim. çocuk uyandı mıydı
69 gider, emzürü, geri oraK biçmiye gelüdüm. öyle öyle, altı dana çocuk anasıyım ben.
70 üçü öldü, üçü dünyāda. biri 'sungulluda gōcada. kóyümün, abıcamın olunda. biri de
71 ga'leycüklü bi olanda. çok iyi adam, namazlı-abdesli, guran oñuyan bi adam. benim,
72 bi tek herüfdən başga hiç kimsey görmedim. allah gōrsetmesin.
- 73 iy kötü bi gayınnam varıdı, bi gaynatam varıdı. edePsüzün ocāyıdı. niydicēn? oralara
74 sabreTdim, oTdum. dünya böyle işde. baħalım dünyā nahal oluy atuK. ben girdim
75 yeTmiş yaşıma, yeTmiş yaşımdan sōna gāşdōmdan gurtulamam, seerTdōmu,
76 dutamam. işde, gānnımı doyuru, namazımı gıarsam alā kula. gendümü
77 geçündürüsem bu gadar basit. kimi niydiyim ben. kime gārsıyım ben. emme, öte
78 yanıñdā gārsıy saña. niydeñ? o bi tek olanı, buluğa yetürüş dāni meydana geldük.
79 şimdi öretmen oldu. çocukları büyüdüoñ da, aKlını büyüdemioñ. herkes gendü

- 80 başına buyruk. niydicēn? çocuklardan hiç bi acızlīm yok. herkezin işi ya, aşı ya. bi
81 dedeñ ya, bi de ben. beş on ğuruş para alıyok, gendümüzü kórlüyok, oturuyok.
- 82 kóyde tallalarım va. abıcamın ōlu ekiy, yiy. bi mucur un bile vemiy. yalan dünya
83 böyle işTe. işallah, ortalıa dillik düzennik verü de, çolūmuz çocūmuz zallanmaz.
84 emme, milletimizde de va ğızım. açukluk, cılbaKlık aldı başını gidiy. bi hayā varıdı,
85 o da ğaKdı ortadan diy. teyiPde bi ilā va. dā ne laf idiviyim daha? atmış sene
86 olmuşdur ben gelin olalı. yeTmiş yaşıma girdüm için, onaltı yaşında gelin oldum.
87 ğızlīma çık, gerisi benim heP gelinnim, ğızım benim üş dene çocuım öldü. emme,
88 yağúbunan yaşıť ölüm olucādı. ben, itiyarım ğızım, ben gendümü genciTmem.
- 89 eccük kirez yiseñ ya. dorūnda ne işiñ ya? bi hapaz yiseñ de bi, bi çit yiseñ de bi. bi
90 tek fişne va, duduñ yanda. dudu ben böyüTdüm, evüñ yanda. onnar burda mıydı?
91 şindi çocuklar dalı ğırsa, meyriK ğarı ğırdı oluy. irelūn biyo da duduñ dalüy çün. ğız
92 dedim, şöyle uzandıysam allah ğolumu alsın, dedim. 'eTme ğızım! dedim. bunu
93 yaPmañ baña. yanındā çocuk ğırmadı mı? dōruy söyle, dedim. yā ne diycēñ? işde
94 bóyleyük.

KASET NO : 16
DERLEME YERİ : İSKİLİP
KONUŞAN : HÜSEYİN ABAZ
YAŞI : 53
ÖĞRENİM DURUMU : YOK
KONU : ASKERLİK HATIRASI

-18-

- 1 sivaslı aşcı varıdı arhadaşım. bi ün hüdüda giTdüydük. devriyede gezeken davşan
- 2 furmuş. davşanı ğaylı geTdük, gózelce bişürdüle, yiduk. bi ün de orda adamın
- 3 davarını kesdile. banyuya soKmuşla, cebişi. adam davar soruy. kóyün hemen altında.
- 4 ğarağol da burda. ben yimedim amma, aşıñ suyuna ğaTmışladur. bulgur aşı ney
- 5 bişürdüydü aşcı başçavuşumuz.
- 6 zâten şeydi si'irTliydi. ünüversite talebesiydi ya mapisinde yaTmış geç gelmiş, ya
- 7 ünüversitey ohuyom diy geç geldi. yaşlıydı yâni. bi ün sırt çantalānı yükledük. bi
- 8 sâtlık mi, iki sâtlık mi, yol yürüdük. orda şey yaPdıla. târus, harb tatbîni yaPdıla.
- 9 ordan geldük, biyol da ğünümüz doldu. hadi baalım merkeze. merkeze giTdük.
- 10 merkezde ikay mı üç ay mı ğalduk. ben merkezdeyken baña posTāne geldi.
- 11 mahkemeñ ya diy. hadi bāyım sürbāna giTdim. orda ifāдеми aldıla. çam kesdin mi,
- 12 kesmediñ mi? yahalandıydım kóydeyken, asgere giTmeden önce. orda ifāдеми aldıla,
- 13 teskire alduk. çay alduk, maħas sındı alduk, 'sürbāndan geliken. asgerden gelincek
- 14 oruya şeye giTdim, bi sefer, perdelik geTmiye giTdim. 'sürbāna indim, vadım,
- 15 asgellik yaPdüm yerden perdeyi aldım. iyce hatıllamıyom, 'sürbāndan mı aldım?

SÖZLÜK

SÖZLÜK

-A-

abdis :	abdest	2/57
abıca:	amca	5/28
abıla:	yenge	4/31
āç :	ağaç	7/49
ağa:	ağabey	11/48
āğānese:	eğemezse	1/120
’aha :	işte	5/38
ahraz :	dilsiz	16/22
ahıllı :	akıllı	11/207
ahşam:	akşam	3/65
ağdariyo:	anlatıyor	3/81
alaman:	alamazsın	3/161
ālay ālay:	ağlaya ağlaya	1/137
alhışla-:	alkışla-	1/120
alınan:	hileyle	5/22
almok:	almayız	1/178
altun:	altın	1/24
āna-:	anla-	3/86
anañādāyoñ:	annene gidiyorsun	6/36
’angaradālar:	Ankara’dakiler	5/1
annı:	karşılığı	17/39
anına:	alnına	1/14
art-:	tak-, as-	13/18
aş:	bulgur pilavı	18/4
aş-:	aç-	16/15

āṣamaca:	akṣama kadar	17/51
aṣṣā:	aṣağı	5/84
atuk:	artık	2/4
avu:	ağı, zehir	10/100
ayāñinan:	ayağın ile	1/111
ayūcundaymıṣ:	ayak ucundaymıṣ	2/79

-B-

bā:	bağ	2/76
bā:	bana	3/52
babañādáyōñ:	babana gidiyorsun	6/36
bacı:	kız kardeş	6/55
bāça:	bahçe	5/38
bāçâyüz:	büyük bahçe	1/68
badal:	merdiven	1/128
bāmın:	babamın	6/49
bāla-:	bagla-	1/14
baldırcan:	patlıcan	15/17
balğun :	balkon	9/40
bamıya:	bamya	10/32
bannaq :	parmak	1/26
bār-:	bağır-	7/18
bārına:	göğsüne	3/90
bāşıṣ:	bahşıṣ	1/16
baş jt -:	bitir-	7/86
başlı:	daima, her zaman, sürekli	10/124
baş ol-:	bit-, tüken-	9/84
bayā :	bayağı	3/64
baylı:	bari	9/66

beddīva:	beddua	2/45
beK:	pek	1/120
bekiş-:	alış-	1/105
bele-:	çocuğu kundakla-	10/8
belle-:	öğren-	4/74
besdil:	pestil	7/6
beşşik:	beşik	4/6
bēyle:	böyle	6/29
bez-:	bık-, usan-	6/17
bılaşuk:	bulaşık	4/9
bıldır:	geçen yıl	10/44
bı yıl:	bu yıl	7/131
bīce :	bir gece	5/4
bicik:	köşe	1/46
bi dinnak:	azıcık, çok az	9/94
bi ğısım :	az, çok az	5/74
bi kelep:	büyük iplik çilesi	5/80
bi māfet:	bir müddet, bir süre	10/3
birelleş :	birer	17/63
birezi:	birazı	10/49
bi süyem:	küçük bir parça	2/176
biş-:	piş-	4/9
bişgün ol-:	alışkın ol-	7/98
bişi:	bir şey	4/40
biyol:	bir defa, bir kez	1/3
biyoTdan:	ansızın, birdenbire	10/152
boca:	baca	7/94
bōce:	bu gece	13/62
bōça:	bohça	1/150

bōçá:	bu geçe, bu taraf	7/30
bōn :	bugün	2/74
bóre:	böregi	1/8
börülce :	fasulye	5/109
boşat-:	bosalt-	7/196
boyna:	daima, sürekli	7/131
boz ğal-:	nadasa bırak-, ekilme-	5/38
böcük:	böcek	2/186
börümüzden:	yanımızdan	1/164
böyüdeş dāni:	büyütünceye kadar	5/21
buldōmuz:	buldugumuz	3/19
buñ:	sıkıntı	2/72
buralaraca:	buraya kadar	7/51
burasınādar:	burasına kadar	2/69
bu sefer:	bu defa	10/100
buu ęet-:	büyü yap-	13/64

-C-

cebiş:	çebiç, bir yaşında keçi yavrusu	18/3
cehiz:	çeyiz	1/29
cember:	kadınların başına örttükleri, çoğu zaman ipekten dokunulmuş büyük yazma	7/157
ceüz:	ceviz	1/183
ceylan:	cereyan	7/168
cılbaKlık:	çıplaklık	17/84
ciğri:	ciğeri	2/183

cimcik cimcik:	az az	7/69
comarT:	cömert	16/18
cumay:	cuma	1/29

-Ç-

çabala-:	ugras-	1/41
çal-:	yağ sür-	1/169
çaldur-:	yağ sürdür-	1/129
çalgun:	felçli	16/19
çalha-:	çalka-	4/11
çār-:	çağır-	1/148
çarşākmē:	fırında yapılan ekmek	13/13
çek-:	masraflı üstlen-	1/24
çekiş-:	kavga et-	4/27
çekmen:	küp	5/92
çencire:	tencere	5/14
çene:	köşe	5/124
çerā et-:	çörek et-	6/33
çez-:	çöz-	10/8
çihı :	küçük bohça	1/150
çihışdāni:	çıkıncaya kadar	5/68
çihō:	çıkadur	9/124
çir-:	çağır-	1/141
çirpi çek-:	çirpi taşı	4/20
çif:	çift	1/176
çit:	çekirdek	5/73

çit:	sepet	17/89
çóre:	çöreği	1/8
çoy:	çoğu	2/135
çuval-:	çoğal-, art-	11/115
çüt:	çift	9/38

-D-

dā:	daha	1/112
dā:	dağ	1/162
dah-:	isim ver-	3/25

dahı:	takı	17/58
dāl-:	dağıl-	1/89
dam:	ahır	3/25

dar:	zor	2/90
dara-:	tara-	2/24

darpıdan:	hemen	7/77
-----------	-------	------

dāt-:	dağıt-	1/10
-------	--------	------

dātım:	dağıtım	12/17
--------	---------	-------

davar:	koyun ve keçiye verilen ortak ad	4/76
--------	-------------------------------------	------

deermen:	değirmen	16/6
----------	----------	------

dēl:	değil	1/26
------	-------	------

dēl:	değil	16/26
------	-------	-------

delānlı:	delikanlı	7/154
----------	-----------	-------

demüsdü:	etrafı açık, balkon gibi yer	5/48
----------	---------------------------------	------

depelik:	eskiden kadınların alınlarına bağladıkları altına denir	1/79
----------	--	------

derön:	salı günü	7/165
--------	-----------	-------

dēy:	ta	2/122
deyze:	teyze	4/32
dēze:	teyze	6/68
dibek:	taştan yapılmış büyük havan	11/100
dikilip dók-:	bekle-	9/19
dilliK _{et} -:	iyi geçin-	4/47
dīne-:	dinle-	2/92
dirilme-:	iyi durumda olma-	10/5
dīze:	teyze	6/29
dohan-:	dokun-	2/96
dohuzan:	doksan	2/136
dōran-:	doğran-	1/64
doruk:	ağacın en yüksek yeri	17/89
dounca:	doğunca	3/170
dökül-:	çok eski-	2/33
dōş-:	döğüş-	2/3
döüş-:	döğüş-	2/2
durhut-:	durdur-	5/139
duvā:	dua	1/124
duvan:	doğan	2/104
dülbed:	tülbent	1/83
düş:	rüya	9/100
düşembōn:	pazartesi günü	7/165
düün:	düğün	1/69

ebe:	babanne	2/131
ebede çevir-:	geline takı takma merasimi	15/15
eccük:	azıcık	2/69
ecücük:	çok az, azıcık	10/9
ecük:	az, azıcık	6/30
edin-:	sızlan-, eleştir-	16/25
ediraf:	etraf	1/121
eh:	tamam	14/15
ejimiz:	evimiz	2/67
ēl-:	eğil-	14/16
ele-:	oyala-	5/42
ellēm:	sanırım, herhalde	9/16
ellik:	ekin biçerken sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven biçiminde tahtadan yapılmış bir araç	7/3
e mi:	tamam mı	14/15
emme:	amma	2/75
emmi:	amca	1/150
en bek:	en çok	15/5
eñer:	eğer	1/3
eneter:	anahtar	5/75
en nehāyet:	sonunda	3/4
enteri:	entari, elbise	17/35
eñük:	köpek	7/80
ēsūk gōr-:	geline, ihtiyacı olan şeyleri al-	1/1
eşiğ:	eşiğe	7/40
etāne:	eteğine	5/84

evedileyin:	aceleyle	13/50
evel:	evvel	1/55
evelçā:	önceden	15/7
eyce:	iyice	10/78
eyicene:	iyice	7/55
ezeli:	önceden	5/2

-F-

fapırğa:	fabrika	11/131
fasille:	fasulye	7/26
fes furun-:	fes ört-	7/12
feşel :	yaramaz	7/80
filân:	falán	3/129
filânca:	falán kişi	1/183
fişeklik:	üzerine altın takılan ve omuzdan belce kadar uzanan kuşak	1/80
foturaf:	fotoğraf	5/41
fur-:	vur-	5/112

-G-

ğabirisdan:	mezarlık	2/15
ğaçıl-:	çekil-, uzaklaş-	1/121
ğaçın-:	çekin-	4/77
ğaddiyen:	katiyyen	11/157
ğadimi:	devamlı, her zaman	16/18
ğahrini:	kahrını	7/197
ğak-:	kalk-	5/135
ğalabaysa:	kalabalıkça	8/27

ġalan:	artık	1/12
ġalbulları:	kalburları	7/8
ġan:	kan	6/53
ġānı:	kaġnı	7/11
ġaş-:	kaç-	2/90
ġaşuk:	kaşık	1/98
ġatışdır-:	bir araya getir-	1/107
ġāve:	kahvehane	17/20
ġavrama:	küçük orak	7/82
ġavut:	kavut	16/10
ġayınna:	kayınvalide	5/49
ġaylan:	artık	1/102
geçe:	taraf	7/19
geçi:	keçi	2/112
gelikene:	gelirken	1/41
gelincek:	gelince	18/13
ġēnalma:	gelin alma	1/88
gene:	yine	1/118
geş:	genç	11/166
ġéy-:	giy-	2/58
gezele-:	gez-	2/68
ġıcalak:	kozalak	10/116
ġıl-:	anlat-	2/161
ġına-:	kına-, ayıpla-	4/16
ġinōma	erkek tarafının kız tarafına kına yakmak için gitmesi	1/31
ġiT:	az, çok az	2/86
ġızış-:	öfkelen-, sinirlen-	17/14
gidikene:	giderken	1/45

gine:	yine	1/61
giri:	tekrar	6/33
gitsok:	gitsek	7/137
gō:	gökyüzü, gök	2/78
gobel:	çocuk, erkek çocuk	7/151
godō:	koyduğu	1/33
goley:	kolay	7/113
gollarıdı:	koyarlardı	1/95
gólük:	at	7/161
gómgóķ:	mosmor	5/9
gōñşu:	komşu	1/95
gōnünden:	gönlünden	17/15
gorhu:	korku	11/69
gót-:	götür-	6/50
góús:	göğüs	5/137
goynek:	gömlek	7/13
góynü-:	olgunlaş-	14/37
gözel:	güzel	6/6
gözelce:	güzelce	18/2
gúccūşkene:	küçükken	2/61
gún:	güneş	14/29
gunna:	kurna	1/20
gúnnúk:	günlük	1/157
guruluk:	etrafı açık, balkona benzer yer	11/45
guşene:	tencere	15/14
gúúm:	güğüm	13/4
guvala-:	kovala-	2/110
gúvē:	güveyi, damat	1/127

güven-:	sevin-, mutlu ol-	5/95
güyō:	güveyi, damat	7/41

-H-

hacca:	Hatice	13/17
haccük:	Hatice	6/10
hañit-:	becer-	7/93
haKğaTdan:	gerçekten	7/113
hapaz:	avuç	17/89
harbedişkene:	savaşırken	2/29
haşat ol-:	yaralan-, işe yaramaz hale gel-	9/99
havla:	helva	2/45
havruz:	havuz	9/22
havuz	hafız	9/24
havze:	Hafize	16/19
hazit-:	sev-, hoşlan-	16/20
hē:	küfe	7/129
hēbe:	heybe	2/169
heç ol-:	bozul-, kullanılmayacak durumda ol-	10/49
helke:	kova	5/12
helkir:	buğday, arpa gibi şeyler koymaya yarayan büyük sandık	7/116
herkeş:	herkes	4/61
heteş:	ateş	5/7
hiş:	hiç	14/41
hortla-	öl-	9/55

horus:	horoz	11/80
hoşav:	hoşaf	16/8
h�rmet:	h�rmet	7/76
husada ġal-:	tasalan-, endişelen-	9/89

-I-

ıccak:	sıcak	7/97
ılıncak:	salıncak	9/104
ıraatlına fur-:	rahata er-, rahata ulaş-	5/140
ırat:	rahat	11/116

ırıġ:	açık	3/143
ırılığ:	açıklık	11/45
ıscak:	sıcak	3/156
ışşığcı:	elektrikçi	6/81

-İ-

içsok:	içsek	4/24
ikāce:	iki gece	10/100
ikay:	iki ay	13/40
ikrān et-:	tiksin-, iġren-	2/168
ik�n:	iki gün	5/121
il�:	ilahi	1/7
�l�nat ver-:	duyur-, haber ver-	3/54
�l�n:	leġen	11/121
ileş-:	paylaş-	5/68
ilet-:	götür-	7/67
ili ya:	deġil mi	1/142

ilkin:	önce, önceden	10/9
ille:	illa	2/112
ilti:	elti	6/4
imük:	boyun	15/6
inne:	iğne	6/53
ipiy:	epey	6/82
ipiyce:	epeyce	3/35
ipran-:	yıpran	3/93
ir:	erken	6/83
ireçbellik:	rençperlik	11/37
ı̇relde:	ileride	14/27
irelün:	önceki gün	4/68
ı̇san:	insan	7/61
isiyin:	Hüseyin	9/115
işāT-:	işe git-	6/39
işātcilik:	inşaatçılık	11/82
işlik:	içe giyilen çamaşır	14/29

-K-

kekül:	kakül	5/120
kesdenkelek:	kertenkele	5/104
keşik:	sıra	10/18
kirpit:	kibrit	1/39
kişdür-:	köpeği üzerine gönder-	7/80
ķōfor:	kuafor	1/76
ķókú:	hiç	6/54
ķóm-:	göm-	6/8
ķómüş:	manda	2/62
ķölge:	gölge	7/140

kórle-:	oyala-	17/81
kúnde:	her gün, sürekli	9/115
kúndelik:	gündelik	9/112

-L-

lelbebi:	leblebi	1/41
lohum:	lokum	1/72

-M-

madenüz:	maydonoz	5/113
māman:	mahman, armut çeşidi	14/35
mapis:	hapishane	18/6
māra:	mağara	3/48
marahım:	merakım	11/180
mayalı:	mayalanarak sacda yapılan çörek	7/15
mazı:	kağnı ve arabalarda iki tekerleği birbirine bağlayan ağaç dingil	11/110
mazlım:	mazlum	17/19
mefāt et-:	vefat et-, öl-	3/159
mehrebe:	merhaba	10/134
melhem:	merhem	1/184
mēllyok:	meğelliyoruz	14/4
merdimen:	merdiven	1/121
meyriK:	Meryem	17/91
mıġ:	mıh, büyük çivi	1/128
mıKdar:	muhtar	9/101
minārēbi:	minare gibi	14/24

mināsip:	mūnasip, uygun	3/163
misir:	mısır	5/66
miyrem:	Meryem	6/37
mūsin:	Muhsin	5/112
muTlāmız:	mutfağımız	13/21
muzur:	yaramaz	4/20
mūsulman:	müslüman	2/5

-N-

naal:	nasıl	2/79
nahal:	nasıl	11/61
nanki:	hangi	5/99
nankūn:	hangi gün, ne zaman	7/164
nāydīcān:	ne yapacaksın	6/29
nebet:	nöbet	13/25
ne ğadək:	ne kadar	13/40
nenkisini:	hangisini	10/52
nemi lāzurum:	ilgilendirmez	17/28
nidā:	ses	2/183
niṭcekle:	ne yapacaklar	16/26
niṭcōķ:	ne yapacağız	12/23
niydicōķ:	ne yapacağız	1/177
niydelim:	ne yapalım	1/168
nōldu:	ne oldu	2/82

-O-

ōce:	o gece	1/2
odunādāyoduk:	odun getirmeye	16/2

gidiyorduk

odun vur-:	odun yak-	2/39
o fāt:	o zaman	2/86
o fātaca:	o zamana kadar	13/31
oḥun-:	okun-	1/70
ōlan:	oğlan, erkek evlat	1/3
oldō vaḥit:	olduğu zaman	1/64
olua:	oluğa	2749
oluğ:	bir şeyin akmasına yarayan üst yanı açık boru	2/45
omar ā:	Ömer ağa	1/176
ōmde:	önümde	5/11
ōne:	önüne	1/111
ōnnük:	önlük	1/111
ōren-:	öğren-	3/64
osan-:	usan-, bık-	7/138
ossun:	olsun	6/41
oT-:	otur-	9/51
ōvey:	üvey	7/139
oyan-:	uyan-	3/145
oynaykene:	oynarken	1/110

-Ö-

ōren-:	öğren-	3/102
örüsger:	rüzgar	2/81
ōtāçc:	karşı taraf	7/17
ōtāv:	oda	5/24

-P-

paturon:	patron	11/161
pençire:	pencere	11/68
peydahlayış dāni:	ortaya çıkarıncaya kadar	7/143
peyindir:	peynir	12/15
pilaf:	pilav	15/17
piriç:	pirinç	1/50
pisTan:	elbise	7/75
pōça:	bohça	1/46
pöl-:	böl-, paylaş-	3/23
pölükene:	bölerken	10/66
puñar:	pınar, çeşme	4/12

-R-

raduyolarda:	radyolarda	11/197
--------------	------------	--------

-S-

sā:	sağ	1/111
sā:	sana	2/98
sāfil:	sefil	3/95
sā-:	inek, koyun vb. hayvanlardan süt çıkarma işlemi	4/8
sahına:	sakın ha	17/8
sakıç:	sakınma	7/185
salun:	salon	1/69
saş:	saç	2/20

saşdur-:	tohum ektir-	9/120
satacōk:	satacağız	6/46
sā yā:	tereyağ	14/41
sede:	sadece	2/135
seirt-:	koş-	2/5
sekizen:	seksen	2/136
selvis:	servis	8/26
seniñ hava:	senin gibi	9/52
serem:	serum	6/51
sevünç ol-:	gerdeğe gireme-	1/127
sına-:	dene-	2/116
sifTā:	siftah	1/112
silānın tikanı:	silanın diki	2/148
sin-	sığın-	16/16
sini:	üzerinde yemek de yenilebilen yuvar- lak, bakır veya pi- rinçten büyük tepsi	5/67
solhu:	bulgur dövme- yarayan, ağaçtan yapılmış tokmak	11/101
sogk:	soğuk	5/4
sōra:	sonra	8/12
soşken:	sorarken	16/23
söyündür-:	söndür-	1/39
sucuk ol-:	aşırı ıslan-	14/26
sufra:	sofra	1/71
süremok:	süremeyiz	9/113
sürō:	süredur	9/124
sürtölme-:	uğrama-	1/126

-Ş-

şavlar:	şalvar	2/59
şeer:	şehir	7/97
şerfe:	Şerife	16/17
şerifānım:	Şerife Hanım	8/1
şifolluk:	şöförlük	11/176
şindikibi:	şimdiki gibi	1/77
şirevet:	üzüm ezmek için kullanılan, ağaçtan yapılmış büyük oluk	2/49
şorādar:	şura kadar	14/24
şordan:	şuradan	1/178
şun gibi:	şunun gibi	2/161
şüpe kap-:	şüphelen-	3/147

-T-

taha:	üç etek	1/30
tandır:	yere çukur kazılarak yapılan bir tür fırın	7/44
tāta:	tahta	2/86
tauk:	tavuk	5/48
tavannık:	tavan arası	10/112
tebelleş ol-:	musallat ol-	11/52
tekne:	tahtadan yapılan, hamur yoğurmak ve çamaşır yıkamak için kullanılan araç	10/113
tembiyet-:	tembih et-	10/39
temelli:	tamamen	10/150
temşüt:	sahur	12/20
terk-i tiyār et:	vatandan ayrıl-	3/4

til:	tel	6/79
toha:	toka	5/128
toha	tokaç	2/34
tokdir:	doktor	7/112
töm:	tohum	9/120
tuhla:	tuğla	4/17
tüken:	dükkan	10/36
tüy-	kaç-, uzaklaş-	7/60

-Ü-

ūraş-:	uğraş-	1/55
usul usul:	yavaş yavaş	9/128
uyuyāl-:	uyuyakal-	5/60

-Ü-

üç etek:	üç ayrı etekten oluşmuş giysi	1/30
üstele-:	ısrar et-	3/188
üş :	üç	10/44
üüTdük:	üğüttük	5/36

-V-

vaht:	zaman, vakit	1/64
varõn:	gidedurun	7/178
velediye:	belediye	11/115
veñ:	verin	2/174
vi-:	ver-	6/25

-Y-

yā:	yağ	1/129
yaḥicōḳ (kına):	yakacağız	1/40
yaluñuzca:	yalnız olarak	2/67
yamaç:	karşı	1/32
yanısıma:	yanımda	11/92
yarsi-:	beğen-, hoşlan-	11/4
yasdu:	yatsı	1/144
yāsuz:	yağsız	1/174
yatur-(sopa):	vur-	9/44
yavlar-:	yalvar-	2/72
yayuk:	yayık	2/98
yazuk:	yazık	6/61
yel:	rüzgar	2/43
yel-:	uğraş-	10/42
yeriyerek:	yürüyerek	4/1
yıḥadōn:	yıkadığını	2/41
yımırta:	yumurta	4/27
yidi:	yedi	6/73
yim :	yem	7/166
yisok:	yesek	4/23
yō:	hayır	1/1
yoha:	ince	7/99
yōnis:	Yunus	7/100
yōñsa:	yoksa	7/98
yourt:	yoğurt	9/69
yörüt-:	görev yap-	3/142
yörüyerek:	yürüyerek	7/31
yövmüye:	yevmiye	10/51

yu-:	yıka-	2/24
yum-:	kapa-	1/112
yũñur-:	yoğur-	4/25
yuya yuya:	yıkaya yıkaya	7/160
yülōna:	yivlik önünc, yivliğc	2/76
yūsek:	yüksek	2/9
yüzdōmuz:	yüzdüğümüz	1/171

-Z-

zabāca:	sabaha kadar	7/103
zabānan:	sabahleyin	
zābı:	sahibi	4/36
zān:	tabak	5/83
zāP çık-:	sahip çık-	9/61
zehinli:	zihinli, zekalı	2/75
zeklen-:	konuşulanları tekrar et-	7/110
zollu:	çok iyi	7/16
zopa:	sopa	7/182
zunnacılara	zurnacılara	1/58

BİBLİYOGRAFYA

- ARAT, Reşid Rahmeti, Kutadgu Bilig III (İndeks), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.47, İstanbul , 1979.
- BANGUOĞLU, Tahsin, Türkçenin Grameri, İstanbul 1974, 3. Baskı, TTK, Ankara, 1990.
- BOZ, Erdoğan, Afyon Merkez Ağzı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay. , Afyon, 2002.
- BURAN, Ahmet, Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri, TDK Yay. , Ankara , 1996.
- _____, Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları, TDK Yay. , Ankara , 1997.
- BÜYÜKAKKAŞ, Ahmet, Niğde ve Yöresi Ağızları, (Yüksek Lisans Tezi) , Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1996
- CAFEROĞLU, Ahmet, Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I-II, TDK Yay., Ankara 1994.
- _____, Anadolu Ağızlarından Toplamalar, TDK Yay., Ankara 1994.
- _____, Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler, TDK Yay., Ankara, 1994.
- _____, Anadolu Ağızlarındaki Metathese Gelişmesi”, TDAY (Belleten-1995), TDK Yay., Ankara, 1988.
- Çorumlu Dergisi, 1944, Nisan, Sayı 1426.
- Derleme Sözlüğü, TDK Yay.(I-XI) 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1993.
- DEVELİ, Hayati, “(sA) Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerine Bir Deneme”, TDAY (Belleten 1995), Ankara, 1997.
- DİLÇİN, Cem (Haz.), Yeni Tarama Sözlüğü, TDK Yay, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1983.
- Divanu Lugâti't-Türk Dizini, TDK Yay., Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1972.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, Kars İli Ağızları (Ses Bilgisi), Gazi Üniversitesi Yay, Ankara, 1983.

- _____, Kutadgu Bilig Grameri (Fiil), Gazi Üniversitesi Yay., Ankara, 1984.
- _____, "Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine", Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı, TDK. Yay., Ankara, 1995.
- EREN, Hasan, "Türk Dilinde Metathese Olayı", TDAY 1953, TDK Yay., Ankara 1988.
- ERGİN, Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım/Yayım/ Tanıtım, İstanbul, 1993.
- Evliya Çelebi, Seyâhatnâme (Çev: Z. Danişman), Beşinci Kitap, İstanbul, 1970.
- GABAIN, A. Von, Eski Türkçenin Grameri (Çev: Mehmet Akalın), TDK Yay., Ankara, 1988.
- GENCAN, Necat, Dilbilgisi, TDK Yay., Ankara 1979.
- GÜLENSOY, Tuncer, Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası, Kültür Bakanlığı, Yay., Ankara, 1981.
- _____, Kütahya ve Yöresi Ağızları, TDK Yay., Ankara, 1988
- _____, Türkçe El Kitabı, Bizim Gençlik Yay., Kayseri, 1995 .
- GÜLENSOY, Tuncer-ALKAYA, Ercan, Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası, Akçağ Yay., Ankara, 2003.
- GÜLSEREN, Cemil, Malatya İli Ağızları, TDK Yay., Ankara 2000.
- GÜLSEVİN, Gürer, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yay., Ankara 1997.
- _____, "Türkçede Şart Gerundium Üzerine", Türk Dili, Ankara, 1990.
- GÜNŞEN, Ahmet, Kırşehir ve Yöresi Ağızları, TDK Yay., Ankara, 2000.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin, Karahanlı Türkçesi Grameri, TDK Yay., Ankara, 1996.
- _____, Türk Dilinde Edatlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1984.
- Hoca Sâdeddin Efendi, Tâcü't-Tevârih (Sad. İsmet Parmaksızoglu), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1979.
- Hüseyin Hüsameddin, Amasya Tarihi, C. II, İstanbul, 1992.
- İLTER, Fügen, Bir Anadolu Kenti İskilip, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1992.
- KALAY, Emin, Edirne İli Ağızları, TDK Yay., Ankara 1998.
- KALYONCU, Metin, Tarihten Günümüze İskilip, Mavi Ofset Baskı, İskilip, 1996.

KARAHAN, Leyla, “-sa/-se Hakkında Türk Dili, S. 516, Ankara 1994.

KORKMAZ, Zeynep, Nevşehir ve Yöresi Ağızları, TDK Yay., Ankara, 1994.

_____, Güney-Batı Anadolu Ağızları, TDK Yay., Ankara 1994.

_____, Bartın ve Yöresi Ağızları, TDK Yay., Ankara 1994.

_____, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK Yay., Ankara, 1994

_____, “Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (Vocal) Uzunlukları”, EATAÜÜ, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C. I., Ankara, 1995.

_____, “Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Vokal Uzunlukları, BAAVU, TDAY (Belleten-1953), Ankara, 1995.

_____, “Türk Dilinde + ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara 1995.

_____, Türkçe’de -acak/-ecek Gelecek Zaman (futurium) Ekinin Yapısı Üzerine, DTTDCFD XVII/1-2, Ankara, 1959.

_____, Türkiye Türkçesinin Grameri-Şekil Bilgisi, TDK Yay., No: 827, Ankara, 2003.

_____, “-sa/-se Dilek-Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?” Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C. 1, Ankara, 1995.

LİGETİ, Lajos, “Türkçede Uzun Vokaller”, Türkiyat Mecmuası, İstanbul, 1942, C. VII-VIII,

NAKİBOĞLU, Sadi H., Adıyaman ve Yöresi Ağızları, Niğde Üniversitesi Yay., Niğde, 2001.

OLCAY, Selahattin, Erzurum Ağzı, TDK Yay., Ankara, 1995.

ÖZÇELİK, Sadettin, Urfa Merkez Ağzı, TDK Yay., Ankara 1997.

ÖZÇELİK, Sadettin- BOZ, Erdoğan, Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı, TDK Yay., Ankara, 2001.

RAMSAY, W.M, Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası (Çev: M. Pektaş), İstanbul, 1961.

TEKİN, Talat, Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler ATAÜÜ, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975.

TUNA, O. Nedim, "Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller" TDAY (Belleten-1960), Ankara 1988.

_____, Türk Dil Bilgisi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ders Notları: 3, Malatya, 1986.

Türkçe Sözlük I-II, TDK Yay., Ankara, 1988.

ÜSTÜNER, Ahat, Anadolu Ağzlarında Sıfat Fiil Ekleri, TDK Yay., Ankara, 2000.

YÜCEL, Bilal, "Türkiye Türkçesinde Zarf-Fiil Eklerinin Yapı Bakımından Sınıflandırılması Üzerine", Türklük Bilimi Araştırmaları, Sivas, 2000.

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Çorum'un İskilip ilçesinde doğdu. Ebusuud Efendi İlkokulunu bitirdi. Orta öğrenimini 1996'da tamamladı. Aynı yıl Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandı. Bu bölümden 2000 yılında başarıyla mezun oldu. 2000-2002 tarihleri arasında Bünyan-Karakaya kasabasında Türkçe öğretmenliği yaptı. 2001, yılında, Sosyal Bilim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında yüksek lisans yapmaya başladı Çorum-İskilip ve yöresi ağızları üzerinde tez hazırlamaktadır. Bunun yanında Sadiye Nuhoglu İlköğretim Okulunda Türkçe öğretmenliği görevini yürütmektedir.

Adres

Yeni Mah. 3. Cad.

10. Sk. No:64/B

Kocasinan/KAYSERİ

Tel: 0535 310 35 75